کتابخانه‌نك نشر اولنان اجزاسی

بهر عددی ۱۰۰ پاره‌در

عدد	کتاب
۱	امثال علی کرم‌الله وجهه.
۲	جزویت جمعیتنك تعلیمات خفیه‌سی.
۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹	منتخبات تصویر افکار.
۱۰	حل مسئلهٔ طوفان.
۱۱ ۱۲ ۱۳	تخریب خرابات.
۱۴	سفارتنامهٔ احمد رسمی.
۱۵ ۱۶	دیوان شناسی.
۱۷	جدال سعدی بامدعی.
۱۸	بهار دانش.
۱۹	قنیره. (جزؤ ۱)

۱۷-۷۵

پادشاهیده عسکرلگك هر جهتنجه ابذال بیورلمقده اولان اقدامات جلیله وترتیبات نظام پرورانه آلایلرده دخی ضابطان یتشدیرمکده ونفراتك قابلیت مجادانه‌سنی برسرعت فوق‌العاده ایله میدانه چیقارمقده فوق‌المأمول بر تأثیری بلیغ گوسترمکده اولمسنه نظراً خصائل جلیلهٔ عسکریه‌مزك گوندن گونه تأسس وترقی ایده‌جگنده واسلاف عظامدن شهرت جلادتلری ولوله انداز جهان اولان قهرمانلرك حالنه هیچ بروقت غبطه وتحسر باقدیرمیه‌جغنده شبهه یوقدر.

تمّ

مطبعهٔ ابو الضیا

ایتاملیدر . چونکه افراد ملت تابع اولدقلری دین مبین محمّدی اقتضاسنجه امر جهاددہ بذل مقدوری سرمایهٔ سعادت دارین بیلدکلری گبی طبعاً دخی شجاعت مفرطه وَ اطاعت مشروعه وَجفا کشلك وَسلاحشورلق وَغیرت وثبات گبی عسکرلکه لازم اولان مذیاتك کافهسنی جامع اولدیغندن وَخصوصیله دمبدم کمالات ومعرفتی ترقیدار اولان مکاتب شاهانه وَاردوی همایونلرك تحصیل وتجربهده حاصل ایتمکده اولدیغی ملکات راسخه جهتلریله شجاعت عثمانیهیه معلومات عسکریه ایله برقات دها قوت گلدیکندن قنیره سردار وَمحافظلرندن ظهور ایدن خوراق عادات شمدیکی ضابطان ونفراتمزدن دخی ظهور ایدهجگی وَدائما ظهور گلدیکی عسکرمزك حالنی بیلانلرجه امور بدیهیهدندر . هرنه قدر عسکر دگلسه کده اوصنف عالیدن ظهور ایتمکده اولان بونجه ضابطانك نه قیمتده برطاقم اصحاب کمال اولدقلرینی لایقیله تقدیر ایلدیگمزدن وَسایهٔ معالیوایهٔ جناب

« مرحومك شان سلطنته اودرجه رعايتی وار
« ايدی كه تلطيفات دولتی كندی نفسندن بيله قصقانير
« دی. حاصلی بززمانمزده اودرجه شجيع، اودرجه دقايق
« حربه واقف، اودرجه مدبّر، اودرجه كريم،
« اودرجه غيور، اودرجه حليم، وَبوقدر مكارم
« اخلاقيله برابر اودرجه متواضع بر ذات گورمدك.»

رأی عاجزانه مزه قاليرسه فائضی نك جسن پاشا مرحوم حقنده اولان مدايحی مع زيادة شايسته در. خصوصيله غازیٔ مشارالیه شمديكی گبی فن حربك ترقيدار اولديغی برزمانده بولنميه رق استعمال ايتديگی بونجه دقايق عسكريه وَدسايس حربيه يی كندی تجاربندن استحصال ايتمش ايكن نائل اولديغی مظفريت جليله يه دائر عالمك تواريخ عسكريه سنده اك شانلی برنام براقان اعاظمدن معدود اولمق لازم گلير.

مع مافيه بوخصائل عليای عسكريه يی ملتزك مشهود اولان ذوات معدوده سنه منحصر ظن

کندینی اوگونك اونده بری درجه‌سنده محزون
گورمامش ایدم . بوحالنی نعوذ بالله تعالی درسعا .
دیجه بروقعه حدوثنه حمل ایتدم . سبب کدر ینی
صوردم . جوابنده « دها نه اوله جق ؟ قنیزه‌ده
« ایتدیگمز جزؤی برخدمته مقابل بزه وزارت ویرمشلر.
« وَخط همایون گوندرمشلر . حال بوکه قانونی سلطان
« سلیمان مرحوم مقبل ابراهیم پاشایی تفویض تام ایله
« وکالت مطلقه سنه تعیین ایتدیگی زمان یدینه یالکز
« برمنشور اعطا ایلمشیدی. پیاله پاشا مرحوم سلطان
« سلیم حضرتلرینك دامادی بولندیغی وَمخاربات
« بحریه‌ده کافهٔ ملوك نصارانك دونانملرینه غلبه ایتمك
« وَساقیز فنجنه نائل اولمق گبی برچوق موفقیتلری گور.
« لدیگی حالده کندیسنه وزارتی چوق گورمشلرایدی.
« خلیفهٔ اسلامك خط همایونی قنیزه محاصره‌سی گبی
« خدمات جزؤیه‌یه مکافات اولمغه باشلادی . وَدولت
« علیه‌نك وزارتی بنم گبی قوجه‌مش فرتوتلره قالدی.
« بوگا تأسف ایتمیه‌یمده نه‌یه آجیه‌یم ؟ » دیمشیدی .

« وَآتش آراسنده گاه غریق وَگاه حریق اولمقدن
« پرهیز ایلیوب برج وبدنده تعیین اولنمدقلری
« محلدن آیرلمامشلر. وَگاه نبرد گاهه چیقانلری کفاری
« قاچیروب وَجنکچلرین قیروب یورویش ایلدکلرنده
« جیوش آهن پوشلرین گریزان وَاموال غنایمی ریزان
« ایلمشلر. بارك الله فیهم. بوندن بویله دخی سنك امرکه
« رام اولوب هرنه خدمت تکلیف ایدرسهك اداسنه
« دقت واهتمام اوزره اولهلر. سکا اطاعت وانقیاد اوزره
« اولدقلری بنم رضای همایونمه سببدر. بو پند نامه می
« غازی قوللرم محضرنده اوقویوب (اطیعوالله وَاطیعو
« الرسول وَاولی الامر منکم) معنای شریفنی آنلره
« بیلدیرهسن سنکله محاصره ده اولان قوللریمه ویرد-
« یکك ویرگوجمله مقبول همایونم اولمشدر. جمله کزی
« حق تعالی حضرتلرینه اصمرلدم . »

فائضی دیرکه « برگوزن پاشا مرحومه کتدم .
چهره سنده اودرجه ده علامت ملال وار ایدی که
قنیزه محاصره سنك الك مخاطردلی زمانلرده بیله

بو خط تاریخ عثمانیده مثالی پك نادر گوریلان تاطیفنامه‌لردن اولهرق سرای همایونك درجهٔ ممنونیتنه دلالت ایلدیگی ایچون عینی زیرده نقل ایلدك .

« الحمدلله الّذی فضّلنا علی کثیر من عباده ـ « المؤمنین . وَفوّض الینا مقالیده مصالح المسلمین . والسلام « علی سیدالمرسلین (اما بعد) سنکه قنیزه بگلر « بگیسی اختیار قولم وَمدبّر وزیرم حسن پاشا سن « بو سال فرخنده فاله رهنمون اقبال توفیق ذی الجلال « امت محمده یاور اولوب ایلدیگك خدمت سدّهٔ « علیایه عرض اولنوب سعی بیدریغك مشکور وَنامك « نیك نامان دفتری سلکنده مسطور اولمشدر . بر « خوردار اوله سك! سکاوزات ویردم. وَسنکله محصور « اولان قوللرمکه مقتضای ترتیب سلطنت ایله معنی « اوغللرمدر . یوزلری آغ اوله ! ملحوظدن زیاده « چالیشوب جان وباشلرین دین اوغرینه وَبزم « یولیمزده دریغ ایتمیلر . وَمقدور بشر اولان سعی « جمیلی گتوروب راه حقده عظیم چالشمشلر . آب

عمر آغایه وَکوستندیلك مصلی بگه توجیه امرلری یازلدی . وَقتیزده محصور قالان سائر غازیلره بشر آلتمش ترقی احسان اولنه‌رق استحصال ایتدکلری غنیمت عظیمه‌نك اوزرینه بویله بر احسانه مظهریت کماة مجاهدینك مسرت وغیرتلرینی قات قات مزداد ایلدی . یمشجی حسن پاشانك انهزامی وَاستوانی باغراد کبی قوجه بر قلعه‌نك استیلایه دوشمسی خبرلری استانبوله عکس ایتمکله گرك سرای همایون وَگرك دیوان دولت بر ماتم شدید اچنده ایکن حسن پاشانك موفقیت جلیله‌سی بشارتی گلنجه او درجه‌ده شوق وسروری موجب اولمش ایدی که بیاغی پای تخته هرخانه بر عالم شهر حکمنه گیرمش ایدی.

عواطف سلطنت سنیه‌دن غازی مرحومه بو خدمتنه مکافاةً رتبهٔ وزارت توجیه اولندی . خط همایون ایله وزارت توجیهی قانون عثمانیجه معتاد دگل ایکن پاشانك قدرینی تجیلاً انواع التفاتی حاوی برده خط گوندرلدی .

ذخیره وَمهمات ضبط اولنمش ایدی . حسن پاشا مرحوم بتون اردو ایله ایکی آی گیجه گوندز چالیشه رق ذکر اولنان غنائمی قلعه یه آلمغله گوج حال ایله موفق اوله بیلدی .

غازی مرحوم ایشلرینی اکمالدن صکره [شقلویش] ده سردار ایله ملاقات ایدرك هر نه عرض ایتدی ایسه قبول ایتدیردی . یالکز یمشیجی حسن پاشا « سنك گبی مجاهد بر ذاتك آر په لغنی نصل بشقه سنه « ویره لم » سوزیله پچوی سنجاغنی عمر آغایه توجیه ایتمك ایستمدی . برینه کوستندیل سنجاغنی تکلیف ایلدی . پاشا ایسه عنقا مثربانه بر استغنا اظهار ایدرك « بن پچوی یی عمر بنده کزه توجیه ایتدم « بکا آر په لق لازم دگل. اگر عرضم رد اولنور ایسه « منکسر اولورم . کوستندیل سنجاغنی ده قنیره « غزا سنده خدمتی سبقت ایتمش بر بنده کزه ویرملك « مراد دولتکزایسه مصلی بك اویله بر احسانه لایق « اولمشدر» دیه رك طلبنده اصرار ایلدیگندن پچوینك

بچویلینك عمر آغادن نقل ایتدیگنه گوره ذکر اولنـان فرقه دشمنی تعقیب ایدر ایکن اوته‌ده بریده بر یره جمع اولمش بر طاقم عسـکر گورولر ایدی که کندیلرینـه تعظیماً جمله‌سی بردن اوتوردقلری یردن قالقارلر . باشـلرندن شـابقه‌لرینی چیقاریرلر ایدی . عساکر اسلام ایسه مفطور اولدقلری مروت ومرحمت جلیـله‌لری اقتضاسنجه زبونکشـلگه تنزل ایتمیـه‌رك اومقـوله عجزه‌یی حاللری اوزره ترك ایدر وَ ایلرده دینج دشمن تحریسنه گیدرلر ایدی .

بوملحمهٔ کبراده غزات اسلامك فرداً بعد فرد نائل اولدقلری خزائن غنیمتدن ماعدا یالکز میری ایچون قرق ایکی پاره بیوك وَ بیکه یقین کوچك طوپ وَخمباره ایله بش شاهی ضربزن . یوز اون درت بیك تفنك، اون قدر کولنك ، بر او قـدر چاپا. کوردك. اللی قـدر مکمل اوطاق . اون بیکدن زیاده عادی چادیر وَحدسز حسابسز طبل وعلم وَصندوق وَعربه وَقلعه‌ده بولنان اهالی وعسکری برسنه اداره ایده‌جك

وارزاق ایله مالا مال ایدی . یوکده خفیف بهاده آغیر اولان اشیایی اغتنام ایتدیلر . البیسه گی ، ارزاق گی آغیر شیلره دونوب باقمغه بیله تنزل ایلدیلر . بونی متعاقب صوبی کچه‌رك دشمن عسکری ینك دوکوندیسنه هجوم ایتمگه باشلادیلر . هانگی فرقه‌یه تصادف ایتدیلر ایسه همان بایراقلرینی آتوب اوکلرندن قاچرلر ایدی . نفرات وَاحاد ناس مقوله‌سندن ماعدا یالکز ضابطان ومعتبراندن آلتی بیك دشمن تلف ایلدیلر . طوتدقلری اسیرلرك ایسه عددینی جناب حقدن بشقه کیمسه بیلمز ایدی .

طوتیلان اسیرلره سبب انهزام صورلدقجه حسن پاشانك سرداره گوندردیگی کاغد اله گیردکدنصکره دروبلرینه برخوف مستولی اولدیغنی وَگوزلرینه خیالات گی یشل باشلی ترکلر گورینه‌رك قلعه‌ده‌کی عسکر اوزرلرینه هجوم ایتدکجه آنلرك دخی برابر هجوم ایتدکلرینی سویلرلر ایدی. (بو روایتك نقلنده فائضی وَنعیما وَپچو متفق الکلمه‌درلر .)

تختنه برقلیچ اوردی، کچدی. اوزرینه اوطوردی.
امرایی ده اطرافده کی اسکملهلره اقعاد ایله الڭ اوّل
ایمپراطورك چادرینه کیملرك گیردیگنی استفسار ایلدی.
اوچ یگیچری ایله، درت سرحدلی ایلروگلهرك بوخد-
مته کندیلرینك موفق اولدقلرینی عرض ایتدیلر.
پاشا مرحومك ایسه کرمی کرامتنه معادل اولدیغندن
« بوچادرده جبخانه دن ماعدا نه قدر اشیا وارایسه
« سزکدر » دیه رك اویدی مجاهدی برلاقردیسی ایله
آن واحدده کندینی دائره سیله برابر صاتون آله بیله-
جك قدر ثروته مستغرق ایلدی.

کندی چادرده اوتورر ایکن نائل اولدیغی
غزای غرّاده الڭ بیوك معینی اولان قره عمر آغایه
سبقت ایدن عهدی وجهله پچوی سنجاغنی توصیه
ایله معیتنه اوچ بیك کشی ویرهرك بوزغون دشمنك
تعقیبنه مأمور ایتمشدی. بوفرقهٔ ممتازه کتدیلر.
الڭ اوّل [پاولیت] کچیدنده دشمنك حدسز حسابسز
یوك عربه لرینه راست گلدیلرکه جمله سی اموال

توابعندن خیلی آدم تلف اولمش ایدی . بونك اوزرینه ایمپراطوری. امراسی برآته بندیردیلر . و « ایش ایشدن کچدی . عثمانلی کچد طرفلرینی ضبط ایدر ایسه بزه نجات ممکن دکلدر » دیه‌رك فراره سوق ایلدیلر .

اویوز بیکلرجه آدمدن مرکب اولان قوجه اردو ایسه صحراده یولنی غائب ایتمش چایلاق آلای کبی اوبك اوبك اوته‌یه بری یه طاغلمش ایدی .

ایمپراطور یوز کشی ایله آنجق جانی خلاص ایده بیلدی. اردوسنده بولنان طوپلر، عموم جبخانه، عموم ذخیره، خزینه‌سی . تخت و تاجی یرلو یرنده قالمش ایدی .

پاشای مجاهد صلوة عصری ادا ایتدکدن صکره عمرآغا ایله سرحد امراسندن مصلی بکی اوچ بیك کشی ایله دشمن اردوگاهنك ضبطنه کوندردی . واعدانك کوکنی کسمدکجه چادیره کیرمك وغنیمت آلمقدن اجتناب اولنمسنی قطعیاً امر

رستم پسندانه ایله قارشیله دی که دشمن عسکری اسلام اردوسی ایله چارپیشیر چارپشمز قایه‌یه اورمش طالغه گبی پراکنده و پریشان اوله‌رق کیرویه رجعت ایتدیلر. عساکر اسلام ایسه همان تعقیبه مباشرتله قنیرهٔ صحراسنی انسان لاشه‌سندن براولو مزارستانه بکزتدیلر. بنه نعیمانك روایتنجه اوگون پاشا حضورینه گتیریلان کلهٔ‌لر اوتوز بیکدن متجاوز ایدی.

پاشا برطرفدن اسیر وکلهٔ گتیرن غزاته احسان ایدر وبرطرفدن ـ دشمنك کثرتندن احتیاطاً ـ کندی طرفندن امر کتمدکجه چادیرلره گیرلمامسنی عسکره تنبیه ایچون اطرافه آدملر طاغیدر ایدی.

دشمن ایسه بومغلوبیتله چادیرلرینه صوقیله‌رق ـ حیران حیران برتدبیر تحریسیله مشغول ایکن پاشا طوپجی باشی یی جلب ایله ایمپراطورلك چادرینه گلهٔ ایرشدیرلمسنی اکیداً تنبیه ایلدیگندن. قره‌چه همان قلعه‌یه عودتله شاهین طوپی براتشده، گلهٔ‌سنی تاچادیرلك تپه‌سنه اوردردی. گلهٔ‌نك تأثیریله ایمپراطور

« عظیمه یه موفقیتی اصحاب گزین زمانلرندن بری مثلی
« گورلمامش برملحمهٔ کبرادرکه پاشانك برکت خلوص
« نیتیله ظهوره گلمشدر . »

پاشا مرحومك هجومی اوزرینه همان اوگون مترسلرك کافه‌سی ضبط اولندی . ایمپراطور ایسه سگتوادن سرداراردوسنك ظهورینه منتظر ایدی . اطرافه گوندردیگی آدملر اوطرفدن گلیر گیدر کیمسه اولمدیغنی خبر ویرنجه حسن پاشانك دسایسنه الدانوبده مترسلری ترك ایتدیگنه برندامت شدیده ایله پشیمان اوله‌رق عسکرینی یانینه جمع ایله سواری وَپیاده‌سنی درت قات اوزرینه ترتیب ایدرك عساکر اسلام اوزرینه یاره‌لی قوردگبی برشدتلی هجوم دها گوسترردی .

پاشای مجاهد بو هجومك امارانی گورنجه گرك قلعه‌ده وَگرك یانینده بولنان طوپلری دشمنك گله‌جگی طرفه حواله وَغزات اسلامی برچوق مشوّق ومؤثر سوزلرله مجاهدیه تحریك ایدرك مهاجملری برمتانت

اوست طرفنده قرار ایله گرك میری وگرك کندی خزینه‌لرنده نه قدر پاره موجود ایسه یانه جلب ایدرك اسیر وگلّه کثیرلره ایثار ایتمگه باشلادی . دشمنك شاشقینلغی وخارجده بولنان سکز یوز دلاورك اقدامی بر درجه‌ده ایدی‌که نعیمانك قولنجه پاشانك حضورینه یغیلان گلّه‌لر تخمیناً اون سکز بیکه بالغ اولمش ایدی .

او حالده پاشای مجاهد وقعه یی بر عریضهٔ مخصوصه ایله سرداره بیلدیردکدن صکره قلعه‌ده یالکز آلتی یوز کشی ترك ایدرك عسکرك بقیه‌سنی یانه استصحاب ایتدی . بالذات دشمن مترسلری اوزرینه یوریدی . دها پاشا متریسلره وارمه‌دن طوپجی باشی قره‌چه قارشوسنه ورود ایله دشمنك قرق بش بیوك طوپی ضبط اولندیغنی اخبار ایلمشدر .

فائضی مرحوم دیردکه : « سکز یوز کشینك « برقاچ متریسی باصمق وَاون سکز یکرمی بیك دشمن « اعدام ایلمك وَقرق بش طوب ضبط ایتمك گبی مأثر

النه وَ تعیین اولنان اوچ یوز یگیدی یانه آله‌رق دشمن مترسلرینه طوغری بر هجوم گوسترردی . بونلر متریسه یاقلاشنجه قلعه‌دن ذاتاً مهیا اولان طوپلری الله الله صداسیله دفعةً آتشلدیلر . دشمن اوزرلرینه یاغان گلّه‌لرك تأثیریله هرج وَمرج اولدیغی صره‌ده عمر آغا برنجی متریسی باصه‌رق آنده موجود اولان طقوز یوز کشی یی ایچلرندن بر آدم قورتلامق شرطیله دفعةً قلچدن کچردی . وَمتریسده بولنان اون ایکی طوپ ایله آنلره کفایت ایده‌جك قدر جبخانه‌یی ضبط ایلدی . ایمپراطور دشمن اردوسنك هیئت عمومیه‌سنی بر طرفدن طوپلرك آتشنی وَ بر طرفدن عسکرك خارجه هجومنی گورنجه چادرلرندن طشره چیقدیلر . سگتوار یولنده بر مناسب موقع طوتدیلر . عاقبت حاله انتظاره باشلادیلر . پاشا مرحوم بو اثر موفقیتی گورنجه خارجده بولنان غازیلرك امدادینه بشیوز یگیت دها گوندردی . گندی دخی صباح نمازینی قیله‌رق سگتوار قپوسنك

گوتورمش اولدقلرندن طوپلری نقل ایتمك ایچون حیوان تدارکیله اوغراشر ایدی .

پاشای غازی طوتدیغی اسیرلردن بو حالی خبر آلنجه غزات آراسنده الك زیاده معتمدی اولان عمر آغایی اوچ یوز فدایی ایله دشمن اردوسنی باصمغه مأمور ایتدی . فائضی دیرکه : « مرحوم درویش « مشرب بر ذات اولهرق ادخار اموالله هیچ بر وقت « رغبت ایتمدیکی کبی گرك کندیسنك وگرك معیتنده « بولنانلرك خدماتنه مکافات ایستیهرك دولت علیهیه « بار اولمغی دخی آداب عبودیته منافی عدایتدیکندن « عمر آغایه حرکات فداکارانه سنه مقابل وعد ایدهجك « برمال بوله مدیغندن دولتجه آنکچون برمسند استحصالنی « استدعایه دخی قیمشه مدیغندن کندی آرپهلغی اولان « وظائفدسنك تقیشی آنك حاصلاتنه متوقف بولنان « پچوی سنجاغنی مومی الیهه خدمتنك بدلنده توجیه « ایتدیرمکه عهد ایتدی . »

عمر آغا مأمور اولدیغی اوزره پاشانك بایراغنی

ایلدی وَ ـ اوچ آیدن بری هواده برپارچه بلوط گورلمامش ایکن ـ بردن بره سیل بلا گبی یاغمور یاغمغه باشلادی . همان اوگون آقشام اولنجه برودت برقاتدها تکثر ایدرك یاغمور قاره تحوّل ایله اوچ گون. اوچ گیجه آرقه‌سی کسلمدیگندن دشمن عسکری گوبکلرینه قدر قار ایچنده قالمشلر ایدی . بونگله برابر ینه غیرتی الدن براقمدیلر . بالعکس مصیبتلری زیاده‌لشدکجه آنلرده اقدامی زیاده‌لشدیردیلر . آتشی بردرجه تزیید ایتمشلر ایدی‌که فائضینك قولنجه « گویاکه کثرت برودتدن طوپ آتشیله ایصنمق ایسترلر ایدی . »

بوصرده سردارك دخی سگتواره گلدیگی آرالرنده شایع اولمغله وَ برودت گتدکجه زیاده‌لشه‌رك ال آیاق طوتمقدن قالمغله عسکری طاقمی گروه گروه فراره یوز طوتدیلر . ایمپراطور برطرفدن فراریلری اعاده‌یه چالیشیر وَبر طرفدن دخی طوپ بارگیرلرینی ـ مقدما پاشانك تدبیری ایله طاغیلان ـ مجادله

صکره طوغریجه سکتواره گیدر وَاورادہ بولنان یکیچری اوطه باشیلرینی یانینه آلەرق سردار اردوسنه عزیمتله یمشجی حسن پاشانك حضورینه چیقار. قلعه‌نك حالی مکدر اولدیغنی وَامداد اولنمدیغی صورتده قنیژه الدن گتدکدن بشقه گرك ساحل وَگرك اردوجه پك بیوك محظورلر توجه ایلیه‌جکنی بیان ایلر. بونك اوزرینه سردار اردوده بولنان امرایی حضورینه جلب ایله قنیژه‌یه امداد ایچون چاره تحرّی ایدر ایکن جلالی بوزندیسی برطاقم حشرات ینه سفر وقتی کچدیکندن وَهوانك برودتی جهتیله عسکر سوقنك امکانسز لغندن بحث ایتمکه باشلاینجه یمشجی حسن پاشانك نخوت جبلیه‌سی حرکت ایدرك عموم عسکر تخلف ایتسه بیله کندیسی یالکز دائره‌سی خلقیله قنیژه‌نك امدادینه گیده‌جکنه یمین ایلدی. عسکر چاره‌سز اتباع ایتدیلر.

سردار اردوسنك سکتواره یتشدیکی صره‌ده ایدی که قنیژه طرفلرنده برشدتلی صوغوق ظهور

ایلدی وَ ـ اوچ آیدن بری هواده برپارچه بلوط گورلامش ایکن ـ بردن بره سیل بلا گبی یاغمور یاغمغه باشلادی . همان اوگون آقشام اولنجه برودت برقاتدها تکثر ایدرك یاغمور قاره تحوّل ایله اوچ گون. اوچ گیجه آرقه‌سی کسلمدیگندن دشمن عسکری گوبکلرینه قدر قار ایچنده قالمشلر ایدی . بونگله برابر ینه غیرتی الدن براقمدیلر . بالعکس مصیبتلری زیاده‌لشدکجه آنلرده اقدامی زیاده‌لشدیردیلر. آتشی بردرجه تزیید ایتمشلر ایدی‌که فائضینك قولنجه « گویاکه کثرت برودتدن طوپ آتشیله ایصنمق ایسترلر ایدی . »

بوصرده سردارك دخی سگتواره گلدیگی آرالرنده شایع اولمغله وَ برودت گتدکجه زیاده‌لشه‌رك ال آیاق طوتمقدن قالمغله عسکری طاقمی گروه گروه فراره یوز طوتدیلر. ایمپراطور برطرفدن فراریلری اعاده‌یه چالیشیر وَبرطرفدن دخی طوپ بارگیرلرینی ـ مقدما پاشانك تدبیری ایله طاغیلان ـ مجادله

صکره طوغریجه سکتواره گیدر وَاورادہ بولنان یکیچری اوطه باشیلرینی یانینه آلەرق سردار اردوسنه عزیمتله یمشجی حسن پاشانك حضورینه چیقار. قلعه‌نك حالی مکدر اولدیغنی وَامداد اولنمدیغی صورتده قنیژه الدن گتدکدن بشقه گرك ساحل وَگرك اردوجه پك بیوك محظورلر توجه ایلیه‌جکنی بیان ایلر. بونك اوزرینه سردار اردوده بولنان امرایی حضورینه جلب ایله قنیژه‌یه امداد ایچون چاره تحرّی ایدر ایکن جلالی بوزندیسی برطاقم حشرات ینه سفر وقتی کچدیکندن وَهوانك برودتی جهتیله عسکر سوقنك امکانسز لغندن بحث ایتمکه باشلاینجه یمشجی حسن پاشانك نخوت جبلیه‌سی حرکت ایدرك عموم عسکر تخلف ایتسه بیله کندیسی یالکز دائره‌سی خلقیله قنیژه‌نك امدادینه گیده‌جکنه یمین ایلدی . عسکر چاره‌سز اتباع ایتدیلر .

سردار اردوسنك سکتواره یتشدیکی صره‌ده ایدی که قنیژه طرفلرنده برشدتلی صوغوق ظهور

« طاغلدیلر ایسه‌ده بوجواردەدرلر . حتی گوردیگکز
« عسکر آنلرله گلدی . مکتوبی گوتورن آدم قاچمش ،
« البته کیفیتی سرداره خبر ویرر . ینه اسکندر
« کتخدانك وَ بلکه مجارلرك فرارینه بناءً بالنفس
« سردارك گلمسی مقرردر . غافل بولنمسونلر » سوز .
لریله اسیرلری فرار صورتنده صالیو یردی .

حریفلر اردولرینه گیدرك گوردکلرینی عرض
ایتدیلر . ایمپراطورك تلاشی برقات دها مزداد
اولدی . عمر آغایه خیر دعالر ایلدی . وَماتیوسله
بالمذاکره سردار یتشمه‌دن قلعه‌نك ضبطنه چاره‌اولق
اوزره پاپدقلری خندقك کنارینه بر ایکی گونك
ایچنده اوتوز بش قدر طابیه انشا ایدرك قنیزه
اوزرینه گیجه‌لی گوندزلی بش آلتی بیك گلّه آتمغه
باشلادیلر .

قلعه ایله اردو بو درلو مبارزات وَتدابیر ایله
استحصال غلبه‌یه چالشمقده اولسون بری طرفدن
قره‌پچه اوغلی مکتوبی دشمن اردوسنه براقدقدن

مكتوب قضيه‌سنى، اردونك اطرافنه خندق چويرمك ايچون دلال ندا ايلديكنى وَمجارلرك چادرلرينى براقه‌رق اطرافه طاغلدقلرينى خبر ويردىلر. پاشا مجارلرك فرارينى ايشيدنجه سرورندن آغلامغه باشلادى. فقط درعقب طرزينى تحويل ايله دسيسه‌سنك تأثيراتندن بردسيسه دها اختراع ايدرك مجارلرك گويا كنديله متفق اولدقلرندن طولايى گتدكلرينه پك زياده اظهار ملال ايلدى. بوحوادثه اينانميه‌جق اولدى. تكرار تكرار اسيرلرى استنطاق ايتدى. مجار چادرلرينك يغما اولنديغنى كندى گوزيله گورد‌كلرينى متعدد يمينلرله تأمين ايدرك سويلديلر. پاشا اختيار ايتديگى جعلى حدتله « گتيردكلرى « قره خبره مكافاة بونلرى اعدام ايديكز ! » ديه‌رك حريفلرى جلاده تسليم ايلدى.

قره عمر آغا بر معتاد اسيرلرى جلاد النمدن قورتاردى. مجار سايسلرينك آراسندن كچردى. « ايمپراطوره بندن سلام ايدك ! مجارلر اردودن

ایدر . مذاکره یه باشلادیلر . نهایت عمر آغا اسیرلرله هرنه گوندردی ایسه جمله‌سنك صحیح چیقدیغنه وَسردار گلمزدن اوّل اردونك اطرافنه برخندق چویرمك لازم گله‌جکنه قرار ویردیلر . وَگویا بومکتوب الدینه گچمامش اولسه حالدری‌پك مشکل اوله‌جغندن آینلری اوزره پاپانك همت روحانیه‌سنه بیوك بیوك تشکرلرله برابر مکتوبی طوتوب گتیرن سولتانه دخی پك زیاده اکرامله‌ر ایدرلر .

بری طرفدن پاشای غازی وقعه‌نك تفصیلاتنی خبر آلنجه مکتوبك دشمنجه حاصل ایتدیگی تأثیراتی اوگرنمك ایچون منتسب جدیدی اولان عثمانی برقاچ غازی ایله مأمور ایتدی . گتدیلر . قلعه جوارنده ایکی اسیر طوتدیلر . حضورینه گتیردیلر . پاشا بونلری « ایچگزده بزم چوق دوستمز واردر . حالگزدن تمامیله خبردارم . اگر یالان سویلرسه‌گز سزه اشد عقوبتله جزا ایدرم . » مقدمه‌سیله استنطاقه باشلایه‌رق اردودن حوادث سؤال ایتدی . اسیرلر

« بردلی قانلی اونغله منازعه میدانبندن قاچار. سکتوار
« یولنه طوغری گیدر . گیجه ایریشنجه اورمانلر
« آراسندن بینه گلیر. قلعه‌یه داخل اولور . گلوب ده
« برتفصیل کیفیتی پاشایه بیان ایتدیکی زمان مجلسنده
« حاضرایدم . غازی مرحوم فوق الغایه ممنون اولدی .
« وبو اثر مهارتنك ظهورندن صکره عثمانی خواص
« منتسبیندن عد ایدرك بردها یانندن آیرمدی . »

سولتات ایسه چیکنی قاپدیغی گبی جبینی قارشدیرر. مکتوبی بولور . کمال مسرتله ایمپراطوره گوتورر . ایمپراطور یانه ترجمان دعوت ایدر . مکتوبی النه ویرر . ترجمان ورقه‌یه برکره گوز گزدیردکدن صکره بومکتوبك حسن پاشا طرفندن سرداره گوندرلدیگنی وایچنده بك مهم مواد اولدیغی جهتله میداندہ اوقونمسی جائزاوله‌میه‌جغنی ایمپراطوره بیان ایلدیکندن چادری خلوت ایدرلر . مکتوبی اوقورلر . مألی ایمپراطوره فوق الغایه موجب دهشت اوله‌رق ماتیوسی وَمحرم خاصی اولان وزراسنی دعوت

ایتدیگی مکتوبی بر مناسب یره براقمسنی توصیه
ایتدی . آندن صکره عثمانی خلق ایچنده حضورینه
جلب ایله « سنی سرداره گوندره جکم . واصل
« اولنجه قلعه‌نك حالی مکدر اولدیغنی سویله. دشمن
« بوراده قشلامق تدارکنده‌در . بش اون گونه قدر
« یتشمزلرایسه حال مشکل اولور. اگرمکتوب صورار
« ایسه دشمن النه گیرمك قورقوسندن ویره‌مدك .
« بوراسنی شفاهاً بیان‌ایت. شاید طوتیله‌جق اولور.
« سه‌ك کندیکی آلتی بیك غروش قدر بدله کس .
« اوپاره‌یی ویرر، سنی قورتاریرم. » دیه‌رك گوندردی.

فائضی درکه : « مگرعثمان مأمولك فوقنده‌غیرتلی
« برغازی ایمش . پاشادن آلدیغی امر اوزرینه همان
« اوگون چیقار . مکتوبی بریرده براقمغه قناعت
« ایده‌مز. دشمن‌قره‌قوللرندن مخصوصاً کچمگه‌چالیشر.
« برسولتانله جعلی اوله‌رق منازعه‌یه طوتوشور .
« مکتوب جبینده بولندیغندن چیکنی برمعرفتله
«اوغراشدیغی سولتانه قاپدیرر. کندی غایت چویك

صباحلین بز ایچردن چیقاجغز . آنلرده طیشاریدن چالیشه جقلر . اسکندر کتخدا دخی سگتوار طرفندن گلیر ایسه دشمنی برباد ایده جگمزه امید وارز . اردولرینك اطرافنده خندق یوقدر . ان شاء الله فرصت بزمدر . خیر دعادن فراموش بیورمیکز .

بوندن اقدم ایمپراطوری برفرصت دوشیردرك اعدام ایچون ایکی آدم گوتورمش ایدم . بیچاره لر اله گیرمشلر . شهید اولمشلر . یرلرینه دیگر ایکی مناسب آدم تدارك ایتدم . گوندردم . مأمولدرکه بونلر ایمپراطوره ظفر بولورلر . وَاویله خصم قویدن دولتمزی خلاص ایدرلر . باقی فرمان ..... »

اوصرده قره چه سردار اردوسنده بولندیغندن پاشا عمر آغادن لسان بیلیر مناسب بر آدم ایستدی . سرحد غازیلرندن عثمان نامنده برینی عمر آغا توصیه ایتمکله پاشا عثمانی تنهاجه یانه چاغردی . الینه یوز آلتون ایله آلتی بیك آقچه لك برتیمار احسان ایلدی . فرنك قیافتنه گیردرك دشمن اردوسنه گیتمسنی وَتهیئه

گوتورمك شانندن اولان دهاة روزگاردن اولمغله مقدماکی مکتوب حیله‌سندن حاصل اولان استفا-ددی تضعیف ایتمك عزمنه دوشـه‌رك سرداره بر دیگر مکتوب دها تحریر ایتدیردی . شو مألده‌که :

« سکتواره تشریف بیورلمش. قدومکز مبارك اولسون ! بزه ارسـال اولنان آغالرایله برابر اوچیوز اللی یکیچری وَ یوز بیـك آلتون وَیوز قنطار باروت وَسـکسان قنطار قورشون وَیوز قنطار پکسماد پازار ایرتسی کیجه‌سی صباحه یقین دشمن گورمکسزین قلعه‌یه بالسـلامه داخل اولمشدر . لطف بیورمشسکز . فقط احتیاجمز یوق ایدی . زیرا بر ییللق ذخـیره وَباروتمز موجوددر . عسـکرمزده مقدار کفایه‌دن زیاده‌در . اصل نیـازمز بودرکه گله‌جك پازار گونی بزم اسکندر کتخدایه اون بشبیك قدر فدائی عسکر اعطاسیله‌ارسال بیورکز . سحر وقتی بوطرفه ایرسونلر. ذات دولتـکز راحتسز اولمیکز. مجار بگلری اسکی دوستلریمزدر . کندیلریله اتفاق ایلدك . پازار گونی

صحیحمیدر ؟ » دیه‌صورارلر . چوجوقلر صحتی اعتراف ایتمکله ایمپراطور « یاسز قلعه‌ده باروت یوقدر » دیمش ایدیکزنه ایچون گلدیگکز آکلاشلدی » سوزیله ایکیسنی دخی اعدام ایتدیرر . فائضی درکه :

« برصباح موسمی عمر آغا ایله برابر حصاردن « دشمنك حالنی سیرایدرکن متریسه طوغری برقاچ « کشی گلدیلر . منظره‌مزه ایکی باش دیکدیلر . « [حسن‌پاشا ایشته جاسوسسلریکك کلهٔ‌سی. سرداره « گوندردیگك مکتوب‌ده طوتلدی] دیه مباهاته « باشلادیلر . دشمنك بوغفلتنی گورنجه قلعه‌ده بولنان « سائر مجاهدلرله برابر بی اختیار گولشدك . وَغیرتی « تدبیرینه معادل وَتك باشنه بر اردویه مقابل اولان « او یله بر دستور کاردانك رفاقتنه دوشدکلریچون « جناب‌حقه بیوك بیوك تشکرلر وَپاشا مرحومه کمال « خلوص ایله دعالر ایلدك . »

پاشای غازی هر کوچك امارەدن بر بیوك تدبیر چیقارمق وَطوتدیغی دسایسی سرحد امکانه قدر

اولمدیغنی ، حاصلی بگندیگی یلانی سویلیه جکلر .
وَ مجارلرك رأی وقراریني طرف عاجزانه‌مه بیان
ایلیه جکلردر . دشمنی ایناندیرملرینه امید وارم .
همان ذات والای سردار اکرمیلری وقت مرهونده
یتشمگه مهیا بولنکز ! ایلروده خندان وَ کنعاندن نه
خبر آلیر ایسه‌م عرض ایدرم . باقی فرمان ..... »

مکتوبی یدیمین اجرا آتی حکمنده اولان مجاهد
مشهور قره‌پچه‌یی جلب ایله دشمن اردوسنك گوزه
گورینه‌جك بریرینه براقه‌سنی امر ایلر .

قلعه‌دن عمر آغانك قویو یردیگی اسیرلر ماجرایی
ایمپراطوره نقل ایتدکلری صره‌ده قره‌پچه‌نك دخی
همان او کیجه تبدیل قیافتله اردویه گیره‌رك ماتیوسك
چادری جوارینه براقدیغی مکتوب معهود ایمپراطور
حضورینه گتیرلمکله روایت واقعه ایله مأل مکتوب
بربرینی تأیید ایدنجه کوله‌لرك جاسوس اولدقلرینه
دشمن عندنده هیچ شبهه قالماز . ایکیسنی دخی
جلب ایدرلر . قلعه‌ده بر آدم باروت یاپارمش

خبریکز اولسون ! بو قلعه‌ده قوجه بر اردو ایله بر یللق ذخیره، مهمات موجوددر . مجارلر دخی ترك عسکریله متفقدر . هر کیجه نوبتله قلعه‌نك امدادینه بیك کشی گوندریورلر . » دیه‌رك وَبر معتاد اللرینه براز خاص اتمك ویره‌رك گویا خفیاً صالیوریر .

اسیرلر اردویه گیده طورسون پاشای مدبر سرداره شو مألده برعریضه یازار :

« بعدالالقاب.... بوندن اقدم گوندردیگم معروضاتده عسکر وذخیره مزك کثرتنی وَباروتمز برازآزالمش ایسه‌ده دشمندن قالان کبریت وَکهرچله ایله آنك دخی اعمالنه چاره بولدیغمزی بیان ایتمشدم. مجارلرله اتفاق ایتدك. آنلرله خبرلشه‌رك تعیین اولنه‌جق وقت مناسبده اردوی همایونك بو طرفه کلسنه قرار ویرلدی . واسطهٔ مخابره اولق ایچون کوچکدن بری اولاد گبی بویوتدیگم خندان وَکنعان بنده‌لرینی فراری صورتنده ایچلرینه گوندردم . ایمپراطوره کندیلرینك بابالری دینه عودت ایتدکلرینی ، قلعه‌ده ذخیره وَعسکر

دلی قانلیلر ایمپراطور حضورینه چیقدقلرینی وقعه‌ده براز عسکر وار ایسه‌ده ذخیره پك آز الدیغندن محاصره‌ده دوام اولنه‌دیغی حالده سهولتله فتح میسر اوله‌جغنی سویلدکلرندن بحث ایتدیلر. بونك اوزرینه پاشا الیله اعدامارینی اشارت ایتدی. مگر دها اوّلجه قره عمر آغایه تعلیمات مخصوصه ویرمش ایمش مومی الیه اسیرلری « بن اولدیریرم » دیه‌رك جلادك النده آلیر. مأمور اولدیغی اوزره « بن‌ده سزدنم. بوندن اوّل اله گیرن اسرایی دخی بن قورتارمش ایدم. سزی‌ده جلاد النده قورتارمق ایچون آلدم. جنس و ملتمه باری بوقدرجق برخدمتم سبقت ایتسون. پاشا کوله‌لری مخصوص قاچردی. مرادی قلعه‌نك ذخیره‌سزلگنه وَعسکرك آزلغنه ایمپراطوری اقناع ایدرك اردوکزی بوقیش بوراده آلی قوماقدر. سردار ایله خبرلشدیلر. هوالر بوزلدیغی گبی آنلر سگتوار طرفندن هجوم ایده‌جك، پاشا قلعه‌دن چیقاجق، سزی ایکی آتش آراسنده براقه‌جقلر.

تدابيرك كافه‌سى ثمره‌سز قاله‌جغى وَ كوله‌لر قلعه‌نك حالنى تماميله دشمنه خبر ويره‌جكلرندن اعدانك قلعه‌يى محاصره‌ده ثبات واصرارى قات قات زياده لشه‌جگى وهلهٔ خاطرلرى تخديش ايتمكله هر كسه بر يأس تام مستولى اولمش ايدى . امراى عساكر بر ر ايكيشر طوپلانه‌رق جمعيتله پاشاى مجاهدك مجلسنه گتديلر . گوكلرينه دوشن خوف وتلاشى كمال سوز وگدازله بيان ايتديلر . پاشاى غازى بر معتادينه هيچ فتور گتورمكسزين يالكز « بن آنك چاره‌سنى بولورم » وعد محتصرى ايله دفع مجلس ايلدى .

مگر بز عاقبت كاره منتظر اولوب طورر ايكن پاشا كچيت طرفنه معتمدلرندن برقاچ كشى ارسال ايله ايكى اسير طوتديرمش . فقير حاضر اولديغم حالده اسيرلرى جلب ايله « بزم طرفدن اردوكزه ايكى آدم گوندرلمش ايدى . نه اولدى . نه سويلديلر . نه حالده‌درلر؟ طوغريسنى بيان ايدرسه‌كز سزه زوال يوقدر » يوللو استنطاقه باشلادى . اسيرلر گيدن

جهتله اوایشده ملکه‌سی اولدیغنی وکبریت ایله کهرچله موجود اولنجه فندیق وياسگود آغاجندن کمور یاقیله‌رق آنکله باروت اعمال ایتمك قابل اوله. جغنی خبر وبردی. قلعه‌نك اطرافی ایسه تمامیله سگودلك ایدی. همان غازی مرحومك امری اوزرینه اوزون احمد معیتنه لزومی قدر آدم تعیین اولندی. بونلر گوتوکدن هاون بیدا ایتدیلر، کمور یاقدیلر، هر گون قلعه‌یه لزومی اولان باروتی یتشدیر. مگه باشلادیلر.

فائضی دیرکه: «قنیزه محصره‌سی صحیحاً مثلی گورلمامش برغریبهٔ روزگار ایدی. بز

«بیری گیدر بری گلیر اولدی بلالرك!»

سرینی آنده تمامیله مشاهده ایلدك. باروت غائله‌سی هنوز برطرف اولمش ایدی‌که پاشانك گیلار جیلك خدمتنده بولنان مجار کوله‌لرندن خندان وکنعان نامنده ایکی دلی قانلی برگیجه قلعه‌دن فرار ایدرك دشمن اردوسنه دخالت ایلدیلر؛ ومرتد اولدیلر. بوخبر قلعه‌ده شایع اولنجه شمدی‌یه قدر ایدیلان

گلمدی . ینه هر کس گلّه، قورشون آراسندن سکه‌رك طوپراق یغنلرینی ممکن اولدیغی قدر رخنه‌دن بری طوتمغه الدن گلان اقدامی صرف ایدرلر ایدی. خصمین آراسنده بوکشا کش دوام ایتمکده ایکن قلعه‌نك باروتی توکنمك درجه‌سنه گلمکله غازی حسن پاشا مرحومی نهایت درجه‌ده تلاش آلمش وَاوقدر مکانتیله برابر بوبابده راست گلدکلری معتمدلرندن تدبیر استمکله باشلامش ایدی. قلعه‌دیزداری کیفیتی خبر آلنجه مرحومك حضورینه گیدرك جبخانه‌ده دشمن زمانندن قالمه برخیلی کهرچله وَکبریت موجود اولدیغنی وَ بونلردن قلعه‌یه قیامتله قدر کفایت ایده‌جك باروت یاپیله بیله‌جکنی خبر ویرمکله عسکر آرسنده باروت یاپمق بیلیر آدم تحریسنه باشلانلدی . همان اوگون بشنجی آغا بلوگنده بولنان یکیچریلردن [اوزون احمد] [١] میدانه چیقارق عجمی اوغلانی ایکن باروت دستگاهنده خدمت ایتدیگی

[١] روح روانی شاد اولسون . للطابع

موجود اولدیغی حالده اوغراشمغه مقتدر دگل ایکن قوجه بر اردویه طوپسز اوله‌رق نصل مقاومت ایده بیلیرز ؟ بنم رأیمه قالیر ایسه بالعکس ممکن اولد. یعنی قدر دها طوپ گتیرتملی . محاصره‌یه اوصورتله وَکمال شدتله دوام ایتملیدر. » دیمکله عمومك رأیی بونك اوزرینه قرار ایلدی . قلعه‌یی گرمیٔ تام ایله دوگمگه باشلادیلر . حتی گونده ایکی بیکدن زیاده گلهٔ اتارلر ایدی . تعدّد ضربا تلریله قلعه‌نك دیوارلری علی‌العموم یرله برابر اوله‌رق شهرك اطرافنده طوپراق یغنلرندن بشقه استحکام دینلمگه صالح برشی قالمامش ایدی. هله شهرایچنده کی خانه‌لرك تمامرینه وارنجیه قدر کافه‌سی سوکلمش ایدی . غزات اسلام ینه ذرّه قدر فتور گتورمدیلر . گوندز آچیلان گدکلری کیجه‌لری سپد پارچه‌سی وَاثواب یرتیغی ایله طولدیرمغه چالیشیرلر ایدی . دشمن بوحالی حس ایدرك کیجه‌لری دخی آتشك آرقه‌سنی کسمامگه باشلادی . ینه عساکر عثمانیه‌نك غیرتنه فتور

سکسان یوز بیك کشی یه ابلاغ ایلدیلر . اووهم اوزرینه قلعه‌ده اداره‌یه کافی ذخیره قالمامش اولمسنه ذاهب اولهرق قیشك محاصره‌ده دوام ایتمکی وَبو صورتله قنیژه‌یی آجلق سایه‌سنده استرداد ایلمکی قرارلشدیردیلر . حتی ایچلرندن بعض امرا قیش باصمه‌دن طوپلرك آلمانیا قلعه‌لرینه اعاده‌سنی تنسیب ایتمشلر ایکن مالطه حاکمی بولنان [دون ژوان] بورایه معارضه ایله « ذاتاً طوپلریمزله برابر ترك بزی آدم یرینه قومیور. اگر طوپلری گوندرر ایسه‌ك قلعه‌ده‌کی عسکرهرگون هجومه چیقاجغنده هیچ اشتباه‌اولنمسون! ایش قلیچه طیاندقدنصکره نه‌قدر غلبه‌لك اولسه‌ق بینه عثمانلی عسکرینه مقاومت ایده‌میه‌جکمزی کچنکی هجومده یك آجی برتجربه‌ایله دها آکلادق . هله سکتورا طرفنده بولنان سردار اردوسنك اوزرینه گلمکه نیتی یوقسه بیله طوپلری گوندردیکمزی ایشتدکلری کبی محاربه‌یه جسارت ایده جکلری معلومدر . بز بر قلعه‌نك مستحفظلریله طوپلریمز

« مجاهدین اسلام بوعودتی گورنجه‌همان سپرلردن طشره اوغرایوب دشمنی متریسنه‌قدر تعقیب ایلدیلر. یالکز پاشا حضورینه گتیریلان کله‌لرك مقداری اونسکز بیکدن زیاده ایدی . عدونك تلفاتی بوندن قیاس بیوریله بیلیر . »

بومظفریت جلیله عسکرك وجدانده بردرجه حسن تأثیر حاصل ایتمش ایدی که اوقدر جزؤی بر فرقه ، دشمنك یوز بیکلرجه اردوسنی هیچ حکمنده صایار اولدیلر . حتی کلّ یوم پاشای غازی یی هجومه رخصت طلبیله اذعاج ایدرلر ایدی. مرحوم ایسه وقت مرهونه انتظار اولنمسنی توصیه ایله برابر عسکره استمالتلر ویریر وَ موقعلرنده ثبات ایچون ترغیبات کافیه اجرا ایلر ایدی .

دشمن، اوغرادیغی انهزام شدید اوزرینه اقتضا ایدن تدابیری مشاوره ایچون ینه بر مجلس عمومی عقد ایلدی . اثنای مذاکره ده قلعه‌دن کندیلرینی دفع ایدن سکز طقوز بیك عسکر اسلامی وهماً

قلعه‌ده بولنان یکیچریلرك ضابطی سفر آغا وَبرطرفدن عمر آغا وَبرطرفدن قلعه دیزداری وَبرطرفدن قره پچه قلعه‌نك هجوم اوزرنده بولنان مواقعنی طولودیزگین طولاشه‌رق وَاندیشه وَتردّد حالنده بولنان افراد عساکره امر جهاده متعلق اولان فضائلی وَشان شجاعت عثمانیه‌یی تکرار واخطار ایدرك هر کسك ثبات وغیرتنی مع زیادةً اعاده ایتدیلر .

فائضی دیرکه : « هجوم یدی ساعتدن زیاده امتداد ایتمشدی . ایچمزده غازی سلطان سلیمان مرحوم زمانندن قالمه برطاقم اختیار سردنگجدیلر وار ایدی‌که هربری یوزدن زیاده محاربه گوردکلری حالده بوشدنده برملحمهٔ کبرایه تصادف ایتمدکلرینی سویلرلر ایدی . دشمن درت کرّه قلعه‌نك بارولرینه صاریلوب چیقدی . دردنده ده بعنایةالله هزیمت فاحشه ایله پریشان اولدی . عاقبت یدی ساعت صکره قلعه‌نك هجوم ایله ضبطندن امیدی کسه‌رك ایمپراطور وَماتیوسك بولندقلری موقعدن ویریلان اشارت اوزرینه رجعت قهقریه ایله عودته‌باشلادیلر .

ایلدی. بونی متعاقب لشکرعد، ودرت طرفدن هجومی تشدید ایله کمیلری پورتمگه باشلادیلر. کمیلر خندق جوارینه تقرّب ایدنجه پاشای غازی امر ایلدی. مقدّما حاضرلنان بال یمز طوپلری آتشلدیلر. بعون الله تعالی برایکی کرّه آتش اولنوز اولنماز کمیلرك جمله‌سی پاره پاره اولدی. ایچنده بولنان سردن کچدیلرك عمومی بردن صویه دوکیله‌رك آب وآتش آراسندن پك آزی جان قوتیله بیلدی.

بوحال دشمنجه بربیوك رخنهٔ ادبار اولدی ایسه‌ده کرك ایمپراطورك وکرك ماتیوسك تشویقاتی ایله حریفلرینه غیرتی الدن براقمدیلر. وار قوّتی بازویه ویردرك موجود اولان عسکرك کافه‌سیله قلعه‌یه برشدتلی هجوم دها کوستردیلر. عسکر اسلام دشمنك اویله امواج دریا صایبشنجه آلایلرله قلعه‌یه طوغری بیغیلوب کلدیکنی کورنجه بالطبع لرزه‌ناك اضطراب اولمغه باشلامشلر ایدی. هله همتلری وار اولسون برطرفدن پاشای مجاهد وبرطرفدن

آخرتده نجات وَسلامت بولور . بن آلمان دشمننك هجومنی بیلیرم . برکرّه یوزی دونر ایسه مغلوب اولدیغی کوندر. یرلرکزده ثبات ایدك! ایلك هجومدن بیلیایك ! آندن صکره بعون الله نصرت بزمدر . »

بومقدّماتی متعاقب پاشای غازی اللرینی قالدر . یردی . آق صقالینك اوزرینه انجودانه‌سی کبی یاشلر دوکه‌رك غزات موحدینك سلامتنه خیر دعالر ایلدی .

هرکس آمین خوان اولدیلر. وَ برلرینه وداعلا- شه‌رق وَجانلری تنده اولدقجه دشمندن یوز چویرمیه- جکلرینه وَیرلرندن آیرلمیه جقلرینه یمنلر ایدرك متریسلرینه کتدیلر .

وقتاکه صباح ایرشدی . دشمن آلایلری باشدن آیاغه تیموره مستغرق اولدقلری حالده صف صف هجومه باشلادیلر . معهود سردن کچدیلر کمینلرده ایدی . اشارت هجوم اولمق اوزره الك اوّل الك بیوك طوپلرینی آتشلدیلر . کلّه‌سی قلعه دیوارندن آشه‌رق بریکچری چورباجیسنك اوطه‌سنده قرار

قلیجدن چرمگه بر بیوك مجلس مشورتده بیك درلو اصرارلرله قرار ویردیردی . بو قرار اوزرینه قلعه‌دن آدم طوتمغه ینه بك زیاده اقدام ایتدیلر . ینه موفق اوله‌مدیلر . نهایت ماتیوس عسکرینك منتخبلرندن اوچ کشی تعیین ایتدی . بونلر قلعه قپوسنه گلدیلر . اظهار اسلام ایله کندیلرینی قلعه‌یه آلمق ایچون آدم ایستدیلر . کیفیت حسن پاشا مرحومه خبر ویریلنجه آدم طوتمغه گلدکلرینی ادراك ایله اوزرلرینه طوپ آتلمسنی امر ایتمکله بر طویده ایکیسی هلاك اولدی . وَبری مجروحاً نجات بوله‌رق اردویه عودت ایلدی .

بو وقعه اوزرینه ماتیوس قلعه‌نك تسلیمندن وَاسیر آله بیلمك امیدندن بتون بتون مأیوس اولمغله ایرتسی گون ایچون هجومنی ترتیب ایله ایکی بیك سکز یوز سردن کجدی تحریر ایلدی . وَبدنه چیقوب بایراق دیکنلره اون وَحسن پاشا مرحومی هرکیم اسیر ایده بیلیرسه یوز چفتلك تملیکنی وعد ایتدی .

« موجوددر. سزه سلام ايدرلر. مراد كز پادشاهكزه
« خدمت ايسه بوقدر اولور . قيش گلدى . سزه
« برطرفدن امداد احتمالى قالمدى . ايمپراطورك قلعه سنى
« تسليم ايديكز. صاغ سالم چيقار گيدرسكز بر قيلكزه
« ضرر گلمز » يولاو بعض تسويلات تبليغ ايتديردى
ايسه ده قلعه دن يينه بر معتاد قليچ گوسترديلر وَ ايلچى
اسكى لقرديلرينى تكراره باشلاينجه حريفى سرحد
غازيلرى تفنگه طوتديلر . اوده سوكه رك مقامنه
عودت ايلدى .

تاريخلرك روايتنه گوره ماتيوس، حسن پاشانك
اويله آياق پاتردىسى ايله قلعه تسليم ايتميه جگنى بيليردى.
ايلچى گوندرمكدن مرادى ايسه قلعه دن جوابه
تصدى اولنديغى صورتده عسكر اسلامك افكارينى
ايشديله جك سوزلردن استدلال ايدى . قلعه دن
يالكز قليچ گوسترىلوب ده بشقه بر سرر شته ويرلمينجه
ماتيوس اظهار تهوّر ايدرك ايرتسى گون هجوم ايله قلعه يى
آلمغه وَ ايچنده موجود اولان عساكرى على العموم

قالقشمغله ایمپراطور فردیناند « بن بو یله عسکر کور-
مدم. هرنه سویلرسه‌ك قارشـودن قلیچ گوسـترلر .
نه‌اولومدن قورقارلر . نه اخافه‌دن متأثراولورلر ! » دیه
کمال حزن وغضبندن آغلامغه باشلادی . ماتیوس،
ایمپراطورك بوتلاشنی ینه کندینك و عسـکرینك
رخاوتنـه حمل ایله « اوچ آی بوقدرجق بر پالانقه
ایله اوغراشیلرمی ؟ » سـوزینی برقاچ کرّه تکرار
ایدنجه. ایمپراطور معیتنده بولنان امرا «بزعاجز قالدق.
بیورك ! اداردینی سزید اقتدارکزه آلك ! جملهمز
امرکزه اطاعت‌ایدرز » سوزیله کندینی الزام ایتدیلر.
ماتیوس ایسـه قنیژه مجاهدلرینی سردار اردوسنده‌کی
جلالی حشراتنه وَترياقی حسن پاشایی یمشجی حسن
پاشـایه قیاس ایلدیگندن قوماندەینی مع‌المنونیه قبول
ایتـدی . وَحصـاره قارشـو ینه برایلچی گوندرك
« سردار سگتواره گتدی . یالکز بزه قارشوطوره .
« مدی. سز بوجزؤیتکز ایله برابر ایکی اردویه نصل
« مقابله ایده‌بیلیرسکز؟ ملوك نصارانك کافه‌سی بوراده

اوزرینه الرندن گلان جدّ واقدامده قصورایتمدیلر. فقط عنایت الهیه وَپاشای غازینك حسن تدابیری سایه‌سنده انسان دگل بر حیوان اخذینه یله مقتدر اولهمدیلر . »

وقعه‌نك ایرتسی گونی هرسك ماتیوسی معیتنده بولنان یوز یوز اللی بیك کشیلك تر اردو ایله قلعه جوارینه چیقه‌گله‌رك آیاغنك توزی ایله بر عالی‌دیوان قوردیردی . احوال حربی مذاکره‌یه قیام ایلدی . هرکسدن اوّل کندیسی فتح کلام ایله عمومه خطاباً « بنم عسکرم سزك نصفکز قدر یوق ایکن بر قوجه سردار اردوسنی بوزدم. استونی [۱] بلغرادگی ترکلك الك بیوك ، الك مهم قلعه‌لرندن برینی آلدم . سز بوقدر کثرت وشوکتله برابر شو اوفاجق بر پالانقه‌یی ضبط ایده‌مدیکز ! یونه حالدر . هیچ یوزه گلگزده مردلکدن اثر یوقمیدر ؟ » یوللو برطاقم تشنیعاته

[۱] تاریخ‌نزمزده کی [استونی بلغراد] تعبیری اسلاوجه [استاری] محرفدر . استاری ایسه قدیم معناسنه در . [للطابع]

بر دسیسه‌در . باشلری گلّه ایله یرلرندن دوشرمك کیمك اندن گلیر؟ » دینجه، پچویلی بهرام نامنده بر طوپجی بوامرك اجراسنی تعهد ایتمکله غازی‌طرفندن رخصت صادر اولدی. طوپجی یگیتی [بلبل طوپی] نامیله مشهور اولان طوپی نشان ایدرك برنجی آتشده باشلری صویه دوشردی. فقیر ایسه پاشایه تقرب ایله بومعامله‌سندن طولایی متعجبانه یوزینه باقدم. مرحوم مرادیمی بر نظرده ادراك ایله قولاغمه طوغری یناشه‌رق کیمسه‌نك ایشیده‌میه‌جگی صورتله « محمد پاشا مرحوم برمجاهد ذات ایدی . قلعه‌یی تخلیص ایچون بنم باشمه ایتدیگم سؤ معامله‌یی عفو ایدر » سوزیله سؤاله بر براقمدی .

گلان ایلچیلر گوردکلری حال اوزرینه سب وشتم ایدرك اردولرینه عودتله کیفیتی ایمپراطورلرینه بیان ایدنجه، ایمپراطور نهایت درجه ده غضبناك اولەرق قلعه‌دن هرکیم برآدرم طوته‌بیلیرسه اون پاره قریه تملیکنی وعد ایلدی . قوجه بر اردو بووعد

فال خیر اتخاذ ایتدیلر . بیاغی تبشیرات واقعه‌سی فعله چیقمش قدر ممنون ومتسلی اولدیلر .

پاشا بودیواندن صکره بر دبدبهٔ قهرمانی ایله سوار اولهرق قلعه سپرلرینه طوغری عزیمت ایلدی . فقیرده یانده ایدم . باشلر متریسه پك قریب اولدیغندن یار قدیمی اولان محمد پاشای شهیدك رأس مقطوعنی برنظرده بیلهرك گوزلری قان ایله ، یاش ایله طولمغه باشلدی . فقط بنه درحال تجلدینی اله آلدی . گوزنده‌کی یاشی ، قانی غائب ایدرك عرفینك .

« بحفظ کریه مشغولم اگر بینی درونمرا »
« زدل تا پردهٔ چشمم دوشاخ ارغوان بینی . »

خیالنه ماصدق اولدی . وَدفعةً برتدبیر اختراعیله « بو باشلرك آراسنده محمد پاشا یوق . قرق یللق دوستمدر . نه قدر اوزاقدن گورسهم بیلیرم . او یالان اولنجه محمد کتخدانك باشنه وَاردونك انهزامنه دائر اولان روایت دخی یالان اولمدیغی نه‌دن معلوم ؟ بونلر دشمن طرفندن بزی اغفال ایچون ایجاد اولنمش

مأمول ایدرم که جناب حق علیه الصلوة افندمزك لیلهٔ ولادتنه حرمةً بو قلعه‌یی شرّ اعدادن محافظه ایدر. ایکنجیسی شودرکه: هر گیجه اقشام اذانی قلعه برجلرنده الله الله دیه‌رك گلبانك چکدکجه دشمن سسکزی باصدیرمق ایچون موجود اولان طوپلرینی بردن آتشلیور. بو صورتله اسم اعظم الهی‌یی تحقیر ایدییور. امید وارمکه غیرت الله ظهور ایدر. دشمن قلعه‌یی آله‌مدقدن بشقه بتون بتون مضمحل اولور. ان‌شا الله طوپلرینی‌ده گوتوره‌مز. سز گلان ایلچیلره هیچ برجواب ویرمیکز! همان قلیچ گوستریکز! بزه آنلرله آشنالق لازم دگل. همان آرامزی سیف آییرسون!».

پاشانك بو سوزده دخی کرامتی ظهور ایدرك سویلدکلری عیناً فعله گلمشدر.

عسکر ایسه سوابقنه نظراً غازی مرحوم حقنده فوق الغایه برحسن ظنه ذاهب اولدقلرندن سوزلرینی

یایغارده‌سنه نه‌دن اعتماد ایده‌جگز ؟ گلن باشلر گرچکدن محمد پاشا وَ محمد کتخدانك اولوب اولدیغنی دها بیلیورز . ایسترسه‌ك قره‌پنجه‌یی گوندریر ؛ تحقیق ایده‌بیلیرز . فقط فرض ایده‌لم که صحیح اولمش . بز بورایه محمد پاشا وَیا محمد کتخدا ایچون قپانمدق ! دینمزه ، دولتمزه خدمت ایچون بوقدر محاصره مشقتلرینی چکدك . آنلر شهید اولدی ایسه الله دینمزه ، دولتمزه زوال ویرمسون ! ایکی بنده‌سی گتدی ایسه پادشاهمز صاغ اولسون ! محمد پاشایه بودین ایالتنی بن استحصا ایتمشدم. پادشاهمزك بردیگر بنده‌سی دها اویله ایجه برمحمد پاشالر بولوب وزیر ایتدیرمگه مقتدر . فقط بو قلعه الدن گیدر ایسه قرق محمد پاشانك قانی دوکلسه بردها استرداد اولنه‌ماز . بونكله برابر قلعه‌نك دشمن الینه دوشمیه . جگنه ایکی دلیلم وار ! بری شودرکه دشمن محا . صره‌یه ربیع الاوّلك اون ایکنجی مولد نبی گیجه‌سی باشلادی . سلطان انبیا عالمه رحمت گوندرلمشدر .

امان بوله‌مزسکز . حسن پاشا کیفنه تابع عنادجی برآدمدر، هیکزی قردیرمق‌ایستر . سز آکا اویما‌یکز ! جانکزك . مالکزك محافظه‌سنه باقکز ! ذاتاً اردومزك کثرتنی گوریورسکز . اوجانبده بولنان عسکرمزده بوطرفه گلیرسه بزه نصل مقاومت ایده‌بیلیرسکز ؟ اگر اینانمزسه‌کز محمد پاشا ایله محمد کتخدایی بیلنلردن بری چیقسون . باشلری معاینه ایلسون ! » یوللو بر طاقم ترّهات سویلدیلر .

اهالی وَعسکر بو خبرلرك استماعندن نهایت درجه‌لرده مکدّر اولەرق همان طوپدن پاشای غازی‌یه مراجعت ایتدیلر وَوقعه‌یی نقل ایله « تدبیر سنك . اراده ینه سنکدر » دیدیلر .

فائضی درکه : « مرحوم ینه خمیر مایه‌سی اولان متانت فوق‌العاده جهتیله بو پاتردیدن دخی قطعاً فتور گتیرمدی . غازیلری اطرافنه جمع ایتدی . شو مقدماتی سرد ایلدی : « معلومکزدرکه دشمن بو سوزلری سزه آجیدیغندن سویلز ! خصمك

لطائف الحيلندن حاصل ايتدكلرى معلوماتى حقيقت حال اولمق اوزره ايمپراطوره بيان ايتديلر. ايمپراطور ذاتاً قلعه‌نك استخلاصندن قطع اميد ايتمش ايكن بو تفصيلات جديده ايله برقاتدها متألم اولمش وَبياغى محاصرەدن ال چكمگه قرار ويرمش ايدى .

فقط اواثناده سردار يمشجى حسن پاشا استونى بلغراد قلعه‌سى آلتنده غايت فاحش برصورتله بوزلمش وَبودين واليسى محمد پاشا ايله مشاهير امرادن كتخدا محمد آغا اوآرالق شهيد اولمش اولملريله بو خبر انهزام مشار اليهمانك رأس مقطوعلريله برابر هرسك ماتيوسى طرفندن وارد اولديغندن برتجربهٔ اخيره دها اجرا ايتمك نيتيله معهود شهرآيينك ايرتسى گونى قلعه پيشگاهنه مكالمه بايراغيله ايلچيلر گوندردى.

سفيرلر گلديلر ؛ سردارك مغلوبيتنى اخبار ايله پاشا وَكتخداى شهيدك باشلرينى ميدانه ديكديلر وَعسكره خطاب ايدرك « ايشته سردارگز بوزولدى . گلك ! ايمپراطورك قلعه‌سنى تسليم ايدك ! صكره

شمدی پاشا یانده معتبرلردنم . حکممده بیك قدر آدم وار . بوقدرده دولت وثروته نائل اولدم . بونلری فدا ایدوب قارشویه کچهمم . فقط ملتمی . وطنمی هیچ بر وقت اونوتمدم . نه وقت قلعه آلنسور ایسه بن ده ایمپراطورك برقولی اولورم . فقط قلعه‌نك آلنمسی کوجدر . ایچکزده سزك غالب اولدیغکز استمز آدملر وار . قلعه‌نك ایسه ذخیره وباروتی بر بیقللقدن ومحافظلری اوتوز بیکدن زیاده‌در . مکر بوراده قالوب ده بوز اوزرنده قیشلایه‌رق وایچکزده‌کی دشمنلری تپه‌لیه‌رك برایش کوره بیله‌سکز ! پاشامز شمدی سزك اعدامکزی امر ایتمشیدی . بن مانع اولدم . آلدیغم امری اجرا ایتمك بو درلو غیرتمه آلویرمدی . ایشته سزی آزاد ایدییورم . کوردیکزی سویلیکز . بنم خیرخواهلغمی ضابطلریکزه بیلدیریکز » یولو برچوق شیلر سویلدکدن واللرینه براز بیاض اتمك اعطا ایلدکدن صکره کویا خفیاً برقایقله اردو . نرینه ارسال ایلدی .

حریفلر اوحال ایله موقعلرینه کتدیلر . پاشانك

متفق اولدقلرندن احتراز اولندیغچون آنلری قلعه جوارینه اوغراتمازلر» جوابنی ویردیلر. پاشای مدبرینه گویا کتم مرام مسلکنی اختیار ایله اسیرلره خطاباً مجار وخروات عسکرینك مقدارینی استفسار ایتمکله اسیرلر «خرواتدن بشقه یالکز اوتوز بیك مجار واردر. خروات ایسه مجاردن کثرتایدر» دیدیلر.

بوسؤال و جوابدن نصکره اسیرلری قره عمر آغایه تسلیم ایدرك اعدام اولنملرینه الیله اشارت ایلدی. فقط بوتنبیهی متعاقب قره عمر آغایی تنهاجه حضورینه جلب ایله برمدت نزدنده آلیقومشدی.

عمر آغا حضورندن چیقنجه اسیرلری وَ قلعه دزدارینی یانینه آلهرق ابتدا بونلری قلعه‌ده اولان یوز اللی قدر خروات و بش یوز قدر مجار اسیرلرینك بولندقلری محلدن کچردی. وَ کندیلرینه «ایشته بونلر مجاردر. نوبتله ایچلرندن هرکیجه بیك فدائی قلعه‌نك امدادینه کلیرلر. مجارلره امنیت ایتمیکز. بن‌ده سیزده‌نم. کوچك ایکن اسیر اولمشدم. واقعا

طرفدن ایسه پاشا مرحوم کمیلرك ترتیباتی وشنلگك اصلی اوگرنمك مراقنه دوشه‌رك قلعه آلتنه منتخبی اولان غازیلردن برپوصو ترتیب ایله ایکی اسیر اله کچیردی . بونلردن برینی حضورینه جلب ایله شنلگك سببنی استفسار ایلدی . (کمیلرك صورت ترتیبنی ایسه اسیرلر طوتلمه‌دن اول جاسوسلر معرفتیله خبر آلمشدی) استنطاق ایتدیکی اسیر اجرا اولنان شهر آیین دشمنك استونی بلغراد قلعه‌سنه استیلا ایتمسندن نشأت ایلدیکنی خبر ویردی . دیکری‌ده آیریجه استنطاق اولنجه‌اوکا کنك قولنی تصدیق ایلدی .

پاشا مرحوم استدیکی معلوماتی استحصالدن صکره تصور ایتدیکی تدبیری اجرا ایچون اسیرلرك ایکیسنی بردن حضورینه جلب ایله « نه دندرکه شمدی یه‌قدر طوتدیغمز اسیرلر ایچنده مجار وخروات طائفه‌سندن کیمسه‌یی کوره میورم . یوقسه اردو کزده آنلردن عسکر یوقمیدر ؟ » یوللو برسؤال ایراد ایتمکله اسیرلر « ایچمزده مجار وخروات وار ایسه‌ده ترکله

یاپدیلر ایسه یاپدیلر . گوپری یه چنگال ایلیشدیردیلر. ایکی اوجنی چکدیلر . قلعه یه ربط ایتدیلر .

گوپری اوزرنده بولنان عسکر بوحالی حس ایدنجه کندیلرینی صویه آتوب غرق اولمقدن بشقه سیف عثمانیدن نجاته برطریق بوله مدیلر .

دشمن اردوسی ایسه قلعه‌نك بویله انسداندن ظهورینه اینانمیه‌جق درجه‌ده مهارت وغیرتله مدافعه اولندیغنی وکندیلرینك هردرلو تدبیرلری نتیجه‌سز قالدیغنی گورنجه حصول مقصددن مأیوس اولمغه باشلادیلر . وفقط ینه اقدامدن گیرو طورمق ناموسلرینه طوقندیغندن برتدبیره دها سلوك ایتدیلر . اوده شوکه : قلعه جوارنده بولنان نهرلرك اوزرنده چام اغاجندن کمیلر ترتیبیله اوزرلرینه میشه‌دن ومیشه . نك اوزرینه ـ تفنك وخمباره کار ایتمامك ایچون ـ گوندن قاپلامه‌لر اوردیلر . هربرینه‌ده یوز نفر عسکر ادخال ایلدیلر . سفینه ترتیباتی ختام بولدیغی گیجه اردولرنده بربیوك شنلك اجرا ایتمشلر ایدی . بری

غیرته یاقیشرمی : بن جمله کزدن اولکندن زیاده همت مأمول ایدرم کوردیم سزی خلیفهٔ روی زمینه نصل خدمت ایده جکسکز : » اقوال متجلدانه سیله تشویقاته باشلاینجه عموم عسکر برآغزدن « همیزك جانمز باشمز بو یوله فدادر » دیدیلر. کلبانك چکلدی. دعا اولندی . هرکس قلعه ده مأمور اولدیغی طرفه خلوص نیت وکمال غیرتله عزیمت ایلدی . »

عسکر اسلام بوحالدرله اشتغال ایده طورسون . بری طرفدن دشمن مقدّما یاپدیغی کوپرینك احراقندن فوق الغایه متأثر اولهرق ثبات مصرانه سنی اعلاناً اندن دها منتظم برکوپری انشا ایتدیرمشیدی. فقط آنی ده پاشای مجاهدك تدابیر خارق العاده سندن قورتارمدی :

مشار الیه کوپرینك دوبه لری ختام بولدیغی کیجه شجاعت ومهارتنه اعتماد ایتدیکی مجاهدلرك اك کزیده لرندن برقاچنی تعیین ایلدی . کتدیلر ؛ هرنه

«وقتا که صباح اولدی . امر سرداری ایله غایت طنطنه‌لی برآیاق دیوانی ترتیب اولندی . پاشا موقعنه قوریلان برکرسیٔ عالی اوزرینه قعود ایدرك امرایی اطرافنه جلب ایله صدر اعظم طرفندن گلان وعد مکتوبنی تکریمات فائقه ایله قرائت ایتدیردکدن صکره اطرافنی قهرمان پسندانه وَراز آشنایانه برنگاه ایله سوزدرك دیدی که «ایشته غازیلر بزبوراده عادی پالانقه حکمند براوفاجق قلعه‌نك محافظه‌سنه مأمور برقاچ بیك پادشاه قولی یز . حال بوکه سرحد اوزرنده دولتمزك ـ هر طاشی بونك گبی برقلعه دگر ـ نیجه مملکتلری وارکه هربرنده بزم یوز مثلمز مجاهدلردشمن شرندن مخاطره‌لر ایچنده طوریورلر . حال بویله ایکن بنه پادشاهمزك سردار اکرمی مجرد بزم گوستر دیگمز غیرته حرمةً وَعسکر اسلامك شانی اعلاءً بوقلعه‌یی آنلرك جمله‌سنه ترجیح ایتمش . امدادمزه گلیور . یاشمدی بوقدر مشقت چکدکدن صکره سردارك بزلر حقنده اولان امیدینی هبایه ویرمك

قره‌چه‌نك ورودینه انتظاراً کیجه‌لری برایکی ساعت اویقو اویومز . وَ بزم گبی ندماسیله برابر استشاره‌لر وَدرگاه باریدن استمدادلرله مشغول اولور ایدی .

« برجمعه کیجه‌سی ایدی‌که دیزدار طرفندن آدم گله‌رك قره‌چه‌نك ورودینی اخبار ایتمکله همان سفیر معتمدینی حضورینه جلب ایتدی . گلان مکتوبلری اوکمه آتدی . برر برر اوقودم . گرك بوفقیرك وَگرك مجلسده‌موجوداولان قره عمرآغا وزیر اعظم‌دن دخی برامید خیر اولدیغنی دوشندکجه قلعه‌نك استخلا ـ صندن قطع امید درجه‌سنده مأیوس اولمشیدق ـ یالکز پاشا مرحوم مکانت مجاهدانه وَفطانت فلاطون پسندانه‌سی اقتضاسنجه هیچ تلاش گوسترمیه‌رك « قورقمایك چوجوقلر ! بو گلان مکتوبلرده بزه بر اردو قدر خدمت ایدر » سوزلریله جمله‌مزه تسلیت ویررردی . بز ایسه کندینه اولان حرمت فوق العاده‌مز اقتضاسنجه سوزینه اعتمادسزلق چیقمامق خوفندن نه درلو تدبیره گوندیکنی سؤاله جسارت ایده‌مزدك .

زوال دولتنه سبب اوله بیله جگنی مجالس مشاوره‌ده بعض امرانك تعریضاتی ایله آکلادیغندن وَخصوصیله کندی غیور دگل ایسه‌ده فوق‌الغایه متکبر برآدم اوله‌رق نفرات عسکریه طرفندن آیاق دیوانده « قاسم کچدی . بزبوندنصکره نردیه گیده‌جکز ؟ » یوللو وقوع بولان افادات نهایت درجه‌ده عظمتنه طوقندیغندن مناسبتسز وَلزومسز اوله‌رق اردوی همایونی قالدیردی . گویا قنیرهٔنك امدادینه عزیمت ایلدی . بونکله برابر مزاجنده اولان تلوّن غالب گله‌رك ینه رأیی تغییر ایله بلغراد طرفنده بولنان دشمن طابوری اوزرینه کیتمکه عزم ایدرك کیفتی حسن پاشایه خفیاً بیان ایله اکتفا ایلدی .

واسطهٔ مخابره اولان قره‌چه ایسه اوطه باشیلری برمعتاد سکتوراده براقه‌رق النده‌کی اوراق ایله برابر تبدیلاً قنیرهٔ واصل اولمش ایدی .

فائضی دیرکه: « عساکر اسلام شدت محاصره‌دن فوق‌الغایه صیقلمش ایدی . پاشا مرحوم دخی دائما

« پاشا مرحومك مخصوصاتندندركه دائره سنده بولنان اصدقاسی التفاتنی دنیاده هردرلو اقبال وآماله ترجیح ایدرلر ایدی . بربرینی چکنه‌یه‌رك قره‌چه‌نك صاغ اولدیغنی مژده‌یه گلدیلر . ایچلرندن هانگیسنه ایستدیگی مکافات سؤال اولندی ایسه برآفرینه قناعت ایلدی .

« قره‌چه ایله برابر جنازلری بولنان اوچ شهید ایسه الك بیوکی اون طقوز یاشنده اوچ برادر ایدی‌که اوچی‌ده مشهور بوسنه آلای بگی خسرو بك اولا . دندن ایدیلر . حسن پاشا مرحوم اوقدر جزؤی برعسکرله قنیزدینی عموم اوروپانك هجومندن حفظه اقتدارینی بوقدر تجارب ایله گوسترردی . فقط امرای عسکرینه سرداردن استعانه‌یه قالقشدیلر . »

« سردار اولان یمشجی حسن پاشا حمیتلی برآدم دگل ایدی . فقط قنیزده اویله برآووچ آدمك گوسترديگی شجاعب فوق العاده سکیرلرینه طوقندیغندن وحسن پاشانك شهرت مجاهددسی کندینك

ایله پاشانك گوزنده یاش گورو بده سببنی تحقیق ایدنجه « دشمنك تیمورندن قورقمادق . تحته سندن می قورقاجغز ؟ سن بنی دعادن اونوتمه ! بن شمدی گیدر همتکاله کوپری یی یقار گایرم » دیدی . حضورندن چیقدی .

فائضی دیرکه : « پاشا مرحوم قرچه‌نك لاقیردیلرینی صرف تسلی یه حمل ایتمشیدی . بز امرای عسکرله برابر مرحومك حضورنده باشیمزك چاره‌سنی دوشنمکه مشغول ایکن قلعه دیزداری گلدی : کوپرینك یانمقده اولدیغنی اخبار ایلدی . پاشا مرحوم بوخبری آلنجه قره‌چه‌یه « بوقلعه دکمز . شونی ـ ولو مجروح اولسون ـ هرکیم قورتابیلیرسه المدن گلان ایولگی حقنده دریغ ایتمم » دیمکله وَ دائره‌سنده‌کی آصدقانك کافه‌سی پاشانك قره‌چه حقنده اولان توجه تامنی بیلمکله عمومی بردن خندقدن طیشاری قرچه‌یی تحری یه چیقدیلر . گندینی اوچ محترق اولمش شهید آر اسنده صاغ طرفنك اثوابی یانیق اولدیغی حالده بولدیلر .

جوارنده گزر ایکن دشمن طرفندن هیچ کیمسه تعرّض ایده‌مزدی .

عاقبت بنه بر مجلس مشاوره‌ده گرك ایمپراطور وَگرك امراسی ـ کندی کثرتلرینه وَاسلامك قلتنه نظراً گوردکلری جسارتسزلك یك بیوك برعیب اولدیغنه‌دائر ـ برطاقم‌سوزله یکدیگرینك حمیت جاهلیه‌لرینی تحریك ایله محاصره‌یی اتمامه قرار ویردیلر . وَاوزمانك فن حربی اقتضاسنجه قلعه‌جوارنده بولنان نهری ـ که وسعتده طونه‌یه یقیندر ـ کچید ویردیکی بردن سازله طولدیره‌رق وَاوزرینه چیتدن برنوع دوشمه‌لر یاپه‌رق وَدوشمه‌لرك اوزرنده سپددن متریسلر قالدیردیلر . برده تحته‌دن منتظم کوپری ترتیبله گتیردیلر قلعه خندقنه باغلادیلر .

بری طرفدن ـ فائضینك روایتنجه ـ حسن پاشا مرحوم دشمنك بو درجه اقدامنه نظراً قلعه‌نك محافظه‌سندن مأیوس اوله‌رق آغلامغه‌باشلامشیدی ـ بالتصادف مقبولی اولان قره‌پچه حضورینه دخول

« بزمده شوخ ايدى ورزمده شير . »
« صاحب كلك و صاحب شمشير . »
« بزم ورزمنده يوقدى اقرانى »
« قولى شمشير ايدى پارمغى تير . »
« بزم عيشنده رزم ايشنده »
« آكا هيچ گورمدك عديل ونظير . »

اوصافنه مظهر تام اولان حسن پاشا مرحومك همت عاليه‌سى اودرجه‌ده ايلرو وارمشيدى كه ملائكهٔ مقرّبين صحيحاً امداده گلمش اولمق لازم گلسه اسلامه آندن بيوك بر خدمت ايده‌مز ايدى » .

بوهجوم واقعا دشمنى قلعه جوارندن دفع ايتمگه كافى اوله‌مدى . فقط محاصره‌يى امكانسز براقه‌جق قدر خصمه گوز داعى ويرمشيدى . — حتى برقاچ گونلر اوقدر كليتلى برارده ايله قلعه‌نك اطرافنى بتون بتون محاصره آلتنه آلمغه جسارت ايده‌مديلر . — عسكر ايستدكارى گى چيقار طشره‌دن ذخيره آليرلر ايدى . عسكر دگل، حيوانات بيله قلعهٔ

ایتدیلر . یکیچری اوطه باشیلری ده سگستوارده یمشجی حسن پاشانك ورودینه منتظر قالدیلر .

بوطرفده ایسه دشمن قلعه‌یه هرکون لااقل بیك گلّه آتردی . غزات دخی بوگلّه‌لرك تأثیرندن قلعه دیوارینه آچیلان رخنه‌لری اوزرنده‌کی اثوابی یرتارق ستر ایتمکه چالیشرلر ایدی . فائضی درکه : « هله حسن پاشا مرحوم اویاشنده دیوار دلیکی طولدیرمقده وَغزات اسلامك غلبه‌سنه چاشمقده بردرجه‌ده غیرت گوستردی‌که کندینی جناب حق طرفندن اسلامك امدادینه گوندرلمش بر ملك ظن ایتمکه باشلادق . چونکه دشمندن قارشوسنه هرکیم تصادف ایدرسه آرسلانه مقابل اولمش یبان اشکی گبی وجودی قلیچ یاره‌سندن یول یول سیاه قانلر ایچنده قالیر ایدی . کندی ایسه وجودنده‌کی فصله فصله جریحه‌لردن اووا آراسنه دوشمش قاپلان قیاس اولنور ایدی .

قانونمز اقتضاسنجه یکیچریلردن دخی آدم انتخاب اولنسون . رأیم بودر . » ینه سز بیلیرسکز ! » یولاو وزیرانه وپدرانه خطابه آغاز ایتمکله عموم عسکر مرحوم حقنده موجود اولان امنیتلرینی اظهار ایدرك بورأینی دخی [سمعنا وَاطعنا] جوابیله تلقی ایلدیلر. یکیچریلر طرفندن بری محمد وَبری احمد نامنده ایکی ، اوطه باشی وَپاشا طرفندن قره پچه [رحمةالله علیه] تعیین اولندیلر .

بالاده دخی بیان اولندیغی اوزره قره پچه سرحدّ اسلامك مشهورغازیلرندن اولهرق سرحدلیلك جهتیله دشمنك السنهٔ متنوعه سنه دخی واقف اولدیغندن تبدیل قیافتله یکیچری اوطه باشیلری آرقه سنه آلهرق قلعه دن چیقدی . دشمن اردوسنك ایچندن کچدی . حامل اولدیغی مکتوبی سرداره کوتوردی . حتی سردار طرفندن امداده کلنه جکنه دائر قنیژه یه بر بشارتنامه ده کتیردی . سردار یرندن بیله حرکت ایتمدی . یالکز محصورلر بو بشارتله قوّت قلب حاصل

روسیه‌لیلردن ایچلرنده ادم وار ایدی . حتی اوچ باطریه طوپ دخی برابر گتیرمشلرایدی . دشمن متریسه گیرنجه ابتدا روسیه طوپلرینی آتمغه باشلا‌دیلر . برنجی گلّه قلعه‌یی آشدی . ایکنجی گلّه حسن پاشا مرحومك قوناغنه ، اوچنجی گلّه یگیچری ضابطی سفر آغانك اوطه‌سنه اصابت ایلدی . فقط هیچ بری کیمسه‌یه ضرر ایتمدی . آندنصکره قلعه‌نك آلتی جهتنه قارشو وضع ایتدکلری قرق ایکی طوپی بردن آتشلمکه باشلادیلر . آتش بردرجه شدتلی ایدی‌که قلعه برزلزلهٔ دائمه حالنده ایدی .

فائضی درکه : « دشمنك بوشدتی اوزرینه پاشا مرحوم مشورت مسنونه‌یه ابتدار ایدرك عسکرك امراسنی حضورینه جلب ایله « ذخیره‌مز وار . باروتمزده یتشمك محتملدر . عسکرمز آز ایسه‌ده الحمدلله بو جزؤیتمزله برابر عموم اوروپایه قارشو طورمقدن احتراز ایتمه‌یز . فقط وظیفه‌مزدر . برکرّه سرداره خبر ویره‌لم . بنم گیده‌جك آدمم وار .

قبول ايتمدى . « ايكى آدم زياده تلف اولمسون ديه عسكرى فلاكته‌مى اوغراده‌لم » سوزيله استدعامزى رد ايلدى . هرنه حال ايسه ايكى آتش آراسنده بولنديغمز حالده اقشامه قدرجنك ايتدك . عاقبت دشمنه غالب گلدك .

« بو محاربه‌ده مرحومك وجود ضعيفى ياره‌دن چيچك آچمش ليلاق فدانه بكزه‌مشدى . »

نعيمانك قولنجه قنيزه‌دن آتيلان طوپلرك اوّل ايمپراطور فرديناندك چادرينه اصابت ايدرك رؤسا - سندن اوچنى هلاك ايلدى . بونك وَشدت هجومك اوزرينه دشمن قلعه جوارنده بولنان صودن كچه‌رك فراره يوز طوتمشلر ايكن ايمپراطورك بعض بكلر حضورينه گله‌رك عثمانلى قلجنك شدتندن شكايتله متريسنه گيرمكه و بزم عسكردن انتقام آلمغه قرار ويرديلر . محاصره‌يه باشلاديلر .

بومحاصره‌يه گلان دشمن اوروپانك همان هرملتندن مركب ايدى . اوزمانلر حكمنجه وحشى عد اولنان

یا النـده‌کی فتیلی یره آتارسن یا شمدی گیدر آغامزه سویلرسنی قلعه قپوسنك اوگنه آصدیریرم » دیر . دزدار الندن فتیلی براقور پاشا درت دفعه دهااشارت ویرر قره‌پچه‌نك اصرارندن طولایی طوپ آتمزلر . غازی مرحوم دوستی قیلندن اوشـاغی اولان محمد آغایی دزداره ویردیگی امری اخطـار ایچون قلعه‌یه گوندرر . برکت ویرسونکه اوصره‌ده برو طرفده‌کی فرقه قره‌پچه‌نك آرزو ایتدیگی یره گلوردہ قلعـه‌دن طوپ آتلمغه باشلار .

فائضی‌درکه « قره‌پچه‌نك موافقتی اوزره قلعه‌دن طوپلر آتلمغه باشـلادیغی صره‌ده بن پاشانك یانده ایدم . بزم طرفك گلّه‌لری اوزریمزدن گچردی . ـ حتی بعض کرّه عساکراسلامدن آدم شهید ایدردی بن وَعمر آغا ـ که آشاغیـده حکمی گله‌جکدر ـ طوپك کسلمه‌سـنه امر ویرمك ایچون مرحومه بر چوق نیازلر ایلدك . حق رحمت ایلسـون کندیسی رأینده بحق مصر بر ذات ایدی . بردرلو نیـازمزی

بر پلانغه‌ده محافظ بر اقدیغنه مکافات ویرمش ایدی.»
دیر. دزدارده [امر سنك] یوللو جواب ویر. بری
محاربه‌یه وَ بری قلعه‌نك محافظه‌سنه گیدرلر.

مگر پاشا مرحوم قره‌چه نامنده اولان وَ ایلروده
بر چوق اوصافی یازلمق درکار بولنان محرم خاصنی گندی
یرینه گیرلوجه توگیل ایدرك ضابطلره «حین حاجتده
قره‌چه‌نك امرینی بنم امرم گبی بیلن!» دیو تعلیمات
ویرمش ایمش. محاربه‌یه باشلاینجه اسلام عسکری
ایکی یه بولنمش وَ بری پاشانك گورمیه‌جگی بر موقعه
گیتمش. بو ایکی فرقه‌یی دشمن تعقیب ایدرك طوپ آلتنه
طوغری یاقلشور، اوصره‌ده پاشا قلعه‌دن طوپ آتیلمق
ایچون اشارت ویرر. قره‌چه بر یکی فرقه‌نك ـ تعقیب
ایدن دشمنی بتون بتون طوپ آلتنه چکمك ایچون ـ
ـ ساقه‌یه رجعت ایتدیگنه ذاهب اولور. همان دزدارك
یانه گیدرك طوپ آتلمسنی نهی ایدر. دزدار «بیلورسون!
پاشادن امر وار» دینجه قره‌چه «سنده بیلورسون!
حین حاجتده بنم رأیمدن چیقمه دیو پاشادن امر وار

وجودم علیلدر . کیمسه گورمسون بر خلاط بوله‌لم شو زیر زمینه گیده‌لم. وجودمی برایوجه صار . وجودم صارلمدقجه آت اوزرنده طورامیورم » دیر . دزدار، سلطان سلیمان زماننده یاپیلمش وحسن پاشا معرفتیله اوسك قلعه‌سندن قنیرہ قلعه‌سنه نقل اولنمش اون سکز چاپنده وَ[جهانگیر] نامنده بر طوپك قیرلمش اولان تکر لگنده‌کی ایپی چوزر. اوتوز بر آیاق نردبانلی زیر زمینه اینرلر، او ایپله پاشایی صارار . دزدار « ای افندم دینمزجه غازیلگمی ایدر یوقسه شهیدلگمی ایدر . غازیلك ایی ایسه بنی بوراده براق . دگلی ایسه بنی برابر گوتور . بشقه درلو حقمی حلال ایتمم » دیر. پاشا مرحوم « دزدار آغا! شهادتی الله کیمه استرسه آکاویرر غزا همزه فرضدر. سن بوراده اوتوره جقسن! امریمه اطاعت ایده جکسن ! غازی اوله جقسن ! احتمالکه بن شهیداولورم! » دیه‌رك پارمغنده‌کی یوزکی النه ویرر «بوسکا هدیه‌م اولسون. قیمتلی برشی دگلدر فقط پادشاهمز سلطان مراد بغداد غوغاسنده بنی

ایسه زرین اوغلنك ارقداشلرندن بولندیغندن. «ایمپرا طوروم! اگر یارینه‌قدر حسن پاشا اولمزسه بن قلعه‌یی آلمغه مقتدر دگلم. فقط امریکزه اتباعه مجبورم. گیده‌رم. مامولکزدن زیاده غوغا ایدرم ینه مغلوب اولورم. اگر عساکر اسلام قارشوسنده اولمزسه‌م کلّه‌می‌ده الورسون» دیر. برصالی گونی ساعت درت صولرنده عموم نمچه وَ مجار عسکرینه سردار اوله‌رق قلعه اوزرینه هجومه باشلار.

بری طرفدن غازی پاشا مرحوم قلعه‌یی معاینه ایدر. دزداری چاغرر تحقق ایدرکه مکرقلعه‌ده بیوك کوچك یوز قطعه طوپ وار ایمش ـ طوپجی باشی‌یه «بن عسکرمله حربه چیقه‌جغم. بندن اشارت آلمدقجه طوپ آتارسه‌کز یاخود اسلام دشمنه قارشدقد. نصکره ینه بندن اشارت اولمدقجه طوپك آرقه‌سنی کسرسه‌کز پادشاه باشی ایچون سنی قلعه برجنه اصارم. فقط برغیرتلی آدمسك آنك ایچون ینه هر کسدن زیاده سکا امنیت ایتدم. بن سکسان یدی یاشنده‌یم.

گوررسه قلعه‌یه دفعةً هجوم ایدر. وَقلعه‌یی آلور » کبی سوزلرله قلعه‌ده بولنان اسرا ویرلو خرستیانی اغفال ایدردی .

قلعه‌ده کیلر بوکشا کشده اوله طورسون آوستریا ایمپراطوری درت یوز بیك عسکرله برقاچ بیك عثمانلینك اوزرینه گلهرك طوپسز برقلعه‌یی ضبط ایده‌مدیکنه نهایت درجه‌ده حدتله امراسنی دعوت ایدر . حتی غوغاجه ترك تربیه‌سندن چیقمه ظن اولندیغی ایچون [زرّین] اوغلنی مجلسنه گتورمز . مجار بگلری علی الاتفاق قنیرهٔ‌یی براقوب بشقه برقلعه‌نك محاصره‌سنه گیدلمگی رای ایدرلر. وَ«حسن پاشا حقنده زرین اوغلنك سوزی عین صواب ایمش. بوقلعه‌یی بو آدمك الندن آلامیه‌جغز » درلر . ممچه ایمپراطوری فردیناند حدتلنور «برخالی قلعه‌یی بوقدر عسکرله آلمغه مقتدر اوله‌میه‌جقسق نیچون ترك ایله محاربه‌یه باشلدق» دیه‌رك امراسنك برینی چاغردر « یارین یا قلعه‌یی آلورسون. یا کلّه‌کی آلورم» دیو تهدید ایدر. حریف

برادرینه یازدیغی بر مکتوبده حسنك تربه‌سنی گوردیکنی نقل ایتمشدر .

پاشا مرحومك بوقولی عسکرك عمومنجه طوپ آتلمامق خصوصنده اولان حکمتی تمامیله گوستر- دیکندن اورایه‌ده اتباعده بردرجه اصرار ایتدیلرکه بییق آلتندن گولوشه‌رك اوچ درت کرّه بأی حالك طوپ آته‌جغز دیو پاشانك اوزرینه هجوم ایتدیلر . پاشا ایسه دائما « اوغلارم بو قلعه‌ده کی طوپلر علی- العموم قرنجه‌لی وچاتلاقدر . بوسنه‌دن بورایه نقلنه بن مأمور اولمشدم . حتی ابراهیم پاشانك المده فرمانی وار. قنیرده‌یه گوندریلان طوپلر دشمنه قرالتی اولمق ایچوندر . طوپلرك ایشه یرامزلرینی آیرو آلا کلّه‌ك گیدر » دیمشدی . بنده باشمدن قورقدم. بونلری گتوردم. ایچکزده کیم جسارت ایدرسه برینی آتسون فقط پاتلادیغی وقت کندینیده پاره‌لر، پاره لمسه بیله بن اولدیررم . چونکه دشمن بورادن طوپ آتیلمد- یغنی حیله‌یه حمل ایده‌یور. طوپ آتیلوبده پاره‌لندیغنی

ویرمش اولسن یالکزسنك جانك مخاطره‌ده قاله‌جق اویله ایکن ینه پیغمبر آخر زمان نامنه ویردکاری یمینه اعتبار ایتمیورسن . بن قلعه‌ده طوب و اردر دیسم خلافت اسلامیه‌نك شانی بوزیله‌جق شو گوردیگن وَبش وقت ایچنده عبادت ایتدیگن اولو جامعك مناره‌سی یقیله جقده اوزرینه برحاچ طاقیله‌جق . شمدی یمینه‌اعتبار ایده‌یم‌می نه‌درسن؟ » دینجه نفر که صوقوللی حسن نامنده‌در « بنم بو لاقردمده ایتدیگم گناهك شهادتدن بشقه هیچ برشی ایله عفوی قابل اوله‌مز ؛ المدکی تفنگی بشقه بر قولنه ویر » دیو پاشایه تسلیم ایدرك کندینی دال قلنج خندقه آتار. دوشدیگی‌صره‌ده باشی طاشه طوقنوب شهید اولور . پاشا مرحوم حسنك جنازه‌سنی قلعه‌یه آلور ، اوزرینه تربه یاپدیرر. قپوسنك اوستنه « دین محمدی‌یی گرچکدن سون حسنك مزاریدر » دیو یازدیرر .

شهیدعلی‌پاشا مرحومك نمچه‌محاربه‌سنده گیدرکن معیتنده بولنان شعر وانشا ایله مشهور شامی زاده

اولان مترسه یتشور، ویردکاری یمینه مقابل ذاتاًسر حدده یتشمش اولمق جهتیله تحصیل ایتمش اولدیغی مجارلسانیله « اگر طوپمزاولسه سزی اولدرمه‌دن می قورقاجغز، فقط بویله جزیره یرده ادم‌اوتورمز. بز مسافر حکمنده‌یز . سرداریمز نه‌وقت امر ویررسه چیقوب گیده‌جگز . بز سزه سلاحسز مقابله‌یه‌ده مقتدرز » یوللو جواب ویرر .

اوصره‌ده عساکر اسلام ینه سویلنمگه باشلار بر طوپجی نفری «بزم‌پاشا پیغمبرنامنه ویریلان یمینه‌ده‌یلان سویلیور» دیر. پاشا مرحوم طوغریجه نفرڭ‌یانینه کیدر «اوغلم! پیغمبرآدینه سن یمین ویرسه‌ڭ سکاسویلرم. سن مسلمانسن. فقط پیغمبریمڭ دینی اعزاز ایچون دینی انکار ایدنلرڭ بکا آنڭ نامیله یمین ویرمك حدی دگلدر . شمدی شورایه بر مجار گلسه ده سکا محمد حقیچون النده‌کی تفنگی طولو اولدیغی حالده بکا ویر دیمش‌اولسه ویرمیسن! » دینجه نفر « البته ویرمم » دیو جواب ورر. پاشای غازی « سن تفنگی

« تشکر ایتمکده اولان خواهشمزدندر » دیرلر، یانندن آیریلیرلر .

بوصرده دشمن قلعه‌نك حالنی خبر آلمق اوزره آدم طوتمق ایچون بش بیك کشی سوق‌ایدر . ربیع الاوّلك سکزنجی جمعه گونی قوشاق وقتی قلعه‌نك برقپوسنده گوندریلان دشمن عسکری ظهور ایتمکه باشلار . پاشا مرحوم عادتا کرامتله گلن عسکرك آدم طوتمغه گلدیکنی کشف ایدرك طوپ آتمق شویله طورسون قلعه‌دن سواری چیقمه‌سنی دخی قطعیاً منع ایدر . یالکز غزات اسلام قلعه‌نك مترسلرنده تفنك ایله دشمنه مقابله ایدرلر . بوجهتله دشمن قوّتنه اعتماد ایدرك قلعه‌نك طوپ آلتنه صو قیلور . وَزرین اوغلینك رأیی‌اوزره « دین محمد حقیچون باری بزه برطوپ آتك حیله کارلق ایله ایش بتمز » یوللی اسلام عسکرینك آغزندن لقردی قپاجق بر طاقم دسائسه باشلارلر . پاشا مرحوم یکیچری نفری قیافتنده اولدیغی حالده دشمنك مواجههٔ خطابنده

سنه ١٠١٠

امر ینك حکمتی دشمنی اغفال ایله اصمارلدیغی ذخیره
وَعسکرك قلعه‌یه دخولی مسئله‌سی اولدیغنه اعتقاد
ایله حضورینه تشکره گیدرلر . پاشا مرحوم : کبر
« نه قدر فنا برشیٔ ایسه جناب حقك نعمتنه تشکرده
« اوقدر ممدوحدر. آنك ایچون کبر اوله‌رق دگل تشکراً
« سویلرم. بنم رأیمی سزکشفه مقتدر دگلسکز. مقتدر
« اولسه‌کزده مسلمان غازیلرینه منع اولندیغی شیئی
« تحقیقه چالشمقله اوغراشمق یاقشماز. ایشته عسکره‌ده
« ذخیره گلدی ؛ لکن ینه طوب آتیلیه‌جق » یوللو
چهره‌سنی اکشیدوب «یوق اگر مرادیکز بکا اعتماد -
« سزلق ایسه ایچکزدن برینی سردار ایدك! بن معیتنده
« نفرگی غوغا ایتمگی اوغرنده یگرمی یدی یاره یدیگم
« دین محمد حقیچون بولندیغم مسنددن بیك قات
مرجح بیلیرم . » دیمجه عساکر اسلام ینه اعتذار
وَنهایت درجه‌ده شوق وسروریله آغلاشه‌رق « سنك
« هر امرك الهامدر . سویلدیگکی یاپارز . ممنوع
« اولدیغمز شیئی تحقیق ایله اوغراشدیغمز یالکز سکا

« چكلمش برقليجيسك كفّاره نه‌قدر شدتك وار ايسه
« اسلامه‌ده رحمك‌اوقدردر. دمنكی سؤالمزده خطا
« ايتـدك . شمدی‌يه قدر بيـك قصـورمزی عفو
« ايتديكك گبی بونيده البته عفو ايدرسك » ديرلر.
شوقلرندن، سرورلرندن آغلاشه‌رق مأمور اولدقلری
سپرلره گيدرلر.

بو صره‌ده پاشا مرحومك مقدّما قلعه‌يه دعوت
ايتديگی بگلردن گلورلر. دشمنی قارشوده گورنجه درحال
قلعه‌يه قوشه‌رق « بز دشمن ايله متاركه‌ده ايدك. آره‌ده
جنك يوق؛ بوكلان عسكر نه مقوله عسكردر؟ » ديو
سؤال ايدرلر. پاشای غازی درايتی شجاعتنه معادل
وَكندی بالطبع لطيفه‌يه مائل اولديغندن « الحمدلله
« طوپمزوار؛ سزده گلوب يتشديكز. حريفلرمسافرلكه
« گلمشلر (كله‌دن كنايه) برقار بوس ضيافتی چكه‌رز.
« براز صيجاق گلورده خوشلرينه كيتمزسـه كيفلری
« بيلور. مسافراومديغنی يمز بولديغنی يير » جوابيله
دشمنك نقض عهدينی ايما ايدر. عسكر طوب آتمامق

عساكر اسلام بوامری اشیدنجه غیرتلرینه طوقونور « نه‌دیمك! دشمن گلسونده طوپ آتلمسون؟ دشمنك گلّه‌سنه قورشونله‌می مقاومت ایده‌جكز ؟ » یوللوسویلنمكه‌باشلدیلر. فقط پاشانك غیرتنه، شجاعتنه، دیانتنه فوق الغایه اعتمادلری اولدیغندن یانه گیدرلر، سببنی سؤال ایدرلر. غازی مرحوم جوابنده « اوغلارم ! بز سرحددهیز. ایچمزده گرك اسیر، گرك « یرلو بوقدر کافر وار، آنلرك قولاقلرینی طیقه‌مدیكز یا. « سزه سویلیه‌جكم لقردی‌یی ایشتمزلرمی ؟ ایشیدیرلر « ایسه دشمنه خبر ویرمزلرمی؟ دشمن تدابیرمزی خبر « آلورسه بز موفق اوله‌بیلورمیز؟ هیچ‌بر غوغا گورمش « غازیلرسكز. برکرّه دوشونك! بنه‌استرسه‌كز تدبیرمی « سویلرم . پادشاه قوللرینی کور گبی یدرك غوغایه « گوتورمك‌مزاجه مخالفدر. اوّلدن بری بیلورسكز » دیر. عساکرده بوگا مقابل « پاشا پدر! اگر رأیكز « بزم گیدوب کندیمزی دشمنه تسلیم‌ایتمكلگمز طرفنده « اولسه‌آگاه قائل‌اولورز. سن‌اللهك دشمن‌اوزرینه

« اوزمان رأیمك طوغری اولدیغنی گوزیکزله گوروب تصدیق ایدرسکز » دیدیگی مشهوردر .

هرنه‌دن ایسه امرای دشمن زرین‌اوغلنك رأینی دگلمییوبده اوقدرغلبه‌لکله قلعه جوارینه گلنجه اگ اوّل پاشا مرحومك قلعه‌یه گتیردیگی ذخیره عربه‌لرینی گوردلر . ذاتاً قلعه‌ده بولنان عسکرك آزلغنی بیلدکلریچون « ترك بزم قلعه‌یه هجومزی خبر آلمش « یالکز اوآوازه ایله قاچیور ! قلعه‌یی ویرمیه‌جك « حسن‌پاشا بویله‌می ایدی؟ سنی ترك ییلدیرمش. « یاخود عته گتورمش‌سك ! » یوللو سوزله زرین اوغلنی استهزایه آلدیلر . زرین اوغلی ایسه « پك « اعلا! ترك قلعه‌دن چیقسون . هپسنی قیرك. بنیده برابر اولدرك » دیو سکوت‌ایدر. پاشاایسه‌امرای‌دشمنك بوغفلتندن تمامیله استفاده ایدرك ذخیره‌یی ایچرویه آلیر، اسباب محاصره‌یی تدارك‌ایدر. دشمنك هجومنه منتظر اولور . بوتدابیرآره‌سنده طوپجی باشی‌یه گندی طرفندن امر اولمدقجه طوپ آتلمامسیچون قطعیاً امر ویرر .

ايله معروفدر، ايمپراطورك مجلس مشاوره‌سنده رأى
صوريلنجه، « اگر بوسنه عساكر اسلام اوزريكزه
« گلمزده قنيرده‌يى آله‌بيلورسه‌كز پك بيوك موفقيتدر:
« اگرترك عسكرى اوزريكزه گلورسه حال پك مشكل
« اولور. چونكه ايش قليجه طيانمدن ترك يوزينى غوغادن
« چويرمز . ايش قليجه بنديگى تقديرده ايسه بزم
« عجزيمز معلومدر. اسلامده « برمسلمان بشقه ملتدن
« اون ايكى كشيه بدلدر. » اعتقادى وارايكن بوقدر
« تجاربمده اون ايكى عسكريمى برمسلمانك الندن
« قورتارمغه امكان بوله‌مدم . بوندن بشقه اسلام
« عسكرى اوزريمزه گلمسه‌ده قلعه‌يه قپانان برسحر باز
« تلكيدر . اوتوز بش سنه‌دنبرى سرحد خلقنك
« گوكلنى كاسه يرينه قويدى؛ آنكله همزه قان
« يوتدردى. حسن حالنه اعتماد ايتديگمزرهبانلريمزه
« جين دعوت ايتدردك، ينه حيله‌سنه قارشو طوره.
« جق تدبير اوگرنه‌مدك . حسن پاشا آدمه قلعه
« ويرمز . استرسه‌كز بيورك محاصره‌يه گيده‌لم!

گلمك اوزره بولندیغنی کندیسنه خبر ویردیلر. مشار الیه بو سری کیمسه‌یه افشا ایتمدی. یالکز اداره‌سنده بولنان امرایه، طوپلایه‌بیلدکلری قدر ذخیره وعسکرله دشمن ملکنه تجاوز ایچون قلعه‌یه گلملرینه دائر امرلر گوندردی.

جاسوسلرك خبری وجهله ممچه وَمجار اردولری فرانسه وَایتالیادن امدادلرینه گلن عسکرله بالاتفاق ایمپراطورلری وَقرالری ریاستیله قنیزه‌نك محاصره‌سنه گلدیلر. قلعه‌ده بولنوبده دشمنلك درت یوز بیکدن متجاوز عسکرینه مقاومت ایدن عساکر اسلامك مقداری ایسه طقوز بیك کشیدن عبارت ایدی.

پاشای غازی «الحرب خدعة» حدیث شریفنك کمالنه گرچکدن واقف اولنلردن بولندیغندن نائل ظفر اولق ایچون اقتضا ایدن دسائسك هیچ برنده قصور ایتمدی. حتی [زرین اوغلی] که امرای دشمن بیننده اهالیٔ اسلامك محاربه‌لرینه زیاده وقوف

نفیر عام ایدرك وَفرانسه وَ ایتالیادن استمداد ایلیه‌رك درت یوز بیکدن متجاوز عسکر. قرق ایکی بیوك وَ برقاچ یوز کوچوك طوپ ایله قنیژه‌نك استردادینه عزیمت ایلدی .

برکت ویرسونکه دها ابراهیم پاشا مرحوم صاغ ایکن غازی حسن پاشا مشاهیر مجاهدیندن منقر قوشی محمد افندی‌یی بو دیندہ ترك ایله اردویه گله‌رك دشمنك سفر زمانی گلنجه بای حال قنیژه‌یه هجوم ایتمك استیه‌جکنی دلائل عقلیه وَتجارب عسکریه ایله سرداره افهام ایتمش وَبودین ایالتی گبی حسرة الوزرا اولان برمنصب جلیلی منقر قوشی محمد افندی‌یه توجیه ایتدیرمك کندیسی ـ ملحقاتی برقاچ پلانغه‌دن عبارت اولان وَمحصولی بر اوفاق سپاهینك دائره‌سنی اداره‌یه کفایت ایتمین ـ قنیژه سنجاغنی استحصال ایله غزانیتنه کیتمش ، قلعه‌یه قپانمش ایدی .

اطرافه تعیین ایتدیکی جاسوسلر دشمنك قنیژه‌یه

محلده غایت اختیار بر یکیچری یاتیـور وَ آغلایه‌رق
« بن یمشجی‌یی چوجوقلغندن برو بیلیرم . اویله بر
« خبیثی نیچون اسلام اوزرینه مسلط ایتدگ ؟ سن
« غازی ، حلیم ، مروتلی بر وزیر ایدگ ! عسکرده
« اولان جاهللرگ کستاخلغنه گوجه‌نوبده همیزه
« بوقدر شـدتلی جزا استمگ شـانـنه یاقیشـورمی ؟
« حضورنده بولندیغگ جناب رب العالمین حرمتنه
« قیمه » دیه‌رك استمداد ایده‌یور . حالنـدن مبـارك
برغازی اولدیغنی تفرّس ایلدم. یاننه واردم . برابرجه
برسورۀ فتح اوقودق، هله جنـاب حق ـ بنم گبی
عاجزلرگ دگل ـ آنگ گبی غازیلرگ مناجات ونیازی
برکتیله اسلام اردوسنی یمشجینگ شئامت قدومندن
طولایی قورقدیغمز درجه‌لرده مخاطره‌یه اوغراتمدی.)

دشمن ایسـه قنیرۀ مغلوبیتندن صکره برطرفدن
عساکر اسلام یتشمدن قوۀ موجوده‌سیله [استونی
بلغرادی] دفعـةً باصه‌رق ضبط ایتـدیگی گبی بر
طرفدن دخی گرگ مجارسـتان وَ گرگ آلمانیـا خلقنی

الاسلام صنع الله افندی کبی عزیز و مبارك برذاتی مقام مشیختدن عزل ایتدیرمك وَ منصب دولتی کندی طال قاووقلرینه حصر ایتدیرمك یولنده بر چوق سیئاته قالقشدیغی اردوده شایع اولدیغندن ابراهیم پاشا مرحومك افعالندن اشتباه حالنده بولنان عساکر. ماتمنی طوتمغه وَ وفات ایتدیکی محلی زیارت ایتمکه باشلادیلر. وَاوزرلرینه یمشجینك مسلط اولمسنی پاشای غازی حقنده اولان سوء ظنلرینه بر مجازات الهیه بیلهرك توبه و انابت وَطرف شریعتدن مأمور اولدقلری اوزره امر الوالامره اطاعتدن بشقه چاره بولهمدیلر.

حتی فائضی مرحوم درکه: (بن سردار مرحومدن پك چوق عنایت و التفات گوردیگم ایچون احیا کیجهلری محل ارتحالنه گیدرك بر جزؤ قرآن کریم اوقومغی شکرگذارلق وَ وفاکارلق وظائفندن عد ایدر ایدم. بنه برجمعه کیجهسی معتادم اوزره گیتدم؛ گوردمکه تام راحت دوشه گنك بولندیغی

اعاظمدندر ـ یانده دعوتله امور موکوله‌سنه متعلق اولان ایشلری وصیت ایلدی . وَبیك اون تاریخی محرمنك طقوزنجی گونی قبل العصر ارتحال ایتدی .

[حمدالله علیه رحمة واسعه]

تاریخ وفاتی « ماتم سردار » در .

فائضی‌نك روایتنه گوره تاریخ تریاقی حسن پاشا مرحومك ایمش .

نعیما، تاریخدن بحث ایده‌یور ایسه‌ده صاحبنی سویلمیور .

پاشا مرحومك وفاتی اوزرینه صدارت وَسر-دارلق استانبولده قائمقام اولان [یمشجی حسن] پاشایه توجیه اولندی . مشار الیه آلدیغی امر پادشاهی‌یه اتباعاً استانبولده یالکز یگرمی بوقدر گون اوتوردقدن صکره بلغراده شتاب ایلدی .

فقط پاشا ، ابراهیم پاشا مرحومك برقلینه دکر طاقمدن اولمدیغندن استانبولدن چیقمدن اوّل شیخ

اولنديغنى بالتجربه بيلديگندن پاشايى قنيرٔده براقمق ايستمدى . نهايت كندينك ادّعا واستدعاسى وَفائضى نك افاده سنجه « بوفقيرك الحاح وتمناسى اوزرينه » په چوى سنجاغنه متصرف اولمق اوزره قنيرٔه محافظلغى عهده سنه توجيه اولندى . حتى ابراهيم پاشا مرحوم ـ اوزمانك عادتى اوزره حضورنده توجيه خلعتى گيديرركن ـ عنان اختيارينى طوته ميه رق « پاشا باباجغم ! بن مقام صدارتده « بولنه جغمده سنك گبى انسانلر بويله اسسز بريرك « محافظه سيچون جانمى ويره جك ؟ » سوزيله بوينه صاريلدى . برچوق آغلدى . حتى پاشايى ـ لاقردى سويلمگه اقتدارسزلغندن ـ اليله اشارت ايده رك گوندردى .

حيفا كه بو اثناده سردار عظيم الشان ابراهيم پاشا مرحومك وجودنده حمّاى محرقه اثرلرى ظهوره باشلمغله برادر زاده سى مرتضى پاشايى ـ كه صكره لرى دولت عليه يه پك بيوك خدمت ايدن

محافظلغنه براقه‌رق سردار اکرم مرحوم ایله ملاقاته شتاب ایلدی . وَ ـ اوزمانلر حکمنجه بودین غایت محصولدار برایالت وَقنیزه، طوپی‌اوچ درت کویه مالك برسنجاق بولندیغنی وَخصوصیله سرحد اوزرنده بولنان قلعه محافظلغنده فائضی مرحومك افاده‌سنه کوره شهادتله اللهه تسلیم‌امانت وَیاخود مصادره ایله اموال خبیثه‌دن تبرّیٔ ذمتدن بشقه برفائده اولمدیغی حالده ـ بودین ایالتنك دفتردار مرحومه وَقنیزه محافظلغی کندوسنه توجیه اولنمسنی مصرّانه وَاسترحام کارانه طلب ایلدی .

حتی ، فائضی مرحومك تعبیرنجه « غازیٔ بی مثال » صدر اعظمك نیاز مندانه دامان اقبالنی امتثال ایتدکده محبوب صاحب جمالندن تمنای وصال ایدر برعاشق آشفته حال ظن اولنور ، درجه‌ده اوقلعه‌نك محافظه‌سنه مشتاق ایدی .

سردار مرحوم ایسه کندینك ذاتاً بودین محافظلغنه گوندرلدیگی عسکرجه بشقه معنالره حمل

یرلر ایسه بتون بتون بتاق ایمش . بونکله برابر اردویه قحط ده مستولی اولمش . بر اوقّه طوز ـ اوزمانلر حکمنجه طقوز درهم عثمانی خالص کمشدن عبارت اولان ـ برغروشه ایمش ! غزات اسلام اگری غوغاسندن بشقه هیچ برمحاربه‌ده بوقدر شدت ومشقت چکمامشلر ایمش . عساکر عثمانیه ایسه اووقتلر حکمنجه قاسم گونه‌قدر محاربه ایده گلدکلرندن وَقاسمك ایکنجی گونی یرلرینه عودت ایتمگی استیذان ایتمك قانونلری اقتضاسندن بولندیغندن . گیرویه عودت ایچون عادتا عصیانه قیام ایتمشلر ایمش .

بونکله برابر قلعه‌یی فتح ایتمشلر . دشمنك اوزمانلر حکمنجه [طابور] دیدکلری قوجه براردو‌سنی‌ده بوزمشلر ! .... تریاقی غازی حسن پاشا مرحوم ایسه ـ مأمور اولدیغی اوزره ـ بودینك اسباب محافظه‌سنی اکمال ایدنجه وَخصوصیله قنیزه‌نك فتح اولندیغنی ایشدنجه ـ ینه اعاظم اسلامدن ـ دفتردار [منغیر قوشی محمد افندی] یی بودین قلعه‌سنك

یانی باشنده اولدیغی حالده عسکر، حتی یمك ایچون برشیئه محتاج اولدقلری وقت دخی کفار ایچنه گیدر وَاستدیگی اشیایی پاره‌سیله آلوردی . معهود لوندان بیله بوطرز غریبلرینك سببنی سؤال ایدنلره «نه‌یاپه‌لم ؟ غازی‌سردار بویله‌امرایتدی.» دیرلر ایدی.

هرنه حال ایسه ..... قلعه فتح اولندی . محمد کتخدا طوپجی باشی وَعربه‌جی باشیله برابر ـ قانون سلیمانی اوزره ـ قلعه‌یه گیره‌رك اللی بر بیوك طوپ وَیگرمی بش ضربزن ضبط ایتدیلر .

قلعه‌نك فتحنه عالی مرحوم :

« فتح اولوب قلعه بوزلدی طابور . »

وَادبادن بردیگری .

« قنیزه قلعه‌سن آلدی سردار . »

مصراعلرینی تاریخ دوشرمشلردر .

نعیمانك روایتنه گوره قلعه قرق اوچ گون محاصره اولندقدنصکره صیچان یوللرینك یاریسی آنجق یاپیله بیلمش ایمش . صیچان یولی یاپیله‌میان

اختيـاريمى رهن ايتمكه قيصقانيورسـن ؟ اللهدن قورقمز ، پيغمبردن اوتانمزميسـين ؟ » ديه برشـدتلى خطاب ايلدى كه يالكز سردار مرحوم دكل مجلسنده حاضر بولنانلر عموماً دهشتدن آغلامغه باشـلادق . سردار ايسه درحال ـ مشرب متواضعانه‌سى اقتضا ـ سنجه ـ « حقك وار باباجغم . اقتضا ايدرسه بنده رهن اوله‌رق گيدرم . يورى حق معيتمز اولسون » ديه‌رك سنان چاوشى رهن ايتمكه موافقت گوسترديى. وَاو ساعتده دشمن طرفندن گلن سفيرلر حضورنده ـ حجخانه وَطوپلر پادشاهك اولمق اوزره ـ محصورلرك اموال سائره‌سـنه يمين ايله امان ويردرك قلعـه‌يى فتح ايلدى .

غريبدركه سردارك بو مظفريتى دخى محروميت غنايم جهتيله عسكرجه قبل وقالى موجب اولمشدى. شوقدر وارکه سردارجه عمومك امنيتى گوندن گونه تزايد ايتمكده اولديغندن قلعه‌دن دشمن طاووغنى، قازينى چيقاردىغى وَطوتديغى موقع، اسلام اردوسنك

« یانندہ ولان اوچ درت یوز سپاہ وسلحدار ایلہ »
دشمنہ ہجوم ایلدی . ایرشدیکی کبی دشمن تفنگیلہ
ایچ اوغلانلرندن ـ کہ اسکی تعبیر اوزرہ پاشانك کندی
توابعی دیمکدر ـ وَسپا وَسلحداردن برچوغنی
شہید ایتدیلر .

اوصرہدہ یکیچری اغاسی ـ کہ معیت سردارہ ایدی
ـ مکر التدن قلنجنی دوشورمش . فریاد ایدرك
حضور سرداره گلدی « حالمز نره یه واره جق ؟
اهل اسلام پایمال اولیور . » دیه آغلادی . یلواردی .
سردار آ گا باقدی . روم ایلی وَ اناطولی بگلر بگیلرینه
وَیکیچری کیخداسی محمد اغایه وَطوبجی باشی یه
گلوب کندینه ملحق اولمق ایچون درت بیورلدی
گوندردی . (دولت علیه اسکی فن حربی اقتضا-
سنجه امضا وَیا مهریله سردار طرفندن بیورلدی
گلمینجه هیچ برعسکر ضابطی بولندیغی یردن حرکت
ایتمز ایمش .) بیورلدیلرینك مألی مترس هجومنی
ترك ایله کندی یانینه گلمدن عبارت ایدی . چونکه

بولنان برقاچ یوز سپاه وَسلحدار ایله دشمن آلایلرینه قارشو کیتمکه باشلار .

عبدالرحمن ایسه موسوس بردلی قانلی اولدیغندن پاشا بوسوزلری سویلر ایکن «گلیورم! شمدی غوغاده طوغریلق میدانه چیقار» دیه‌رك وَپاشا آته بینمجه الی آتینك صاغریسنه قویه‌رق میدان محاربه‌ده بردقیقه یانندن آیرلماز .

فائضی مرحوم درکه « برادر زاده‌م اوحاله‌ده موجود ایدی . بن تریاقی حسن پاشا مرحومك یانده بولندیغمدن برابر دگلدم . فقط برادر زاده‌مه تقسمدن زیاده اعتماد واردر . ـ جناب حقك بیك بر اسمنه یمین ایدرمکه یالان سویلمز ـ بوندن صکره روایت ایتدیگم سوزلر آندندر . ایچنده یالان ظهور ایدرسه کناهی بوینه . کندیله بحث ایتدم . اوده کناهی قبول ایتدی . » حاصلی سردار اکرم یالکز عبدالرحمنی استحصاب ایله یکیچریلری اوراده براقدی . ـ نعیمانك قولی وَفائضینك تأییدنجه ـ

« کاك ایتمیـك ! صرف ایتـدیگکز امکلری هبا ایدرسکز . » دیه گوردی بردرلو مفید اولمدی .

سردار نهایتکی فرقه‌یه بو یولده نصیحتلری ایتد . یگی صره‌ده ایدی‌که ایچـلرندن عبدالرحمن نامنـده برنفر اوزرینـه هجوم ایدرك « ذاتاً بوشـناق سن . « مسلمانمسین دگلمیسین؟ عندمزده مجهولدر . بو بر « آووچ عسکر بوقدر دشمنك قارشوسنه گتوریلورمی؟ « استرسه‌ك کیتده سن غوغایت . بز پادشاه قوللری‌ز « مرتداسیری‌دگلز » دیه آغزینه گلان هذیانی ایدر. سردار ابراهیم پاشا مرحوم بوقدر ادبسزجه معامله‌یه جواباً « اوغلم ! سن گرچکدن مسلمان برچوجوغه « بکزییورسون . بنم بویله برآووچ عسکری بوقدر « دشمنك قارشوسنه گتوردیگم اللهك نصرتنه‌واسلامك « غیرتنه اعتقادمدن ایدی . ایشته اعدایه قارشـو « گیدییوم . آرقه‌مدن گل . مسلمانمیم مرتدمیم اوزمان آگلارسین! » دیه‌رك دائره‌سی طاقمی وَیاننده

ابراهیم پاشا مرحوم دشمنك قلعه اوزرینه هجومندن نیتی تفرّس ایله اسلامك هروقت اعتماد گاهی اولان یکیچری غازیلرینی استصحاب ایدرك وسائر عسکری ینه مترس هجومنده براقه‌رق دشمن اردوسنی قارشولمغه شتاب ایدر .

برابر گوتوره بیلدیگی یکیچریلر اون بیك وقلعه‌یه ذخیره گتورن دشمن ایسه قرق بیك کشیدن عبارت اوله‌رق قلعه‌ده بولنان محصورلر ـ که آتمش بیك آدمه بالغ اولدیغنی بالاده بیان ایتمش ایدك ـ ذخیره گتورنلره امداد ایچون قلعه‌دن طشره چیقدقلرندن . یکیچریلر بوغلبه‌لگی گورنجه فراره یوز طوتدیلر . وگروه گروه سردارك اوگندن مغلوبا کچمگه باشلادیلر. سردار مرحوم هر گچن فرقه‌نك اوگنه طورر و« بهی « یولداشلر نیچون بویله ایده‌یورسکز ؟ سز بکا ایکی « ساعت معین اولك . اگر غالب گلمزایسه‌م وجودیمی « پاره‌لیك . شمدی‌یه قدر آزمی سردار پاره‌لدیکز ؟

هجومه آغاز ایدرلر. دشمنك اردوسی بولنان محل جوا-
رنده مگر بر اورمان وارمش . اورایه ده برقاچ بیك
پیاده قویمشلر . صکره اسلامك طلیعه سنی کورر
کورمز آنلر تفنك آتمغه باشلار وآنلرك تفنك سسنی
ایشیدیر ایشتمز معهود [لوندات] ولوندانی متعاقب دخی
ـ اهل عرض ضابطدن محروم اولان ـ یکیچری
فراره باشلارلر . بوفرار اثناسنده عسکری هزیمتدن
منع ایچون ـ بر طرفدن امر آلمدقلری حالده یالکز
سائقهٔ غیرتله محل محاربه یه قوشان ـ بر چوق غازیلر
شهید اولور .

گرچکدن عسکر اولانلر اسلامك هزیمتنی
کورنجه سردار اکرمك اطرافنه اجتماع ایدرك
آلدقلری امر وجهله طوغریدن طوغری یه دشمنك
متریسلری اوزینه هجوم ایتمکه باشلارلر .

آنلر برفرقه ایله محاربه یه مشغول ایکن دشمن
بوفرصتی غنیمت بیلهرك قلعه یه ذخیره وباروت کتور-
مك فکرینه دوشر . وپوصولرده نه قدر عسکری
وارسه جمله سنی جمع ایله بونیتنك اجراسنه عزیمت ایلر.

« امنیت یوق. سزدن اوّل سردار اولانلر نظام عالمی
« بوزدیلر. بو[لوندات] نفراتی باشیمزه مسلط ایتدیلر.
« فرمانکزه مخالفت امر اولی الامره مغایرت دیمك
« اوله جعندن بزجه محالدر . فقط آندن قورقارز که بو
« عسکرله هجوم ایدرسه کده مغلوب اولورز . مغلوبیتمز
« ایسه دشمنك افتخارینه سبب اولور . صکره بردها
« اردویی طوپلایه میز. بنه سزبیلیورسکز!» دیدکاری
صرده یکیچری ضابطلرندن اوتوز اوتوز ایکی یاشنده
برآدم ـ که فائضی مرحوم دخی نامنی بیلوبده ابقاسنه
خدمت ایده مدیکنه کتابنده پك بیوك تأسفلر ایدر ـ
همان آیاغه قالقه رق « دولتلی ! بشقه برچاره مز
« یوق . نصل اولسه مغلوب اوله جق دکلمیز ؟
« برکرّه غوغایه چیقارز . دشمنی اولدیرمکدن عاجز
« ایسه‌ك دین اوغرینه اولمکدن ده عاجز دکلیزیا »
دیه‌رك امرانك هجومه قرار ویرمسنه سبب اولور .

بوقرار اوزرینه ارتسی گون عموم اردوی همایونله

تفنکلری اورالرده پوصویه قویدیغی عسکرك دومان مناسبتیله ـ خیالات گورمش گبی ـ دشمنی یقین ظن ایتمش اولملرینه حمل ایلدکلرندن اوگون دخی فرار ـ یلری تعقیبه جسارت ایده‌مدیلر .

ینه فائضینك روایتنه گوره اوآقشام ابراهیم پاشا مرحوم عموم امرایی حضورینه جلب ایدرك « غازی « گرایك « کندی کندیمزدن اوتانه‌لم » سوزینی « اونوتمیه‌لم . نه‌قدر حرب ایتدکسه دائما دشمن هجوم « ایدییور . بز مغلوب اولیورز . ینه دشمن عسکریمزی « تعقیبه جسارت ایده‌میور . هیچ غیرتمز یوقمی ؟ برکرّه‌ده « بز هجوم ایتسه‌ك نه اولور ؟ » یوللو ـ اوزمانه قدر دولت علیه‌ده هیچ برصدراعظم لسانندن ایشیدلمامش ـ برطاقم محرق سوزلرله نیاز مندانه امرایی هجومه دعوت ایلدی . پاشالر، بکلر واهل عرض ضابطلر ایسه هجومه بیك جان ایله حاضر ایدیلر . سردار اکرم مرحومك سوزلرینه « اگر امر ایدرسه‌کز ؟ « بز شمدی گیدوب اولمکه مهیایز . فقط عسکره

مناسب ضابط بولنه‌مديغندنميدر؟ هرنه‌دن ايسه ....
فرار ايتديلر . (تعيماده « ميـدانده آنجق بايراق
صاحبلرى وَاهل عرض ضابطلر قالمشدى » دينلمش
اولمسنه نظراً يكيچريلرك مغلوبيتى اهل عرض ضابطك
قلتندن اولمـق سـائر احتمالدن زياده عقـله يقين
گورينور .) هرنه حال ايسه ميدانده قالان بايراق
صـاحبلرى (اوزمانك اصطلاحنجه سنجـاق بكلرى
ديمكدر) وَاهل عرض ضابطلر اوجوارده اولان
اورمانلره صغنديلر . وَاكثر عسكرك هزيمتيله برابر يـنه
دشمنك هجومنى نتيجه‌سز براقديلر .

فائضينك روايتنه گوره‌اوگون زياده‌سيله دومانلى
ايمش . دشمن عسـاكر اسـلامك ـ خصوصيله
شهرت شجاعتلرى نيجه‌يك غلغلهٔ مظفريتله‌اوروپانك
قولاغنى طولديرمش اولان يكيچرينـك ـ فرارينى
وَاورمانلردن متصل تفنك آتيلوب طورديغنى گورنجه
وَاردونك اوگنده بولنان باتاغى تصوّر ايدنجه عودتى
ابراهيم پاشـانك دسيسه‌سـنه وَاورماندن آتيلان

مرحومك دسایس حربیه سندن دشمنك نهایت درجه‌ده بیلغنلغی ایدی)

ایرتسی گونی دشمن بنه اسکی فن حربلرینه تطبیقاً پیاده‌سیله طوپلرینی اوکه وَسواریسنی آرقه‌یه آله‌رق اردوی همایون اوزرینه برشدتلی هجوم ایلدی . بوکا مقابل سردار اسلام دخی درحال آتنه بنه‌رك وَصفلرینی ترتیب ایدرك حربه مهیّا اولدی . فقط عسکرك حالنه اعتمادی اولمدیغندن او جوارده بولنان بر بیوك باتاقلغی بیشکاهنه سپر اتخاذ ایتمشیدی .

دشمن پیاده‌یی اوکه وَسواری‌یی آرقه‌یه آلوبده یوریده‌جك قدر سقیم برطرزده هجوم ایلدیگی وَعساکر اسلام. ابراهیم پاشانك سایهٔ مهارتنده غایت محفوظ بر موقعده بولندیغی حالده ، محاربه باشلار باشلاماز ابتدا پاشالر معیتنده بولنان، معهود لوندان نفراتی فراره یوز طوتدیلر . وَآنی متعاقب یکیچریلر دخی اردونك تشویشندنمیدر ؟ سرداره کوسگونلکلرندنمیدر؟ یوقسه باشلرنده کندیلرینه

ـ عساکر اسلامك بویله‌درینتی مقوله‌سی بوزلدقدن صکره یکیچری وَسپاه قوّتیله ـ قزانمش اولان غازی ابراهیم پاشانك بو اردویه سردار اولدیغنی بیلدیکندن مغلوبلری تعقیبه جسارت ایددمدی. یالکز مترسلرندن طوب آتمغه باشلادی . فقط گلّه اردوینی طوتمیوب اوزرندن آشاردی .

اوگون اقشامه قدر معهود سردن کچدی وَلوندان حشراتی جنگه طوردیلر. فقط حرکات حربیه‌لرنده عساکر اسلامك شانی اولان ثبات وشجاعتدن اثر یوقدی . گیجه ایرتسنجه ایکی طرف یرلرینه عودت ایلدیلر .

دشمن اوگیجه طابورینك (که بالاده دخی بیان اولندیغی اوزره تعبیر قدیمه گوره اردوسی دیمکدر) اطرافنی قوجه قوجه قلهلر وَدرین درین خندقلر له برقات دها تحکیم ایتمگه باشلادی .

(بواحتیاطك سبب اصلیسی دخی ابراهیم پاشا

ترّهات ایله گیرویه دونه‌رك اردوی همایونك آغر لغنی غارت ایتمك ایدی .

دولت صفویه‌نك زعم فاسدنجه خلافت اسلامیه‌یی باتیرمق ایچون آناطولینك هرطرفنه تسلیط ایتدیگی یناموس جاسوسلرك یادگار فسادی اولان بوجلالی رافضیلر ایسه اردونك همان نصفنه قریب ایدی .

دشمن قنیزه قربنه گلنجه قوردیغی اردونك اطرافنه اسکی فن حربلرنده معتاد اولدیغی وجهله خندقلرقازارق وَمترسلریاپارق ـ اووقتك تعبیری اوزره ـ « طابور باغلادی . » بونك اوزرینه اردوی همایوندن براز سواری دشمنه قارشو واردیلر . فقط گیدنلر سپاه وَیا سلحدار طاقمندن اولمیوب جلالی دوکوندن یسندن اولدقلرندن بر ایکی آتیم تفنکده دشمنك قره قوللرینه مغلوب اولهرق گیرویه رجعت ایتدیلر . یالکز بگلرکندی توابعی وَزیر ادالرنده بولنان سنجاغك نفیر عامیله اردویه ارقه ویردرك یرلرنده ثبات ایلدیلر .

دشمن ایسه « اکری » مظفریت مشهوردسنی

ایدرلردی . قلعه‌نك محافظلری ایسه عموم تاریخلرك روایتنجه آلتمش بیك کشیدن متجاوز ایدی .

بوندن بشقه ابراهیم پاشانك حسن اخلاقی عسکرجه معلوم اولدیغندن تریاقی حسن پاشانك بودین محافظه‌سنه مأموریتنی افراد عساکر ابراهیم پاشانك رقابت وحیله‌سنه حمل ایتدیلر . آنکچون عمومی سرداره کوسکون اولدیغی کبی ابراهیم پاشا مرحومدن اوّل مدت مدیده سردارلق مقامنی تلویث ایدن برقاچ نا اهلك اثری اوله‌رق عسکرك شیرازهٔ انتظامنه‌ده پك زیاده خلل کلمش وَجلا ـ لیلکدن یتشمه برچوق حیدودلر ـ فائضی‌نك تعبیری اوزره ـ « ایپدن قوشاق وَتحته‌دن بچاقله اموال بیت‌المالی یغما ایچون » کیمی سردن کچدی، کیمی لوند نامیله‌اردویه اُلحاق ایتمشلردی. که الك بیوك معرفتلری دشمن ایله محاربه‌یه باشلانمز « یولداشلر! آلمان دشمننك آتشنه طیانمز . باشیمزك چاره‌سنه باقه‌لم ! بوذاتی دانشقلی دوگوش » . کبی برطاقم

اوزرینه کتمك تصوّرنده ایکن حسن پاشا مرحومك بودین قلعه‌سنی محافظه‌یه مأمور اولدیغنی خبر آلنجه نیتنی تحویل ایدرك، یعنی عادتا پاشانك مهارتندن قورقارق قنیژه امدادینه یتشمکی وَ سردار اکرم اردوسیله محاربه ایتمکی حسن پاشا ایله اوغراشمغه ترجیح ایلدی .

فائضینك روایتنه کوره ایمپراطور امراسیله مشاوره ایتدکجه « بن میداندهکی برارسلان ایله اوغراشمغی دلکددکی برتلکینك اوزرینه وارمغه ترجیح ایدرم » دیرمش .

ایمپراطور بورأی اوزرینه یوز قرق بیك عسکر وَ یوز طوپ ایله قنیژدیه گلمش ایدی . سردار اکرم اردوسی ایسه برمعتاد یوزیگرمی بیك کشیدن عبارایدی .

فقط شورالرینه دقت لازم گلورکه عساکر اسلام هم اردو ایله محاربه وَهم‌ده قلعه‌یی محاصره

بولنه‌رق سردار اردوسندن آتدیغی گلّه‌لردن سپرلرده آچیلان گدیکلری طولدیرمق ایچون انغاریه‌یه سورلدیگی صرده جبخانه‌نك قپوسنی آچیق بوملش وشوکت اسلامی اعلان ایچون هر نصل ایسه الینه کچوره بیلدیگی برپانمش فتیلی بیك قنطاردن متجاوز اولان باروتك ایچنه براغه‌رق دشمندن براوچ بیك قدر آدمی، قلعه‌نك محافظیله برابر جهنمك اسفل سافلینه. کندینی وکندی کبی اسیر اولان یوز یتمش قدر مسلمانی اعلای علیّینه کوندرمش ایمش !.... رحمة‌الله علیه .

ثمچه ایمپراطوری اولان فردیناند ـ که بومحاربه‌ده اوروپانك مجموع قوتنك رئیسی ایدی [۱] ـ بودین

[۱] چونکه آوستریا دونی رسانت عیسویه معتبسنه [آپوستونیق] عنوان دینیسیله قاتولیك مذهبنده بولنان اوروپا حکومتلرینك اك ممتازی اولدیغی کبی آوستریا ایمپراطورلرینه دخی روما ایمپراطوری نامی اضافه ایدیلیر ایدی . بوسببله پروتستانلردن ماعدا اوروپا قوای مجموعه سنه ریاست ایتمك حقنی حائز ایدی . للطابع

ایدوزکه منصفانه دوشونیلور ایسه سلسـتره رساله ـ سنده محرر وقایع « مبـالغه‌در » دینیله‌مز . ـ بحث ایتدیکمز روایت نعیما تاریخنك اسـتامبولده مطبعهٔ عامره‌ده آلتی جلد اوزرینـه باصیلان نسخه‌سـنك برنجی جلدینـك ۲۲۹ رقملی صحیفه‌سنده‌در . مراق بیوران تحری ایده‌بیلور .

هرنه حال ایسـه سردار اکـرم بویله چیت اوزرندن طوپلر یوریده‌رك وعقله فکره گلمز همتلر ایدرك قنیزه‌نك محاصره‌سیله مشغول ایکن محاصره‌نك اون بشنجی گونی قوشاق وقتی قلعه طرفندن برشدتلی صدا قوپار . انسان وجودی قدر طاشلر. طوپراقلر گوکلرده اوچمغه باشلار. ایکی ساعت مدت طوزدن، دومانلدن گوز گوزی گوره‌مز اولور . طوز، دومان آچیلوبده اطرافی مشـاهده ممکن اولنجـه باقارلرکه قلعـه‌نك ذاتاً موجود اولان ایکی قله‌سـندن بری یرندن غائب اولمش ! صکره‌دن تحقیق ایدرلرکه مکر دین ودولتی گوچکدن سون بر عسکر قلعه‌ده اسـیر

وجودی اردوی همایونك بعونه تعالی مدار مظفریتی اوله‌جغنه امین اولدیغنی فائضی مرحومه سویلر ایمش . روایت فائضی‌نك کتابندندر .

قنیرهٔ قلعه‌سنك اوزمان ـ مشهور تاریخ صاحبی نعیما روایتینه گوره ـ ایکی طرفی برر اوق آتمی سازلق وَ باتاقلق ایمش . اطرافیده اورمانلی طاغلرله محاط اولدیغندن مترسله یقین وارمق وَیاخود لغمله آتمق قابل اوله‌ماز . گونده قلعه‌یه آنجق دردره بشر یوز گله آتیله‌بیلورمش . طوپلری استنبلان یرلره ایریشدیرمك ایچون صو اوزرینه چبوقدن حصیر گی چیتلر اوررلرده برطوب عربه‌سی گچه‌جك قدر یول یاپارلر ایمش . اوچیتلر آنجق برگون طیانرمش . ـ ایرتسی گونی یا تعمیر ویا تجدید اولنورمش . قلعه‌یه یقین اولان باتاقلریده اودون یوکیله طولدیرمغه چالیشورلرمش .

فن حربك اوزمانده بولندیغی درجه‌یه دقت اولنسون! اسلامك غیرتیده گوزاوگنه آلنسون! ظن

سردار من بریده حسن پاشادر . حسن پاشانی استدیگی قدر عسکرله بودین محافظه‌سنه گوندرر ؛ بز سردارمزله قنیزه‌نك فتحنه گیدرز . بعون الله ! ایکی طرفکده موفق اوله‌جغنه شبهه‌م یوقدر. » قوایله عمومی اقناع ایدر . حسن پاشا مرحوم بودین محافظه‌سنه گیدر؛ بودین محافظه‌سنده بولنان لالا محمد پاشا ـ که اوزمان روم ایلی بکلر بکیدی وَ مؤخراً ابراهیم پاشا طرفندن حین وفاتنده سردار نصب اولنه‌رق وَسلطان احمد اوّل زماننده صدر اعظم اوله‌رق تاریخلرده نمچه سفری دیو مشهور اولان وَیگرمی ییلدن زیاده اوزایان محاربه‌یه غالبانه ختام ویرن ذاتدر ـ بودیندن ایالت عسکری ایله چیقارق وَیولده [براندوار] وَ [لاده] قلعه‌لرینی بلا آرام ضبط ایدرك اردوی همایونه التحاق ایلدی.

سردار اکرم مرحوم حسن پاشایی یاننـدن غائب ایتمش ایسه‌ده قیوجی مراد پاشا وَلالا محمد پاشا گبی ـ دنیایه اقرانی نادر گلیر ـ ایکی قهرمانك

زمانده حلبه استيلا ايدن جان پولاد وقعه‌سنده مراد پاشا مرحوم صدر اعظم وَ ترياقی حسن پاشا مرحوم روم ايلی بكلربگی ايدی . بو فقيرده اردو قاضيسی بولندم . »

بو بوجقه‌نك فتحی مژده‌سنی آلدقدن صكره سردار اكرم عموم اردو ايله اورايه گيدر . وَ قلعه‌نك آلتنده برمكمل آياق ديوانی ترتيب ايدر . حسن پاشا مرحومك رأيیله اردونك، دشمن خبردار اولمقسزين، قفيزه محاصره‌سنه عزيمتنه قرار ويررلر . فقط اوصره‌ده سرحد اسلامك كليدی مثابه‌سنده اولان بودين قلعه‌سی دخی دشمنك هجومی مخاطره‌سنده بولند . يغندن امرادن بعضيسی « دشمن بودينه كيدرسه بز نه ياپارز ؟ دشمن اردوسنك نرديه توجه ايده‌جگی حالا معلوم دگل . نه جاسوسلرمزدن وَنه طوتدیغمز اسيرلردن قناعت ويره‌جك بر خبر آله بيلدك . » ديمكله اصحاب شورا ترددە باشلار . قيوجی مراد پاشا مرحوم « المزده ايكی اوسلان وار كه بری

کتخداسی محمد اغا ایله برابر اقتضاسی قدر عسکر ایله توکیل ایدوب بو بوغجه‌نك فتحنه گوندرر .

حسن پاشانك کرامتی بونده‌ده ظاهر اولدی . بو رأیی اشتدیگم زمان یانمه گیتمش وَ « بوقدر وقت سرحدّه‌سگز . گرك عسکرك وَگرك دشمنك حالی معلومگزدر . بو بوغجه‌نك فتحی بویله بر فرقهٔ قلیله‌یه نصل حواله ایتدیردیگز . باشنده سردار اولمدقجه عسکرمزك غوغا ایتمدیکنی وَدشمنمزك پادشاه وَ سرداردن ماعدا گیمسه‌دن بیلمدیغنی بیلمزمیسگز ؟ » یوللو اعتراض ایتمشیدم . مرحوم بوگا مقابل « مراد پاشا سزك چلبیلردن دگلدر . اوچ گونده بو بوغجه‌یی فتح ایدر ؛ آندن صگره‌ده دولتجه پك بیوك خدمتلره موفق اولور . حتی صدارتنده بنده ، سنده معیتنده بولنورز . عربستانی اشقیادن برابر تطهیر ایدرز » بیورمشدی که فی الحقیقه مراد پاشانك همتی وَ[سگتورا] بگی دلی نصوح بگك جانی فدا ایتمسیله بو بوغجه قلعه‌سی اوچ گونده فتح اولندی . وَسلطان احمد اوّل

طوغلرك صول طرفه یعنی بوبوفجه سمتنه دوندیکنی حسن پاشا گورنجه آت قالدیره‌رق طوغری سردارك یانینه گلوب « اوغلم نره‌یه کیدییورز ؟ » دینجه سردار «بوبوفجه یه کتمیه جکمیدك؟» یوللو مقابله ایتمکله غازی مرحوم « خیر اوغلم! بوبوفجه‌یه کتمیه‌جك ایدك . بوبوفجه‌یی فتح ایده‌جك ایدك . پادشاه اسلامك اردوسی اویله برپلانقه‌یی محاصره‌یه تنزّل ایتمز . اشته دیار بکر بکلر بگیسی مراد پاشا ـ که سلطان احمد اوّل زمانینده صدراعظم اولان وَدولت علیه‌یی بیك بلادن قورتاران مشهور قیوجی مراد پاشامرحومدر ـ برمسلمان وَ درایتلی بنده گزدر آنی گوندر . قلعه‌یی فتح ایتسون » دیر . سردار مرحوم دخی « پك اعلا پاشا باباجغم! اردوده حقیقتده سردار سن‌سك! نه استرسن امر ایت اجرا ایتسونلر . » سوزیله غازی مرحومی طرفندن هر ایشده مرخّص تعیین ایدرك چادرلری ایندیرر . وَمراد پاشا مرحومی یکیچری

گوسترمسون، شاید عودت اقتضا ایدرسه عسکر اسلامه رخنه گلور. باری شمدی [بوبوفجه] قلعه‌سنی فتح ایده‌لم. بوطرفلری محافظه ایچون ایچنه اقتضاسی قدر عسکر قویالم. بو صورتله بو دین یولی‌ده الده اولور.» دیمش وَبورأی، عموم پاشالر وَبکلرطرفندن بکلنلدیگی گبی سردارنده مقصدی قنیرۀیی فتح اولد- یغندن وَبوبوفجه‌نك ضبطی او مقصدی استحصاله خدمت ایده‌جکندن سردار اکرم همان معتادك خلافنه اوله‌رق طبیعتنده اولان وطن‌پرورلك وَتواضعی مسندینك شاننه ترجیح ایله یرندن قیام ایدوب حسن پاشانك اوزرینه قوشار. وَنیچون گلدیگنی بیلدیر- مکسزین ایکی اللرینی طوتارده «پاشا باباجغم! الله سنك گیلری آرامزدن اکسیك ایتمسون. یوقسه بن استعداددە اولان سردارلرك عقلی بودولتك شانی محافظه‌یه کافی دگلدر.» دیر؛ اللرینی اوپر. عموم آغلاشه‌رق بوبوفجه قلعه‌سی فتحنه فاتحه چکرلر.

اوسك موقعنده‌کی گوپریدن کچیلدکدن صکره

بردبدهٔ اسلامیه ایله سردار اردوسنه واصل اولدیغمز زمان عساکر اسلام فرحلرینك شدتندن عادتا مست اولدیلر. معتاد مؤمنین اولان تکبیر یرینه دشمنك ذلتی گوسترمك ایچون « یوحا !.. » چاغرشمغه باشلادیلر.

سردار اکرم ذاتاً قدرشناس اولدیغی گبی، خصوصیله تریاقی حسن پاشانك درایت وغیرت فوق العاده سنه اوّلدن برو مفتون ایدی. بو یله عقلك خارجنده بر مظفریت کامله ایله گلیشنی ایسه اسلامك غلبه سنه فال خیر عد ایدرك غازی مرحومی هر ایشنده مستشار خاص عد ایلدی. وابتدای مشاوره ده [استرغون] قلعه سی اوزرینه عزیمت آرزوسنده بولندیغنی سویلدی.

حسن پاشا مرحوم « حق تعالی آسان ایلسون. فقط هرایشك گوج طرفی دوشونلمی ده آ گا گوره حرکت اولنمایدر. استرغون اوزرینه توجّه اولنورسه قنیژه خلقی گلور. بوگو پریلری بوزار. وجناب حق

بوفقیرك پرا کنده برقاچ چوقه‌دارندن وَبرده پچوی شهر ینك حرکتمزی ایشیدن یکرمی قدر دلی قانلولر. ندن عبارت ایدی . قنیزه‌لیلر ایسه آزدن آز اون بیك کشی یه بالغ وَایوجه تخمین اولنورسه آندن‌دخی زیاده ایدیلر .

دشمنه [دراوه] قربنده یتشدك. مرحومك کرامتی ظاهر اولدی . بو برآوج عسکرله اوقدر ملاعینی تارمار ایتدك. که هربریمز اللریمزك پارمقلری عددنجه اونر اسیر ظوتدق . یالکز پاشانك اسیری یکرمی ایدی . لطیفه ایدرك یانه واردم : « سوزیکز چیقمدی سیرك اسیرلر زیاده ظهور ایدی. » دیدم . « بنم آیاقلرمده سیرك کبی چلبیلرك الی قدر غوغا ایدر » بیوردیلر .

مرحوم، محاربه‌سنده نه‌قدر شجیع ایسه محاوره. سنده‌ده اوقدر لطیفه‌جی ایدی .

سبحان القادر القیّوم ! اوقدر جزئی برفرقه ایکن هربریمز آتمزك آردا گر قاشنده اون اسیر باغلایه‌رق

هرپارمغنه براسیر باغلیه‌م. اووقت سردار ایله‌بولشمغه یوزم اولور . » جوابنی ویردی .

مرحوم تریاقی ایسه‌ده مظنّه‌دن برذات ایدی. سویلدیگی لاقردی کرامت گبی چیقدی . قنیرده اهالیسی دائما یول کسمك وَراست گلدکلری یردن آدم قاچمق ایله مألوف برطاقم ملاعین اوله‌رق ینه بردفعه‌ده [پورنوار] پالانغه‌سنی یاقدقلرینی ز پاشاایله مصاحبت ایدرکن آغالری خبر ویردیلر . مرحوم دفعةً « اشته چلبی! استقبالك شمدی زمانی گلدی. جنت استیان بمله برابر گیدر . دنیایی کندینه جنت ایتمك استیان یا بوراده قالور، یا سردار اکرمك استقبالنه قوشار . یاخود ذوقی نه ایسه آنی اجرا ایدر . » دیدی. یرندن قالقدی . معتادی اوزره معتمدلرندن بربنده‌سنه کندینی برقالین ایپله صاردیردی . بزده آرقه‌سنه دوشدك. دشمن اوزرینه الغار ایلدك .

پاشای غازینك موجود معیتی کندینك یگرمی درت گدیك آغاسی وَ آنلرك برر ایکیشر [زوبو] لریله

کورمـدن آوازهٔ شهرت عدالتی « سمعنا و اطعنـا » جوابیله قارشولدیلر .

اردوی همایون [اوسك] قلعه‌سنه واصل اولنجه سردار اکرم حمیت ودیانتنه مکافات اوله‌رق برامداد الهی‌یه نائل اولدی‌که اوده مجاهد مشهور تریاقی حسن پاشانك اردویه ورودیدر .

مشـار الیه اوزمان بودین [۱] ایالتندن معزولاً [یچوی] شهرنده اختیار عزلت ایتمشیدی. حتی کندی ترجمهٔ حالنه‌متعلق شاعر مشهور فائضی تألیف ایتدیکی کتابده کنـدیله اولان محبت ومحاوراتـدن بحث ایدرده دیرکه: « مرحوم ابراهیم پاشانك سردارلغی زمانـنـده یچویدن قالقوب اسـتقباله کیتمسنی توصیه ایتمش ایدم . پاشا مرحوم بن سزك گبی چلبی‌دگلم. سردار اسـلامه المی . قولمی صـاللایه‌رق کیده‌مم . برفرصت ظهور ایتسـون . اغالریمك هیچ اولمازسـه

[۱] یعنی بودیم .

اوزره « اسلام اردوسی مغلوب اولماز؛ فقط باشنده سردار استر ؛ حایدود باشی استمز . » حکمتی اجرا ایچون بر عدالت کامله وَمهارت فوق‌العاده ایله دشمن اوزرینه یوریدی .

مشهوردرکه مرحوم سردارلقده بولندیغی مدتجه قوجه اردونك گرك عساکر منتظمه وَگرك نفیر عام صورتیله طوپلانیلان [لوندا تندن] هیچ بریسی اهالینك برباشاق بغدایینه الاوز اتمدیلر . اویله‌قان گوستریامینجه یدی یاشنده چوجقلری بیله ییلدیرمق محال عد اولنان برزمانده بو انتظامی حاصل ایدنجیه قدر پاشانك اجرا ایتدیگی سیاست، یالکز بردوه‌جی یی خرسزلق ایتدیگی ایچون دوه‌سنك هاودینه آصمقدن عبارت ایدی .

پاشا بودبدبهٔ دیندارانه وَعزیمت حمیتکارانه ایله دشمن اوزرینه یورویینجه سرحدده بولنان وَعصیان اوزره اولان رعایانك عمومی دها بارقهٔ شمشیرینی

قنیزه

وقتا که سلطان محمد خان ثالث اگری قلعه‌سنی فتح وَاورپانك قوّهٔ عمومیه‌سنی قهر ایله استانبوله عودت ایلدی؛ برقاچ سنه‌لر سرحدّ اسلام ساطورجی محمد پاشا وَاتمکجی احمد پاشا گبی نا اهللر النده قالدقدن صکره اگری مظفریتنك حصولنه سبب اولان داماد ابراهیم پاشا مرحومی ۱۰۰۹ تاریخیله دفعهٔ ثالثه‌ده صدارتله اردوی همایونه سردار ایلدی .

مشارالیه قلبی متین. رأیی قوی، دولتنه صادق، ملتی یولنده هیچ برشیئی اختیاردن چکنمز مجاهد وَهمتلی برذات اوله‌رق ساطورجی پاشایی بردسیسه ایله اعدام وَاتمکجی احمد پاشایی برحیله ایله حبس ایدوب اردوده‌کی تشویشی برطرف ایتدی . وَکوپریلی زاده فاضل احمد پاشا مرحومك قولی

اخطار طابع

بورساله ۱۲۹۰ سنه‌سنده برنجی دفعه اوله‌رق کمال بك افندی طرفندن نام مستعار ایله نشر اولنمش ایدی . اشبو ایکنجی دفعه‌سنك ایسه طوغری‌یه کندی نامله‌رینه اوله‌رق نشرینه مبادرت اولندی .

§

مشارالیه درکه: « رساله درونده فائضی نك کتابندن، که عنوانی [حسنان حسندر] برچوق شیلر نقل اولنیور. فقط رساله‌اوزمانلرك طرزنجه ویسیلر، ترکسیلر گبی فوق‌العاده مغلق یازلدیغندن وَبزم بوگبی رساله‌لردن اصل مقصودمز عساکر شاهانه نفراتنه عثمانلی عسکرلکنك برطاقم سوابق فاخره‌سنی یاد واخطار ایله غیرت وَحمیت مسلمه‌لرینلك تزایدینه عاجزانه برخدمت اولدیغندن ـ مؤلف مرحومك روحندن طلب عفو ایدرك ـ اکثر عباراتنی لسانمزك شمدیکی شیوه‌سنه نقل ایلدك . » ۱۲۹۰ سنه [ماغوسه]

کتابخانهٔ ابوالضیا

فنیزه

اثر کمال

تمثیل ثانی

معارف عمومیه نظارت جلیله سنك رخصتیله

قسطنطینیه

۱۳۰۳

مطبعهٔ ابوالضیا

یقلدی . وَحالی (قالیچه) لرده گوریلان صورتلر گبی یرلرده سورنمگه باشلادی . بر درجه ده که بندگانی حالنی مشاهده دن تلاشه دوشدیلر . حکیملر گتوردیلر ؛ یوزینه صو سرپدیلر .

بینظیر ـ که گوکلنك نبضنه گوره شربت ویرنلردن ایدی ـ حضاری اطرافدن دفع ایلدی . باشنی قوجاغنه آلدی . وَبو مستیٔ هستی سوزدن کندینی آگاه ایتدی . قالدیردی . ینه تختنه اجلاس ایلدی . فقط جهاندار سلطان محبت جانانه تاجان اوینه اوطوردیغندن کندینی بردرلو عشق الندن قورتاره مدی . ـ بی اختیار یاقه سنی پاره لیه رك گوزینی تصویره دیکدی . وَگوکلنی بتون بتون پنجهٔ عشقه تسلیم ایلدی . آز زمان ایچنده صاقلادیغی اسرار طویلماغه باشلدی . وَگیده گیده عشق ومحبتی مشهور آفاق اوله رق پدرینك پایهٔ سریر سلطنتنه واصل اولدی .

§

چکەرك وَپادشاه مملکتدن استحصال رخصت ایدرك کمال شوق وشتاب ایله جهاندار سلطانك درگاهنه عزیمت ایلدی .

§

وقتا که بینظیر جهاندار سلطانك شرف ملازمتنه نائل اولدی . مراسم دعا وثنایی ادادن صکره بهردور بانونك تصویرخورشید نظیرینی نظر کیمیا اثرینه عرض ایلدی . وَامّا نه تصویر! فلك نیجه بیك جسم نورانی یی مانئی پرده سنده ستر ایتدیکی حالده ینه مثانی گورما - مشدر - وَمانی - که شرقده رسامارك الك مشهوریدر . ارژنك چینده بویله برنقش غریب تخیّل ایدوبده لوحهٔ تصویره چکمامشدر . تماشاسی نظّاره یی گل وغنچه ایله لبریز ایدردی . وَخردخرده دانی مست ومدهوش براغیردی . بینظیرك - مشهوداتنی برگورشده نقشه مقتدراولان - قلمی اوتصویر پری فریبی نقش ایدرکن گویاکه نرگس گبی یشللنمش ایدی . بلبل، تصویر گل جمالنه قرشو گلسه شوق وسرورندن پروازه قیام ایدردی . شاهزاده بوتصویره برنگاه ایدنجه چلدیررجه سنه مفتون اولهرق سرخوش گبی تختندن

سلامتله مملکتکه واصل اولدك . انسانك حالی برسیاق اوزره کیتمدیکنی بیلورسك . احتمال که شمدیه‌قدر اورالره اضطراب مستولی اولمشدر. امیدك درجه‌احسانه نائل اوله‌مزسك. بوحالده حاصل ایده‌جکك تأثره‌سفرمشقتنی وتردّد وانتظار بلاسنی علاوه ایت. ایشیکی آچاگوره‌دوشون . بوسوزلردن مقصودم اودرکه : سنك فائدهٔ آرزومه مخالفت ایتمامکده در. زیرا طالعك سکا بیك دیار طولاشدیرسه‌دخی بویله برپارچه اطلس ایچون برمملکت خراجی دگرخزینه‌لره نائل اوله‌مزسك .» دیه‌رك الحاحه باشلادی. وبیچاره بومقدمات حکیمانه ایله شوق ومحبتنی ستره چالشدی.

بینظیر ایسه. بوحالك هب کندی تدبیرلرینك اثری اولدیغنی بدیهی بیلدیکندن ـ بهرور بانونك تصویرنی ذهننه تمامیله نقش ایچون لازم اولان وقتی تمدید غرضیله ـ براز نازلاندقدن صکره بانونك امرینه‌موافقت ایلدی. هدایاسنی‌قبول ایتدی. رسمی ویردی. اورادن همان اقامتگاهنه عودتله اومهرآسمان حسنك خیالنده مرتسم اولان تصویرینی برلوحه‌یه

صكره نائل مراد اولمق ايچون لازم گلان اسبابك جمله‌سنه تشبث ايتمگی وَكار كشای آدميان وَگام بخش حاجت طلبان اولان خلاق جهانك عنايت بی غايتنه توكل ايدرك وقت مرهونه منتظر اولمغه قرار ويردی‌ده بينظيره ديدی‌كه : « ای تاجر ! اگر مرادك ثروت ايسه سكا استديگك قدر پاره ويرهيم . رنج ومشقت چكمكسزين ديارگه عودت ايت . وَمقصودك نه ايسه اجرا ايله . بيلورسكه بوعالم حوادثدن خالی دگلدر . هرگون برمكر پيدا ايدر . اگر سن ـ افعال بشرك مذمومدن اولان ـ حرص وطمعه مغلوب اوله‌رق گله‌جك اميدی حاصل اولمش مطلوبه ترجيح ايدرده تردّد صحرالرينی طولاشمغه گيدرسه‌ك احتمالدركه برآفت ظهور ايدر . بتون بتون محروم قالورسك . يأس آفت جاندر . بقيهٔ عمرگی شمدی سكا ويره‌جگم خزينه‌لرك حسرتيله گچيرسه‌ك عاقبت ـ ايش ايشدن گچدكدن صكره فائده ويرميه‌جگی هركسه معلوم اولان ـ ندامت وَالدانشكه تأسف وحسرتله هلاك اولورسك . فرض ايتكه

بر کریمه‌سی وار . آنیده سلطان جهاندار و یرملك وَبوصورتله ـ قزلك جمالنده گل‌ایله یاسمن رنگی نصل امتزاج ایتمش ایسه ـ بو ایکی نهال نورسته‌یی دخی آنلك گبی ازدواج ایتدیرمك استیور . کریمه‌سنك گوکلنی بو آرزوسنه میل ایتدیرمك ایچون بنی ـ بیلك ثشویقلر، بیلك وعده‌لرله ـ بوتصویرك نقشنه کوندری‌د. بنده ـ بیلك مشفتلر، بیلك خدمتلرله ـ آرزوسنلك استحصالنه موفق اوله‌بیلدم . بورسمی حضورینه گوتوردیگم گبی بقیهٔ عمریمی رفاه و استغنا ایله گچیره‌جك درجه‌لرده نائل احسان اوله جغمه امید واردم . » جوابنی اعطا ایلدی .

بهره ور بانو بوسوزی ایشیدنجه کندی کندینه دوشنمگه باشلدی . ذهنندن « بن بوجوانك عشقنه غائبانه مبتلا اولدم . محققدرکه سعادت وصالنه نائل اوله‌مادن بنم ایچون یاشامق موت منزله‌سنده‌در . بویله برهمای دولتی باشقه‌سنك دامنه دوشوروب‌ده نهایت عمره قدر غم وکدر زنجیرلرینه مقیّد قالمق کار عاقل دگلدر . » یوللو برچوق مطالعه‌لر گچدکدن

ایتمکله گوکلنده محبتی مستقر اولدی . اما حیا مانع وقادینلق باعث حجاب اولدیغندن راز درونی اصلا اظهار ایتمك استمدی . آتش عشقنی پنبه وجودی ایچنده صاقلامغه چالشدی . فقط سوزشنه تحمل ایده‌مدی . بینظیردن رسمی ایستدی .

بینظیر ایسه بوآرزوسنه صورتده اظهار مخالفت ایدرك دیدیکه : « جانم ، باشم خاکپایکزه فدادر . فقط بندهٔ خاکسارکز رسمك المده پادشاهمك امانتی اولدیغی اوّل امرده عرض ایتمش ایدم . »

بهردور بانو بوجواب اوزرینه سائقهٔ محبتله اظهار حدت ایدرك « سوزلرکٔ صدق وصوابدن عاری گور - ینور ؛ آنکٔ ایچون اینانمم . اطلس اوستنه یاپیلمش برتصویرکٔ نه قیمتی اولهبیلورکه برپادشاه طرفندن بر بنده‌سنه امانت ایدلمك قابل اولسون ! » دینجه بینظیر جوابنده « واقعا براطلس پارچه‌سی ظاهرده ناچیز گورینور . فقط نظر محبتله باقیلورسه بوتصویر جانلر دگر . حقیقت حالی حضور دولتکزه عرض ایدیم : بنگاله پادشاهنکٔ حسن جمالده نظیرسز

کیمدرکه گل جمالندن روحه آشنالق رایحه‌سی گلیور ؟ » دیه سؤال ایلدی .

بینظیر جوابنده دیدی‌که : « بوتصویر جهاندار سلطانکدرکه هندستانك عمومی فرمانده تابعدر . حسن جمالنه نسبت حضرت یوسفده قالان رجحان یالکز شرف نبوّتدر . قوّت بدنه وَعلو همتنه قیاساً زال اوغلی رستم . برزال (یعنی اختیار) دن کمتردر . وَ سخاوتی حاتم طیك شرفنامهٔ شهرتی طی ایدر . سوزلرینك لطافتی طوطیٔ شکر خواری دامه دوشورر . رفتارینك حسرتندن ککلکلر طاغ باشلرنده آواره‌در . صید وشکاره اقبال ایدنجه‌شاهین تیزپرواز ـ رقیب جلادتی اولان ـ عقاب خصم اندازك جناحنه صیغینور . هیبتندن آرسلانلر تلکی دلیگنه صاقلانور . فیللر قرنجه یووانسنه صیغشمغه چالیشور . درایتده فلاطون اولدر . جهاندازلقده آنجق اسکندر کندینه ثانی اوله‌بیلور . »

بهره‌ور بانو بوتوصیفی ایشتمکله وَ ـ خصوصیله جهاندار سلطانك حسن جمالنی تصویرندن تفرّس

بهرهور ایسه بینظیرك بو مخالفتنه نظرله صندو. قده دنیاده مثلی گورلمدك بعض اشیانك وجودینه ذاهب اولهرق امرلر ویرمش ایسهده بینظیر خاطر قرمیه جق صورتده رطاقم حیلهلره تشبث ایدرك امرك انفاذینه رضا گوسترمدی .

بهرهور بانو بینظیرك بو اصراری اوزرینه ـ طبیعت نسوان مقتضاسنجه ـ بیك درجه دها صندوقده کی اشیانك معاینهسنه مشتاق اولدیغندن جانبی ایچون امر اوزرینه امر ویرمگه باشلادی .

بو حال ایله بهرهورك شوقی کماله واردیغنی حس ایتمکله سبب ورودی اولان مقصدك حصولنه استعداد گورنجه حیلهکارانه دیدیکه : « گوندیگم وکندیمه باعث افتخار بیلدیگم اشیا بوصندوقده اولان نوادردن عبارتدر . لکن برپادشاه امانتی اولدیغندن آنك حضورندن بشقه بریرده آچهمم . »

بهرهور بانو بو حیله اوزرینه عنان اختیارینی غائب ایدرك صندوقك کندی حضورنده کشادیچون تهدیدکارانه امر قطعی اعطا ایلدی .

بهره‌ور یتاغندن چیقنجه دایه‌لرینك الڈ مسن ومعتبر اولانلرینه بینظیرك امتعهٔ نفیسه‌سنی حضورینه گتورمك ایچون امر ویردی .

گتوردیکی اشیانی ـ اوّلکی ویردیکی جوابدن پشیمان اولمش گبی ـ بهره‌ورك اوطوردیغی گلشن سرایك قپوسی اوکنه گتوره‌مش، سیر ایتدیریبورمش.

گیدن اختیار دایه‌لر مدت عمرلرنده گورمدکلری نه‌قدر تحف ونادر اشیا وار ایسه جمله‌سنی حضورینه گتوردیلر . بهره‌ور بانو بونوادری گورنجه واقعاً گندو ملکنده بونلرله قیاس قبول ایتمز درجه‌ده نفیس شیلر وار ایسه‌ده بو اشیا ـ مثلا برطوطینك برکویلویه نسبت لقردی سویلیشی ـ گبی بدایعدن معدود اولدیغندن پك زیاده محظوظ اولدی. وَدها بشقه اشیاسی وار ایسه حضورینه گتورمك ایچون خدّامنی یه بینظیره ارسال ایلدی .

بینظیر بو فرصتدن استفاده ایدرك مراسم بساط بوسی‌یی تبلیغدن صکره نزدنده کلیدلی برصندوق وار ایسه‌ده آچه‌میه‌جغنی بیان ایتدی .

یورغونز . حضور عصمتپناهیلرینه گلهمیز، فقط ملکهٔ دوران دولت واقبال ایله غریب نوازلق وَمسافر پرورلك قاعدهسنه رعایت بیورزده یارین هما گبی سایهسنی اقامتگاهمز اولان باغچهیه صالرسه هم سوزلر ایشیدر: هم تماشالر گورر . یعنی گل وریحان طراوت اندوزی یمن قدوملریله فیض یاب نشاط اولور . بوندن بشقه روزگارك نفایسی، ربع مسکونك منتخبی اولان اشیایی تماشا ایله دخی اگلنورلر . بو بندهلریده خاکپایلرینه یوز سورهرك پایهٔ عزّت واعتباریمی فلکلره ایرشدیردم . باقی هرنه درلو امر عالیلری صادر اولورسه شرف اجابته مقرون اولور . ایکی دنیاده عین سعادت اولان اطاعتدن بشقه نه چارهمز واردر ؟ » یوللو بر بهانه بولنجه بهره وربانو بینظیرك التماسنی قبول ایلدی .

صبحدمکه خورشید منوّر بانوی بهرهور گبی مشرق رنگارنك اختفاسندن ظهور ایدرك صرمه صاچلرینی چهرهٔ شفق رنگنه طاغتدی . دایهلری، جاریهلری ازهار بهار گبی امرینه انتظاراً اغز آچمغه باشلادیلر.

هيچ برتاجر گتيرمامشدر نردن بولدك؟ وَبو بدايع متنوعه‌يى نه‌طرفدن گتيردك؟ » يولار خطاب ايدنجه بى نظير افنديسى طرفندن آلديغى فرمان وجهله ايش بجره. جك يالانى فتنه قوپاره‌جق گرچكه ترجيح ايدرك گندى پادشاهنه وَوطننه دائر اوقدر لاف وگذاف سويلدى‌كه حضورنده اولديغى پادشاهه وله گتيردى.

طرف پادشاهيدن اقامتگاهنه گيتمك ايچون رخصت بولدقدن صكره گتيردكلرى متاعك شهرتى او درجه‌لرده اطرافه شايع اولدكه نامنى طويمدق بر كويلى بيله قالمدقدن بشقه پادشاهك حرمسراى عصمتنده پرورده ايتديگى كريمه‌سى بهره‌ور بانو دخى مقرّبان سلطنت معرفتيله خبردار اولدى. وَبينظيرى اشياسيله برابر حضورينه جلب ايچون طرف پادشاهيدن اصدار حكم ايتديردى.

بينظير ايسه يول مشقتى وسيلهٔ اعتذار ايدرك « بن بورايه ملكهٔ دورانك شوق وآرزوسيله گلدم. وَگتيرديگم اشيايى بوقدر مخوف يرلردن نيجه بيك بندەلرينك اعانه واقداميله گچيردم. هيچ بردن

اولدی . وَ اوغرادیغی یرلری باد صبا قدر سرعتله کچدی . پك چوق مشقتلر چکدکدن صکره اودلبر حوری مثالك پدرینه فرمانبر اولان ممالك بهشت آسایه وصول بولدی . وَحین مواصلتده برکار بانسرایه نزول ایله یاننده کوتوردیکی تحف ونوادر دنکلرینی آچارق بونلری پادشاهه عرض ایچون مناسب واسطهلر تحرّی ایتمکه باشلادی . آرادیغی واسطهلری بولمق ایچون سرای سلطنت توابعی هانکی یولدن کچرسه موجود اولان اشیاسنك الك نفیسلرینی کذرکاهلرنده میدانه یایاردی .

قرب پادشاهی ایله نجم اقبالاری ضیادار اولان بندکانه بواسلوب ایله حلول ایدرك حضورشاهانهیه مثول شرفنه مظهر اولدی . وَکترديکی نوادرك تماشاسیله پادشاه مملکت نهایت درجهده تلذذبولدی . حتی آیین جهانداران اوزره مهمان پرورلك قاعده سنه رعایةً بی نظیرك حوصلهٔ امیدینه صیغمیهجق درجهده نوازشلرله حقنده حرمت واکرام اولندی . پادشاه کمال حیرتندن « بومتاعی که شمدیه قدر ملکمه

پهلوانلرى وَ بونلرده جلوه گاه اولان ميدانلر وَ صانكه
اوعسكرك كيدوب كليشى وَ قهرمانلرك حركت
وجنبشى وَ اوميدانلرك وسعتى رأى العين گوريلور
ديليه جك يولده تصويرلر ياپاردى .

حاصلى صور خانهٔ امكانده بويله جادو قلملى
سحر كار بر استاد مصوّر ديدهٔ خيال و تصوّر ايله
دخى گورلمامشدى . وَ قوجه فلك هيچ برزمان بويله
بر هنرور ماهر ايشتمامشيدى .

قلم معجز نگارندن چيقان برمرغ تصويرينه
باقاسه همان اوتمگه وَ ايپك قماش اوزرينه يشيل رنكلى
برشى نقش ايتسه بيومكه مستعد گورينور ايدى .

تجار لباسنده تعيين ايله يانه گوزلر گورمدك
امتعهٔ نفيسه وَ تحف ناديده تسليم ايلدى . تاكه
بووسيله ايله اوعقلار يعمالايحى دلربانك مملكتنه
گيتمك وَ دها گورمه دن گوكلى مفتون ايدن جمالنك
تصويرينى ايپكدن لوحه لر اوزرينه نقش ايتمك
گندينه ميسر اوله .

بى نظير ، كمال همتله آتنه بنه رك يوله روان

اوزرینه ذهننده هیچ مثلی گورلمامش بر دنیا گوزلی تصویر ایدرك آنی اختصاص ایتمك ایچون لازم گلان تدابیری متفکر ایدی .

چونکه جهاندار سلطان زبان طوطیدن اوتزرو گهسار نازك ماهیت حسن و جمالنی استماع ایلدی . گورمدن طرّهٔ عنبر نثارینه اسیر اولدی . وَ دلبرك عشقی ذاتاً مألوف محبت اولان قلبنده قرار بولدی . رفع گمان وَ استحصال یقین ایچون [بی نظیر] نام مصوری، که سحر گبی رسم یاپار؛ قیل قلمی جادو ظن اولنور؛ استمداد مددکاریٔ قلم اعجاز رقمیله اشکال جبال هامونی وَ بلکه بتون بتون صورت ربع مسکونی بر بیاض گل یاپراغنه عارفلرك خاطرنده نقش اولنمش گبی ـ تصویره مقتدر اولهبیلوردی . شوصورتدهکه : موضوع دست حکما اولان خریطهلر گبی ـ یك نظرده شهرسز یدی اقلیمده اولان بلادك شکل وطوری وَ جهانك خرابی ومعموریتی آیینهده گورینورجهسنه درونده مشاهده اولنوردی ؛ وَ اوفاق برجیران دریسی اوزرینه طاغلر ، اردولر . مبارزلر ،

انفعالندن سکوت ایلدی . وَ حجابندن جبهه‌سی قان‌تر ایچنده قالدی .

مکر حکم‌قدر سلطان جهاندارك اوقدر کمالاتیله برابر اویله گورمکسزین بر محبوبه یه تعلق درونی اقتضاایدرایمش . اوزمانه قدر مفتونی اولدیغی مهر پرورك سکوتنه، انفعالنه هیچ اهمیت ویرمه‌دن بهره‌دور بانویی دوشونمکه باشلدی .

مهر پرور ایسه برطرفدن شهزاده‌نك اوقدرجق برنازه تحمل‌ایده‌مدیگندن طولایی پك زیاده منفعل اولمغله وَ بر طرفدن دخی کندینك هرحالده قلب شهزاده‌یه انفاذ حکم ایده‌بیله‌جکنه اعتمادی اولدیغی گبی سلطان جهاندارك عشرت مجلسلرنده بوکا یقین برطاقم اوضاع غریبه‌سنی وقتیله دخی تجربه ایتمش بولنمغله حسننه مغروراً عشرتگاهدن غضوبانه چیقدی ؛ گتدی .....

او افندیسنك اعتذار ایچون خوابگاهنه گلمسنه منتظر . شهزاده ایسه طوطینك برقاچ لاقردیسی

ایسه‌ده بیمز که بوکارخانهٔ قدرتده کمال آنجق بروجوده منحصر اولماز . وَباغ خالق کبریاده رونق یالکز بر گله موقوف دگلدر . گوك قبه‌نك آلتنده حسابسز گلشن موجود وَهر گلشنده بیکلرجه گلار مشهوددرکه. رنك وبوده بربریله یاریشه‌رق یارادلمشدر .

مثلا جوارمزده برمملکت واردرکه وسعت ومعموریتده بو ملکدن یوز درجه بالادر . ایشته او مملکت سلطانلرنك [بهره‌ور بانو] نامنده برقیزینی گوردم . گونش گبی گزدیگی یرلرده وجودندن نور صاچیلوردی . یوزینه برآدم نقابسز اولدیغی حالده باقسه شوق وحیرتندن گوزلری طولاردی . گل. مگر یوزینی گورمش: اوشوق ایله کریبانی چاکدر . نرگس، مگر چشمنی تماشا ایتمش: آنك ایچون خسته ومائل خاکدر . بالفرض بو نازنین آنك آغوشنه اوتورسه گونشه اتصال ایتمش ذرّه گبی گورنمز اولور. وَقدری گله نسبت گیاهك اعتباری درجه‌سنده قالور.

مهر پرور. بوسوزلری ایشیدنجه حدتله بوکیله‌رك

باشلیور . همان فتح کلام ایدرك « قادین افندمز ! بوسرّك کشفندن بنده کزی عفو بیوریکز . کشف ایدرسهم سزه بر فائده ترتب ایتمز: صلاح کار بو اندیشهٔ خطرناکی خاطریکزدن چیقارمقدر » دیدی . فقط ـ چونکه اصرار وعناد آیین زناندر: وَ بوطائفه‌نك مایهٔ وجودلری نادانلق ایله تخمیر اولنمشدر ـ مهر پرور برد دلو بوآرزوسندن کچمدی . وَ طوطی نی سویلتمك خصوصنده نهایت درجه‌ده مصر اولدی .

بوحالده مرغ دانا ایچون طلسم سکوتی آچمقدن بشقه چاره قالمدیغندن کنجینهٔ دهانني کشادایله جواهر بیان دری المعانی پیشکاه شهزادهٔ جهانه ابذال وَ قهقهه‌سنه باعث قزك حسننه غروری اولدیغنی مقدمهٔ مقال ایدرك دیدی . که : « شهزاده‌م ! بو نازنینك غروری صرف نابجادر . زیرا کندیسنی حسن وجمالده سائر مقیّدان سلسلهٔ بشرده معادلی نابود وَ نظیری کویا نایاب عدایدرك سروآزاد کبی وجودینی جمله نهالان حسنك بالاسنده عد ایتمکده

تکوینده قلم تقدیر ایله صفحهٔ ایجاده نقش ایتمشمیدر ؟ »
دیدی . وَ بوقدر لطافتیله برابر بوقولیله ترك حجاب
ایلدی . شهزاده دها نصیحته باشلامقسزین طوطیء
سکرین مقال قهقههیه آغاز ایلدی . وَ بوخندهدن
اول تازه نهال حدیقهٔ جمال مثال غنچه یوزینی
بورشدیردی، آغزینی قپادی نازك پارمقلرینی کل
فدانی گبی شهزادهنك اتکلرینه صارارق طوطی
ایچون « بوبی ادب قوش مطلقا بنی استهزا ایله
گولدی . نه ایچون گولدی ایسه قطعیاً امر ویریکز.
البته سویلسون ! استرحام ایدرم بکا فیمیکز اگر امر
ویرمزسه کز کندیمی هلاك ایدهجکم » . زمینلرنده
نازونیازه باشلدی .

شهزاده قیزك اقدامی اوزرینه طوطیدن قهقهه.
سنك سببنی سؤالده حددن زیاده مبالغه وتأکید
ایتدی ایسهده طوطی برزمان اصلا آغزینی آچمدی
وَ بلبل تصویری گبی ساکت قالدی . نهایت باقدیکه
گفتگو کندی تصوّر ایلدیگی درجهیه تجاوز ایتمکه

نشئهٔ تماشاسیله مست نشاط اولمش وَ پیاپی سرطاق ابروی هلالی عشقنه مهتاب لطافتلی قدحلردن، گونش حرارتلی بادهلر نوش ایتمگه باشلامشدی .

اودلدار گلچهره گرمیٔ هنگامهٔ مسرت آرهسنده بادهٔ حسن وَحسن بادهایله ایکیقات سرمست اولدیغی حالده جمال پری مثالنی آیینهده گورر وَ درایت عالمنده الك رواجسز برمتاع خسیس اولان خود بینلك یوزندن کندی عکسنه مفتون وَحوصله تنکلگی جهتیله مغرور ومغبون اولهرق وَحال سر خوشیده ترك آداب وَرفع نقاب ایدرك آغزینه گلانی سویلر- جهسنه فتح دهان ایله « ای شهزاده واقعا کستا . خلقدر . وَتربیهیه یاقشمز امّا ذات دولتکزدن شونی نیاز ایدرم : بوقدر زماندر شکوه شاهی وَشان خسروی ایله مألوفسکز . انصافی الدن براقمیکز . وَتکلیف ونخوته اویوبده طوغری سویلمکدن عار ایتمیکزده بیان بیورکزکه عجبا مصوّر قدرت بنم حسن وجمالمه معادل اولهجق برصورت کارنامهٔ

واز کچرسك ! وَالاندامت چکرسك . ایلروده مذلته دوچاراولنجه هزار نیاز ایله ویرمکه طالب اولورسن! »

جوان برزمان تأمل ایدرك بیلدیکه رأی سلاطینه مخالفت جان شیرینکدن ال یومقدر. خواه وناخواه طوطی‌یی شهزاده‌نك حدّ امنه تسلیم ایلدی.

شهزاده ایسه طوطی‌یی اله کچردیکندن اودرجه مسرور اولدی که گویایدی اقلیمه فرمانفرما وَربع مسکونه متصرف اولمشیدی .

کمال شادمانی ایله سرای دولتنه مراجعت ایدنجه طوطی‌یی مصاحب وانیسی عد ایدرك برلحظه آندن مفارقتی تجویز ایتمدی؛ وَبرزمان پیش نظرندن آیرمدی . طوطیٔ دانا دخی روز وشب سخنان رنکین وَحکایات شیرین ایله شهزاده‌نك کوکلنی اکلندیرمکدن خالی اولمازدی .

برکون سلطان جهاندار جواریٔ خاصه‌سندن کل جمال، پری مثال [مهر پرور] نام برجاریه ایله خلوت کزین محبت وصحبت اولهرق حسن بینظیرینك

شهزاده‌نك ناصيه‌سنده تغير حاصل اولديغنى درك ايدنجه خاطرينى اله آلمق ايچون برطاقم سخن شناسانه مكالماته باشلدى : طاتلى طاتلى اوقدر سويلندى‌كه شهزاده‌يى ممنون ايلدى .

شهزاده طوطينك كلمات شيرينه حيران اوله‌رق بر ساعت مقدارى تصوير گبى ساكت قالدى . بويشيل جامه‌لى، گوزل سوزلى نازنينك محبّتى آن واحده‌ده گوكلنده قرار ايتديگندن كمال تلاش ايله قولنده باغلى اولان قيمتدار ياقوتى چوزه‌رك طوطينك گندينه ويرلمسنى التماس ايتدى . جوان ايسه طوطىٔ دانانك فرقتنه تحمل ايده‌ميه‌جگندن التماسنى رد ايلدى .

بوگا قارشو شهزاده ديدى‌كه : « بدلا چوجق! بيلميورميسك كه بو مملكتك تاج وتختنه وارث بنم ؟ گوكلم بوقوشه زياده ميل ايتدى . اگر بختك يار ايسه بو ويردىگم ياقوتى ـ كه خراج مملكته بدلدر ـ آلورسك وَبر آوج طوپراق قيلندن اولان بوقوشدن

شیرینی نیجه فرهادك جان شیرینده آتش صالمش .
نرکس جادوی دلفریبی بلبلان چمنه فتنه ویرمش .
چهرهٔ بهار افشانی ریاض گلشنه رشك انداز اولمش.
گل دالنی طوتمش عاشقانه غزل خوان اولیور .
وَ قارشوسنده، اصحاب جنانك لباسی گبی یشل
رنکلی حله‌لره بورونمش ؛ صوفیٔ دانای مجرّد گبی
معتکف حجرهٔ خلوت اوله‌رق سکوتی اختیار ایتمش
هدهد سلیمان مثال شکر ایله پرورده اولمش، رنك
آمیز قوشلرك پادشاهی دیلمکه لایق شکرین مقال
برطوطی طوریور .

جهاندار سلطان، جوانك اطواریله طوطینك
طرزندن غایت حظ ایلدی . وَ کمال شوق ایله
یانلرینه یاقلاشه‌رق عادت اسلام اوزره سلام ویردی.
لکن جوان ترنمله مشغول بولندیغندن اصلا اطواری
تبدیل ایتمدی . حتی جهاندار سلطانه توجه وَرد
سلام دخی ایلمدی .

طوطیٔ دانا. افندیسنك استغناسندن طولایی

نالهٔ دلکشی مجلس گلده نوای ارغنوندن دم اورمغه باشلامش . باغده سرمست صفا اولانلر قدح سرور ایله نشـودلرینی بلند ایتمش . قلنـدر مشرب اولان قمری کول (خاکستر) رنگنـده خرقه‌سـیله سماع ایتمکه آغاز ایتمش . هواسـبزه‌سنه شبنمدن جوهرلر صاچمش . گویا که زمرّدله اینجو بر بزینه قارشمش . هر گوشه‌سـندن بر چوق قوقولی چیچك پیدا اولمش . آنلرك اوزرینه‌ده عشرت سـفرلری قورلمش . بنفشه‌سی بوکم بوکم کاکللرینی آرقه‌سـنه صـالیویرمش . هـوا زلف عروسـنك کوپه‌لرینی چوزمش. چونکه سلطان جهاندار باغچه‌نك لطافتی وگل وریاحینك طراوتی سیره رغبت ایلدی. گل گبی خنـدان . سرو گبی خرامان اوله‌رق اطراقی تماشـا ایتمکده ایکن صو کنارینه چکلمش؛ پژمرده حال بر جوان مغموم گوردی .

اویله بر جوانکه سرو آزاد گبی سر چکمش . زلف سـیاهنی اطرافه پریشـان صـالمش . تبسم

محبـو بلره وَطوغانلرکه قنادلرینك آقلی. قاره‌لی رنکی اومحبو بلرك چشم‌عاشق ربالرینه بکزر ایدی. راست گلدکاری مرغان هوایی پنجهٔ مژگانی گردن عشاقه طاقمش دلربالرکبی. بلوك بلوك سوریه‌رك جمع ایتدیلر. وَتیز ناخن بلنك هیئت تازیلر وَگردنی زرّین طوقلرله مزیّن کلبلر صحرای جیلان وَگیکدن خالی براقدیلر. بوحال ایله نصف نهار ایرشـدی: جهاندار سلطان ایسه‌گل جمالی ناز ایله پرورده اولمق جهتیله گونشك تأثیر حرارتنه تاب آور اولهمدیغنـدن سرای دولتنه عودت ایتمك استدی.

اثنـای راهده شهردن خارج بر باغه راسـت گلدی. اویله بر باغ که کمال لطافت وطراوتنـدن سرو ایله شمشـاد عاشق معشوق گبی بربرینـه آرقه ویرمش. سـنبل وگل هنوز ملاقی اولمش گلین گودگی گبی بری برینه صرماشوب قوجاق قوجاغه اوتورمش. زمرّد رنك سبزه‌لرندن چمنستان صباح بهاره مصادف چرخ اطلسـه بکزه‌مش. قوشلرك

قوللرینی ازلده برجوهر قابل یراتدیغندن چوجق اون درت یاشنه گیرر گیرمز معارفده ، حسن اخلاقده ، حاصلی دنیاسنك دولتنه ، عقباسنك سعادتنه لازم اولان کافهٔ حالاتده تفرّد ایلدی . کمال حزم ، علوّ همت ، رفعت شان ، تمکین و وقار ، سخاوت تامه ، بیوك بیوك داعیه‌لرله اوغراشمق ، عزمنده ثابت اولمق ، سلامت حال ، فصاحت مقال ، قوّت وجود ، قوّت بازو ، قوّت فکر ، قوّت رأی ، حسن صورت ، صفوت قلب ، تناسب اعضا ، طمطراق ترکیب گبی انسانه باعث امتیاز اولهجق نه‌قدر خصائص جلیله وار ایسه جمله‌سنه نائیل‌تله مشهور آفاق اولدی . شهزاده مفطور اولدیغی آرزوی جهانداری وَ طبیعت شهریاری اقتضاسنجه دائما میلی شکاره وَ هر زمان صید آرقه‌سنده آواره ایدی .

برگون عادت معهوده‌سی اوزره ندماسندن برقاچ کیسه ایله شکاره عزم ایتدیلر . معیتنده موجود اولان شاهینلرکه سرعتده جیوه طبیعتلی فیقیرداق

گلدی . بومولودك طلوعندن پادشاه فوق‌الغایه منتدار اوله‌رق جناب حقه سجدهٔ شکر ایلدی .

وَ خزینه‌سنك قپولرینی کشاد ایله محتاجانی وَ بلکه عموماً جهانی احسانه غرق ایتدی .

چوجغك اسمنی بر وقت مسعوده [سلطان جهاندار] قودیلر . بختی اویانق بر دولتلی قادینی‌ده دایه‌لك خدمتیله سر بلند ایتدیلر .

درت سنه ، درت آی ، درت گون دایه‌سنك قوجاغنده قالدقدقدنصکره عادت شریفهٔ اهل اسلام اوزره علم وکماله انتساب ایتمسنه واسطه اولمق ایچون ادیب وهنرور براستاد طالع یاورك تربیه‌سنه تودیع اولندی . وَ اخلاقنی اصلاح ایله اوقات همایونی جهاندارلق فنوننك تکمیلنه وَ جهانکیرلك لوازمنك تحصیلنه صرف ایتدیرمك وَ آداب خلافت وقوانین سلطنتی کندینه اوگرتمك ایچون مخصوص دانشلی مؤکللر وَ ذکی مربیلر تعیین قلندی .

جناب حق درگاه عظمتنده منتخب ومقبول اولان

ایتمش وَ گوکلنده وجوده گلمدك بر آرزوسی قالما. مشدی . فلك جوزا یلدیزینی کمر عبودیت ایتمش خدمتنه قائم ایدی . مظفریت قلیجنك باغنه یاپشمش آرقه‌سنده سورینور ایدی .

بونکله برابر نامنی دنیاده ابقا وَ آثار حیاتنی ادامه ایده‌جك ثمرهٔ فوأدی ، یعنی اولادی اولمد. یغندن دائما کوشهٔ غمده اوتورر وَ مظنّهٔ کرامدن نائل اولاد اولمق مقصودینك فتحی ایچون التماس دعا ایدر وَ گیجه‌لری واهب حقیقینك درگاهنه مناجات ایلردی .

عاقبت درویشانك انفاس مبارکه‌سی وَ گیجه یارلری وَ سحر وقتلری حضور الهی‌یه عرض ایتد. یگی مناجاتك تأثیراتیله (بر چوق آرزولردن، تمنالردن صکره) مقصودی حاصل اولدی .

یعنی نیرّ اوج خلافت وَ خورشید آسمان سلطنت بر مخدوم مکرّمی (بیك دبدبه و شکوه ایله) دنیایه

بهار دانش

زمان اوائلده هندستان ملکنده بر پادشاه وار ایدیکه گونش کبی دنیا سایهٔ فرمانده ایدی. چراغ عدالتنك پرتوی جهانی منور ایتمشیدی . علوهمتندن پای عظمتی سر افلاکه وَقوت سلطنتنه غرورندن زمانك پادشاهلرینی زیر خاکه وضع ایتمك استردی .

گویاکه فلك اسیری ایمش کبی ربقهٔ انقیادینه گردن ویررردی .

گویاکه روزگار خدمتکاری ایمش کبی آتنك حاشه (غاشیه) سنی اموزنده طاشیردی . زمانك عنان اختیاری النده ایدی . دنیانك الك مقبللری قپوسنك اشیکنه نیاز مندانه یوز سوررلردی .

حاصلی پادشاهلغه متعلق هرنه لازم ایسه حاصل

توبیخدن دها زیاده شایاندر ؛ چونکه انسانك خمیرهٔ فطرتی سهو و نسیاندر ؛ موجودات ایچنده نقایصدن عاری یالکز خالق عظیم الشاندر ؛ حال بویله ایکن آثار بشرده کمال آرامق عین نقصاندر . بو مطالعاته گوره خطایای واقعه‌مزك مقرون عفو اولهجغنی اصحاب مطالعه‌نك مروتلرندن امید ایدرز .

(ماغوسه سنه ۱۲۹۰) نامق کمال

کتابك موضوعی اساساً پك گوزل دوشونلمش وَفقط تحریر و ترتیبنه بعض مرتبه مناسبتسزلك قارشمش ایسه‌ده الدن گلدیگی قدر آنلرك دخی اصلاحنه چالیشلمشدر . بناءً علیه اثر عاجزانه‌مزك عربی وَیا السنهٔ غربیه ادبیاتندن ترجمه‌اولنمش آثار معتبره مزیتنده وَیاخود گلستان لطافتنده اولدیغنی اعتراف ایله برابر لسانمزده وجودی آرزو اولنمیه‌جق کتابلردن دخی بولنمدیغنی ادّعا ایده‌بیلیرز .

[بهار دانش] ذاتاً هندك (اردو) لسانندن یازلمش ایسه‌ده المزده‌کی نسخه‌سی فارسی اولدیغندن آندن ترجمه ایلدك . مع مافیه اردو لسانی دخی بزم منشأت عتیقه گبی فارسیدن یالکز ادات ایله یوزده برکلمانده آیرلدیغنه نظراً اصلندن نقل ایله ترجمه‌سندن نقل آره‌سنده بیوك برتفاوت اولهماز ظن ایدرز .

ازهر جهت عجز وقصورمز عندمزده ذاتاً عیاندر ؛ فقط معترف نقصان اولانلر حقنده مسامحه

استادان صاحب كمالدن خامهٔ ادبی اغتصاب ایتمگه كیم مقتدر اولور ؟

بو مقدمات مفصّلهدن ایكی نتیجه چیقارمق ایستیورز : برنجیسی شیوهٔ ایرانك لسانمزده ممكن اولدیغی قدر قاتی وَنقایص معروفهسندن برائتیله برابر دوامنده اولان ضرورتی بیان ایتمكدر . ایكنجیسی ایسه لسانمزه نقلنه ابتدار ایتدیگمز شو « بهار دانش » ده عباره بعباره ترجمهیی . یالكز بولندیغمز اون اوچنجی عصر [١] مدنیتك مقبولی اولهبیله جك جهته حصر ایدرك سائر یرلرنده نقل مأل وَلزوم اوزرینه تغییر صورتلرینی اختیار ایتدیگمزی سویلمكدر. شوقدر وارکه كتابك لسانمزه فارسیدن ترجمه اولند . یغنه برنشانه اولمق ایچون اوصافه متعلق برقاچ عبارهسنی قصورلی گوردیگمز حالده ینه عیناً نقل ایتدك .

[١] كتاب بوندن اون اوچ سنه مقدم یازلدیغی جهتله اون اوچنجی عصر تعبیری اوزمان اعتباریله در .
[للطابع]

وَباغرارق گوگسنی دوگر عاشقلردن، بر دلبرك صاچنه طراق اولمش پارچه پارچه گوگللردن گچلمز !

شعرمزده حالمز بویله ایسه‌ده اعصار اخیره‌ده نثرمزك انشاسنه ابتدا ایدن مترجم عاصم وَعاکنف پاشا مرحومله بلاغتده اسلافی اولوتدیردیلر. وَلسا. نمزه یکی بر چیغر آچیلق قابل اولدیغنی گوستردیلر. فقط بنه ایکیسنك مؤلفاتی اکثریت اوزره آثارایرانیه پیرولگندن خالی‌دگلدر. همده بو پیرولك الك اعتنا ایتدکلری اثرلرنده دها زیاده گوریلور !

شیوهٔ عجمانه‌نك ادبامز آره‌سنده الك زیاده منفور اولدیغی زمان بزم زمانمز ایکن بنه الك معتبر اولان اثرلریمزی اوشیوه‌دن بری گورمیورز. جودت وَاندلس تاریخلرینه، تلماقه، رموز الحکمه. مبانئ انشاده‌کی مستشهدات جدیده‌یه دقت بیورلسون فارسی الفاظ وترکیب وَشیوه وخیالدن عاری هیچ برنده برصحیفه بولنه‌بیلیرمی ؟ یا بو آثارك مؤلفی اولان

گوره او عصرك الك گوزل وَالك سلس اولانلری بیله نفعی وَنابی دورلرینك الك فنا وَالك مغلق آثارندن آشاغیدر . بویله اولمسه بیله دور محمودی شعراسنك ترکجه‌لشدیردکلری شی یالکز الفاظدر . یوقسه تصوّرلرینك آثار عجمدن ینه ذرّه قدر فرقی بولنماز ؛ ینه دیوانلرنده داغلی لاله لردن ، یاقه‌سی بیرتق گللردن، فلکه بکزر نیلوفرلردن، قیل قدر بللردن، بیلان گبی صاچلردن، سرودن اوزون (غول بیابانی گبی) بویلردن، قلیچ گبی قاشلردن، اوق گبی کرپکلردن ، خنجر گبی غمزه‌لردن، بنفشه وَیاخود زمرد گبی بیقلردن ، صو کنارنده بتمش چمن گبی صقالردن ، هیچ یوق آغزلردن. طوزلی دوداقلردن، قیو گبی چکه چقورلرندن، دریادن زیاده قانلی یاشلردن، دنیایی یاقه‌جق قدر آتشلی آهلردن ، اوزرلرینه پاموق یاپشمش (ایگرنج) یاره‌لردن ، سحرباز قللردن، بطمانله شراب ایچر سرخوشلردن، تیمار خانه‌دن بوشانمش گبی سوقاقلرده چیلاق گزر

نظمده ، کانی نثرده ترکجه‌یه مخصوص بر یول آچمق ایستمشلر . فقط نه‌فائده‌سی وار که ثابت آرزوایتدیکی مسلکی جناس چوقلغنده آرامش ! کانی ترکجه شیوه‌یی یالکز هزلیاته دائر یازدیغی شیلره حصرایتمش !

بوندن آ کلاشیلیور که ۱۱۰۰ تاریخلرینه گلنجه‌یه قدر مؤلفاتمزده ایران مقلدلگندن بشقه هیچ برشی یاپامامش گی‌یز . وَ بونکله تبیّن ایدرکه ایران شیوه‌سیله استیناسه مجبور اولدیغمزه دائر بالاده ایراد ایتدیکمز دعوا حقلیدر .

نه حاجت ! فارسیدن بتون بتون انقطاع ایدیبیو یرسه‌ك لسانمزك تاریخنی بیلمکدن بیله عاجز قالیرز؛ چونکه تاریخه‌دائر یازلمش کتابلریمزی فارسی ایله الفت ایتمکسزین آ کلامق قابل دگلدر .

سلطان محمود ثانی زمانده بعض اصحاب قلم شعریمزی ترکجه‌لشدیرمك ایستدیلر ؛ فقط هیچ برشی یاپمغه موفق اوله‌مدیلر . اوزمانده ترتیب اولنان دیوانلر میدانده طوریبیور . لذت شناس ادب اولانلره

مرحوم ایسه ینه علی شیرك استانبوله گوندردیگی منظومه‌لری گورنجه‌یه قدر شاعر اوله‌مدیغنی دیوانك مقدمه‌سنده اعتراف ایتمشدر . خلاصه حسین بایقرا ادباسنك طرز خاصی یالکز آنلره دگل فاتح عصرندن سلطان احمد اوّل زمانینه گلنجه‌یه قدر بزده ظهورایدن اصحاب قلمدن کافه‌سنه نمونهٔ امتثال اولمشیدی .

سلطان احمد ثالث زمانینده ملتك قلم بلاغتنه صاحب اولان نفعی ، صبری ، اوقچی زاده ، ویسی گبی استادان هنر . فیضی وعرفی طرزینه مفتون اولدیلر ؛ وَ نظم ونثرده او شیوه‌نك مغلوبیتی آلتنده قالدیلر ، که نابی ظهور ایتدی : صائب یولنی لسان عثمانیده دخی مسلك ادب حکمنه گتیردی .

احمد ثالث زمانلرنده وَهبه راغب پاشا دورندن صکره شوکت وبیدل خیالاتنك دخی خیلی سریند - یسنه اوغرادق ؛ فقط آثار ادباده ینه نابی‌پیرولگی غالب ایدی .

دیوان ومنشأتلرندن آکلاشلدیغنه گوره ثابت

صبری شاکرك، فهیمك، نائلینـك، نابینك، ندیمك. سامینك، راغبك وَدها آنلره یقین بر چوق بلغانك ـ خیـالات وهمیه وَغلوّ مطلق وَبازیحهٔ الفاظـدن عاری اولان ـ اشعاری اللرده تداول ایدوب طورر ایکن ترکجه شـعر وانشایی کندی اخـتراعمز عد ایتمك نزد ادباده بحق جالب تفرت اولهجق برکستا. خلقـدر. شمدی مادامکه آثار سلفدن غنا حاصل ایدمیه جکز؛ آنلری آکلامق ایچون ایرانك شیوهٔ ادبیله استیناسه قطعیاً مجبورز، چونکه اصحاب تتبعه معلوم اولدیغی اوزره ادبیّات عتیقهمزك مبادیٔ کمالی فاتح دوریدر. اودوورده استاد ادب، نثرده سنان پاشا وَنظمده احمد پاشا مرحوملری ایدی. سنان پاشانك گرك ضراعتنامه وَگرك [۱] سائر آثارینی گورنلر علی شیر مقلدی اولدیغنی آز دقتله ادراك ایدر. احمدپاشا

[۱] مشرانیهك [تضرعات] نامیله مشهور ونسخهسی همان مفقود دینهجـك درجهلرده اندر اولان بوتألیفنك بعض پارچهلری نمونهٔ ادبیاتده مندرجدر.

برشی غائب ایتمز، بالعکس برچوق شی قزانیرز دیمك ایستیورز. مثلا همایونناممهنك لسانمزده ترجمهسی بولنمسی نافع دکلمیدر؟

هله اوترجمه برکرّهده شمدیکی طرز افاده ایله ترجمه بعد الترجمه یولنده یازیلهجق اولسه دها زیاده فائده ایتمش اولهجغنده شبهه وارمیدر؟ ابن کمالك. فضولیلك. عطائیلك، نابیلك، راغبلك عجم طرزنده اولمغله برابر برچوق حکمتی حاوی اولان اثرلرینی مضرمی عد ایدهجکز؟ اویولده دها برطاقم اشعار وجوده کله بیلسه فائدهدن خالی می اولور؟ آثار عتیقهمزدن نه قدر مشتکی اولورسهق اولهلم: کتابخانهلریمزی یاقهمیهجغمز و ماتمزك برتاریخ ادبی انکار ایله یازی یازمغی بزجه بوعصرده حاصل اولمش برمعرفت حکمنده طوتهمیهجغمز میداندهدر. سنان پاشانك، فضولینك، ویسینك. نعیمانك. عاصمك، عاکف پاشانك. دها اوقدرده برچوق ادبانك آثاری. باقینك، فضولینك، روحینك؛ نفعینك.

دیمك ایسترزکه واقعا ایران لسانی دنیاده ادبیاتی
اك بوزق اولان لسانلردن بریدر . فقط ایچنده
گوزل یازلمش کتابلرده یوقدر دینیلهمز . بالعکس
ایرانك گلستان گبی ، مثنوی گبی بیکلرجه آثاری
واردرکه یالکز برایکی دانهسی بزده بولنسه ایدی
ادبیات عثمانیهیه الی الابد مدار افتخار اولور ایدی .

حال بویله ایکن انورینك مبالغاتی ، شوکتك
وهمیاتی مقلدلر قلمندن لسانمزه گچه گچه ادبیاتمزی
ایستدیکیه جك برحاله گتیردیکیچون سعدینك افکار
حکیمانهسندن ، عرفینك تصورات شاعرانهسندن
نیچون محروم اولهلم ؟

مرادمز عرب وغرب طرزلرینك شیوهٔ لسانمزله
امتزاجندن عبارت اولان طرز جدیدی تقبیح ایله
ایران مقلدلگنی توصیه دگلدر . یالکز آثار ایرانیهنك
مخصوصاتندن اولان معقول ومقبول برطاقم بدایعی
لسانمزه نقل ایتمکله وخصوصیله حکمی وادبی
موجود اولان برچوق کتب مفیدهلرینی ترجمهایتمکله

مبالغه‌لر. لطافتسز تشبيهلر، جناس لفظيلر ادبياتمزك
اركان اصليّه‌سى حكمنه گيرمسيدر. شمدى افكار
عموميه‌نك خواص ايچون يازلمش وَيا صرف قبا
طاسلاق تحرير اولنمش وَيا طرز تكلمدن چيقارلمش
وَياخود مبالغه‌لر. جناسلر، فلانلرله طولديرلمش
شيلرى رغبتدن اسقاط ايتمسنه عن صميم تبريكدن
بشقه برشى ديميز. شوقدر وارکه بونقايصك برچوغى
ايران ادبياتنك تأثيراتندن بيلنه‌رك فارسيده هرنه
يازلمش ايسه شفيقنامه قدر مغلق، شقايق ترجمه‌سى
قدر صوغوق. مدح وذمّى شامل اولان قصيده‌لريمز
قدر مبالغه‌لى. سنبلزاده ديوانى قدر جناسه بوغلمش
قياس اولنيور. وَبو جهتله آثار قلميه‌لرى افكار
عموميه‌نك محبوب قلوبى اولان طرز جديد ادباسى
آراسنده فارسيدن لسانمزه برشى نقلى آرزو اولنمق
مملكته برعلّت ساريه گيرمك قبيلندن صاييليور.

ايشته بزهيچ برشيده افراطدن تفريطه انتقال
طرفدارى اولمديغمزدن بوفكره اشتراك ايدهميز:

ممکنمیدرکه استفاده ایده بیله جگی معلوماتدن ذاتاً مستغنی بولنمسون ؟

ثانیاً، اسکی اثرلریمزده قبا ترکجه اوله‌رق هرنه یازلمش ایسه گویا ترکجه یازیلان شیئك مطلقا قبا اولمسی لازم ایمش گبی همان هیچ بریسنده محاسن ادبیه التزام اولنامامسیدر . او هر سطرده آزدن آز ایکیسی. هرصحیفه‌ده لا اقل یگرمیسی موجود اولان دون وگونلر، اولوبلر، اولمغینلر ترکجه اولسه‌ده چکلمز، اولمسه‌ده چکلمز .

ثالثاً، هرنه‌دن ایسه لساناً سویلدیگمز شیوه‌یی یگنمیوبده قلمه بشقه بر لسان ادب ایجاد ایتمگه چالیشان مؤلفلریمزك طوتدیردقلری طرز افاده تکلممزه قیاساً مثلا. عربی‌یه نسبت (بورنو) لسانی قدر ثقیلدر .

رابعاً، لسانمزه شیوهٔ عجم غلبه ایدرك طبیعتك صرف خلافنده بولنان وَ منتظم لسانلرك کافه‌سنده بدایعدن دگل بالعکس نقایصدن معدود اولان

النمدن چیقمه حکایه‌لر طبع اولنیور : او برینك ایکی مثلنه صاتلیور: ینه بیك. بیك بش یوز مشتری بولنیور!

بوگا ظاهر ده برقاچ سبب گوریلور : اوّلا آثار عتیقه‌مزك اکثریت اوزره خواص ایچون یازلمش اولمسیدر . طبیعیدرکه برکتاب عوامك رغبتنه مظهر اولور ایسه چوق سوریلور . عوام ایسه گندی ایچون یازلمیان کتابی آگلامازلر . آگلامیجه البته رغبت ایتمز .

استطراد قبیلندن اوله‌رق شوراسنی بیان ایده‌لم که ـ برفنه دائر اولمامق شرطیله ـ خواص ایچون کتاب یازمق قدر دنیاده عبث برشی یوقدر . دیه بیلیرزکه خواجه نصرالدین مرحومك برگون وعظه چیقوبده جماعته « سویلیه‌جکمی بیلیرمسکز ؟ » دیه صوردقدن وَ « بیلیریز » جوابنی آلدقدن صکره « مادام که بیلیورسکز، نیچون سویلیه‌یم ! » یوللو ایتدیگی خطاب خواص ایچون کتاب یازانلره برگوزل نصیحتدر . نرگسی‌یی آگلایه بیله‌جك برآدم

مقدمه

بعد اداء ماوجب علينا

بر ایکی عصردن بری جانب مغربدن ضیا پاش ظهور اولان آفتاب معرفت که افکار عتیقه عالمنك منتهای دوام وَ ابتدای قیامتنه دلالتدر . طبیعتیله بورالره دخی نشر نور ایتمکه باشلادیغندن هرشیده بر خیلی تغیّر گورندی . بو انقلاباتك ملکمزجه الك بیوك صدمه‌سنه اوغرایان شی ایسه ادبیاتدر . وقتیله حجت بلغا وَ بو لسانه مخصوص بر معجزهٔ کبرا عد اولنان خمسهٔ نرگسی باصلدی ؛ یوز پاره‌یه قدر صاتلدی . ینه یوز اللی نسخه سوریله‌مدی ! حال بوکه خمسه‌نك اونده بری بیوکلگنده بیاغی چوجوق

وجدانك خالصت بيان ايله اتحادى و قدماى ادبانك فضائل معرفتلرى حقنده‌كى اعتماد تقدير كارانه‌نك لسان حرمتله يادى‌در .

گرك اسكى لسان ادبمزك هجنتى وَگرك طرز جديدمزك ستايش وَيا مذمتى اوزرينه بحث ايدنلرك اكثريت اوزره افراط وتفريط عقبه‌لرينه اوغرايه گلدكلرى اصحاب مطالعه‌يه معلومدر .

ايشته كمال بك بو مقدمه‌ده ايكى طرفك دخى گرك افرادى وَگرك مساعى واجتهادى حقنده‌كى محاكماتنى يار واغياره وسيلهٔ كفتكو اولمه‌جق بر صورتده ايراد ايلمشدر. اعتقادمزجه بو مقدمه مشار اليهك افادةً دگلسه حقيقةً اشهر آثارندن معدودر .

فى ٩ رمضان سنه ١٣٠٢ للطابع ابو الضيا

(مقرى كوپرى)

اخطار طابع

بهار دانش رساله‌سی بوندن اون‌اوچ سنه مقدم کمال بك افندی طرفندن گوکل اگلندیرمك وَ دها طوغریسی امانةً وقته مدار اولمق اوزره (ماغوسه‌ده) یازلمش آثار ادبیه‌دندر .

کتابك موضوعی هرنه‌دن عبارت اولورسه اولسون بزم بورساله‌ده مهم عد ایلدیگمز شی اون اون بش صحیفه‌دن عبارت اولان مقدمه‌سیدرکه مشار الیه حضرتلری بومقاله ایله ادبیاتمزك ادوار سالفه‌دکی اطوار مختلفه‌سنك عادتا برتاریخ مجملی وجوده گتیرمشلردر .

مقدمه مشار الیهك سائر آثار بدیعه‌سی یولنده یازلمامشدر . دیمك ایستیورم که بو اثرده گوزه چارپه . جق برشی وارسه مهارت منشیانه دگل خالصت

كتابخانهٔ ابوالضيا

بهار دانش

مؤلفی

هندلی شیخ عنایة الله

مترجمی

کمال بك

تمثیل ثانی

قسطنطینیه

۱۳۰۳

مطبعهٔ ابوالضيا

کیتدی ضدّیت اولدیلر یکتن
بو ایکی بیت ایله توکندی سخن

§

ای فقیر ایتمه شکوهٔ سختی
چونکه اولدر جهانده بد بختی !

ای توانگر همیشه ایله کرم
ایکی عالمده اول قرین نعم !

تمّ

مطبعهٔ ابو الضیا

دللرنده نه میل کسب ثواب
نه هراس خدا، نه خوف عذاب !

ایلمش طوقاق آنلری بی باك
غم یمزلر فقیر اولسه هلاك !

کچه‌یی قورتاروب صودان دونان
حظ ایدرلر اولورسه‌ده طوفان

لیك واردر کریم اولانلریده
بذل ایله حقه یول بولانلریده

عالمه ایلیوب صلای کرم
بخش ایدرلر فقیره نان ودرم

نام نیکولری جهانده قالیر
هربری زرله دو جهانی آلیر »

حاصلی راست قول ایله قاضی
ایلدی حکمه آنلری راضی

ژاله‌لر هب اولیدی دانهٔ در
درده خر مهره‌وش اولور ایدی پر

دوجهانده مقرّبان خدا
حائزان مراتب علیا

اغنیای فقیر سیرتدر
فقرای غنی مکانتدر

اغنیانك کشاده دستانی
فقرانکده سیر چشمانی

صایلورلر خدا یاننده بهین
خلق نزدنده برترین و مهین »

§

صکره قاضیٔ معدلت اندیش
دیدی درویشه « گرچه ای درویش

بولنور اغنیاده دون همت
مسلمانلرده کافر نعمت

ایلیوب ادّعالرین اعلام
فصل دعوایه‌قیلدیلر اقدام

برزمان فکر ایله اولوب ایسم
صکره سعدی‌یه یوز چویردی حکم

دیدی : « زنگینلری قیلوب ترجیح
ایله هر فقیریده تقبیح !

گل اولان یرده خار اولور البت
کنج اولان یرده مار اولور البت

چوقسه دریاده لؤلوی شهوار
آزمیدر یا نهنك مردم خوار ؟

وارسه‌ده بیدمشك بستانده
بولنور چوب خشك‌ده آنده

وار غنیلرده چوق شکور وکفور
فقرادە نیجه صبور وضجور

بحثی بندیردیلر مخاصمه‌یه
سوزی دوندردیلر مشاتمه‌یه

سوگدی سعدی‌یه چون اوبد فرجام
قیلدی سعدی دخی آ گا دشنام

اوچکنجه بونك گریبانن
بوده طوتدی آ نك زنخدانن

ایشیدن گلدی هب تماشایه
خلق عالم بر یکدی غوغایه

اوکده بونلر تلاش وحدت ایله
آرقه‌دن خلقده شماتت ایله

اولدیلر رهرو درقاضی
حکم قاضی‌یه اولمغه راضی

§

کیمی محکوم ایدر دیو حاکم
پیش حاکمده اولدیلر قائم

نه جهتدن آچارسه برآچماز
قپا دردی آنی آچار آچماز .

رو برو خیلی بسط ایدوب کلمات
رخ ایله قیلدی اول پیاده‌یی مات

عاقبت او یله ایلدی تذلیل
دست درویش‌ده توکندی دلیل

ادّعاسنده پك بیان قالدی
نه دیدیسه جوابنی آلدی .

قیلدی عاجز قالنجه اول ناساز
گرم اولوب سرد سوزلره آغاز !

باشلدی شنعت وفصاحتنه
سعدی‌یه قارشو باق شقاوتنه

اولسه بحثنده سوزلری باطل
باشلر آرتق خصومتنه جاهل

چاك ایدرلر ایدی گریبانن
بلکه صد پاره جیب ودامانن !

§

دیدی سعدیٔ پاك کفتاره؛
آجیرم اغنیایه همواره

دیدی سعدی دخی جواب اوله‌رق؛
آجیمزسك غنیلره آنجق؛

آتش رشك ایله اولوب سوزان
ایلیورسك بوتر‌هاتی بیان !

§

حاصلی بتمیوب جواب وسؤال
اوزادی کیتکوی مال ومنال

بولسه درویش دانکی جانبه راه
آنی یولسز ایدردی اول آکاه

طوغری دیرلر ولیك در بانلر؛
چوقمی یوقدن صاییلسه‌لر آنلر ؟

§

حضرت سعدیٔ ستوده سیر ؛
نیلسونلر دیدی توانکرلر ؟

فقرادن اورتبه یانمشلر
جانلرندن دخی اوصانمشلر

ریك صحرایی اینجو قیلسه خدا
ینه طویمق محال چشم گدا !

طویمدکمی « گدا بر اولسه اگر
شیر وشکرله بسلنیر » دیرلر !

وای اگر اولمیوبده خیمه نشین
حاتم اولسیدی شهر ایچنده مکین !

هر بری کندینی بیلوب بر تر
کبر ایله جمله‌یی گورر احقر

بیخبرلر بور ازدن حالا
نه دیمشلر طوائف حکما

کیمکه پر حظ اولوبده ثروتدن
حصه‌دار اولمسه عبادتدن

صورتا گرچه بر توانگردر
لیك معناً فقیر و ابتردر

دیدی؛ سعدی‌که، بو مذمتدر
دیدی؛ درویش، یوق حقیقتدر

دیدی بو؛ صاحب کرمدرلر
دیدی او؛ بندهٔ درم درلر

مهر درلر فروغ و یرمزلر
دار درویش زاره گیرمزلر!

دیدی : بووصفه کیمسه یول بوله‌مز
بوقدرده مبالغه اوله‌مز !

اوقدر ایلدك که مدح وثنا
وهم ظن ایلر آنلری گویا

هربری زهر فاقه‌یه تریاق
یا کلید خزینهٔ ارزاق !

برآلای ممسك وبخیل ونفور
جمله خودبین ومعجب و مغرور

چوقسه‌ده اغنیاده ثروت وجاه
آز ایله پردرونلری هرگاه

ایدییورلر کمال نخوت ایله
فقرایه نظر کراهت ایله

یوقدر آنلرده رغبت علما
علما یانلرنده صانکه گدا

لیك هر حالده تهی دستان
اولیورلر فضاحته پویان

دیرمی آیا بولنجه لحمی شغال
ناقهٔ صالح وخر دجّال ؟

قپایوب کرد فقر گوزلرینی
خیلی مستورك آچدی یوزلرینی

ایلیوب دین ودللرین افساد
ایلدی آبرولرین برباد .

خوف وپرهیزه جوع قویمز تاب
ایدر افلاس اتقایی خراب

§

بونلری شیخ ایلینجه بیان
قالمدی دست مدّعی‌ده عنان

ویردی اسب فضاحته جولان
اوقودی شیخ بردله میدان

لیك زنگین‌ده بوشناعت یوق
بوشناعاته هیچ حاجت یوق

چونکه ایلر صفا مسرت ایله
هر گیجه برصباح طلعت ایله

گونشه قیاسه عرض چهرهٔ خوب
چهره‌سندن گونش اولور محجوب

قامتن گورسه سرو بیحاصل
خجلتندن قالیردی پادرکل

خون عشاقدن النده خضاب
هربرانگشتی دانهٔ عنّاب

وار ایکن بویله برفرشته سمات
هیچ ایلرمی میل منهیات

گوکلنی حوره قاپدیرن آدم،
نظر ایلرمی غیری‌یه بیله‌مم !

سنده انصاف ایله ای درویش !
قیل کلاه تفکری در پیش .

ایلین بینوالری جانی،
جانیانه مقام زندانی،

گر به‌دن کمتر ایلین شیری،
شیر مردانهٔ بند زنجیری،

پردهٔ عصمتی دریده قیلان،
ساعد سارقی بریده قیلان

طوغری سویله دگلمی جرأت فقر ؟
علتی جرأتنده علت فقر ؟

آدمك فقر ونفس امّاره
دامن عصمتن قیلار پاره

چونکه قالمزسه تاب احصانی
نه بیار ایشلمزده عصیانی ؟

ایرمه قابلمی بی نشانانه،
رتبه‌ده رتبهٔ بزرکانه ؟

الویرر صانمه اولمغی همپا
ید سفلی ایله ید علیا !

ایلمش حضرت خدای کریم
منعمینی نعیم ایله تکریم

قلّت رزق ایله اولان مغموم
عفتندن دخی اولور محروم

حرصله جرمی ارتکاب ایلر
صانمه اندیشهٔ عذاب ایلر !

نه قیلر افتضاحدن پرهیز
نه حلالی حرامدن تمییز !

لیك زنگین حرامدن محفوظ
عین الطاف حق ایله ملحوظ

که رضا دادهٔ قضا درلر
مرد میدان هر بلادرلر

دگل اول زمرهٔ مرقع پوش
دلق ارزق ایچنده زرق فروش !

هم گیرلرده خرقهٔ ابرار
هم صتارلر وظائف وادرار

یوقسه چوق کرّه اولدی فقر فقیر
عاقبت کفرله نتیجه پذیر !

چیقاروب دیندن آدمی آخر
فقر ایدر بی معارفی کافر

نصل ایلر برهنه کسب ثواب
ایده‌مز برفقیره بخش ثیاب !

مبتلای بلا ایکن کندی
قورتاررمی بلایه پا بندی ؟

آلميوب ليك قول قائلدن
بونجه خيراته بو دلائلدن

ديدى درويش افتخار گنان :
فقرله فخر ايدردى فخر جهان

§

شيخ سعدى ايدوب بوسوزدن جوش
ديدى : اى مدّعى خموش خموش !

رازى آگله سوزگله فخر ايتمه
بيهده التزام فقر ايتمه

اورسول گزين گونينك
عين مردمده مردم عينك

بوحديثنده خيلى حكمت وار
اويله برقوم ايچون اشارت وار

لقمهٔ شامه منتظرله همان
برمی تکبیره دست بسته اولان ؟

صاحب رزق حق ایله مشغول
بینوا یانده نا امید وملول

زنگینك طاعتی بیلنسه یقین
نزد حقده اولور قبوله قرین

چونکه یوقدر کدورت خاطر
ایلمشدر حوائجن حاضر

ایکی عالمده روسیاهی هم
فقردر بومسلم عالم !

جار منفور برده فقر مکب
اولمه‌ده استعاذه‌یی موجب

§

چونکه زنگین‌ده در فراغت بال
جامهٔ پاك وعرض ومال حلال

قوّته لقمهٔ لطیف گرك
طاعته کسوهٔ نظیف گرك

یوقسه ممکنمی جوعله نیرو
(جان بوغازدن گلیر) مثلدر بو !

دسترس هیچدر تهی دسته
قادرمشی اولورمی پابسته ؟

قیامز خواب خوشله چشمانی
اولمین وجه بامدادانی

مور یازدن طاشیر مشقت ایله
قیشی کچمك ایچون فراغت ایله

اوله‌مز فقرله فراغت بال
تنکدستی ایله فراخیٔ حال

تا کلو طویمدقچه مسکنیان
هیچ کچمز کلولرندن نان

آنلرك نعمتیله دلسیران
فقرا و اقارب وجیران

قیلدی مخصوص آنلره باری
بوقدر صالحانه گرداری

وقف ونذر وزکاة وقربانی
فطر واعتاق وبذل واحسانی

اولهمزسك سن آنلره ملحق
قیلدیغك بر نمازدر آنجق

آنده‌ده نه خضوع وار نه خشوع
نافله، نافله سجود ورکوع !

لیك آنلرده دائما موجود
قوت جود واقتدار سجود

نه تهی دستلرده قدرت وار
نه غنیلرده‌ده سخاوت وار

یوق کریمانك اللرنده درم
یوق درم دار اولانده آه کرم

§

ویردی سعدی گوروب بوسوزلری سست
اوشکسته دله جواب درست

دیدی؛ آنلردر ای عزیز همان
مقصد زائران وکهف امان

آنلرك نقد کیسهٔ دادی
گوشه گیران فقرك ایرادی

قاتلنوب درلو ثقلته هربار
راحت غیر ایچون چکرلر بار

ایلیوب صبحگاه وشبهنگام
زیر دستانه بسط نزل وطعام

فقره البت غنا مرحجدر
بو حکایتده‌ده مصرّحدر

برگون اول عندلیب خوش آواز
کلستان زیب خطّهٔ شیراز

[شیخ سعدیٔ] معرفت اندیش
گوردی برمحفل ایچره بر درویش

صورتا برمحب آل عبا
وار عباسنده لیك چرك ریا

حلقهٔ بز مگاهه یول بولمش
وردی، ذمّ توانگران اولمش

سبحه‌وش سوزلری تسلسلده
بیهده های وهوی و غلغلده

برزمان بولیوب ختامی کلام
صکره بولدی کلامی بویله ختام

روح سعدی‌یه ایلسون اهدا
روّح الله روحـه ابدا

—

ای قلم آچ دهان اعجازی
دوك جهانه جواهر رازی

ایله اطراف صفحه‌یی پرزر
سطر پر انتظامی عقد گهر

حمد لله که یك دفینه‌ك وار
ایشته سینه‌م گبی خزینه‌ك وار

اولده سن برسپید دست نکات
وارسون اولسون سیاه کاسه دوات

سن بکا دستیار دیرین‌سك
چونکه معناجه خیلی زنگین‌سك

حفظ شان توانگری ایله
فقردن کندیکی بری ایله

جدال سعدی با مدّعی

گلستاندن آلوبده یکدو ورق
ایلدم مکتب ادبده سبق

دهنم بسته خامه اشکسته
نظم قیلدم شکسته وبسته

بعض ابیات ایلدم ملحق
لیك بیت مألی بوزمیه‌رق

گورمز البت خطاسنی دانا
گور گوسزلك ایدرمی یا بینا

غرضم صافیا بو مسطوری
کیم گوررسه دعای مأثوری

اعتقاد عاجزانه‌مزه گوره « جدال سعدی »یی اوقدر دلنشین برصورتده سلك نظمه چکمشدرکه سناً اقرانی اولانلر دگل. کبراً کندیسنی شعرادن صایمامق ایستینلر دخی بونی تنظیرده گوجلك چکرلر.

بوندن بشقه صافی افندی الك زیاده سزاوار اعتنا اولان حسن اخلاق جهتیله دخی کنجلر میانده شایان استثنادر .

هر حالده کندیسنك شو همتی بزم گبی آثار برگزیده مفتونلرینك جالب محمدتی اوله‌جق موفقیات مغبوطه دندر .

معلم ناجی

تقریض

هر ملته «کاشکی بزدن اولسیدی!» دیدیره‌جك درجه‌ده صاحب فضائل برمرد کامل اولان [شیخ سعدیٔ شیرازی] نك اشهر آثاری بولنان «کلستان» مشتمل اولدیغی حکمیات جهتیله هردرلو تقدیره شایاندر. کتاب مذکورك نزد عالمیانده فوق‌العاده مرغوب اولمسی بومدعایه برهاندر.

ارباب شبابمزدن شعر وانشایه شدت انتسابی اولانلر بیننده اولوالالبابك شایان انتخابی بولنان اسکدارلی «صافی افندی» بوکره کلستانك «جدال سعدی بامدعی» سرلوحه‌لی قسمنی غایت شاعرانه برصورتده نظم ایتمشدر.

صافی افندی هرکسك معلومی اوله‌جق درجه‌ده شهرت آلمش برشاعر اولدیغی حالده شعرای مشهوره مزدن چوغنه طبعاً واقتداراً تفوق ایتمش برکنجدر.

تقريض منظوم

عطوفتلو كمال بك افندى حضرتلرينكدر

آفرين طبع صاف صافيه روح سعدى يى شادمان ايتمش
طرح نو رسم گلستان ايتمش گويا سعى ايله فيضافيه

طولمش ازهار ايله بهار بهار

فقر قانع مثالى ساده گوزل ثروت استغنا گبى مقبول
قصه سى حصه سى جزاى قبول فكرى نازك افاده سى مجمل

طرزى رنگين گزيده بر گفتار

شهد يوقدر قدر رغبت اولور حسن ترتيبى لطف انشادى
رفعت قدرينه اولور بادى ناظمى وايه دار شهرت اولور

قدرت طبعنى ايدر اظهار

نامق كمال

کتابخانهٔ ابوالضیا

جدال سعدی با مدعی

(حکمیات سعدیدن بالاده کی عنوان ایله کلستانده مندرج
برمحاوره‌نك نظماً ترجمه‌سیدر .)

مترجمی
صافی

برنجی طبعی

معارف عمومیه نظارت جلیله‌سنك رخصتیله

هرحقی طابعکدر

قسطنطینیه
۱۳۰۳

مطبعهٔ ابوالضیا

Le genre humain périt comme la fleur des champs,
qui meurt à peine éclose;
Tout s'envole ici bas sur les ailes du temps,
et nul ne s'y repose.

CHINAGI.

تمّ

مطبعهٔ ابو الضيا

ژابر

شاعرینك کندی وفتی اوزرینه قطعه‌سی .

برضیافتده حیات اولدم مسافر بن آگا
بزدم آلدم لذتن میّال موتم حالیا
جان ویروبده رفته رفته واردیغم قبر اوستنه
کمسه‌جك بر قطره گوز یاشی دوکوب ایتمز فدا

فنه‌لون

منشیٔ مشهوریك تلهماق نام منثور تألیفنك برنجی باباسدن .

ناسزادر شرف وحکمته برمرد جوان
کایده بیهوده هوس زینته مانند زنان
شرف اول قلبه روادرکه بو عالم ایچره
محنته صبر ایله ذوقی ایده پامال همان

GILBERT

SUR SA MORT

Au banquet de la vie infortuné convive
J'apparus un jour et je meurs;
Je meurs et sur la tombe où lentement j'arrive
Nul ne viendra verser des pleurs!

FÉNÉLON

TÉLÉMAQUE: Livre I.

Conseils de Minerve.

Un jeune homme qui aime à se parer vainement comme une femme est indigne de la sagesse et de la gloire.

La gloire n'est due qu'à un coeur qui sait souffrir la peine et fouler aux pieds les plaisirs.

۱۸ آه او حیوان ظالم ایتدی عتاب

.. بودر اشته اولان خطاب وجواب :

۱۸ آنی شمدی بولاندیرسن هم

۱۹ ایلدگدی کچن سنه بی ذم

۲۰ طوغمامشکن بونی نصل ایدرم ؟

۲۱ والده‌مدن دها مه امرم !

۲۲ سن دگلسك برادرگدر خود !

۲۳ اوده یوقدر دینجه اول بیخود

.. قورد ایدوب بحث آخر و باطل

۲۳ دیدی؛ سزدن بریدر الحاصل

۲۵ کلب وچوبانکز خصوصا سز

۲٤ بکا نامهربانلق ایلر سز

۲٦ بعد ازین اخذ انتقام گرك

۲۷ قاپدی درآن گوتوردی بیشه‌یه‌دك

۲۸ یدی گتدی بتوردی دعواسن

.. آگله من عزّ بزّ معناسن

18 Tu la troubles! reprit cette bête cruelle,

19 Et je sais que de moi tu médis l'an passé. —

20 Comment l'aurais-je fait, si je n'étais pas né!

21 Reprit l'agneau, je tette encor ma mère. —

22 Si ce n'est pas toi, c'est donc ton frère. —

23 Je n'en ai point. — C'est donc quelqu'un des [tiens;

24 Car vous ne m'épargnez guère;

25 Vous, vos bergers et vos chiens

26 On me l'a dit : Il faut que je me venge.

27 Là dessus, au fond des forêts

28 Le loup l'emporte, et puis le mange,

29 Sans autre forme de procès

۵ گلدی آج قارنمه چیقوب برگرك

۰ نته کیم

۶ اورایه جوع ایدی آنی گتیرن

۵ نصل اولماز بهانه جوی فتن !

۸ اول غضبناك جانور دیدی کیم :

۷ بویله تشجیع ایدن عجب سنی کیم ؟

۷ شرمی ایلمکده‌سن تکدیر

۹ جرأ تکچون سنی ایدم تعذیر !

۰ قوزی تعظیم قصد ایدوب اوزمان

۱۰ دیدی : شوکتلو پادشاهم امان

۱۱ ذات شاهانه‌ك ایتمسون حدت

۱۲ لکن اولادر ایلیه دقت

۱۳/۱۴ کایدرم دفع تشنگی صوده بن

۱۵ یگرمی خطوه آشاغی قربندن

۱۶ لاجرم برجهتله بو ناشاد

۱۷ ایده‌م شرب صافکز برباد

5 Un loup survient à jeun, qui cherchait aven-
[ture,
6 Et que le faim en ces lieux attirait.
7 Qui te rend si hardi de troubler mon breu-
[vage ?
8 Dit cet animal plein de rage :
9 Tu sera châtié de ta témérité.—
10 Sire, répond l'agneau, que votre majesté
11 Ne se mette pas en colère;
12 Mais plutôt qu'elle considère
13 Que je me vas désaltérant
14 Dans le courant
15 Plus de vingt pas au-dessous d'elle;
16 Et que, par conséquent, en aucune façon,
17 Je ne puis troubler sa boisson. —

صانرم گیزلی فیسلداردسن اودم
گوشمه بعض کلام محرم

ایلسم سیر شو ییلدزلری گر
کیم ایدر پردهٔ لیلی پرفر
وجهکی صانکه بکا عرض ایلر
چشمه خوش گورونن هر اختر

بنی انفاسی نسیمك نه زمان
بوی ازهار ایله ایتسه سکران
ائ گوزل رایحه‌سی ایچره همان
هپ سنك نفخه‌کی قوقلار دل و جان

لامارتین

شاعر مشهورینك منتخبات شعریه‌سندن .

بر آوازه گلوز یردن بزه دیر بو یله ایت اصغا !
نچوندر حرب وتسخیر ارض ایکن قبر وشرف رؤیا

Je crois t'entendre murmurer
Des mots sacrés à mon oreille.

Si j'admire ces feux épars
Qui des nuits parsèment le voile,
Je crois te voir dans chaque étoile
Qui plaît le plus à mes regards.

Et si le souffle du Zéphyre
M'enivre du parfum des fleurs,
Dans ses plus suaves odeurs
C'est ton souffle que je respire.

LAMARTINE

RECUEILLEMENTS POÉTIQUES, II.

Écoutez! de la terre une voix qui s'élève,
Nous dit : Pourquoi combattre et pourquoi
[conquérir ?

زاسین

شاعر مشهورینك مناجاتی مصراعلرندن .

خورشیددر ای نجم ازل ظل کثیفك

(مصراع آتی‌یی بوندن اونکی مصرعه مستزاد ایلدم .)

معلوم اولور آندن نه ایمش نور لطیفك

لامارتین

شاعر مشهورینك مدیتاسیون نام منظومه‌سندن

ایشیدوب گوردوجگمسن جانا

دشتده ابرده هرصبح ومسا
گوسترر صورتکك عکسنی ما
بکا صوتك گتیرر باد صبا

اولسه خوابیده قچانکیم عالم
روزگار اسدیگنی گوش ایتسم

RACINE

A LAUDES

Astre, dont le soleil n'est que l'ombre grossière.

LAMARTINE

MÉDITATIONS. — SOUVENIRS.

C'est toi que j'entends, que je vois
Dans le désert, dans le nuage;
L'onde réfléchit ton image;
Le Zéphyr m'apporte ta voix.

Tandis que la terre sommeille,
Si j'entends le vent soupirer,

راسین

شاعر مشهورینك اتالی نام تراژدیا منظومه‌سنك
برنجی فصلندن .

اولکه دریانك اورر شدت امواجنه گم
منعنه قادر اولور قصد اشرّ آنك هم

راسین

شاعر مشهورینك اتالی نام تراژدیا منظومه‌سنك
ایکنجی فصلندن .

سیلاب گبی کچمه‌ده‌در دولت اشرار

راسین

شاعر مشهورینك آندورماق نام تراژدیا منظومه‌سنك
دردنجی فصلندن .

سنی سودم وفاسز کن نیدردم صادق اولسیدك؟

RACINE

ATHALIE : Acte 1, Scène 1,

Celui qui met un frein à la fureur des flots.
Sait aussi des méchants arrêter les complots.

RACINE

ATHALIE : Acte 2, Scène 7.

Le bonheur des méchants comme un torrent
[s'écoule.

RACINE

ANDROMAQUE : Acte 4, Scène 5.

Je t'aimais inconstant; qu'aurai-je fait fidèle ?

راسین

شاعر مشهورینك اتالی نام تراژدیا منظومه‌سنك
اوچنجی فصلندن .

ایا بیت المقدّس باعث درد دلمسن سن
اوحسنك قنغی‌ال سلب ایلدی برگونده هپ بردن؟
کیم ایلر گوزلرم تحویل ایکی عین سرشکه تا
غمکیله آغلایوب یاشم ایدم همجوشش اردن

راسین

شاعر مشهورینك اتالی نام تراژدیا منظومه‌سنك
ایکنجی فصلندن .

ویرر اقواتنی افراخ طیورك معبود
لطفیدر عالمیان اوزره سراسر ممدود

RACINE

ATHALIE : Acte 3, Scène 7.

Jérusalem, objet de ma douleur,
Quelle main en un jour t'a ravi tous tes charmes?
Qui changera mes yeux en deux sources de larmes
Pour pleurer ton malheur?

RACINE

ATHALIE : Acte 2, Scène 7,

Aux petits des oiseaux il donne leur pâture
Et sa bonté s'étend sur toute la nature.

لبریزدر اشکوهی ایله جملهٔ اکوان
آهنك ایدوب ایلیه لطفنی اعلان

خورشیدی ایدر عالمك احیاسنه مأمور
یك بخشیدر دست ز بویتنك نور
اتما که آنك شرعی اولوب طاهر ومبرور

بر جسته سیدر بیل بونی ای مردم مغرور
اول موهبه نك کیم بشره ایلدی مقدور

لبریزدر اشکوهی ایله جملهٔ اکوان
آهنك ایدوب ایلیه لطفنی اعلان

راسین

شاعر مشهورینك اثالی نامه نرازدیا منظومه سنك اوچنجی فصلندن

قالدر ای بیت مقدّس سرپر عنوانك
پادشاهانی ایدر باق متحیّر شانك !
پادشاهان ملل ساجد اولوب پیشگده
بوس ایدر خاکنی اقدام شرف پیمانك

Tout le Choeur.

Tout l'univers est plein de sa magnificence,
Chantons, publions ses bienfaits.

Une voix seule.

Il commande au soleil d'animer la nature,
Est la lumière est un don de ses mains:

Mais sa loi sainte, sa loi pure
Est le plus riche don qu'il ait fait aux humains.

Tout le Choeur.

Tout l'univers est plein de sa magnificence,
Chantons, publions ses bienfaits.

RACINE

ATHALIE: Acte 3, Scène 7.

Lève, Jérusalem, lève ta tête altière;
Regarde tous ces rois de ta gloire étonnés:
Les rois des nations, devant toi prosternés,
De tes pieds baisent la poussière.

راسین

شاعر مشهورینك اثالی نام تراژدیا منظومه‌سنك
برنجی فصلندن .

(برنجی قطعه‌نك مصراعلرنده تقدیم وتأخیر واردر .)

۲ ایلرلر عبادات ودعا تکثری یه هرآن
۳ کیم دولتیدر سبق کن خلقت ازمان
۱۰ بیهوده ایدر حامدین اسکات ظلومان
۷ اولماز ابدا نامی آنك قابل فقدان
۸ گون ایتمه‌ده‌در قدرت وشانن گونه‌تبیان

۱ ایریزدر اشکوهی ایله جملهٔ اکوان
٤ آهنك ایده‌لم. ایلیه‌لم لطفنی اعلان

رنگین نقوشن ایدر ازهاره عنایت
هم طالع وناضج قیلار اثماری نهایت
مقیاس ایله اولمقده بتون آنلره قسمت
ایام ولیالیده اولان حرّ وطراوت
صحرا دخی آلدقجه آنی ایلر افاضت

RACINE

ATHALIE : Acte 1. Scéne 4.

Le Choeur.

Tout l'univers est plein de sa magnificence:
Qu'on l'adore ce Dieu; qu'on l'invoque à jamais:
Son empire a des temps précédé la naissance;
Chantons, publions ses bienfaits.

Une voix seule.

En vain l'injuste violence
Au peuple qui le loue imposerait silence;
Son nom ne périra jamais.
Le jour annonce au jour sa gloire et sa puis-
[sance:

Tout le Choeur.

Tout l'univers est plein de sa magnificence,
Chantons, publions ses bienfaits.

Une voix seule.

Il donne aux fleurs leur aimable peintures;
Il fait naître et mûrir les fruits;
Il leur dispense avec mesure
Et la chaleur des jours et la fraicheur des nuits:
Le champ qui les reçut les rend avec usure.

راسین

شاعر مشهورینك اسطر نده ترازدیه منظومه سنك
اوچنجی فصلدن .

خدای مطلق ارض و سموات عزّ سبحانه
دگلدر او یله کیم سهوآنی تصویر ایلر اعیانه

آدیدر لم یزل، صنعیدر عالم، استماع ایلر
فغانك اول حقیرك کیم آنی رنجیده ایلرلر

بتون فانیلری شرع مساویله ایدر احقاق
دخی بالای عرشندن ملوکی ایلر استنطاق

سقوط هولناك دولت اقوالری فرضا
دیلرسه دست قهارنده بازیچه ایدر محضا

RACINE

ESTHER : Acte 3, Scène 4.

Ce Dieu, maître absolu de la terre et des cieux,
N'est point tel que l'erreur le figure à nos yeux.

L'Eternel est son nom; le monde est son ouvrage:
Il entend les soupirs de l'humble qu'on outrage.

Juge tous les mortels avec d'égales lois,
Et du haut de son trône interroge les rois:

Des plus fermes États la chute épouvantable,
Quand il veut, n'est qu'un jeu de sa main redou-
table.

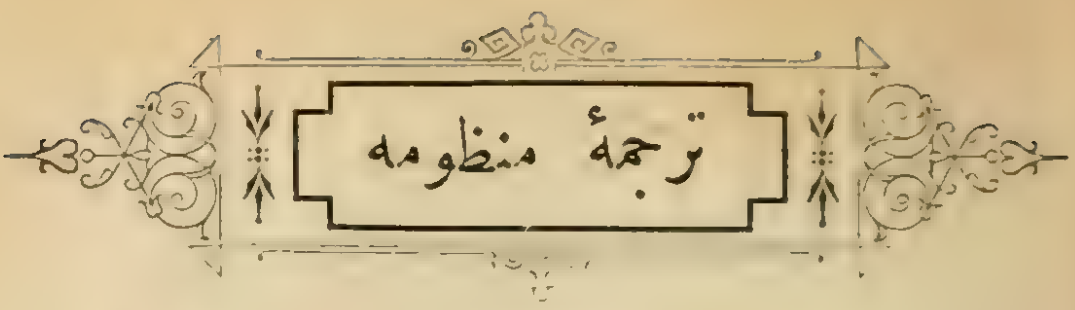

فرانسز لسانندن ترکجه‌یه نظما ترجمه ایلدیگم
بعض اشعاردر .

شناسی

اوزرلری اشارتلی اولان کلمه‌لر ترجمه‌یه علاوه
اولنمشدر .

EXTRAITS

DE

POÉSIES ET DE PROSES

TRADUITS EN VERS DU FRANÇAIS EN TURCS.

CHINAÇI

Les mots turcs surligné ont été ajouté dans la traduction.

دولت خاصی بقا اوزره اولمش بنیاد
اویله دولتکه آنك حکمنه اولمش منقاد

صحیفه ٦

فرانسزجه ترجمهٔ مألی

O grand Dieu, roi des rois, maître de la nature,
De toi-même régnant de toute éternité,
Ton empire est fondé sur l'immortalité,
Empire que régit ta libre dictature.

(ترجمه ده غائبدن حاضره خطاب اولندی)

پارسده نظم اولندی

نه غم اوچوب وطندن بعید دوشدمسه
یاپار غریب قوشك آشیانی الله

صحیفه ٥٣

فرانسزجه ترجمهٔ مألی

Que m'importe que le malheur,
Me sépare de ma patrie,

هجو

گامدی عالمه ذاتك گبی اهل تلبیس
کبریایه صغنور ملعنتکدن ابلیس
آدمه ایتمز ایسك وعظ فساد صوری
جنلره فتنهٔ غیبیه ایدرسن تدریس

هجو

الکدهکی قلمکدن دیمکه قان دامار
اوبر نمایش ایچوندر مثال سیف خطیب
فلك گتیرمدی آفاقهسندن او گجه بنی
که صبح صادق ایدر صبح کاذبی تعقیب

پادشاهانك اودر پادشه لم یزلی
سلطنت سورمهدهدر کندیلکندن ازلی

هزلیات وهجویات

لکلك آوازه‌سنی تقلید و حکایه

ویرز انسانه ثقات صحبتیله مردم احمق
کایدر اسماعی شق باق لقلقه‌یله لقلق لقلق

هزل

افندی کهنه یهودی عقائدین صاتمه
نصل بو تازه معارفله « اسکیلر آلهیم ! »

هزل

کاف فارسی‌یی جیم عربی کبی تلفظ ایتمکه آنشمش اولان برذاتك اوقوتدیرملق ایچون مخصوصاً نظم اولنمشدر

گوج گلور گوز گوره جوری چکه گورمك دل‌وجان
گیجه گوندز گچیور گولگه گبی چونکه جهان

ليك كاشانه و داراته بدل
گو بره لكدر سكا گاهيجه محل
هم بولنمازسه گوزلر يكاغى
بوس ايدرسن نيجه مردار اياغى
برگون اول رقص وطنينك اثرى
جمله يه باعث اولور درد سرى
لاجرم برده برى حدّت ايدر
امديگك قانه سنى دبّت ايدر
بزكه يعسوبه اولوب فرمانبر
فرقه مز يكدل اولور سرتاسر
نور وازهار اوزرين جاى ايدرز
وسعمز مرتبه ايشلر گيدرز
بر قوانده ياپارز شمع وعسل
ذوقمزدر بو ايكى حسن عمل
مومنز خلقه بتون شوق ويرر
بالمز ذائقه يه ذوق ويرر

آری ایله سیوری سیکمك حکایه‌سی

گوردی بر بال آریسن سیوری سیکمك
دیدی بویله آکا فخر ایلیه‌رك
وارمی بر بنجلین نفس نفیس
کاوله آزاده وبی خوف رئیس
نیچه بر قصر وسرایه گیررم
رخ دلبرلری تقبیل ایدرم
اولورم مست دم خرد وکلان
گاه رقصان وگهی نغمه کنان
نه بلا کیم چالیشورسن هر دم
نفعنی گورمه‌ده آنجق آدم
نحل ویردی آکا برشویله جواب :
کای ایدن کار بدی فضل حساب !
واقعا جنسکه یوقدر باشبوغ
کچنور هر بریکز صاحب طوغ

قره قوش یاورسی

« باری صور آق بابادن بر اوگود آل کیم بورادن »
« قورتیلورسم آلهیم دادمی ظالم بورادن »
قارغه‌اوصلوسوز آلوب گلدی دیدی « گوجلگی گور »
« قولیدر فورتنه بر پادشهك کیم گوزی کور »
« اویله شهدر کیم آکا جان طاشیانلر محتاج »
« کیمی پر نعم ایلر کیمی اولدرر آج »

قره قوش یاورسی

« چونکه اوگرنمشك آرتق آدی نیمش سویله »
« آهمی آلماز ایسم نیلیهیم بن بویله ؟ »

قارغه

« آکا طالع دینلور هر کسه اولماز خیری »
« آندن اوج آلمغه یوق چاره رضادن غیری »

قره قوش یاوروسی ایله قارغه حکایه‌سی

(بالانتزام لسان عوام اوزره قید آنمشدر.)

آج ایدی بر قره قوش یاوروسی بر گون یووادہ
آناسی یوقسول آنکچون یم آراردی اووادہ
بر بوره چیقدی یووا دیر کن آغاجدن دوشدی
باشنه یاوروجغك کویلو چوجوقلر اوشدی
طوتیلوب اولدی اویونجق براکینجی پیچنه
بر قفسله قودیلر باغده دیکنلك ایچنه
قوندی بر قارغه گلوب وشنه فدانی اوزره
غاغه چالدی یمشه عادت وشانی اوزره
دیدی اول یاورو « صفا گلدك امان بلبل اغا »
« جانم استر یدیگکدن صدقه ایله بکا »

قارغه

« وار اورج طوت آج ایچون کندیمی آلچق طوته‌مم »
« چیق فدان اوزره چکردك ویردیم کیم یوته‌مم »

اشك

« واقعا گورمه‌دیم دلبر ونازك برباش »

تلکی

« چاغرلك تیز آنی گلسون سزه اولسون اویناش »
« بورایه گل » دیه فریاد ایدرك طاشدی حمار
قویودن عکس صداسن ایشیدوب شاشدی حمار

تلکی

« گوردیکزمی سزی شمدی ایدیورلر دعوت »
« بو ضیافتـده عجب یوقمی بکا بر خدمت »
« بونده قالسون یوکلکز تك اینکز سز اشاغی »
« آرقه‌کزدن گلورم اولغه طاوله اوشاغی »

اشك آتدی یوکنی یرلره، کندین قویویه
تلکی میراث یدی، تا آکا رحمت اوقویه

تلکی

« جانمه ایشلدی گتدی بو فرحناك هوا
« سز سکوت ایتسه‌کز امّا بنه وار بشقه صفا »
« چونکه بلبل ایشیدوب نغمه‌کزی سرقت ایدر »
« چاغرر بلکه گلور دکلینه حزن وکدر »
تلکی بویله نیجه دیللر دوکه‌رك ذوق ایتدی
اشکی برقویونك باشنه‌دق سوق ایتدی

تلکی

« بوراده برگوزل آخور ایله یملك واردر »
« نیله‌یم یوکله گیرلمز قپوسی پك طاردر »
« اویوب، یاتمه گبی ذوق وصفا چوق آنده »
« صوایچوب، یم یمه‌دن غیری جفا یوق آنده »
« آنده ساکن دیشیلرده او لطافت بشقه »
« هله برکرّه باقك دوشمه‌یك امّا عشقه »
یاقلاشنجه اشك آینهٔ آبه باقدی
یوزی عکسن سزه‌رك آغز ی‌صویی پك آقدی

دیر کن آج قارنده برتلکی گورنجه گلدی
بویله برتازه اوزم حسرتی باغرین دلدی
اوتهکی چفتهیی آندی بویناشدقجه براز
صکره لکن آرهدن قالقدی بتون ناز ونیاز

تلکی

« گلسم اولمازمی حضوره آبنم آرسلانم »
« تا یقیندن باقهیم حسنکزه حیرانم »
« دائم اولسون بکمك سایهٔ لطف وکرمی »
« گل بتر باصدیغی یرلرده مبارك قدمی »
« بکزر اول خوش قوقولو قویروغی اعلی مسکه »
« قوقلرم بورنمه اورمازسه افندم فسکه »
« ایلر عرفانی ایما اوسخنکور گوزلر »
« یاقیشور آغزینه موزون ومقفا سوزلر »
اشك افراط نشاطندن آکردی دیری ایکن
صانکه قارپوز قبوغی گوردی یاخود تازه دیکن

حکایات

تناسخ

یاپه بر فیلسوف نا مشهور
کندینی زعم ایدردی فیثاغور
اعتقادی تناسخ ارواح
اعتمادی تفسخ اشباح
دیدی کیم قویروغی دیکن حیوان
بولور البته صورت انسان
دکلیوب بر سخنور اول اوکوزی
آغزینه طیقدی اوت گبی بوسوزی
نصل ایتمم بومذهبه ایمان
سن اولورکن نمونه و برهان

اشك ایله تاکی حکایه‌سی

چیقدی بر باغك ایچندن یوله بر یاشلی حمار
نقل ایچون بلده‌یه یوکلنمشیدی روی نگار

فوتنه دیدی عربلر گهر آسا تاریخ
اوله عقباده سفید، روی سیاه تنسوخ

۱۲۶۲

روی تنسوخ آق اوله عقباده

۱۲۶۲

تام تاریخ

ایتمز قرار کمسه بودنیای دونده
انجامکار سمت بقایه اولور روان
گوچدی بودم کریمهٔ صادق آغا دخی
الله دار عدنی آ کا ایلسون مکان
کلکم نوشته ایلدی تاریخ فوتنی
حیّ قدیمه ویردی شریفه نفیسه جان

۱۲۶۱

مجوهر تاریخ

آزادلی برزنجیه نك وفاتیچون

جامهٔ صحتی فرسوده لنوب تنسوخك
وسخ دردایله اولمشدی جهانده موسوخ
اولدی قید الم دار فنادن آزاد
اجل ایتدکده عتقنامهٔ عمرین منسوخ

تام تاريخ

مأل « كل شيء هالك الا » دن آ گاه اول
ايدر عزم عدم آخر بولانلر صورت تكوين
دخى قاين آ ناسى خواجه اسماعيل افنديڭ
بقايه رحلت ابتدى رحمت اولسون جانبه آمين
وفاتنده دعا گونه [شناسى] يازدى تاريخن
خديجه قادينڭ جاى ومكانى اولسون عليّين

١٢٧١

تام تاريخ

فاطمه زهرا نامنده برقادينڭ وفاتيچون

نسای قاصرات الطرفدن برذات ذات الحسن
حريم دار دنيادن معاده ابتدى رحلت واى
[شناسى] حال موتنده دعا برله ديدم تاريخ
الهى فاطمه زهرايه اولسون خلده همپای

١٢٧٤

وضع ایدرکن حمانی فوت اولدی اول مرحومه آه
کنج ایدی امّا حیاتنده گیدردی حق یوله
رحم ایدوب یازدی [شناسی] بادعا تاریخ تام
سامیدل خانم الهی حور ایله همدم اوله

۱۲۷۳

تام تاریخ

دار بقا زادینی ایله تدارك همان
« مزرعة الاخرة » اولدی بوباغ جهان.
زنده اولان دنیه‌ده اولمه‌دن اوّل اولوب
ازدل وجان سعی ایدر طاعت حقّه هر آن
کمسه‌یه باقی دگل حاصلی دنیای دون
بردم اولور ایلرز خالقه تسلیم جان.
اشته عزیمه دخی عزم معاد ایلدی
شافعی اولسون آنك شارع آخر زمان
هاتف غیبی دیدی فوتنه تاریخ تام
قدری بگك مادری ایتدی جنانی مکان.

۱۲۶۱

تام تاریخ

بوحجله‌گاه فنا ایچره ایتمیوب آرام
عروس نو ایدی کتدی علیّه خانم وای
جوانلغنده دوچار اولدی داء مهلکه‌یه
علاج بولمدی بونجه طبیب لقمان رأی
عجبمی ایتسه دل و الدیننه تأثیر
غموم یأس فراقی عذاب قبر آسای
بهشت ایچنده‌اوله‌حلّه پوش او مرحومه
جمیع حورده اولسون الهی هم‌همپای
دیدی فرشته قدسی و فاتنه تاریخ
علیّه جنت اعلایی ایتدی منزل وجای

١٢٦٢

تام تاریخ

آغلایوب یانسون امین‌بك کیم شهیده زوجه‌سی
معرفتله مفخر نسوان ایدی دیرسم نوله

علت صدر، آهدن غیری نفس آلدرتمدی
درده باقیکیم دردینه ایتمزدی امید شفا
کندینی هم والدینن عالم ارواحده
ایلیه مستغرق رحمت جناب کبریا
آجیوب یازدم [شناسی] فوتنك تاریخنی
مصطفی راسم افندی ایتدی دنیایی فدا

۱۲۷۰

مصطفی راسم افندی ایده جنّاتی مکان

۱۲۷۰

مصطفی راسم جهاندن عازم اولدی جنّته

۱۲۷۰

تام تاریخ

ایتدی بر معصوم نوساله وفات
عمر الله تعالی والدیه
ارتحالنده دیدم تاریخنی
گوچدی صالح رحمة الرحمن علیه

۱۲٦۳

کمال خیر ایله معروف عالم اولمشیدی
صلاح حالنه حالا اولور مأثری دال
اوحق پرستدن الحق صدور ایدردی همان
احاسن حسنات واعالیٔ اعمال
ایدوب شفاعت آ کا حضرت حبیب الله
دخی میسر اوله رؤیت جمال و جلال
دیدم [شناسی] دعا گونه جوهرین تاریخ
جنانه حق علی اغایی ایلیه ایصال

۱۲۶۳

تام تاریخ

خواجگاندن بر افندی غمکسارمدر بنم
کیم آنك نامی علیدر مخلصی اولمش رضا
حشرددك قان آغلامازمی سوکیلی قرداشی آه
اون طقوز یاشنده اولدی عازم دار بقا
اوروپا ملکنده رحمتلی چکوب غربت غمن
شوق ایله ایلردی فن عسکریه اعتنا

تام تاریخ

سمیّ فاتح بیت الحرام حاجی امین
مضاف جنته جان آتدی حی دیوب ناگاه
اولوردی ایتمسه احیای قلب نا معمور
گروه مرده دلاندن دگلدی طاب ثراه
گناهی وارسه نبیّ امین حرمتنه
قرین مغفرت ایتسون غفور بی اشباه
شو بیت تام ایله تاریخ فوتنی دیدیلر
[شناسی] ایلیه‌رك اصد قاسی واویلاه :
معاده ایلدی الحاج امین افندی عدول
بنطق اشهد ان لا اله الا الله

۱۲۶۱

مجوهر تاریخ

دریغ و وآهکه موسی خلوصی پاشانك
اب شفیقی فنادن بقایه گتدی بوسال

رضوان روضه سویلدی تاریخ فوتنی
اولدی خلیل افندی یه دارالسلام جای

۱۲۶۳

تام تاریخ

ستوده منقبه رامی افندینك پدری
وفات ایدنجه حزین اولدی جملهً اخدان
کمال وعلم ایله معلوم عالم اولمشیدی
اولور مناقبی زیب زبان اهل بیان
ادیب وصاحب انفاق وخیر ایدیکه یتر
صلاح حالنه حالا مأثری برهان
ایدوب شفاعته مظهر آنی رسول امین
عذاب نار سقردن امین ایده رحمان
[شناسی] سویلدی تاریخنی دعا ایدرك
امین افندی الهی قیله بهشتی مکان

۱۲۶۵

فوتی تاریخن [شناسی] فکر ایدرکن سویلدی
هاتف قدسی ایکی مصراع خیریّت نمون
کنجلکده حقه عاشر بك افندی جان ویروب

١٢٦١

ایتدی مأوایی مقر « انا الیه راجعون »

١٢٦١

تام تاریخ

همنام جدّ خواجهٔ عالم که حق علیم
اولمشدی هر علومه کمالیله آشنای
بحر یه مکتبنده اولوب درس ناظری
اولمشدی فلك معرفته ذاتی ناخدای
غرس یمینیدر نجه ارباب هندسه
برنخل بند حکمت ایدی همچو بیدبای
پرکار جسمی مرکز صحتدن آیریلوب
میل ابتدی اشته دائرهٔ دارعدنه وآی

اشته‌عاطف‌بك دخی جان‌وجهاندن‌واز کچوب
قول « الاالله » ایله ایتدی معاده رحلت آه
بویله بر نورسته نجلك فرقتیله دائما
والدینی تا محشر ایلزمی آه وآه
رحمتی انوارینه اول نامرادی غرق ایدوب
مکرم ایتسون « ادخل الجنة » خطابیله اله
حزن بیحدله [شناسی] سویلدی تاریخنی
گوچدی عاطف بك بقایه طفل ایکن طاب ثراه

١٢٦١

تام تاریخ

ارجعی امری ایرنجه مصطفی عاشر بك آه
ویردی حیّ لایموته روح بی صبر وسکون
فوت فرصت ایلمزدی رحمة الله علیه
طاعت جان آفرینه هردم ایلردی رکون
قبرینی آنك زیارت ایلدکجه روحنه
سورهٔ سبع المثانی اوقو ای صافی درون

تام تاریخ

گورلدی گتدی رئیس مجلس طوپخانه آه
غیری طوپجی عسکرینك طوپی آغلرسه نوله
وارایدی اول ذات حلمی مخلصك حلمی که جیش
بویله بردانه فریقی بعد زین نرده بوله
حسرتی قونداق براقدی اهل سیفك جانینه
نار باروت غمی اولدی مؤثر چوق قوله
حق سؤالن ایلیه آسان بحق مصطفی
خیمهٔ قبری همان انوار رحمتله طوله
دیدی فوتنده [شناسی] بادعا تاریخ تام
مصطفی پاشا جلیس مجلس جنت اوله

١٢٦٤

تام تاریخ

جمله موجودات فانی حیّ و باقیدر اله
« کل شیء هالك » نصی آگا اولدی گواه

تام تاریخ

گوچدی احمد فتحی پاشا صهر ایکن

١٢٧٤

فتحی پاشا ایلسون عدنی مقام

١٢٧٤

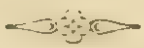

تام تاریخ

جوار رحمته توفیق پاشا ایلدی رحلت
حقیقتده بیلوردی نیدوگن فیض صفاء الحمد

اولوردی فضل حیّ لا یموته نائلیتله
بلا کبر وریا گویندهٔ للکبریاء الحمد

[شناسی] سویلدی میر لوالر تام تاریخن
اوله توفیق پاشا صاحب صاحب لواء الحمد

١٢٦٥

فوتنه تام بوتاریخی [شناسی] یازدم
صدر مأواده رشید الوزرا بولدی مکان

١٢٧٤

تام تاریخ

برایدی مصطفی رشید پاشا ١٢٧٤
عدل وبسطتله وقتمزده همان ١٢٧٤

بوق اولوب وای صدر افخم ایکن ١٢٧٤
صدردیوان خلدی قیلدی مکان ١٢٧٤

رشید پاشا مقیم اولسون الهی جاه مأواده

١٢٧٤

آصف عادل رشید پاشا معاده گوچدی وای

١٢٧٤

تام تاریخ

فن حربه دائر [منتخبات حربیه] عنوانده اولان یکی بر تألیف ایچون

رهنمادر بوکتاب فن حرب ١٢٧١
تحفه اولدی عسکر شاهانه‌یه ١٢٧١

. ◆ .

وفات تاریخلری

تام تاریخ

عالمی قیلدی فدا والدەم اسماخانم

١٢٦٩

تام تاریخ

صدر اعظم ایدی فوت اولدی رشید پاشا وآه آلتیدر آلمشیدی جاه صدارت ایله شان مصطفی اسمی ایدی عین کرم جسمی ایدی عقلا قسمی ایدی عقلنه دلبسته همان

تام تاریخ ملمّع

طرابلس غربده منشیه نام محلده انشا اولنان
طوپجی قشله‌سیچون

جنودك شاننی اعلا ایدر عبدالمجید خانکیم
هوالمنصور فی‌الدنیا هوالغازی بعون الله
اسیرایتدی بزی امّا کمال لطف وعد لیله
اطاعت سیفه الاعدا بطوع لا مع الا کراه
فروغ تیغی مهر آسا ایرشمش شرقدن غربه
لنا اذکاره انا فانا زهرة الافواه
بوطوپجی قشله‌سن انشا ایدن اول پادشهدر کیم
بری بالعطا الاوفی عن الانداد والاشباه
[شناسی] ایلدم انبا جیوشه بویله تاریخن
بنی السلطان مشتاء نفیسا جاهدوا لله

١٢٧١

[شناسی] مشرب نکته شناسانه موافقدر
شودرت تاریخی کیم بر بیت اچنده ایلدم انشاد
سرای دلپسند و پرتو افزاسن ایدوب آباد

١٢٦٥ ١٢٦٥

بوحوضی عادله سلطان مجدد ایلدی بنیاد

١٢٦٥ ١٢٦٥

اولك عشرات وآحادی وثانینك مأتی .
اولك مأتی وثانینك عشرات وآحادی .

تام تاریخ

ذکر اولنان سلطان سراینك تعمیریچون

پادشه عادلك خواهری عصمتگهن
ایلیوب آباد اکا اولدی نضارت رسای
ایتدی شناسی بیان مصرع تاریخنی
عادله سلطان ایله بولدی شرف نوسرای

١٢٦٥

تام تاریخ

استانبولده کائن بر کوچك چشمه ایچون

طوپخانه وزنه‌داری بو مجرایی یاپدی کیم
مشربجه‌در بناسی جسیم اولمسون ولو
تاریخنی [شناسی] دیدم چار وجهله
ابتدی نوشته عینی ایله کالك تیز رو
ماء الحیاتی حمدی افندی آقتدی ما

١٢٦٥ ١٢٦٥

ایچسك بو ماء صافی گلور چشمه فرّنو

١٢٦٥ ١٢٦٥

اولك آحادی وثانینك عشرات ومأتی.
اولك عشرات ومأتی وثانینك آحادی.

تام تاریخ

جامع تعمیر یچون

مقتدای اهل سنت پادشاه عبدالمجید
کیم مبارك ذاتیدر اخلاق عظمی جامعی

دیر زبان لوله سی لب تشنگانه گوییا
فی سبیل الله اولور بوچشمه‌دن زمزم روان
۱۲۶۲

گلده ایچ ما ایله خان عبدالمجیده و ار دعا
۱۲۶۲

تام تاریخ

طربزونده کائن برچشمه ایچون

ایتدی عمر افندی برچشمهٔ نوانشا
۱۲۶۵

درت وجهله[شناسی] تاریخ قیلدم املا
تجارك آب رویی یاپدی برعین دلجوی
۱۲۶۵ ۱۲۶۵

اولدی بوچشمه الحق ماء حیاته مجری
۱۲۶۵ ۱۲۶۵

اولك عشرات وآحادی وثانینك مأتی.
ثانینك عشرات وآحادی و اولك مأتی.

تام تاریخ

قروت واپورك ختامیچون

مجـد داً ینـه بنیـاد اولنـدی بر واپور
تمـام اولوب قره‌دن با سـلامت اینـدی یمه
[شناسی] بحره نزولنـده سویلدم تاریخ
اوچـوب هما گبی پیـك تجارت اینـدی یمه

۱۲۶۲

تام تاریخ

طوپخانه‌ده کائن چشمه‌نك تعمیریچون درکه محلنه یازلمشدی

آب روی سـلطنت عبـدالمجید خانکیم آنك
عدلی جاری لطفی ساریدر جهـانه دائما
اولدی عالم سـو بسو احسـانله سـیراب کیم
دسـتی مجرای عطادر کلکی مـیزاب سخا
بولدی نهر همتـدن صـوینی بوچشمـه سار
روح بانیسی نوله کسب ایلسه فیض صفا
ایکی تاریخن [شناسی] صو گبی از برلیـوب

جسر دلجو یاپدی بحره پادشاه یم شیم ١٢٦١
مصرعی تاریخن اشراب ایتدی بروفق امید
آقدی کلکمدن [شناشی] سیّما دومصرعم ١٢٦١
هشت تاریخ ایچره شایان اولسه چون بیت القصد
جسرعالی یاپدی شه عبدالمجید جم حشم ١٢٦١
یاپدی خان عبدالمجید یم همم جسرجدید ١٢٦١

(بو تاریخده همزه‌لر حسابه داخل دکلدر .

مجوهر تاریخ

بریق همایونك ختامیچون

اولیجق شرطهٔ توفیق و زان ساحلدن
اینذی دریایه صوین بولدی سراغ بحری
سویلدم بحر رملدن آکا گوهر تاریخ
فلکهٔ فلك فلك اولدی سراغ بحری

١٢٦٢

تواریخ

تام تاریخ

یکی کوپری ایچون درکه قره کوی قیوسنك بالاسنه حك اولنمشیدی .

داور دریا عطا سلطان اسکندر سیر ١٢٦١
پادشاه روزگار و سایهٔ رب مجید
ایلر اجرا عالمه ماء زلال عاطفت ١٢٦١
رشحهٔ احسانله بحر محیط اولمز ندیر
عهد پرعدلنده جاری سو بسوآب سرور ١٢٦١
ذوق و بهجتله کچر ایّامی عین روزعید
فیض عدلی جملهٔ ملکی احاطه ایلدی ١٢٦١
آب وتاب شوکتی اولدی مزید اندرمزید
طرز والا کپری انشا قیلدی روی لجّه یه ١٢٦١
یعنی احداث ایلدی ترسانه یه باب الحدید
اول شه دریا دل وقلزم نوالك عمرینی ١٢٦١
نوح مانند ایلیه افزون مولای وحید

يازمغه حاجت گورەمم چوق كلام
ذاتكزى پك سورم و السلام

مصارع

آياغنده طونى يوق فسلكن استر باشنه

گل ديكنسز اوله‌ماز يار دخى انگلسز

بزم شيخك كراماتى اولور منقول كندندن

ملّتم نوع بشر در وطنم روى زمين

پارسده نظم اولندی

مألی نظماً فرانسزجه‌یه ترجمه اولنمشدر

نه غم اوچوب وطنمدن بعید دوشدمسه
یاپار غریب قوشك آشیانی الله

امید ایدرم وصلکی غربتده دمادم
طاغ طاغه قاوشماز قاوشور آدمه آدم

معطّردر خیالم چونکه آنده صاقلیدر یادك
اوگل یاغی گبی کیم شیشهٔ بلّوره قونمشدر

دود آهم طوتشور پرتو رخسارکدن
نته کیم شعله‌لنور شمع فروزان ایله غاز

ای نونهال عشوه بهاریه سمتنه
برسنبلی هواده خرامان اولورمیسین

بنده وار حسن بیان برده دل افغانساز
واقعا لازم اولور شاعره برسوز برساز

نه بلالر گتیرر باشمه فکر ناموس
قیریلور گاهیجه شمعك علوندن فانوس

بنی کچوك دوشورن پایه‌مك کچوکلگیدر
بیوك بلایه صوقان گوکلمك بیوکلگیدر

صافی ترکچه

گوگه‌می ایردی باشم پر یوزینه گلدمسه
وارمی باق بنجلین ییلدزی دوشگون کمسه

قورتلمدم عالمده برآن درد والمدن
صحرای وجوده گله‌لی کتم عدمدن

انس ونشر مرتب

عشق ایله اولدم بحکم باد وخاك وآب ونار
زار زار وخاکسار واشکبار وداغدار

عشق کیم قلبه غدادر نه ینور، نه یوتیلور
بر دمر لبابیدر چکنینه عشق اولسون !

گوکلمك عشق ووفادر شرف وعنوانی
سونك بن قولیم سومینك سلطانی

عقلمی آلدك امان جانمی آله باری
تك سنکچون یاشه‌یم عشق ایله مجنون واری

حکم ایدن گوکلمه جانان اولدر
مهر کیمده‌یسه سلیمان اولدر

یمه مشدم فلکك سلّه‌سنی
چکمه‌مشدم دخی ال چلّه‌سنی

عالمه ویردیکی زهری ایچدی
اکدیکن باغ جهانده بیچدی

یوقسولك زنکین آچار مالندن
طوق اولان بیلمز آجك حالندن

قانلی واری نه یاوز اولده آصل
حددن آشقین نه یاواش اولده باصل

باغده‌کی سومز ایکن طاغده کنی
طاغده‌کی کلسه قوغار باغده کنی

دنه آلتونی محك طاشنده
دخی انسانی برایش باشنده

ساقی ایچه‌لم صحت ایچون بادهٔ نابی
... بیله انکار ایده‌مز نفع شرابی

ماهتاب شب عشرتسه اگر نور عرق
صبح شادی‌یه اولور شعشعهٔ باده شفق

فیض آلورسن چکدرك درد وغم دنیایی
تکیه‌یی بکلین البته ایچر چور بایی

زاهدك حقّه دعادن غرضی جنتدر
دنیوی نعمت ایسه جانه‌ده منتدر

زاهدا عقلنه اهل حکمك اوله حسود
ویرمینجه سکا معبود نه یاپسون محمود

شمدی آلتونله بترکن هر ایش
آچقه ایلرمی دعای درویش

مسکنتدر یاراشان انسانه
چونکه بنلك یاقشور شیطانه

قویه‌مم قارغه‌یی بلبل یرینه
چیچك آچمش دیکنی گل یرینه

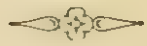

عقلی گرچه گورینور شیطانی
ایشیدر قلبی گبی رحمانی

گشی‌یه هرایشی اعلا گورینور
قوزغونه یاوروسی عنقا گورینور

زاهدا بنت‌العنبده بنجه حرمت بشقه‌در
یا آنك کوثر دگلمی آخرت همشیره‌سی

زاهدك مذهبنه نعرهٔ شادی طوقنور
ظن ایدر جهر ایله روح جمه رحمت اوقنور

جهانده وارنجه اهل هنرکه دوشگوندر
افندی عرشه چیقنجه ال الدن اوستوندر

اگر اهل بصیرت سلك هنر عرض ایتمه نادانه
آنادن طوغمه اعمالر دگلدر واقف الوانه

الده آلتون بلزکدر صنعت
که ویرر اهلنه فیض ورفعت

نقل وتقریره گوره دعوایی
شیخ الاسلام ویرر فتوایی

اولدیغچون قلیجی حق شرعك
آجیماز کسدیگی پارمق شرعك

آدمك خلقتیدر نفسانی
آدمك آدم اولور شیطانی

دور هدر خیر و شر، عقل سلیم ونفس رهبردر
دل آدم عدول و اتّباعنده مخیردر

برکیمسه‌یه کیم فیض ویرر بخت
مهر افسر اولور چرخ برین تخت

هر کیمکه اولور ییلدزی دوشکون
گوسترمز آکا دور فلك گون

ای اولان بادهٔ اقبال ایله سرمست غرور
قورقارم برگون اولور سنده اولورسن مخمور

فیلسوف اسمنه شایسته اولور برانسان
کیم یاننده اوله ادبار ایله دولت یکسان

فیلسوف اول کشیدر کیم نرده اولسه همان
اویار البته زمانه آکا اویمازسه زمان

باغرم ازمزمی سوزلدکجه او بایغین گوزلر
بنی امرندیرر آغزنده‌کی طاتلی سوزلر
کندی چسنندن اوتانمشده قیزارمش یگاغی
یوزین اورتوب قپامش صاچلری باشدن آشاغی
اوغرادم زلفی خیالیله قاره سودایه
بویله مجنون دخی دوشکونمی ایدی لیلایه ؟
جان چکشمکدن ایسه جانمی ویرسم باری
جان فدا ایله برایشمی سونچه یاری
بن شهید اولمه‌دن عشقیله مزارم قازه‌یم
طاشمی گوزلرمك قانلی یاشیله یازه‌یم
(برنجی ویدنجی بیت صافی ترجمه‌در .)

صاتون آلمق دیلرم پوسه‌کی جانم ویره‌رك
شمدیدن گوکلمی باق اشته سکا پی ویردم

عرض محبت

اشی یوق برگوزلی سودی بگندی گوکلم
قسقانور کندی گوزمدن یره کندی گوکلم
سینه‌سنده یاقیشور اول مه‌لرکیم گویا
برفدان اوزره ایکی قار طوپی اولمش پیدا
گاهی حسرت ایکن اول سینه‌یه سینه‌م قاوشور
صانمه گوکلمده اولان درد محبت صاوشور
یاسمیندن بیله نازکدر او بوی بوس آنده
صارماشق واری صارلسم اگیلور اول آنده
جاندن الفت ایده‌لی اویله جوان دلبر ایله
استه‌مم غیریسنی حور وملك اولسه بیله
مست اولوب نشئهٔ شهوتله اوگوزلر بابیلور
سرپیلنجه یوزینه گوز یاشم امّا آییلور

قطعه

صورتده اولکه مائل حسن وبها اولور
بلبل صفت هزارگله آشنا اولور
رنگین اولان شکوفهٔ بی بویی آ کدیر
بر تازه قزکه دلبر اولوب بیوفا اولور

(ایکنجی بیتك معنی نظمیا فرانسزجه‌یه ترجمه اولنمشدر.)

مدحیه

(صافی ترجمه)

گورن صاچك آره‌سندن یوزك پارلدیسنی
صانورکه قاره بولودك ایچنده گون طوغمش
یانکده قان ایله یاش ایچره قالدیغم گوروب ال
دیمزمی کیم برینی صو قزی صویه بوغمش

قطعه

آرایوب کندیمه براش بوله بیلسم دیردم
هله سن یوصمه‌یی سودمده مراده ایردم

يناشورسك كنار بحره ولى
چاغرر طاغلر محمد على

تعزيت

زينت روضهٔ جنت ايده حق عزّ وَجل
ميوهٔ قلبكى كيم خاكه قودى دست اجل
نه اجل بكزر اوريحه كيم اسوب نابمحل
قوپارر غنچه‌يى نخلندن ايدر وقف وحل

مدحيه

برمصورك زوجه‌سنه خطابدر

سزادر گوكلمه ايتسم خيال صورتك ارقام
نته كيم لوحه‌يه روى ملك تصوير ايدر رسّام
عجب نور جمالكمى ياخود حسن خصالكمى
دل اهل تماشايه ايدن فكر منير الهام

غازی اولان غیرتکشان
آلمقده در سندن نشان
بیلدزگبی پرتو فشان
دنیا دگر بر بویله شان

عسکرلرك کشورکشا
عبد المجید خان چوق یشا

حاسدلره لازم جزا
اعلان ایچون اهل غزا
بیك بسته هیبت فزا
یاپسه شناسی یك سزا

عسکرلرك کشورکشا
عبد المجید خان چوق یشا

شرقیات

مارش

کفته و بسته‌سی برابرجه طبع و نشر اولنمشدر .

عسکرلرك حاضر سلاح
قوّتلنور صلح و صلاح
دولت بولور فوز و فلاح
مشهور اولور بو اصطلاح

عسکرلرك کشور کشا
عبد المجید خان چوق یشا

اردولرك ایتسه سفر
یول کوسترر عون و ظفر
منصور اولور هر بر نفر
دشمن قالور بی تاب و فر

عسکرلرك کشور کشا
عبد المجید خان چوق یشا

عدل مطلقدر جلالیله جمالی خالقك
لیل مظلم، روز نور افزون بر گویا ایکی
عاشقم بولمم جمالکله خیالك فرقنی
عشق بیلمز اولدیغن مجنون بر لیلا ایکی
ذوق دنیا، شوق جنت نقض ایدر یکدیگرین
اولمه مشکلدر دل مفتون بر سودا ایکی
قدرت تکوین ایچون اولمش دو دیده شاهدین
رؤیت آثار گونا گون بر بینا ایکی
معنوی جهل مرکّبدر خطا اندر خطا
معنیٔ ترکیب ناموزون بر ایما ایکی
شرع وحکمت متحددر مبحث توحیدده
نقل ایله عقل الّهیون بر گویا ایکی
اهل ظاهر صورت ومعنایی ایلر برقیاس
گردش مهر ومه گردون بر امّا ایکی
هامهٔ اهل قلمدن شعر وانشا فر ویرر
ای [شناسی] کنبد وارون برشعری ایکی

شعر [سامی] ایله نظمم بر اولورسه فی المثل
« مصرع برجستهٔ موزون بر معنی ایکی »

غزل

(نظیره‌م)

آب و تاب گریهٔ پرخون بر مجلا ایکی
گوهر سیّال آتش گون بر مینا ایکی
سایه‌سنده گوکلمك دمسازدر عشق و وفا
غار ایچنده لانهٔ مسکون بر ورقا ایکی
عرض ایدوب قرب مماتی آمد و رفت نفس
درده باق درد دل محزون بر شکوی ایکی
فرق ایدر افراط وتفریطك میانن اعتدال
امتداد محور موزون بر اقصا ایکی
بر گورر مرأت وجداننده نفسن خود پرست
ناظر ومنظور اولان مفتون برسیما ایکی
سیرتی فرق ایده‌مز صورت پرست کج نگاه
بدر ایله ماه نوگردون بر امّا ایکی

اوله‌مز مفتون خطّ وخالنه زلفك علاج
سودیگم داروی افتیمون بر سودا ایکی

مرده اولدی جان ودل طعن رقیب شومدن
باق شو کافر درده کیم طاعون برموتا ایکی

کون وحدت جزؤ اعظمدر صباح و شامنه
حقهٔ فیروزه‌ده معجون بر اجزا ایکی

منع ایدر برهان عقلی، اولمسه نقلی دلیل
حاش‌لله کیم اوله گردون بر مولا ایکی

اول مهلك زنجیر عشقن طوتدی بردن جان ودل
اوله مشکل کاکل شبگون بر شیدا ایکی

اولمسونمی قیس، مجنون جهان حسن وعشق
شاشرر گر اولسه افلاطون بر دنیا ایکی

بردن ایلر ابروان و غمزه ایمای هلاك
معنیٔ بیت قضا مضمون بر گویا ایکی

[عزتا] منلای روم ایکیده برده لطف ایدر
درکهنده بن گبی محزون بر دریا ایکی

وحدتی سیر ایده‌من احول [۱] نگاه اشتباه
هستیٔ اشیای گونا گون بر گویا ایکی
متحد معناده، صورتده دگردر حسن وعشق
نور خورشید ومه گردون بر امّا ایکی
برگرکدر آرزو خاطرده گر حق جوی ایسك
[سامیا] اولمز دل محزون بر سودا ایکی

غزل

(عزت منلا مرحومك نظیره‌سی)

غم مکرر فکر دهر دون بر عقبا ایکی
نیلسون دیوانه دل مجنون بر صحرا ایکی
هر دوعالم معنیٔ وحدتده ایلر اتحاد
ایتدیگك تعبیر گونا گون بر رؤیا ایکی
گوز گوره ایتمکده‌یز سرمایهٔ عشقی تلف
چشمهٔ داغ دل پرخون بر مجرا ایکی

[۱] احول لفظی بوراده عوام زعمنجه اولان معنایه‌در.

عکس ایلدکجه طاس عرقده بتون کیجه
نور رخك دکزده‌کی مهتابی آکدیرر
موج شراب دلده غمی غرق ایدر کیدر
زیرا که نشئه ورطهٔ گردابی آکدیرر

غزل

سامی مرحومکدر .

جوشش اشکه دل پرخون برمجرا ایکی
حیفکم فلك گهر مشحون بردریا ایکی
صقلرم آینه‌یی اول خود پرست نازدن
استمز عشق اولمغه مجنون برلیلا ایکی
خط پشت لب ایدر ایهام شم و بوسه‌یی
مصرع برجستهٔ موزون برمعنی ایکی
ممتزج داروی اقبالی خمار نشئه‌دن
روزگارك ویردیکی معجون براجزا ایکی
ذوقیاب لطف شیرین وعتاب تلخیوز
ساغر لعل لب میگون برصهبا ایکی

طوفانی قوپسه عالم آبك شرآب ایله
کشتیٔ بزمی قورتارور عقلم مثال نوح
زهّاد بیلسه ذوق شرابی همان ایدر
رندانه نصح ویردیگنه توبهٔ نصوح
نور اولده این مزارینه عشرت شهیدینك
ای می سنگدر عالم ارواحه‌دك فتوح
دهرك یگانه شاعر حکمت شناسیم
نشئه یله ایلر عقلمه الهام حق سنوح

غزل

مخمور باده خستهٔ بیتابی آگدیرر
یوقدر آنك علاجی می نابی آگدیرر
ساقی الگله باده ویررکن الك اوپن
دولت گونده یار اولان احبابی آگدیرر
زلفك دوشنجه گردن برّاقك اوستنه
بلوّر ایچنده سنبل سیرابی آگدیرر

غزلیات

غزل

گولدرکن یوزیمی چهرهٔ گلفام شراب
نه یه لازم بکا ساقیٔ دلارام شراب
قلب ایدر قطره‌سی قلبمده صفایه کدری
کیمیای فرح اولسه یاقیشور نام شراب
عقلمه باده ویرر بشقه جلای عرفان
او جلایه دیمه‌لی پرتو الهام شراب
نشئه وقتنده عیاری کشینك بللی اولور
عجب انسانه محك طاشیمیدر جام شراب
حسرت کوثر ایله آغلایه‌مم دنیاده
گولدرکن یوزیمی چهرهٔ گلفام شراب

غزل

ساقی صفای صبحه صباحت ویرر صبوح
اولدر محبت اهلنه مصباح قلب وروح

هر واقعه بر درس حکمدر نظرنده
هر درد و بلادن دخی اخذ عبر ایلر
ماهیتی اثبات ایدن آثار عملدر
مقدارینه نسبتله کشی خیر و شر ایلر

« بولمز ره حقی مگر اول کیمسه‌که آ گه
« توفیقنی هادیٔ ازل راهبر ایلر
« توفیق رفیق اولمیجق فائده یوقدر
« هر کیم بوراده عقله اویرسه ضرر ایلر

نظیر دم

وقتا که فلك شکل هلالن قمر ایلر
گون کچدیکنی عمر بشردن خبر ایلر .
بر رونق کاذبیدر اقبال جهان کیم
سیالهٔ برقیه مثالی گذر ایلر !
بد بخت آ گیا دیرلر که النده جهلانك
قهر اولمق ایچون کسب کمال و هنر ایلر .
حق یول آرامق واجبه‌در عقل سلیمه
توفیقنی استرسه خدا راهبر ایلر
محروم ایسه توفیقك اگر فائده‌سندن
یا عجزینی گوردکجه‌می عاقل ضرر ایلر ؟

ای [شناسی] ادب دأب شناسان اوزره
ایدرك خیر دعا ویر سوزه غیری پایان
باصفا منشرح‌الصدر اولوب اول صدر رشید
ایلیه صدر صدارتده تصدر همه آن

قصیده

(نقعی مرحومکدر . اوّلندن یدی بیت آلندی .)

« صانمك‌که فلك دور ایله شامی سحر ایلر
« هر واقعه‌نك عاقبتندن خبر ایلر
« بردوش گیدر حق بوکه معنیده بوعالم
« کیم گوز یوموب آچنجه زمانی گذر ایلر
« بر یرده‌که آرامه بومقدار اوله مهلت
« ارباب نجه کسب کمال وهنر ایلر !
« اولمش طوتالم مدت آرامیده ممتد
« عاقل نجه تمییزه خیر وشر ایلر ؟
« تشخیص ره خیر وشر اولورمی اودلده
« کیم لشکر غم بر برینی پی سپر ایلر

بنم اول شاعر اسرار شناسی عصرك
مختفی محرم دلده نیجه راز پنهان
بنم اول مفلق و منشیٔ حدیث السن کیم
مفتخر ذاتم ایله پیر و جوان اخوان
بنم اول خسرو اورنك نباغت‌که ایدر
دشمنان هنری تیغ زبانم ترسان
فلکه باعث رفعتدر ایدرسه برجیس
اثر کلکمی آرایش طاق کیوان
باقلی ایتسه ایدی تربیه حسن نطقم
مثل ایلردی بلاغتده مثال سحبان
دردمندان سخن خواجهٔ خامه‌مدن اگر
نسخهٔ نظممی اخذ ایتسه بولور راحت جان
گل بیخار آچیلور گلشن افکارمده
مانع اولمزسه نه‌دم باد خزان احزان
قوهٔ ناطقه‌مك شاهدی روح حاکم
دخی یتمزمی بودعوایه قصیده‌م برهان

چشم اميدمی اول نور ايله روشن ايدرك
ايلدك بندهٔ محزونی چراغ وشادان

پارسك بادهٔ شوقيله اولوب مست خراب
بر غزل ايلدم آوردهٔ بزم تبيان

§

رومه براوروپالی بت ويره‌لی رونق وشان
رشك اقليم فرنك اولمه‌دهدر تركستان

صندلی زيب بهادر او بهادر دلدار
ياقيشور عدّ [قرال] ايتسه آنی مغبچكان

كافران رابط زنّار بلاسيدر هم
كفر كيسوسنه حيران نيجه اهل ايمان

يوق بكزا اول صنمك رحمی بحق انجيل
ارغنون دل ايدر ديو هواسنده فغان

صورت ديو صفت سويلمز عشّاقه سخن
آكزا بيلمكه نه افسون اوقومشدر رهبان !

§

چیقدی میدانه افندم فویه‌سی الماسك
جوهر ذاتنی تحسین ایدییور عالمیان
سوق جیش ایتسك اگر حربه تبردار آسا
دشمن روسیه اورمانه قچار چون حیوان
استماع ایتسه ببر هیبت شیرانه‌کی کر
غابهٔ کوه بقاده اولور اول دم لرزان
برنفس ایلسه نوش آب روان عدلك
آتش ظلمنی فرق ایلر ایدی نوشروان
قالدی کجکول بکف سائل بغداد صفت
باب دادکده الهی اوقویوب برمکیان
ایتدیلر تخطئه معنیٔ عطای معنی
چونکه ایتمکده سن انفاق بنصّ قرآن
حاتمك نامی قالوب قص جهانده بی نقش
اولنور باب سخاده سکا ایمای بنان
آفتاب هممك زائل و آفل اولمز
نور انجاز ویرر صحن مواعیده همان

غنچهٔ طبع لطیفندن آلورسه نکهت
گلشن جنت اعلایه دونر خارستان
آصفا شعشهٔ کوکب اقبالکدر
قرةالعین مباهات سپهر گردان
پرتو رأی منیرکدن آلور مهر شعاع
اخذ ایدر فضلهسن آندن دخی ماه تابان
سنسن اول نیرّ دولتکه فروغ عدلك
عالم آرا اولهلی ظلمت ظلم اولدی نهان
ایدوب عصرکده تکوّن طرب گونا گون
[گون بگون] بولمهدهدر امن وامان گون ومکان
دال طبانك دخی پیرولرینك وقتنده
آیاق آلتنده لکدخور ایدی زیر دستان
صفحهٔ عالمه منشور اولهرق عنوانك
ابتدی توقیعیٔ گمکشتهیی بی نام ونشان
نائلی اولمدی نائل بوقدر شهرته هیچ
نامنی پرسش ایدرسم بیلهمز هر انسان

نسبت ذات رشیدیله بلینوس حکیم
حکمیّاتده برشخص حریف نادان
کچدی اسکندری حکماً حکماً رسطویی
حاصلی ایتدی مشاهیر عظامه رجحان
برغضوبانه نگاه ایلر ایسه غبرایه
قره طپراق کسیلور جوهر گنجینهٔ کان
صر صر خشمی هبوب ایلسه سوی بحره
کرهٔ ناره چیقار موج وخروش طوفان
حلم ایله یك نظر ایلرسه لب دریایه
درعقب ساکن اولور جوشش بحر عمان
حفظی بستان وگلستانه نگهبان اولسه
نور نخل وگلی برباد ایدهمز باد خزان
سایهٔ هیئت شیرانه‌سنه گیرسه نمل
فهد وذئبك گورینور عینه عین ثعبان
در اولور هرقطراتی فم افعاده بیله
فیضیاب کرمی اولسه سحاب نیسان

ملکه وضع ایتدیکی قانونی گوریدی آندن
بوعلی ایلر ایدی کسب شفای ایقان
گورسه گر بسطتی ابن صباح کندی
کندی ایتمزدی اوگون کندیسنی استحسان
قوهٔ عقل حصیفانه‌سنی افلاطون
ایشیدوب فرط حسددن کوپه بنسه شایان [۱]
پرتو هوشنه دلبسته‌در اشراقیّون
نته کیم شمس ضیا گستره حربا حیران
بیدبا بیدلب جوی کمالاتیدر
هرمس عرفانی معیصنده سهی سرو چمان

[۱] شناسی مرحومك بوراده فلاطونك خمشیلکنی ایما ایدیشی فلاطونك کاشانه نشین ودیوژنك خمشین اولدقلرینی بیلدیکندن دکل بلکه اسلوب قدیمده انشاد ایلدیکی بوقصیده‌ده ذهاب قدمایی دخی التزام ایتمشدر . نته کیم ترکیب کلام واملاده‌بیله آنلرك طرزینی محافظه وبیك پرده یازدیغی طوپراق لفظی (طپراق) صورتنده تحریر و (کون بکون) ترکیب سقیمی بیله استعمال ایلمشدر .
للطابع ابوالضیا

قسم اعدایی ایدوب قبضهٔ تسخیرینه بند
سیفنه اولدی قسملر قلیجی روح سنان
بویله برمنزل تام آلمدی رامی برکز
گرچه میـدان اوقیوب آتدی اوقن آصدی کمان
ویرمدی صدره شفا بونجلین ابن حکیم
بدن ملکه دخی ایتمدی بخش درمان
اویله احسانی فزون ، لطفی فراوان درکیم
زادهٔ محسن ایله لطفی اولندی نسیان
صاحب حشمت ایدی راغب مشهور امّا
اولمدی آنجلین راغب اهل عرفان
فاضل وفضلیٔ مرحومدن افضل درکیم
دائما ایتمه‌ده در فضل وفضیلت اعلان
فهم ایدوب علم وکمالن علمای اعلام
کاملاً ابن کماله ایدر عزو نقصان !
ذوالغباوتدر آکا نسبت ایله قاضی ایاس
اولنور دعویٔ مبسوطه‌یه حجت اتیان

محیٔ دولت و دین، مخترع تنظیمات
مظهر فتح مبین، مظهر شرع رحمان
موکب آرای وغا سائق ارباب غزا
معلن شوکت سلطان مجید العنوان
ملکیّ الملکت، بدر علم، عرش وقار
ملك ملك کرم، مهر سپهر احسان
فرد فرزانه ونحریر حریری تحریر
مبدع حسن مقامات معانی وبیان
فارس الخیل جلالت که سزادر اولسه
اشهب عزتنك غاشیه‌سی کاهکشان
آصف عرش مکانت که سمای دنیا
آ کا شمسیه شفق آل زه اولورسه جسبان
مهبجهٔ بارگه رفعتی محسود قمر
رآیت نصرتی رشك آور شمس رخشان
ویردی گردونهٔ اقبالی سبق گردونه
دور ایدر چرخ مراد اوزره آنکچون الآن

قصیده

[اسلوب قدیم اوزره انشاد اولندی . فی ۱۲۶۵]
(وسطندن ایکی بیت محذوفدر .)

وزیر مشارالیه ایچون

بارك الله زهی صدر رشید دوران
اولدی عهدنده آنك منشرح الصدر جهان
نیجه صدر شرف اندوز عدالت که اودر
مفخر سلطنت و دولت آل عثمان
اویله بر آصف ذیشان و معظم که اولور
جاهت وحشمتی اهل دوله غبطه رسان
اشته انواع مجلات تواریخ سلف
وارمی داتی گبی دستور ملوکی دیوان ؟
قلم کاتب جان لوحه ایدوب بویله رقم
ایدر اوصافنی سکّان فلك ورد زبان
صدر گردون عظمت داور دارا دارات
صفدر سعد صفت، دادگر دور زمان

تصوّر ايله خديوا جلال وعز تكى
سنكله ايتمه‌ده‌در افتخار تاج وسرير !
عجبميدر مدنيت رسولى دينسه سكا
وجود معجزكٔ ايلر تعصبى تحذير !
اينانمه يممى كوكلدن تناسخ روحه
اگر بوعالمه گلمش دينورسه سا كه نظير ؟
حضوركٔ انجمن دانش اولمش اهل دله
كيم آنده نسخهٔ ذاتم اولنمه‌ده توقير .
يكى فدان گبى غرس يمين دولتكم
كيم ايلدى بنى مهر توجهكٔ تزهير
بتنجه ميوهٔ فضلم بهار عمرمده
ديكلدى باغ جهانده اوجاغمه انجير !
ايا اهالئ فضلك رئيس جمهورى
روا ميكيم قاله‌يم اهل جهل النده اسير !
خلاصمى اومارم بن زمان عدلكده
ايدرسه عقل رشيدكٔ ايدر بوكا تدبير

ایرمی حکمت مولایه عقلی انسانك
جهانی شامل اولورمی فروغ شمع منیر ؟
تخالف اوزره اولورکن عناصر وانفس
همیشه بر برینك حالنی ایدر تغییر
مغالب اولدی طبیعی طبایع ذی روح
قوی ضعیفی ایدر قهر وجبر ایله تسخیر !
بو جبری منع ایچون عقل بشر قودی قانون
که ایتدیلر آ گا حکمنجه عدل وحق تعبیر
بو عدل وحقه دیانت دیمش کیمی عاقل
طاقلدی نفس وهوانك بوغازینه زنجیر !
بو عدل حقّك عدوسی ینه بشردندر
اولور محافظی امّا که خامه وشمشیر .
قلم، قلیج اولوب عقلك دبیر وجلادی
بری اشارت ایدرسه، بری ایدر تدمیر !
بو سرّ حکمتی فهمه گرکدر عقل رشید
که عقل کله ویرر حیرت آندهکی تأثیر !

قصیده

[ترکیی فی ١٢٧٣]

(وسطندن یدی بیت محذوفدر)

وزیر مشار الیه ایچون

دلك اراده‌سنی باشده عقل ایدر تدبیر
که ترجمان لساندر آنی ایدن تقریر
اوترجمانه بدلدر قلم گهی الده
ایدر تصوّرینی جسم ناطقك تصویر
ضیای عقل ایله تفریق حسن وقبح اولنور
که نور مهردر الوانی ایلین تشهیر
کتابسز گوریلور صنع صانع ازلی
طوتار حیاتی شاهد وجود حقه ضریر
یازقکه جاهل ایدوب مطلبنجه شروفساد
قویار نتیجهٔ افعالی اسمنی تقدیر
قدر دیدکلری خلقك مراد حقدر کیم
ازلده ایتدی بزی هرامورده تخییر

اولمش انسانه تعصّب بر اوکلماز علّت
حسن تدبیرك ایله قورتلور آندن ...
آکدیررسن اوطبیبی که نه‌دم ویرسه علاج
اضطرابندن آنی خسته‌سی ایلر ازعاج
اینجه‌در گرچه بوفکرم قبا دوشدی تعبیر
ایلدم صانکه مرکب ایله حوری تصویر
فعله چیقدقجه ضمیرکده‌کی خیر نیّت
بولدی بر بشقه شرف عالم انسانیت
وقف ایدن تکریمیدر محکمهٔ وجدانك
بترر حاکم رأیك ایشنی دنیانك
بیك پاشا دولت واقبال فخیمانه‌ك ایله
ملکی تدبیر ایدرك عقل حکیمانه‌ك ایله

نه عجب ناطق اعجاز حکمدر دهنك
آیت بیّنه‌در عالمه هر پرسخنك

... ماتده وجودك اولو برمعجزه‌در
بونی فهم ایلمین مدرکهٔ عاجزه‌در

عدل واحسانکی اولچوب بیچه‌مز نوطونلر
عقل وعرفانکی درك ایلمز افلاطونلر

عالمه مورث جان عدل ایله احسان اولمش
آدمه باعث شان عقل ایله عرفان اولمش

شمعیدر قلبمزك جان ایله مال وناموس
حفظ ایچون باد ستمدن اولور عدلك فانوس

ایتدك آزاد بزی اولمشیکن ظلمه اسیر
جهلمز صانکه ایدی کندیمزه برزنجیر

برعتقنامه‌در انسانه سنك قانونك
بیلدیرر حدینی ... سنك قانونك

سن کبی عاقل اولان قان دوکه‌رك گونمی سورر
وجه ناموسنه اول قان ایله دوزگونمی سورر ؟

سحر رایکله ایدوب تیغی مطلسم اژدر
صاقله دولتده دفینه گبی صلحی همه‌حال

حق سنی ملتك احیاسنه ایتمش مبعوث
دهنك معجزه گودر سخنك سحر حلال

دهر طوردقجه طوره ذات عظیم‌الشانك
کیم بودر قلب حزینمده اعزّ آمال

قصیده

[تنظیمی فی ۱۲۷٤]
(اولندن بش بیت محذوفدر)

وزیر مشارالیه ایچون

کلهٔ ذات رشیدك شرفی مبحثنه
سوزمی وار دولتی احیایه اولان مبعثنه ؟

سنسن اول فخر جهان مدنیت که همان
عهدیکی وقت سعادت بیلور ابنای زمان

عدل وحکمت صفت باهرهٔ مولادر
زور وجرأتسه دگل آدم وحیوانده محال
حق وانصاف ایله قان ایتمه‌دن ایتدگ قانون
اولدی باطل ایشی جلاد لئیمك بطّال
اویله قانون مؤبّدکه ویرر ازسر نو
دولت وملکه بقا سلطنته استقلال [۱]
محو وافنا دگل اصلاح بشردر مقصود
شمعی اطفا قولای امّاکه نه گوجدر اشعال
سیف، نوع بشرك صنع یدیدر لکن
دینلور لوح وقلم خالقی ربّ متعال
نه‌عجب منقشه‌در خامه‌سنك دستگده
دمبدم لوح بیان اوزره ایدر نقش خیال
رسم ایدر جوهر روحی نرده قالدی خیال !
کیم آگا قوّهٔ قدسیّه ایدر وحی انزال
ایتسه تصویر اگر اول منقشه بکر فکرك
طاپنور عالم آگا صورت معبوده مثال

[۱] تنظیماتی ایمادر .

قصائد

قصیده

(ترتیبی فی ۱۲۷۲)

اسبق صدر اعظم مرحوم رشید پاشا حضرتلرینه

آصفا عقلکه دلبسته در عقل فعّال
جوهر خلقتکه اولمش عرض عزو جلال
ذاتك عادی عظمتدن دخی بالاتر ایکن
سکا بر پایه میدر مرتبهٔ عال العال
گوکده وارسون آرهسون ییلدزین اهل تنجیم
نور عرفان جبینك سکا نجم اقبال
نجم اقبال دگل ایسه اونور عرفان
افسر کدر سنك ای پادشه تخت کمال
عدل وحکمتله ایدن سن گبی رأی وتدبیر
قهرماندر نه قدر ایتمسه ده جنك وجدال

بیت مرصّع

هر بر زمانده ظاهر وزاهر کمال حق
هر بر مکانده حاضر وناظر جلال حق

مفرد

وارلغم خالقمك وارلغنه شاهددر
غیری برهان قوی وار ایسه‌ده زائددر

فیض لطفی دل صافه ایریشور ایلر اثر
جسم شفّافك [۲] ایچندن نته کیم نورکچر

تهلیل

جناب کبریا الحق سزاوار عبادتدر
عبادت آ گا ذکر وفکر خالصدن عبارتدر
غرض بوندن مجرد اعتراف ذات وحدتدر
نه‌خوف نار دوزخدر، نه شوق ذوق جنتدر

توکل

ای عدل الهی مدد ای عدل الهی
وی ظالم ومظلومك اولان خوف وپناهی
عندکده سنك شاه وگدا جمله‌سی برکن
قالماز ابدا کیمسه‌ده برکیمسه‌نك آهی

[۲] جسم شفاف یرینه صاف بلور دخی دینلسه جائز اولدبیلور .

الهی [١]

کائناتی یارادان حضرت حق عزّ وَجل
کیم آنك وحدتیدر مبدأ فیّاض ازل
پادشاهانك اودر پادشه لم یزلی
سلطنت سورمه‌ده‌در کندیلگندن ازلی
دولت خاصی بقا اوزره اوانمش بنیاد
اویله دولت که آنك حکمنه اولمش منقاد
ذات اعلاسی وجود وعدمك صاحبیدر
اهل انفاسه حیات واجلك واهبیدر .
ظلماتك آره‌سندن چیقارر نور لطیف
دخی انوارك ایچنده یارادر ظل کثیف

[١] برنجی وایکنجی بیتلرك مألی نظماً فرانسزجه‌یه ترجمه اولنمشدر .

ترجمه‌سی والتهینك بسته‌سی ٥٤ نومرولو تصویر افکارك تفرقه‌سنده باصیلیدر .

ای [شناسی] ایچمی خوف الٰهی داغلر
صورتم گرچه گولر قلب گوزم قان آغلر
ایدر عصیانمه گوکلمده ندامت غلبه
نیلهیم یوز بولهمم یأس ایله عفوم طلبه
نه دیدم ! (توبهلر اولسون) بوده فعل شردر
بنم عذرم کنهمدن ایکی قات بدتردر !
نور رحمت نهیه گولدرمیه روی سیهم
تکرینك مغفرتندنده بیوکمی گنهم ؟
بی نهایه کرمی عالمه شاملمی دگل ؟
یوقسه عالمده قولی عالمه داخلمی دگل ؟
قولنك ضعفنه نسبت چوغیسه نقصانی
یا آنك قهرینه غالبمی دگل احسانی ؟
سهوینه اولدی سبب عجز طبیعی قولنك
هم اودر عالم معنیده شفیعی قولنك
بنی عفو ایلمگه فضل الٰهیسی یتر
صانمه حاشا کرم نا متناهیسی بتر !

امری وجه اوزره یر ایلر کیجه گوندز حرکت
دگیشور، تازه‌لنور، موسم فیض و برکت
پرتو رحمتنك لمعه‌سیدر آیله گونش
تاب خشمندن آلور آلسه جهنّم آتش
شرر هیبت علویّه‌سیدر یلدزلر
آنلرك شعله‌سی گوك قبّه‌سنی یالدزلر
کیمی ثابت، کیمی سیّار بتقدیر قدیر
تکثرینك وارلغنه هربری برهان منیر
وارلغن بیله نه حاجت کرهٔ عالم ایله
یتر اثباتنه خلق ایتدیگی برذرّه بیله
گوره‌مز ذاتنی مخلوقنك عادی نظری
حس ایدر نورینی امّا که بصیرت بصری
وحدت ذاتنه عقلمجه شهادت لازم
جان وگوکلمله مناجات وعبادت لازم
نشئهٔ شوق ایله آیاتنه طاپمق دیلرم
آکله وار خالقمه غیری نه یاپمق دیلرم

دیوان شناسی

تحمید

دگلمی تکرینك احسانی عقل وقلب ولسان
بو لطفی ایتمه‌لیدر فکر وشکر و ذکر انسان

مناجات

حق تعالی عظمت عالمنك پادشهی
لامکاندر اوله‌ماز دولتنك تختگهی
خاصدر ذات آلهیسنه ملك ازلی
بیحدود آنده اولان کوکبهٔ لم یزلی
اثر حکمتیدر یرله گوگك بنیادی
طولو بوش جمله ید قدرتنك ایجادی
عزّت وشانی تقدیس قیلار جمله ملك
اگیلور سجده ایدر پیش جلالنده فلك

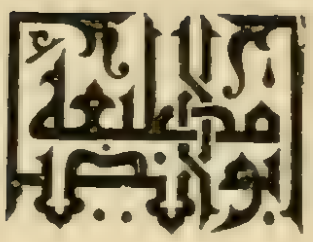

کتابخانهٔ ابوالضیا

دیوان شناسی

مشار الیهك اشبو دیوانیله فرانسزجه دن مترجم آثار منظومه سی ایکنجی دفعه ۱۲۸۷ تاریخنده کندی معرفتیله آیری آیری تشیل ایدلمش ایدی . نسخ مطبوعه - نزینك ندرتنه مبنی بوکره مخدومندن آلدیغم رخصت رسمیه اوزرینه ایکیسی برلکده اولدرق اولکیلر کبی مصحح صورتده طبع ایدلمشدر

معارف عمومیه نظارت جلیله سنك رخصتیله

هرحقی طابعکدر

قسطنطینیه

۱۳۰۳

مطبعهٔ ابوالضیا

حاصل اولان يأس و ملال عاجزانه‌مى اسبابيله برابر عرض ايتمكدر . يوقسه نفس كمترانه‌مى سر حلقهٔ رندان زمان وَياران صفايه مقتداى عرفان اولان ذات دولتلرينك نزهتگاه طبيعت وَبنا كردهٔ همت ومعرفتلرى اولان خرابانك تخريبنه امضا كش افتا اولهبيله‌جك علماى ادبدن عدايتمك حد حقيرانه . مدن خارج اولديغنى بيلير وَهرجهتله وقوع بولان خطيئات عاجزانه‌مدن طولايى عفو دولتلرينى نياز ايدرم . اول بابده وَهرحالده امر وفرمان حضرت ولىّ الامر كدر .

تمّ

مطبعهٔ ابو الضيا

« بن ایلر ایکن بو نظمی تزیین
« رنجور ایدی جسم وجان غمکین »

بیتنی اوقورکن گرك بنده گزك وَ گرك دائرهٔ الفتلرنده بولندیغم بعض قدر آشنایان عرفان ضیای بصیرتمزه بر عارضه گلمش قدر متأسف اولدیغمزی تأمین ایدرم . ملت عثمانیه‌یه لازم خصوصیله مفتون .. یت اولان ادبای زمانه‌یه الزم بولنان وجود دولتلری بو یله مسلك حقایق جویانه‌لرینه مغایر وَیالکز فائده‌سز دگل ملته عادتا میخانه قدر مضر اولان خرابانك ترتیبی وَ مقدمه‌سنك تنظیمی ایچون اوقدر اتعاب بیورلمامش اولسه‌یدی حب وطنله مألوف اولانلرك عمومنه بر یوك منت تحمیل ایدلمش اولوردی .

شو افادات وتصدیعاتدن مراد عاجزانه‌م خرابانك گرك مقدمه وَ گرك مندرجاتنده دیناً وَسیاسةً وَادباً حقیقته وَبالافتخار سالك اولدیغم مذهبه مغایر برطاقم سوزلره تصادف ایلدیگمدن طولایی

حقیقت شناسانه‌لری اقتضاسنجه بوسوء ذهابه هر کسدن اوّل ینه افندمز مانع اولمایسکز .

« کیم ایلسه اعتراف نقصان
« معذور طوتار کرم نهادان »

قولی هر نوع آثار اصحابی حقنده مسلمدر . فقط محاکمه ومؤاخذه‌یه متعلق سوز یازانلره گوره دگل. چونکه بیك ایکیوز بوقدر سنه‌لك برملتده ظهور ایدن بوقدر اعاظم شعرانك آثارینی انتخاب وتفریقه نفسنده حق واقتدار گورن برذات ایچون کندی فکری حقنده بشقه‌لری طرفندن وارد اوله‌جق مؤاخذاته معترف قصوری معذور گورمامك جائز اوله‌ماز سوزیله مقابله ایتمك :

« بن بیه‌یم سن یمه بن ایی‌یم سن فنا »

قاعدهٔ خود پرستانه‌سنی چهرهٔ حقیقتی ستر ایده‌میه‌جك برکهنه نقاب ایله اورتمکه چالشمق قبیلندن اولیور .

« عالم سکّا منحصر دگلدر
« هرکس بوجهانده بردگلدر . »

قولی کندی بطلانه بنفسه بینه دگلمیدر ؟ شعرك حسن وقبحی هرکسك کیفنه تابع اولنجه عموم ایچون منتخبات جمع ونشر ینه وَخصوصیله اومنتخباتی :

« شبان هوسنمای تنظیم
« ایتسون بوکتابی لوح تعلیم »

بیتیله نوظهوران استعداده خواجهٔ ادب وَمقتدای ارب صورتنده توصیه ایتمکه برحق قالیرمی ؟ رأی کمترانه‌مه گوره اشعارك ترجیحنده بردرجه‌یه قدر مذاقك دخلی وار ایسه‌ده فنون ادبیه‌ده بوخصوصده هوسات وجدانیه‌دن بیك قات بیوك برمیزان حقیقتدر . سعدالدینلرك، سیدلرك تدوین وتدقیق ایلدکلری قواعد مسلمه میدانده ایکن زمانمزك کنجلری آنلری براقوب‌ده اشعارده افندمزك مذاقنه تابع اولمق ایسترلر ایسه مسلك معارفپرورانه وَسجیهٔ

اوغراشه‌جغز؟ بوقدر آجیق، بوقدر فاحش خطیئات دخی نظم ایله سویلمینجه کسوهٔ حقیقته‌می گیرر ؟

« شبان هوسنمای تنظیم
« ایتسون بوکتابی لوح تعلیم »

اویله‌می ؟ ملتك عرفان وحمیتجه امید استقبالی اولان ارباب شبابك :

« روی گردونه روان اولسه سموم قهری گر
« چشمهٔ خورشید اولوردی کورهٔ قطران‌فشان »

وَیا :

« سپهر فتح ابوالفتح طاهران صاحب
« که برسپهر کی من‌سپهرکم زنهاست »

بیتلری یولنده تیمار خانه یاوه‌لری سویلمینی‌می آرزو بیوریبورسکز ؟

« ساده گوریجك بوانتخابی
« تعریض ایچون ایلرشتابی
« اول نظم‌که بنجه رایگاندر
« بردیگره خوش گلور جهاندر

ایلمزمی ؟ بو حالدری وَبرده افندمزك سلطان ادبای زمان اولدقلرینی دوشوندکجه « هرکارکه خسرو بکند شرنیست » دیمکدن بشقه سوز بوله میورم . مع مافیه خاتمه یه دائر دخی قلمك دیلی دوندیکی قدر برقاچ سوز سویلك ایسترم .

« جمع اولدی جمع اوللدن اجسام
« برانجمن ایجره بونجه اقوام
« بن دردینی بونده حاضر ایتدم
« گویا جمع عناصر ایتدم »

نه دیمك اولدیغنی آکلایه مدم ؛ مقدمه نك سائر یرلرندن فهم اولندیغنه گوره خرابات، عربی وَفارسی وَترکی اشعاردن مرکب اوله جق ! عجبا جمعده داخل اولان دردنجی لسان هانکیسی اولیور ؟ بوندن مراد چغتایی ایسه آنی ترکجه دن بشقه برلسان عد ایتمك مثلا فضولینك افاداتنده اولان شیوهٔ مخصوصه نظراً بغداد لسانی دخی برلسان دیگر حکمنده طوتمق قبیلندن اولمازمی ؟ برده حالا عناصر اربعه تشبیهاتیله می

« بنيان دروغ اولوب مؤسس
« مدح امرايه دوشدى هر كس
« يعنى شعرا اولنجه مضطر
« اشعار اولدى وسيلهٔ جر
« اعجام ايله اولديلر مخالط
« ابتدى بوده قدر شعرى فاسد »

يولنده اولان تدقيقات حكيمانه‌يه نه ديه‌لم ؟ شـوقدر وارکه هر كسك مدح امرايه دوشمسى ..... اسارته مبدّل اولمسـندن نشأت ايتمه برحال اولنجه افندمزك اوصاف پردازلغه گوسترديگكز اعتنا مسلك ... يت پروانه‌لرينه ياقيشيرمى ؟ ثانيا اعجام ايله مخاط اولمق عربده قدر شـعرى اسـقاط ايلديگى حالده بزده بطريق اولى ادبياته بيك درلو خلل ونقيصه ايراث ايده‌جگى معلوم ايكن آثار عجمدن وَخصوصيـله او آثارك مبالغات وترهات ايله مالا مال اولانلرندن يوز صحيفه‌لك قدر سوز انتخاب ايتمك « گفتى بكن وباز زن سـنك ملامت » معاتبه‌سـنه عرض استحقاق

الك زیاده شایان تأسف جهتی قلتیدر . هیچ نصل اولورکه خراباتك یوز اون صحیفه‌دن زیاده یرینی بزم گبی ادبیاتك دها معناسنه واقف اولمامش بر ملتك مبالغات وَاغراقاتی طولدیرسونده گرك کثرت وَگرك لطافتده یکانهٔ جهان اولان اشعار عربدن اوبجموعه‌ده یالکز یتمش صحیفه بولنسون ! بنده گز عموم شعرای عربك آثاری انتخاب اولنه‌یدی دیمك ایستیورم . فقط ترکجه‌نك او حاور انلی گر زمانلی صاچمه‌لرینه مدخل بولنان بر مجموعه‌یه ابوتمامك معلقات سبعه اشتهارنده اولان « السیف اصدق انباء من الکتب » قصیده‌سنك بیله ادخال ایدلمامسنه طوغریسی نقادانه بر حرکت نظریله باقه‌مامقده معذورم .

§

« چون شامده سلطنت قورلدی
« اخلاق عربده فاسد اولدی
« مجد اولدی ردائته محوّل
« ... یت اسارته مبدل

بیان حقیقت ایلدیکی وَیا تعبیر آخرله یالان سویلدی.
یکیچون کندیسنه شاعر دیمك فکر عالیلرینه توافق
ایده‌مامش؛ یا رباعی وَقطعه‌ده انفرادلری مسلم کل
اولان خیام وَابن یمینك بیله لسانه‌آلنمامسی نه‌مطالعه‌یه
مبنیدر؟ شعر وحکمتی مزج ایتمکده کندندن صکره
گلان ادبانك عمومنه غبطه رسان اولمش اولان
[ناصرخسرو] کُ معهود فهیم‌تذکردسنده‌کی قصیده‌سی
اولسون منظور عالیلری اولمامشمیدر. که الی الابد السنهٔ
تحمید وتذکیرده دائر اولمغه شایان اولان اسمی ایکی
کلمه ایله یاد اولنمغه شایان گورولمامش! بونلردن
بشقه نظیری گبی، خیالی گبی، قدسی گبی، فدا گبی،
نعیما گبی، نیجه نیجه اصحاب هنر خرابات عالیلرنده بر
مصطبهٔ آرامه نائل اولمق شرفندن محروم اولمشلردر. که
الکُ ادناسی نورس دگل حتی صائب گبی بیك شاعره
ترجیح اولنه‌بیلیر.

§

اشعار عرب حقنده اولان انتخاب دولتلرینك

« کتمنده نیجه تکلف ایتمش
« تحریف ایتمش، تصرف ایتمش
« صانمه آنی کیمسه طویمامشدر
« حیفا که غلافی اویمامشدر
« اول نظم گزین طورر سراسر
« آتشگده‌ده مثال اخکر »

یولنـده بوقدر تعریضـلر ایراد اولنمش ایکن اقتباس وانتحالده اودرجـه ایلری وارمق حیثیت ادیبـانه وَ شان حق گویانه‌لرینه موافق برشیمیدر ؟ شـعرای ایرانه متـعلق اولان ملاحظـات عاجزانه‌می ختم ایتمدن اوّل شـوراسنك دخی بیاننه لزوم گوریرم، که شیخ عطارك بلکه گلستاندن زیاده مشهور اولان [پند] منظومه‌سی عجبا نیچون آثار ادبیه‌دن عد اولنمامش ؟ یوقسـه عطارده شـاعر دیمك نقصیه اسناد ایتمك قبیلیدن‌می عد اولندی ؟ یاخودکه پند، ولو شاعر نکنجه اولسون خیریه‌نك وَخصوصیله مولد منظومه‌سـنك دونده‌میدر ؟ طوتهلم که شیخ عطـار آثارنده

مصراعنك قالب آخره وَ « لیس فی‌الدار غیره دیّار » مصراعنك لسان دیگره افراغ ونقلندن عبارت گورینیور !

§

حایهٔ خاقانی‌یه متعلق اولان : « تنظیرینك اولمز احتمالی » مصراعیله نابینك دیوانه دائر اولان « بش بیتنه برنظیره سویله » مصراعی ایسه شیخ غالبك حسن وعشقنده عینیله مسطوردر .

سنبل زاده وهبی حقنده :

« برده نه عجب‌که خلقی اول پیر
« سرقتدن ایدوب هماره تحذیر
« ایلر ایکن اعتنا اوزینه
« اوغرار کندی بیوك سوزینه
« دیوانده او مفتیٔ فن
« دزد سخنك دیلن کسر کن
« منظومه‌سی میرزا نصیرك
« دیوانده طورر او پیرك

او یولده اولان تواردلر پك كثرتلی اولدیغندن اقتباسده بودرجه ایلرو كتمك جائز اولدیغی اجتهاد عالیلری مقتضیاتندن اولمق ظننه ذاهب اولیورم . از جمله مناجاتده اولان :

« ذاتك سنك اول قدر بیوكدر
« یاننده بیوكلك الك كوچكدر »

بیتی شاعر دگل بلكه انسان نظریله باقمغه دخی تنزل بیورمدیغكز برذاتك [*] باصلمش، طاغلمش وحتی تیاتروده بیله اویناتمش اولان

« الهی بیوكسن بیوكسن بیوك
« بیوكلك یانكده قالیر پك كوچك »

بیتنه پك بكز بیور ؟ كذلك مناجاتده اولان :

« بوقبه‌ده گرچه چوق صدا وار
« یوق دارده سندن اوزكه دیّار »

بیتی « باقی قلان بوقبه‌ده برخوش صدا ایمش »

[*] بو ذاتدن مقصد صاغیر احمد بك زاده علی حیدر بكدر .

درت شاعر ظهور ایدیوردہ زمان انقراضی بولنان ایکی عصر ایچنده اون بش منتخب شاعر بولنیور ؟

« اکثر سوزی طالب وکلیمك

« اشکنجه‌سی طبع مستقیمك »

قولی موافق حق برسوزمیدر؟ طالب گبی :

« هنوز اندك شعوری دارم ای ساقی زمن بگذر

« بچشم مست خود تکلیف کن این جام خالی‌را »

یولنده لطائف وَیاکلیم گبی :

« بامن آمیزش اوالفت موجست وکنار

« روز وشب بامن وپیوسته گریزان ازمن »

طرزنده بدایع اختراعنـه قادر اولان بلغایه طبـایع سلیمه‌نك اشکنجه جلادی نظریله باقمق نصل لایق اولور؟

قاآنی‌یه دائر اولان :

« گلسه نه‌عجب سلفدن آخر

« مجلسلره کج گلیر اکابر »

بیتنك مألنی « عادت بودر آخرده گلور بزمه اکابر » مصراعیله توارد قبیلندن عد ایتمك ایسـتردم . فقط

نه‌دن کماله اسناد نقیصه قبیلندن اولسون ؟ اصحاب نبی حقنده جائز اولان بر وصف اولیای کرام ایچون نصل تنزیل قدری موجب اوله‌بیلور؟ اصحاب حالك کبی یاران پیغمبریدن عالی اولدیغنه دائر بر قاعدهٔ جدیده‌می کشف اولنمشدر ؟

§

نه غریبدرکه رودکینك زمان ظهورندن بیك تاریخنه کلنجه‌یه قدر آلتی یوز للی سنه‌دن زیاده‌در . ظهور ایدن ایران شعراسی ایچنده یالکز اوتوز آلتی ذاتك نامی تعداد اولنمش ایکن بیك تاریخندن صکره کلان شعرا حقنده هم :

« بیکدن صکره کلوز اواخر

« برشاعر تام ایچنده نادر »

وَهمده تعریض کورنلرندن قطع نظر ستایشلریله برابر اون بش شاعر اسمی تعداد بیورلمشدر . نصل اولیورکه اعتقاد عالیلرنجه ایرانده شعرك دور کمالی اولان آلتی بچق عصرظرفنده شایان ذکر یالکزاوتوز

« نای خشك وچوب خشك وخشك پوست
از کجا می آید این آواز دوست »

بیتندن گوزل برمفرد نظامینك خمسه‌سنده‌ده بولنه‌ماز.

« من بنده شدم بنده شدم بنده شدم
« من بنده بپای تودر افکنده شدم
« هربنده‌که آزاد شود شاد شود
« من شاد برانم‌که ترابنده شدم »

رباعیسنده متین براثر خیام‌ده دخی بوقدر .

§

مقدمه‌نك اشعار عربه متعلق اولان فصلنده :

« کعب بن زهیری قیلدی حضرت
« شایستهٔ پردهٔ سعادت
« حسان ایدی شاعر پیمبر
« اصحاب گزینده شاعر اکثر »

دییورسکز ؟ اصحاب کزین اکثریت اوزره شاعر اولنجه مولانا گبی، کاشنی گبی اهل‌حاله شاعر دیمك

« شاعر دیمك اویله اهل حاله

« اسناد نقیصه‌در کماله »

یتـلرینه نظراً اعتقاد دولتلرنجه برانسـان نظم ایله افادهٔ مرام ایتمك ایسـتدیکی زمان حقیقتدن بتون بتون انسلاخ ایله یالانجیاق ایتمدکجه شاعر عنوانـنه مظهر اولهمیه‌جق! قولکزده بوادعایه قارشو فضولینك « الدانمه‌که شاعر سوزی البته یالاندر ! » مصراعنی ایراد ایلسـه‌م ، رأی عالیـلرینه معارضه صددنده ینه او فکردن آیرلمامش اوله‌جغمدن انفعال دولتلرینی موجب اولماز صانیرم . شوراسـنی‌ده آیریجه بیان ایتمك ایسـترم ، که حضرت ملای رومك مثنویسی وَ گرك دیوانی نشـئهٔ تصوف اوزره صرف آلهیاتدن معدود وَصنایع شعریه‌دن عاری بعض ابیاتی حاوی اولمغله برابر ایرانك الٔ بیوك شعراسنه غبطه رسان اوله‌جق پك چوق اشعاری دخی جامع وَ بناءً علیه حضرت پیر (قدس مأثرهم) ولی وَهمده شاعردر.

« ممدوحنی خیره سوق ایدر هپ
« هر برسوزی بویوله گیدر هپ
« سویلر عدلك ثوابی اوزره
« سویلر ظلمك عذابی اوزره »

بیورلمش ایکن قصائد سنیه‌لرنده سعدینك مسلکی ترك اولنوب‌ده انورینك طریق سقیمنه گیدلمسی شایان استغراب دگلمیدر ؟ بز افندمز گبی مقتدای ادبا وَملجأ عرفا اولان برذاتی :

« وراك بفعل مایقول وربما
« مزق الحدیث یقول مالا یفعل »

بیتنك مصراع ثانیسنده اولان گروه ایله اطراد حالنده دگل مصراع اوّلك وصفنه مظهریتله انقراد کالنده گورمك ایستر ایدك . جناب مولانا وَحضرت کلشن حقنده ایراد بیوریلان .

« مقصدلری بونلرك عیاندر
« شعر ایله حقیقتی بیاندر

« ممدوحنی گوکلره چیقارمش
« یوق گوکلره لامکانه وارمش
« ایتمش صله دردی ایله بیجا
« برخر منشی مسیحه همپا
« معناده کدالغه اوزنمش
« شعریله شرابه‌دك دیلنمش
« حقّا که لطیف سوزده بولمش
« فرض ایلیه‌لم که معجز اولمش
« نظمنده نه‌دگلو اولسه صنعت
« استاد یالانجیدر نهایت
« امّا اوقو سعدی‌یی سراپا
« باق نیجه قصیدهٔ دلارا
« تدقیق ایله بتون بیانن
« طوت وصفده او یله بریالانن
« نظم ایتدیگی نسخهٔ فریده
« هب موعظه‌در دگل قصیده

سعدينك وصفنده اولان :

« برجيس ادا عطارد آيين
« شعرى شعرى ونثرى رنگين »

بيتنده اوقدر يلديز تشبيهلرى جمع بيورلديغى حالده مصراع ثانينك قافيه‌سنده رنگين‌برينه [پروين] دنيله‌مديگنه تعجب ايتدم . بولفظ مراعات نظيرى اكمال ايتدكدن بشقه ادبيات عتيقه‌يه گوره نثر ايله پروين آره‌سنده برطاغنقلق علاقه‌سى اولديغندن، مناسبتلرى برجناس خطيدن عبارت اولان « شعرى ، شعرى » تركيبندن دها گوزل اولوردى صانيرم .

« تنظيم سخنده ايلرم بن
« سعدى‌يى مرجع انوريدن »

بيتنده اولان مرجع كلمه‌سنك ايلرم اداتيله برابر ترجيح مقامنده استعمالى شيوهٔ لسانه ياقيشيرمى ؟ سعدى ايله انورينك مقايسه‌سنده :

« ايتمش عمرين اوصاحب لاف
« اغراق ومبالغه‌يله اتلاف

بیتك مألی دخی یکدیگرینی مؤید اولمازمی ایدی ؟
نظامی ایچون ایراد بیوریلان :

« ویرمش آکا شهرت وصلابت
« تکثیر تنافر وغرابت »

بیتی‌ده جالب نظر گورینیور ؛ اوّلا تنافر وغرابت نظامی‌یه نصل شهرت و صلابت ویره بیلیور ؟ دیمك‌که او شهرت منفور وکاذب وَاوصلابت مدّعای اهل صلیب گبی غریب وغارب ایمش ! یا حال بویله اولنجه نظامی حقنده :

« بردرینه لیك اوپیر فانی
« یوق خمسه‌سنه نظیر ثانی »

ستایشنه محل وارمیدر؟ اگرخمسه‌سی تنافروغرابتدن بری ایسه نیچون تصریح بیورلمامش ؟ خمسه‌ده او نقیصه‌لری جامع ایسه نصل دنیاده نظیری‌بولنمیه‌جق براثر عد اولنه‌بیلیر ؟ برده : « یوق خمسه‌سنه نظیر ثانی » مصراعنده اولان ثانی قیدینه نظراً نظیر اوّل موجود اولمق لازم گلیور. اونظیر هانگی خمسه‌در؟

گوسترەرك شانى اعلا ايتمش وَهمده كندىسنك بيوكلگى بيوك طوغمقده قياس ايدەجك قدر افكار سقيمه اصحابندن بولنديغنى ابراز ايلمشدر . خاقانى حقنده :

« طبعى غرّا وَشعرى غرّا
« امّا ادراكدن معرّا »

بيتى ايكى سكته ايله برابر برده معناسزلغى جامع دگلميدر ؟ مادام كه خاقانينك شعرى ادراكدن معرّادر غرّالغنه نصل حكم اولنەبيلير ؟ واقعا آنى تعقيب ايدن :

« چوق نكتەلرى آچلامشدر
« چوق سوزلرى آكلاشلامشدر »

بيتى ايله خاقانينك عموم ابياتى ادراكدن معرّا اولمديغنه ايما اولنمش ايسەده بوده يوقاريكى بيتى تأويل دگل بياغى نقض ايدييور . مصراع ثانى (امّا چوغى دركدن معرّا) طرزنده اولسەيدى سكتهٔ قبيحەدن وَ معناسزلقدن قورتلمغله برابر ايكى

آلتی قات توسیع ایلمش اولان بر شهریار غازینك برقاچ بیك پارلاق یالاننه قاپیلوبده بر رافضی یی اومدیغی قدر توقیر وَبیت‌المالی بیهوده یره اتلاف ایتمدیگنه تأسف ایتمك افندمز گبی قواعد شرعیه وَدقایق مدنیه‌یه وقوفلری مسلم اولان بر ذات عالیقدرك وجدانه لایح اوله‌جق خواطردن میدر؟ محمود غزنوینك فردوسی حقنده اهلپرورلگی ایلری گوتوره‌مامسی کندنجه بر نقصان اولسه بیله فردوسینك دین وملته او قدر خدمتی سبقت ایتمش اویله مبارك بر ذاتی هجو ایتمکده اولان ادبسزلگی قدر بر قباحت دگلدر آ! اغراقات معلومهٔ عجمانه‌دن حکیم عنوان کاذبنه نائل اولمش اولان فردوسینك هجو معهودی بقا بولمغله نه لازم گلیرکه مبارك :

« اگر شاه را شاه بودی پدر

« بسر بر نهادی مراتاج ور . »

بیتنده هم پادشاه مرحومك سلطنت میراث یدیلرندن اولدیغی حالده قلیجی اتمگیله او مسنده نائل اولدیغنی

تصدیقه‌ده مجبوریت درکاردر . حقنده‌اولان ستایش دولتلرینی متعاقب اونقیصه‌سنده بحث بیورلمش اولسه‌یدی عصرك افکار حکمتنه دها مطابق وَادبیات حاضره‌نك موجدلرندن بولنمق صفت فاخرهٔ دقایقشنا‌سیلرینه هرجهتله لایق اولوردی صانیرم .

« یازق اوشهنشه قوی‌یه
« سلطان جلیل غزنوی‌یه
« ایتدی او سخنور جهانه
« نجلی ایله ظلم بیکرانه
« کیتدی ایکیسیده قالدی موجود
« شهنامه ایله همجای معهود »

یولنده اولان محاکمهٔ سنیه‌لری عصرمزده رغبت عرفایه دگرمی ؟ محمود غزنوی فردوسی یی مأمول ایتدیکی درجه‌لرده بهره‌دار احسان ایتمدیسه بوکا سبب مذهبجه اولان اشتباهی ایدی . حدود هندوچین اوزرنده شوکت اسلامی اودرجه اعلا ایتمش وَپدرندن بولدیغی ملکی یالکز مشرکلر الندن فتح ایتدیکی یرلرله بش

ثانیاً، ولو شعرك ترقیسی تلاحقه محتاج اولسون؛ رودکینك هر وزنده هر نوع شعر سویلمسی ایرانده کندندن اوّل شاعر گلدیگنه دلالت ایتمز. چونکه معلوم عالیلری اولدیغی وَحتی مقدمه‌ده دخی بیان بیورلدیغی اوزره اوزان عجم عروض عربدن مستعار- در. رودکینك زمان ظهورنده ایسه عربك عروضی تدوین اولنمشیدی. مشار الیهك معرفتی کندی لسانی اوزره عربك اشعارینه اوزان وَحتی صنایعیله تقلیددن عبارت اولیور. بوقدر مزیت ایسه برصاحب فطنت ایچون نه‌دن محال اولسون؟ نیچون تلاحق افکار وَتتابع ادواره احتیاج گوسترسون؟

« فردوسی‌یه وصفده ایرلمز
« برکیمسه‌یه بوشرف ویرلمز »

مألی انکاری غیرقابل برحقیقتدر. فقط فردوسنك:

« فروشد بماهی وبرشد بماه
« یل نیزه وقبهٔ بارگاه »

یولنده اولان مبالغاتی چکیلیر شیلردن اولمدیغنی

« هرروزنده قطعه ایتمش املا
« برچوقده رباعیٔ دلارا .
« برمخترع جدیده البت
« بوجودتی ویره‌مز طبیعت
« زیرا حکم طبیعت اوزره
« افکار یورر بطائت اوزره
« عالمده ظهوره گلدی روشن
« تدریج وتلاحق ایله هرفن . »

یولنده‌کی محاکمهٔ علیه‌لری دخی برایکی جهتله مجروح گورینور . اوّلا شعره مخصوص بعض فنون وار ایسه‌ده شاعرلك مادّه‌سی برفن دگلدر ؛ بناءً علیه ترقیسی تلاحق افکاره احتیاج گوسترمز .

بالعکس الٔ بیوك شاعرلر منسوب اولدقلری ملتلرده ادبیاتك ابتداسیله برابر ظهور ایده گلمشلر. در ؛ عربده اصحاب معلقات، یونانده اومر، لاتینده ویرژیل، اسپانیاده سروانتز، انگلتره‌ده شکسپیر. فرانسه‌ده قورنی، مولیئر، آلمانیاده شیللر، گوته گبی .

ایدر . شمدی برازده فارسی وعربی‌یه متعلق بعض مطالعات ایرادینه جرأت ایده‌جگم :

خراباتك فهرستنده شعرای عجمدن اوتوز سکز ذاتك نامله‌ری گوریلیور . حال‌بوکه مقدمه‌نك اشعار فارسی بحثنه متعلق اولان فصلنده بو اوتوز سکز ذاتدن اون برینك نامی یوق . بونلر شاعر ایسه نیچون مقدمه‌ده حاللرندن بحث‌اولنه‌مامش؛ دگلسه‌لر نه‌دن اثرلری خراباته داخل اولمش ؟ بو التزام غریب شعرای ترك حقنده دخی وقوع بولمش؛ وحتی بالاده‌اشارت‌اولنمش‌ایدی . هرنه‌حال ایسه.....

مقدمه‌نك احوال شعرای ایران عنوانلی فصلنده :

« ایرانده دینور برنجی شاعر
« استاد ادیب رود گیدر .
« لکن گورینورکه بو روایت
« عقلاً اوله‌مز قرین صحت،
« زیرا او هنرور گزیده
« هروزنده سویلمش قصیده،

بيورلمش . حال بوكه ..... دن برى هانكى مأموريتده بولونلديسه كنديسنى تحقير واعتراضلر آلتنده ازه گلديگكز براز احوال ملكه واقف اولانلرك جمله‌سنه معلومدر . ظفرنامه گبى آثار برگزيده‌لرينك هر برى گرك آنك وگرك رفيقنك گوكللرينه هلاكارينى تسريع ايدوجك درجه‌لرده تأثير ايلديگنى‌ده هر كس بيلير . بونلرك آره‌سنده برده يالوارمقلر، اعتذارلر، تضرعلرمى وار ايدى . عالمه قارشى سيئاتندن بحث ايلديگكز آدملرك مجالس تنهاييده اتكلرينى اوپر، حسن توجهلرينى‌مى نياز بيورردىكز ؟ استغفرالله ! بز علو فطرت سنيه‌لرينى بودنائتدن دائما برى بيليرز .

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

§

اشعار تركى حقنده بوقدر تصديعات كفايت

« شکرانه » عنوانلی اولان قصیده بتون بتون غریب برشی اولهرق ، بز ایسه ذات والای کریمانه‌لرینی .... پروران زمانك مقتدالرندن ، وَاستقبال امتك امیدگاهلرندن بیلدیگمز ایچون آنك حقنده بعض استیضاحاته احتیاج گورورز . [*]

. . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

« یالواردم اعتذار وتضرعلر ایلدم
« اصلا تغیر ایتمدی کین وخصومتی »

[*] نقطه ایله چیلان محللر ضیا پاشا مرحومك مسلك سیاسیسی حقنده بعض مؤاخذات واستیضاحاتدن عبارت اولدیغندن ، وتخریبی نشردن مقصود اصلی ادبیاتك اقسام عدیده‌سنه متعلق اولهرق بر اثر کزیندن منتسبین شعر وانشایی مستفید ایتمکدن عبارت اولدرق سیاسیات وشخصیات کبی مسائل ایسه ذاتاً بومجموعه‌نك مقصدندن خارج بولندیغندن بالاختیار ترك اولندی . [للطابع]

درجه‌یه گلمش اولان عریضهٔ عاجزانه‌می خرابات قدر برکتاب شکلنه گتیره جگندن، وَسویلنیله‌جك شیلر بدایع آشنای کمال اولان نظر حکیم دولتلرینه ذاتاً مستور اولمدیغندن، اوتفصیلاتدن کفّ لسان ایلدم . فقط شتائیه‌نك ایکی بیتنی بردرلو مسکوت عنه براقه‌میه‌جغم؛ اوبیتلرده :

« زمستان گلدی؛ حکم زمهریر ایردی جهان اوزره
« فلك آق جامه‌لر کسدی سواد بوستان اوزره »

مطلعیله

« ویرر اول رتبه طبع آتشه حکم برودت کیم
« سمندر پاره‌لر پرواز ایدر باد وزان اوزره . »

مفردیدر . سکوت ایله گچشدیرمدیگمه سبب ایسه دنیاده اثواب کبیر بوستان اولدیغنی ایشتمدیگم وَبرده سمندره پارچه اسناد ایتمکده برتوجیه شاعرانه بوله‌مدیغم‌در . ذکر اولنان قصیده‌لر صرف مبالغات عجمانه وَخیالات طبیعت گدازانه‌دن عبارت اولدیغی ایچون محاکمه‌لرنده پکده اهمیت یوقدر . فقط

« ملجاء بیچار کانسك دستگیر اهل غم
« خاکپای دولتکدر ؛ عالم کهف الامان . »

مضمونیده غریب گورینیور ! عالمك التجا گاهی نه تحف کهف ایمش که آیاق توزندن یاپلمش ! ظاهر بوندن طولایی اولمق گرکدرکه دنیاده روزگارك خفیفجه برصدمه سنه اوغرایانلر، اوتوزلرك همان برهوا اولمسی مناسبتیله صغنه جق بریر بوله میورلر !

« قنده بن، قنده ادای حق وصفك اولسه ده
« کنج حکمت خانهٔ فکرمده بیك واسع لسان . »

مألیده یکی چیقمه برشی ! کوشه لرده وَیا خزینه لرده دل صاقلاندیغنی ایشتمامش ایدك ! واقعا بعض بقال دکانلرینك کوشه سنده، بوجاغنده ادرنه نك صیغیردلی گوریلیور؛ فقط البته مضمون دولتلری آندن مقتبس دگلدر . گرك بهاریه وَگرك جلوسیه وَگرك شتائیه نك حاوی اولدیغی خلاف طبیعت برچوق مبالغاتك برر برر تشریحنه گریشمك، اوزونلغی کلال ویره جك

جـود وسخا ایله نه آلیش ویریشی اولسـه گرك ! عجبا بو اسم ایکیسـنك آخری میم او لمق مناسـبتیله (حاتم) یرنده‌می استعمال اولنمشدر ؟ یوقسـه حاتم دینلدیکی حالده صاحبقران قافیه‌سی معناسز قاله‌جغندن براوشـاغك افندیسی طرفنـدن مرجان بالغی آلمغه گیـدوبده پالاموط گتیره‌رك ، مظهر سـؤال اولنجه ، « کیم اینمش دگزك دیینه ، کیم قویمش بونك آدینی ؟ هـا پالاموط دیمه‌ده مرجان دییویر ؟ » یولنـده‌کی جوابی گبی . هاسزده رسـتم لفظندن حاتم معنـاسی آگلاییویرگ‌می بیوریله‌جق ؟

« بابی اول برج شرفدر کیم دگل زر خلقه‌لر

« مهر دولت ، ماه اقبال آنده ایتمش اقتران . »

مفردی برشیئه بگزه‌دیمی یا ؟ مهر وماهك قرصلرینی خلقـه‌لرگبی اورته‌سی دلیك برشـیئه تشبیه ایتمك موافق طبیعتمیدر ؟ یاهله او گومش گبی بیاض اولان قمرك صاب صاری آلتونه مشابه طوتلمسی رنك آشنا - یان معانی نظرنده نصل مقرون قبول اوله‌بیلیر ؟

یری وارمیدر ؟ معهود ابراهیم پاشا چراغانلرنده یوموزطه قبوغیله قندیل یوزدیرلدیکنی یاد ایتمك ایچونمی شراب ایچنه‌قدح قویویریله‌جك ؟ یوقسه قسطمونی عمله‌سنك آیران چناغنه چامچاق صالیویرلدیکنه رندانك عشرت مجلسنده تقلیدمی اولنور ؟ بوندن بشقه گلك باده‌یه تشبیهی یالکز رنگندن طولایمی اولیسور ؟ طوتمکه گلك مله رنکچه مشابهتی اولسون . برینك اجسام صلبه‌دن ، وَدیگرینك اجسام مایعه‌دن اولدیغنه نه‌دیه‌لم؟ گل‌ده لاله، لاله‌ده گل‌صورتی عجبا طبیعتك هانگی بدیعه‌سندن استنباط اولنمشدر؟ فرض ایده‌لم که گل برهوس طفلانه ایله لاله‌یه قونیله بیلسون . بووضعده برلطافت حاصل اولمق احتمالی وارمیدر ؟ هله لاله گلك ایچنه نصل درج اولنه بیلیر ؟

« مجلس فضل وهنرده خواجهٔ دانش قرین
« عرصهٔ جود وسخاده رستم صاحبقران . »

بیتنك تشبیهاتنده برملایمت گوره‌میورم . رستمك

ترجیعك : ـ « اجرام بی‌نهایه ایله پردر آسمان »
مصراعیله بدأ ایدن بندنده فن هیئتجه اولان معلومات گونش قدر جلی ، سیارات گبی متعدد دلیللر گوسترد کدن صکره ، افلاکك ییلان گبی بوکم بوکم برشی اولدیغی اعتقادنده بولندیغکزه نصل احتمال ویره‌یم ؟ او اعتقاددده بولندیغکز حالده اویله بر مناسبتسزلگی لسانه گتیرمکزه نصل تعجب ایتمیم ؟ افندمز شاعرك اینانمدیغی سویلر طاقنمیسکز ؟ انوری حقنده ایراد بیوردیغکز « استاد یالانجیدر نهایت » وصفنی حق عالیلرنده قبول بیوررمیسکز ؟ افلاکده طبقات اولمغله اژدره بکزه‌مسی نه‌دن لازم گلسون ؟ قات بشقه، بوکم بشقه دگلمیدر ؟

« گاه ساغر باده‌ده گه‌باده ساغرده طوروب،
« گلده لاله، لاله‌ده گل صورتی اولسون عیان . »

تصوّرینك ، مقدمه‌ده کمال شدتله تقبیح و مؤاخذه بیوردیغکز شوکت و بیدل خیالاتندن آشاغی قالیر

دیدیگی مطایبات ادبیه‌ده مشهور اولان حکایاتدندر .
اوقبیلدن او یله [عوج بن عنـق] گبی افلاکه سر
چکمش اولان وَمفتونلری ایچون آیاغنـه یوز سور-
مکدن بشقه برحاله وصول ممکن اولمیان (یار) دن
فارغ اولسه‌ق حقلی دگلمی‌یز ؟

« صانکه برگنجینه‌در ؛ بوحسن ایله روی‌زمین
« اژدهای پاسباندر آ گا قات قات آسمان .»

بیتنده اولدیغی گبی ، نفعینك :

« شچراغ دین ودولتدر وجودك حفظ ایچون
« قات قات اولمش اژدهادرهفت چرخ چنبری .»

تشبیهنك عیناً نقلنه قواعد ادبیه‌ده برجواز وار ایسه
بنده گزده برینك حقنده :

وجودی جوهر علم وهنر گنج نهانیدر
فلکلر قات قات اولمش اژدهای پاسبانیدر .

مطالعنده برقصیده سویلگه باشلایه‌جغم . یا هله انتحا-
لنه تنزل بیوریلان مأل‌باری دگرلی برشی‌اولسه !....

مألی تصوّرات شاعرانه‌نك اعاجیبندن معدود اولسه شایسته‌در. گومش زنجیرلره باغلی دلی گورمامشدك. بوتشبیه اولسه اولسه خفایای تشریفاتی بزم گی عجزه‌یه مستور اولان ..... عاداتندن مقتبس برشی اوله‌جق!

« سرولر افلاکه سر چکمش مثال قدّیار. » مصراعنده قدّی توصیف اولنان « یار » غول بیابانیمیدر؟ یوقسه بعض مثللرده ایشتدیگمز باشی گوکده، آیاقلری یرده اوماجی عربمیدر؟

برواعظ، اگر فلان کیجه، فلان نماز ادا اولنورسه، مکافاةً انسان باشی مشرقده آیاغی مغربده برحوری‌یه مالك اولور؛ دیه‌سی اوزرینه سامعیندن برینك: ـ واعظ افندی! فقیراونمازی قیلارم؛ فقط مکافاتی اولان حوری‌یی ایسته‌مم؛ چونکه بن‌باشینك یانده ایکن آیاق اوجنده ویا وسط بدنده برمنا‌سبتسزلك ظهور ایده‌بیلمسندن امین اوله‌مم! ـ

تشبیهلرندن حاصل اولان تصور (دولاب) ك اون دردنجی نومروسنده گوردیگم [چارشنبه قاریسی] تصویر ینه‌ده رحمت اوقودییور. [۱] باغچه قدر، یعنی دیوآنالرندن بیوك برجوده گل قدرجق برچهره نصل یاقیشیر ؟ یا هله ارغوان ایله غازه بیننده نه وجه شبه تصور بیوردیکز؟ لیلاق گل یاپراغنه یاپیشق برشیمدر؟

« هرفراز نخله گیدردی برر زرّین کلاه
« صبحدم عرض شکوه ایدوب شه خاورستان. »

تشبیهنه بوزمانده محل وارمیدر ؟ پادشاهلرك شوگا بوگا آلتون کلاه گیدیردیگی نرده گوریلیور ؟ اسکی شاعرلرده بویله تشبیهلر یاپارلرمش ؛ فقط زمانلرنده مشبه‌به عد ایتدکلری اشیاده موجودایمش دگلمی ؟

« بید مجنونه صفاسندن ینه گلمش جنون
« کیم گومش زنجیرلرطاقمش آگاجوی روان. »

[۱] دولاب ۱۲۹۰ سنه‌سنده نشر اولنان برمجموعه ایدی .

هله منتخبات آره‌سنه ایکی معناسیله مهمل ایکی قصیده درج اولنمسنی کمالات ادیبانه‌لرینه بر وجهله لایق گوره‌مدك ، چونکه : « کلام مهمل اولورسه مأ لده اهمالده اولسه مکمل اولور . » یولنده برقاعده گوره‌میورز . هربیتی هیچ اولمازسه او ایکی قصیدهٔ عالیلرینك ابیاتی قدر اولسون متین بر مهمل دیوان گورمشدم . قصیدهٔ سنیه‌لرینك خراباته درجیله بر ابر او دیوانه وَحتی صاحبنك اسمنه دائر مقدمه‌ده برکلمه بیله بولنمامسی غریب دگلمیدر ؟ قصیده‌لرك مهملاتی یك نظرده آ کلا . شیلیر شیلردن اولدیغندن ، تصدیعدن احترازاً او بابده تفصیلاتدن اجتناب ایدرك ، یالکز هربیتنه برکرّه امالهٔ نگاه دقت بیورلمسنی توصیه ایله اکتفا ایلدم .

شیمهٔ مسامحه کاریٔ عالیلرندن اغتصاب عفو ایله برابر بهاریه حقنده دخی برقاچ کلمه سویلمك ایسترم:

« دوندی برشوخ دل آشوبه طرب گاه چمن
« کیم رخی گل ، زلفی سنبل ، غازه‌سیدر ارغوان . »

دنیاده عدالت و اقبالجه هیچ مثالری مشهود اولمیان دور دولتلرینه ترجیح ایتمك شعرده دگل حمّا صایقلامسی آره‌سنده بیله اولسه عند الله مسئولیتدن وَ بین الخلق محجوبیتدن بری قاله بیلمسی قابل اوله‌جق یالانلردن دگلدر صانیرم .

« عنایاتیله مرده عالمه بخش حیات ایلر
« یا عیسی درکف پرجودی، یاخودا برنیساندر.»

تشبیهی انسانه نه قدر غریب گورینیور . ممدوح دولتلرینك یالکز آوجینك ایچی [الوالعزم] دن پیغمبر اولنجه بتون وجودی نه اولمق لازم گلیر ! بنه تکرار ایده‌لم : « سبحان من تحیر فی صنعه العول ! »

« کل و بلبلدن اوزکه کیمسه‌ده یوقدر زماننده
« گرك فریاد و افغاندر؛ گرك چاك گریباندر. »

بیننده نه‌عجب شیوهٔ لسان اختیار بیورلمش! اوقودقجه گندیمی علیشیر زمانی بخارا ده ، وَیا فضولی وقتی بغداده ظن ایدییورم .

« ادراك معالی بوکوچوك عقله گرکمز
زیرا بو ترازو اوقدر ثقلتی چکمز . »

معذرتندن بشقه سویلیه جك برسوز بیله میورم . یعنی شونی آکلامق ایسترم . که ممدوح دولتلرینی صحیحاً تألهیی بیورمق ایسترسکز؟ یوقسه مقصد عالیلری انسانیتدن ملکیّت وَیا حیوانیت و جمادیته تحویل ایتمکمیدر ؟

. . . . . »
« که عصری غبطه بخش عهد فاروق و سلیماندر . »

. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .

. . . . . دیه‌لم که مقصد مبالغه ایمش . ملت اسلامیه‌نك ادوارنده اك ضعیف . اك آشاغی گوردیکمز بر عصری ، برنبیّ ذیشان ایله برصحابیٔ عالیقدرك

گلستانلردن، بوستانلردن قیاس ایتمکه عقل قائل اولسه، گوز راضی اولمق احتمالی وارمیدر ؟ یوقسه بوغاز ایچنك وصفی ایچون اله قلم آلنجه خیال بی مثال دولتلری مسلّم عالم اولان سرعت جولانی اقتضاسنجه (تایمس) ویا (سن) نهرلرینك کنارینه‌می انتقال ایتمشیدی ؟

« روا اولمز اگر تشبیه اولنسه بیت معموره »
« بونك حسنی عیان زیرا آنك آثاری پنهاندر. »

نه دیمك ؛ اوّلا بیت معمورك آثارندن نه مراد اولنمش؟ عجبا « بیت معمور » بیتلرمی یاپار ؛ بنالرمی اعمال ایدر ؟ ثانیا بیت معمور اعتقادمزجه « بیت الهی » اولوب، احتمال که توصیف بیوردقلری سرای، شدّادك جنتنه فائق اولا بیلیر . فقط اللهك بیتندن مرجح طوتلمسنه عقل و نقل جواز ویررمی ؟

« بورسمی طرح ایدن معمار طبع .....
بو معناجه آگا صنع بشردر دینسه بهتاندر. »

بیتنده‌کی نکته‌یی بیلمکدن دخی :

« هواسی روح‌بخشا خاکی رشك روضهٔ رضوان
« شرابی آب حیوان دلبری غایتده فتاندر . »

بیتنك « خاکی رشك روضهٔ رضوان » غلوّینی مبالغات شاعرانه سیئاتیله اعتیاده باغشلایه‌لم؛ مملکتك شرابنی وصف ایتمکده بر لطافت وارمیدریا ؟ خصوصیله افندمز اوروپایده گورمشدیکز « برشیشه شراب وبرسمن خد » مقصد شاعرانه‌سندن اوزمانلر البته بتون بتون اتّقا بیورلمامشمیدر !

بوغاز ایچی وصفنده اولان :

« ایکی جانبده رنگین کاخلر ، کاشانه‌لریر
« ایکی ساحل سراپا باغ وبستان وگلستاندر . »

بیتی صرف بداهته قارشی بریالان دگلمیدر ؟ واقعا ایکی ساحلده افندیلرمزك بعض شدادی بنالرینی . قوناقلرینی گوریورز ، فقط قوزغنجقده‌کی چیفیت یالیلری قیلندن اوله‌رق اکثریت اوزره ایکی ساحلی طوتمش اولان خرابه‌لری اوکاخلردن ، کاشانه‌لردن

قطعیر تمثیلنی حق دولتلرنده ولو لسان عالیلرندن اولسون ایشتمگه تحمل ایده‌مز ایسه‌کده ، بیك ایکی یوز سنه‌دن بری دنیانك همان بر ثلثنده نشر آثار کمال ایدن اوچ بیوك قوملك الك بر گزیده، الك منتخب شعرلرینی جامع اولمق اوزره ترتیب بیوریلان ایکی یوز سکسان بش صحیفه‌سنی کندی آثار علیه‌لرینه حصر ایده‌جك قدر اعتنای نفس حالنده بولنمه‌لرینی دخی کمالات تواضع پرورانه وَفضائل ادیبانه‌لرینه یاقشدیره‌مدم !

هله ایراد بیوریلان قصائدده ولو ادبیات عتیقه‌یه مطابق اولسون، عصرك ترقیات حکمیه‌سی ایله اصلا توافق ایده‌میه‌جك بعض بیتلر بولندیغنه تأسف اولنور؛ از جمله :

« دگلدر جدول دریا اولان جاری بوغازلردن
« اوشوخی گورمگه گویا که دریالرشتاباندر. »

بیتنده معنادن اثر کوریله‌میور ! استانبول حقنده :

بیتی گبی تشبیهنجه غایت ثقیل و مناسبتسز برسوزی ابقا بیورمشکز ! بوکا نه دیهلم ؟ هیچ عاکف پاشانك عدم قصیدهسندن :

« آکلامش نسبتی مهر ووفای یاره
« ایدن اولدر دل بیچارهیی جویای عدم . »

بیتی گبی رنگین ونازهنین سوز طرح اولندقدن صکره، عزت ملانك یوقاریده بحث ایتدیکم دیکنلی میکنلی بیتی بر منتخباتده ابقامی ایدیلیر ؟

§

تربیهسزلکمه محمول اولسه بیله ایکی معناسیله ادبه متعلق بر افادهنك دها ایرادندن کندیمی بردرلو کری آلامیورم؛ شونی دیمك ایسترمکه :

بن کتدکجه یوله کیدیدم
بر منتخبات جمع ایدهیدم .
شهنامهلر ایتمش اولسهم انشاد
بر بیتمی ایلهزدم ایراد

بعضلرینی تنقیح وترخیم ایله قولاغی، قویروغی کسلمش کدی یاورسنه بکزتمکده نه لطافت وار ایدی؟ ذاتاً اشعارمزده ربطك قلتندن. وَموجود اولانلرینك توجیهات وملاحظات دورا دوره احتیاجندن شکایت ایدوب طوریورز . اویولده اولان آثار تنقیح ایله برقاتدها ارتباطدن ساقط اولنجه لذتله اوقونه بیلمك احتمالی وارمیدر؟ شوراسی شایان تأسفدرکه تنقیحات واقعه‌ده اکثریت اوزره الڤ فنا بیتلر ابقا وَ الڤ گوزل سوزلر ترك اولنمش ! مثلا بنده‌کز شعر ایله الفته باشلادم باشلایه‌لی باقینك نامی آکلادقجه سنبل قصیده‌سنك وَاو قصیده‌دن بحث اولندقجه :

« دامن کوه قناعتده‌می بتمش بیلم
« بر پیاز ایله کچندی نجه یللر سنبل »

بیتنك وصفنی ایشیدیردم . افندمز ایسه آنی تنقیح بیورمشکزده

« بنه فراش صقت دستنه چاروب آلمش
« که ایده خدمت خاك‌در دوار سنبل . »

« گیجه‌لر عزم ایتدیگم اول ماهه سایه‌م خوفیدر،
« بر طریق ایله قبول ایتمز محبت شرکتی. »

بیتی گبی واصفده. نورسده برسوز وارمیدر ؟

شمعیلر. نظامیلر. خیالیلر. نادریلر. امریلر، فائزیلر. عالیلر، آلیلر. شافی زاده‌لر، تذکره‌جی نعمیلر، شیخ رضالر، پرتولر. غزتلر، دانشلر، جاویدلر بر طرفه طورسون؛ بیجاره فطنتله. لیلانك نه‌قباحتی وار ایدی که اسملری سلسلهٔ شعرایه داخل اوله‌مدی؟ نورسك آثارنده :

« گللر قزاریر شرم ایله اول غنجه گلنجه
« سنبل خم اولور ؛ رشك ایله کاکل بو کولنجه . »

وَیاخود

« پر آتشم آچدیرمه بنم آغزیمی زنهار
« ظالم بنی سویلتمه درونمده نه‌لر وار ! »

بیتلری قدر گوزل برسوز گوردیکزمی ؟

عفو عالیلرینه استناداً بر مسئله حقنده دها بعض اشکال عرض ایده‌جگم: انتخاب بیوریلان قصائددن

بیتلرنده نابی گبی، راغب گبی، اسکی افکاره گوره ماتك الڭ بیوك شاعرلرندن معدود اولان اعاظم ادبای چکنه‌مش اولمسی، طبیعتنك پارلاقلغنه بر برهان دگلمیدر ؟

انتخاب دولتلرینه مظهر اولان وَ « مفتیٔ فن » صفتیله تعریف بیوزیلان وهبی مهتاب غزللرینی تنظیر ایچون طبیعتنده نه‌قدر قوّت وار ایسه بذل ایده‌رك، اثر معلومنی میدانه گتیر دکدن صکره. بر مجموعه‌ده بلیغك غزلنی گورنجه « بز نابی وَراغب ایله اوغراشدق: اگر بلیغی گورمش اولسه‌یدق بو زمینده اتعاب طبیعت کستاخلغنی اختیار ایتمز ایدك . » دیدیگی بین‌الادبا شهرت بولمش بر فقره در . شمدی نصل اولیور که افندمز وهبی‌یی شاعر عد ایدییورسکز. ده آنك کندینه فائق گوردیگی بر شاعری هیچ مثابه‌سنده طوتیورسکز ؟

نظیفك منتخباتنده فصیحدن برچوق آثار وار . سائرلرندن قطع نظر یالکز شو :

« چیقمدی برنیمتن قدّ بلند همته
« اطلس گردونی برقاچ کرّه تخمین ایتدیلر.»

وَیا : « چوقدن حصولنی گوردمم مدعالرك
« تأثیری قالمامشدر افندی دعالرك ! »

وَیا : « غنجه‌نك کتدی باشی آرهیه برخنده ایله
« وار قیاس ایله بوگلشنده دمادم گلنی ! »

طرزنده اولان اشعارینی می ؟

« فصیح وبلیغـك آثاری البته گورلمشـدر ؛ او بیچاره‌لرفصاحتده، بلاغتده واصفدن فلاندن آشاغی می ایدیلر،که هیچ بریسـنك شاعرلکلری دخی تسـلیم بیورلمامش؟ بلیغك او ادبیات عتیقه‌جه سـامیدن. منیفدن گری قالمیان قصیـده‌لرندن، او [حمامنامه] [ترزی نامه] گبی، نوزمین اثرلرندن قطع نظر، یالکز:

« کیوب برآل اتکلك هاله‌دن میدانه عزم ایتمش
« سماده مولوی آیینی تصویر ایدر مهتاب
« النده خامهٔ زرّینی مولانای رومیدر
« گیجه آثار شمسی شوق ایله تنظیر ایدر مهتاب . »

« چشم انصاف گبی کامله میزان اولماز .
« کشی نقصانی بیلمك گبی عرفان اولماز .
« ایلسه‌ك هرنه قدر طوطی یه تعلیم لسان
« سوزی انسان اولور اما اوزی انسان اولماز.»

یولی حکمتلرله دیوانچه‌سنی مالا مال ایدن (طالب) او [ترجیع] نفیس وَ [ترکیب] سلیس یازان قلمك یارم سطر حق برستایشنه اولسون مستحق اولمازمی ایدی؟

بیچاره نورس قدیمك نه جرمی وار ایدی، که آنك نامی لسانه بیله آلمسوندہ شمدیکی نورسك ترکی وفارسی (تأدباً نعت مستثنا) ایکی پارچه مزخرفاتی ایله خراباتك اوته‌سی بریسی تلویث اولنسون! حق الانصاف عالم طبیعتدن افندمزه اهدا بیورلمق لازم گلسه دیوان دولتلرینه ادخال ایچون یکی نورسك «صورتی» قصیده‌سنی می قبول بیوررديکز: یوقسه اسکی نورسك:

« حجله گاه خسروی برشب که تزیین ایتدیلر:
« خون فرهادی حنای پای شیرین ایتدیلر.

وَلازم الاخطارنيجه احاديث وآثار اهمال ونسيان پيغوله‌لرنده قرار ايتديكى شايعدر . امدى اسلاف واخوانمز ضبط وقايع وتواريخ ايله بزى بيك يلاق اموره وقوف واطلاع فائده‌سندن حصّه‌دار ايتديگى كبى بزدنده اخلافمزه بويله پادشاه جمجاه وَشهنشاه عالم پناه آيده الله وقواه حضرتلرينك نام نامیلريله مصدّر ومزين برمقالهٔ مشكين كلاله يادگار اولمق واجبهٔ مروّت وَلازمهٔ فتوّت وعبوديّتدر. جناب حق ظلّ ظليل رأفت وعطوفتلرين بلادو عباد اوزره مستدام وَزمان بمحبت اقتران خسروانه‌لرين انواع فتوح وبشائر ايله شادكام ايليه آمين .

تحريراً فى اواسط محرم الحرام

١١٨٦

لسنه

تم

تمثيلى : فى اواسط شعبان المعظم

١٣٠٣

لسنه

مطبعهٔ ابو الضيا

علیهنه اتفاق اتملرینه باعث اولمق کیفیّتلری مشهوردر. بو بهانه‌لرله برآنده برق قرالی ولایتنك تحمّلندن زیاده عسکر تدارکنه بذل مکنت وَلیل ونهار سلزیه سنجاغی محافظه‌سنه صرف همّته مضطر اولمشدر.

خاتمه

خصوصات مسطوره شمدیلك هر کسك بیلدیگی شیلر اولمغله بو مرتبه تفصیله نه حاجت صورتنده اخوان الصفادن اعتراض مقدره شویله جواب ویریلورکه: یگرمی اوتوز سنه دنصکره بو صددلره عارف اهل خدمت ودرایت مفقود وَموجود اولنلرك روایت وخبرلری متخالف اولمغله قولنه اعتماد اولنور آدم مقولهٔ کیا وعنقادن معدود اوله دوشر. بناءً علی ذلك قلم رائد وَ ساعد مساعد ایکن قصّه‌یی حقیقتی اوزره سرد وبیان وَ ثبت جریدهٔ اتقان ایلمك وقتیله فوائد شتایی منج ومورث وَالبته ذکر جمیله باعثدر. طرف طرف تحریر حوادث وآثاره حاجت مسّ ایتدکچه محرّر ومتکلمده عدم قدرت ومخاطب وَمستعده قصور رغبت ظهورندن ناشی واجب التذکار

[شوق] میانده حادث اولان کلّیتلی جنکلر اثناسنده قرالك ایکنجی جدّی ایشه قریشوب او کش مکشلر خلالنده پروسیایه مالك وَ پروسیا قرالّلغی نامنی تحصیل اتمش ایمش. اولزماندن برو توسیع دائرهٔ امارت قصدیله برلین شهری تعمیرینه صرف همّت وَ مالك اولدقلری یرلرك نظامنه غیرت ایلیوب برلینی مقرّ امارت اتخاذ اتمشلر. شمدیکی قرال تواریخ آشنا وجنك وجدالدن بی پروا بالاپرواز آدم اولمغله اجدادینك ملکینه قناعت ایتیوب یوز آللی اوچ تاریخی خلالنده پدرینك وفاتی نمچه چاساری آنتنجی قارلوسك رحلتنه مرادف وَنمچه دولتنك اختلالی زمانینه مصادف اولمغن ایمپراطورلق سوداسیله فرانچه دولتی کندویه اویدوروب نمچه اوزرینه قالقمش وَ اولزمانده نمچه‌لیلرك مابه‌الافتخاری اولان سلزیه ناحیه‌سنی اختلاس ایتمشیدی. سلزیه مادّه‌سی بردرد نادوا اولمغله مرور زمانله میانلرنده کلّی جدال ومنازعه‌یه مؤدی وَ سقصونیه ایالتنك پایمال اولمسنه وَ بالآخره فرانچه وَ مسقو دولتلرینك برآنده برق

بومنثوره‌سیدر منظومه‌سی شویله‌که :

« ارباب حکمت ومعرفتدن برآشناسی کندویه نصیحت صورتنده کاغد تحریر ایدوب، بنم افندم ! اگرچه شمدیلك سزه بخت یاور وَپرتو اقبالکز رشك خاوردر . امّا حرکات فلکیه بر قرار اولمیوب ناگهان مرامکزك عکسنجه دوران ایلك عادات دهردن مستبعد اولمامعن میدان نصرت وغالبیّت سزده ایکن خصما کزله مصافات ومسالمه اختیار وَمحافظهٔ صیت وصدایه ابتدار بیورسکز سزه خیرلودر » صورتنده بعض ترهیب وتربیه مضمونی درج اتمکن جوابنده‌یازمش‌که: « بنم محب صداقتکار وَحکمت شعارم فرضا سن اغنیادن اولوب آلچه‌یی چوق خرج اتسك سکا مسرف ومتلف وَآز خرج اتسك ممسك ومفرط دیرلر . لابدایکیسی میانده حدّوسط وطریقهٔ‌اعتدال تحصیلنه‌محتاجسن! بومقدمه‌اوزره‌سن شمدیکی حالده پك جسیم وبهادر دکلسنکه سندن خوف وخشیت اولنه. وَپك صغیر الجسم‌وقصیر دگل سنکه مسخردلر گروهنه لاحق اولمغله خلق سنی

وارائت ايتديلر . برکمسنه نك نظم ونثری ترجمان عقل وفکری اولمق ملاحظه‌سیله کشیدهٔ سلك سطور اولنمشدر . مضمونی بوکه :

« بنم محبّ مهربانم وَهمجوار گامرانم موالاة درونی ومصافات بیرونی‌یه مناسب تحیّات رائقه‌وَتسلیمات فائقه ابلاغندن صکره منهای مخلص‌دلربوده بودرکه بر مقتضای شیوهٔ روزگار میانمزده‌مرورایدن کارزار سببی ایله بری بریمزی‌استیصال مرتبه‌لری بدیدار اولدیغی محتاج بیان دگلدر . بویله ضرر کلّی‌یه قادر اولان‌آدم فائدهٔ عظمایه آلت وعلّت اولمق قواعد مجرّبه‌دن خارج اولمدیغن ملاحظه ایدرك دائما بزمله مصافاة مسالمه‌یه همّت وَیانکزده بولنوب سزی سمت منافردیه ترغیب ایدنلرك کلامنی اصغا اتممکله عنایت بیورمکز مرجودر . سزده خلوص ومحبتده راسخ دم وثابت قدم اولدیغمی ابراز واثبات ایچون انشاءالله تعالی قریباً جنابکزه برمرؤت وآدمیّت اتمك ضمیر گذار - مدکه صورت حالی گورنلر ساپاش وتحسین وَاطرافدن گوش ایدنلر همّت صادقانه‌یه آفرین ایده‌لر . »

یه محلّنه ایصال ایدر. هر بلوکك طائفه‌سی آخردن ممتاز اولمق ایچون کیمی بوشناق وکیمی مجار قیافتنده اعجوبه هیئتلرله گورن برشیئ قیاس ایدر. اکثرینه یشیل چوقه گیدیروب اهل اسلامه اظهار موّدت ایتمکله همجوارلرینك بووضعنه جانی صقیلوب «برآنده‌برق قرالی مسلمان اوله‌جق ایمش» دیو طعن وتلمیح ایدرلر. مومی الیهك بومقوله حیلهٔ حربیّه وامور سیاسیّه‌ده اهتمامی تمام اولدیغندن غیری کمك یدنده ناطق وصامتدن برکلیتلیجه شیئ گورسه [محشرده حقاشمق] شرطیله آلوب بعض کرّه ادا واکثرنده لیت ولعلّ ایله اهمال واغضا ایدر. نظم ونثرایله ادارهٔ کلامه قادر خدیعه‌کار ماهر اولمغن لابهٔ شاعرانه ومطایبهٔ منشیانه بلور. حتی کچن سنه نمچه قرالیچه‌سنه [خواب خرگوش] نیّتی ایله برمکتوب مبهم المفهوم یازمش ایمش. ختّاری وخدیعه کارلقده کیفیّتی معلوم اولمغن اورته‌لغه یاییلوب لهلولر استنساخ ومبهم اولان فقره‌لرینه درلو درلو معنالر یاقشدرمغله نقل مجلس اتخاذ وله‌دن مرور یمزده بزه قرأت

قوللّقده اولنلری قوللّقده آزاده ایسه اگانوب یاتدیغی محلده یوقلیوب فرار وغیبت ایتمش اولورسه درحال ظاهر اوله دوشمگله خارج بلدده برگوچك قلعه‌دن ایکی اوچ پاره طوپ آتیلوب کیفیّت معلوم وَاطرافه آرایجیلر یاییلوب مسامحه ممکن اولمامغن البته اخذ ایدرلر. وَبلوگنه ایصال ایله قپودانه تسلیم ومیدان سیاسته تقدیم ایدرلر. ایکی طرفنده اوتوز قرق قدر یولداشلری اللّرنده برر قرلماز چبوق فراری‌یی بلندن یوقارو عریان ایدرلر وَفریاد واستر- حامه مجال اولمامق ایچون آغزینه برپاره قورشون ویریلوب اون بش یگرمی کرّه ایچلرندن گیدوب گلدکجه جمله‌سی چبوق ایله چارپارلر. جانی چقمغه یاقلاشدقده ثیابنی آرقه‌سنه ویروب دکانلردن مرهم آقچه‌سی نامنه برر پاره دوشرتمکله ضمناً تشهیر عالم ایدرلر. بومرتبه ایله متنبّه اولمیوب ایکی اوچ کرّه فرار ایدرسه آیاغنه برانقه اوریلوب برطامه حبس ایدرلر. اعیان بلددن امور شاقّه ایچون خدمتکار استین گتوروب گونده برپاره اتمکه استخدام وَاخشام

اقدام واحجامده نظام صفّی بوزمامق اوزره تعلیم وتربیه وکندیلری اولمیه‌جك قدر برپارچه نان ایله اسیردن بدترحیران وسرگردان گیجه گوندز توفنك الده، پلاسقه بلده، قارننده‌کی قارننده، صرتنده‌کی صرتنده تحت‌القهر قوللّندیروب بروجه محرّر بیراقدر نامنه برتازه اوغلان، النده مزراق بر بلوك صولتاتی اوکنه قاتوب هرنه اشارت ایدرسه برطریقله مخالفت ممکن دگلدر. ایکیشر ایکیشر شهرلی خانه لرینه تقسیم ایدوب بوغازلری طوقلوغنه اوصاحبنه خدمت ایدرلر[۱] هفته‌ده‌ایکی گون کار وکسبه رخصت ویروب صنعتدن بهره‌سی اولمیانلر خلقك باغچه‌سن قزمق وَاودون یارمق مقوله‌سی خدمتلریله سدّرمق‌ایدرلر. ایکی ساعتده برکرّه اون باشیلری اللّرنده دفتری

[۱] بواصول بوکون هردولتك موازنهٔ مالیه‌سنده غایت حرمتلی بر یکون ارائه ایدن (تخصیصات عسکریه) قاعده‌سنك ظهورندن یعنی اداره‌ٔ ملك خصوصنده برطاقم قواعد مخصوصه‌یی حاوی برفن مخصوص حالنی بولان (حقوق اداره) نك وضعندن مقدم هردولتده فقط بشقه برطرزده جاری ایدی.

قلعه‌يه وَقوللّقدن قوللّغه تحريكدن خالى قويامق وَاوقات مخصوصه‌ده شهر ايچنده وَاطرافنده معيّن ميدانلرده توفنك طوتمق وَاوچ يوزى يوردن طولد. وروب بوشاندرمق وَديوارگى يكپاره يوريوب

كلدينه حيران اولديغمز اقوام غريبه‌ده اصحاب علم ومعرفت همان خواصه مخصوص اولدرق افراد عوام ايسه علوم ومعارفدن محروم ايدى. بناءً عليه تحصيل علوم وفنون خواص عاليه ومعنويدنك اساسى بولنديغى وافراد عسكريه‌يه حكم ايليه‌جك ضابطان ايسه خواص عاليه ايله ممتاز بولنور ايسه معيشتلرينه تأثير نفوذ ايتديره‌جكلرى ويا تأثير نفوذه كسب صلاحيت ايتمش اولدقلرى معلومدر. فقط مؤخراً معارف عموميه‌ٔ وصفنه لايق برصورتده خواص وعوام آرەسنده‌كى فرق معرفتى برطرف ايده‌جك درجه‌ده تعميم ايلمش اولديغندن بوحال دخى اوسبيله تبدل ايتمش وانيوم هرهانكى صنفه منسوب اولورسه اولسون اصحاب فضل ومعرفتدن اولانلر مارشالغه قدر واصل اولمقده بولنمشدر.

بناءً عليه صاحب تقريرك ظاهر بيمانه برطور ايله يانكز ظرافت لباس واندامه حصر نظر ايتمسى اولباس واندام صاحبلرينك سيرتلرينى تزيين ايدن حليهٔ معارفى ملاحظه‌يه وقت بولەمامسندن نشأت ايتمش اولسه‌كركدر.

طاقق وکمینك بو بیننه پالهنك صورتنده گومشدن برشیٔ صارقتمق ایله امثالندن تمییز واکرام وَدر حال بر بلوك عسکره بیراقدار وَیا اون باشیلق، یوز باشیلق مثللو خدمتلر ایله توقیر و احترام ایلیوب هرقنده برسرو قامت خوبرو غلام وار ایسه بومقوله سرگر. دهلك اعتباریله ممتاز ومختار وَدردمند صولتلر بومثللوضابطلرینك لطافت وظرافتلریله اهتزاز وافتخار ایلیوب [١] عسکری مقوله‌سن کیجه گوندز قلعه‌دن

[١] صاحب تقریر، پروسیا افراد عسکریه‌سنك ضابطلرینك لطافت وظرافتیله افتخار ایتدکلرینی افراد مرقومدنك حماقتنی کوسترر برنسان ایله بیان ایدیبور. حال بوکه حقیقت حال هیچده آنك ذهنی کبی دکلدر. « پروسیا اردوسنك روحی ضابطانده‌در » قولی که پروسیا اعاظم عسکریه‌سندن روحلك نسانندن صادر اولمش وبرمثل حکمنی آلمش اقواندندر. مون در غونتس پاشا ملت مسلحه اسمنده کی تألیف مشهورنده قول مذکورك ماهیتنی شو وجهله ایضاح ایتمشدر: « پروسیا هیئت ضابطانی وجوده کتیرن بیوك فره‌دریق هیئت مذکوره‌یی اوزمان انك زیاده متفنن بولنان زادکان صنفندن تشکیل ایتمشدر. » چونکه بوندن برعصر اول بوکون فضائل ومعارفده کی

امورنده استخـدام وَاكثر اوقاتده يانـدن آيرميوب «بنم سعی وهمّتم ثمراتی سزدراجعدر» ديه‌رك كندويه رام ايليوب رجال وسرگرده لرينه اكرام واعتبار وَهر برينـه مأمور اولديغی خدمتده اسـتقلال ويروب تنبيه وتفهيمی اقتضا ايدن موادّی سرّاً افاده وَآخری محرم اتممكله زعمنجه گامكار وَجاب خاطر ايله منتدار ايليوب جنك اثناسنده مجروح وعمل‌مانده اولنلرايچون تعيين وظائف ايله تاوخانه‌لر [١] وَ اولاد وعيالرينه تربيـه ايچون كاشـكانه‌لر احداث ايليوب بومقوله‌دن جنرال زاده وَبگزاده اولنـلری اون درت اون بش ياشـنه وارنجه اوقودوب يازديرمق وَحركات حربيّه تعليم ايتدرمك اوزره مخصوص محلّلر تعيين وَحاللر. ينه گوره الوان چـوقه‌دن گوزلجه لباس گيـديروب حدّ تميزه بالغ اولدقدنصكره صرتنه مائی اسكرلت چـوقه‌دن برگومش چاپرازلی (تمورقوپاران) الباس ايلديگندن بشقه كمينك اوموزينـه صرمه‌لی شريت

[١] بو تاوخاندن مرادی (اوتل ده‌زا نواليد) دنيلان دار المتقاعدين در. اثنای حربده اعضای بدنندن برينی غائب ايدن افراد عسكريه‌نك عائله‌لريله برابر ايوالرينه مخصوصدر.

برمدتدن برو اطراف واکنافه جوّاس آرامش ومشغول منزلگاه اوّلنه رجوع وحلول ایلدی . فحمداً ثم حمداً ثم حمدا .

اوصاف قرال براندہ برق

مومی الیه فنون معارفدن حصّه‌دار ، خصوصا آشنای تواریخ واخبار اولمغله لیل ونهار اسکندر وتیمور مقوله‌سی صاحب ظهورلرك اطوار وآثارینی مطالعه ایله جنك وجدال بابنده صدوره گلان تدابیر وحیله‌لرینه اقتدا وَاولاد وعیال غائله‌سندن بی پروا مذهب ودیانت قیدندن مبرّا اولوب افکار واوطاری توسیع دائرهٔ مملکت وَتخیل شان وشهرته مصروف ومقصور اولمغن محتاج ومراجع اولدیغی آدملره اظهار تواضع وموالاة وَاطرافنده بولنان همجوار واقربا سیله اقتضای حاله گوره مدارة ومجازاة ایدوب حالا ایشه یرار ایکی برادری وَایکی برادر زاده‌سی وَایکی همشیره زاده‌سندن بشقه قوم وقبیله‌سی وافر اولمغله بونلری سرعسکرلك وَعسکر پرورلك

مقرّ امارت بغدان اولان ياشـه واصل وَهنوز واصل
اولمش بغدان ويوددهسی اوچنجی لغور بكه مصادفه
وَبوندن دخی تكرار عربه وَ بارگير مادّهسـنه نظام
ويريلوب قلاص وَماچين يولی اقتضای وقتله زحمتلی
اولديغی معلوم اولمغن (بورلات) نام محلدن افلاقه
طوغری توجّـه واوچ گونده بغـدان ايله افلاق
ميانندهحدّ فاصل اولان(فخشان) نام شهره واريلوب
بونده دخی افلاق ويوده سنك مهمانداری استقبال
وَبوكرشـه اوغرهمقسزين درت بش گونده طـونه
ايله (ارجس) نام نهرميانندە (اول تلنيچ) نامقريهدن
غرّهٔ محرّمده طونه اوزرندن توترقان نام قصبـهيه
داخـل وَبونده اون آيدن برو حسرتكش اولديغمز
جامع ومنـاره مشاهدهسـيله كلّی مسرّت حاصل
اولمغن سجدهٔ شـكره مبـادرت وَدعای دوام دولت
عليّـهيه مواظبت ضمنـده هزار غراد وَقرين آباد
وقرق كليسـا اوزرندن آسـتانهٔ سعادته بالكشـای
مسارعت وَبفضله سبحانه سنهٔ كامله تمامی اولان ماه
محرّمك اون دردنجی گونی اسـتانبوله دخـول ايله

جوابنامه‌یی متعاقب باش وکیل یدیله بعض هدایای جزئیّه اعطا اولندی . بوندنصکره بزی حدود دن استقبال ایدن مهماندارینه له حدودینه ارجاع وایصال ایچون عربه وَبارگیر احضار اتمکن غرّهٔ ذی‌القعده‌ده برلینه‌دن خروج وَاون درت گونده مقرّ امارت (سلزیه) اولان مارالذکر (براسلاو) شهرینه ولوج اولنوب آنده بش آلتی گون اقامت وَمجدّداً عربه مصلحتنه تمشیت ویرلمکله قرای حدود لهدن (اطری بچا) نام قریه‌یه داخل وَقطع مراحل اولنه‌رق ذی‌الحجّه‌نك بشنجی گونی خوتینه اون بش ساعت بعدی اولوب له ایله بغدان طوپراغی میانده حدّ فاصل اولان (خورودنقه) نام قصبه‌یه وصولمزده اسلوب سابق اوزره بغدان ویوده‌سی مهماندارى استقبال وَاحضار لوازم حطّ ورحال ایده‌رك اون ساعت برووده نهر (بروت) اوزرندن مرورایله (چرناویچ) نام قریه‌یه. بوندن دخی (پودشان) نام قصبه‌یه گلنوب عید اضحی توسّطِ وَیغمورلر متمادی اولمغن بونده اوچ گون اقامت وَبو محلدن دخی اوچ گونده

اولدقلرى عفو وعاطفتـدن حالا متأسّف ودلگير اولديغى احساس اولنمشدر . [١]

مرور ايامله تمام آلتى آى اولمغـه وَقيش نهايت بولمغه يا قلشمغله ماه شوالك يگرمنجى گونى يـنه اسلوب سابق اوزره نامهٔ همايون جوابن آلمغه قرال طرفندن دعوت وَبوگرّه بشـقه براوطه‌ده عقـد جمعيّت اولنمغن طريق اوزره (يعنى تشريفـات ايله) قرال يانـنـه گيريلوب اتمام لوازم مسـافرتله عودته عزيمت اوزره اولديغمز وَنامهٔ همايون جوابن آلمغـه واردیغمز تقرير وتفهيم اولندقده ايلچيلغمزدن اظهار شـكران وَبزدن آسـتانهٔ سعادتده مراملرى حصولنـه دائر دوسـتلق اميدنده اولدقلرين ذكر وبيـان ايده‌رك

[١] اشـارت ايديلان وقعه سـلطان احمد ثانث زمننده بانطه‌جى وزير محمد پاشا قوماندانسنده ١٥٠ بيك عثمانلى عسكرى و١٠٠ بيك تاتار سواريسندن مركب اولان اردوى همايونك جسيم بر روسيه اردوسنى ايبراطورلرى بيـوك پترو ايله برابر بروت نهرى جـوارنده براورمانده حصر وتضييق ايلمسى كيفيتى در . للطابع

اولنمق ممکن ایکن نیچون مسامحه اولندی؟» دیو سؤال ایلدکده «وقعهٔ مذکوره دولت علیّه‌نك درت قرال ایله اون یدی سنه علی‌التوالی مدافعه ومجادله ایلدیکی اوقاتدن چوق اوزاق اولمدیغنه بناءً او یله اطرافی آچیق محلّرده رعایا وبرایانك پایمال اولمسی تجویز کردهٔ جناب خداوندگار اولیوب مجرّد دفع صائل وَسدّ سکندر گبی سیل عرمرمه حائل اولمق ایچون عجالة الوقت برسر عسکر تعیین اولنمشیدی. چار مذکور کندینك سوء عملی بلاسنه گرفتار وَاکل اوراق اشجار مثلّو مشقتاره دوچار اولمغله استیمانه مسارعت وَاطرافیله ازاق قلعه‌سن تسلیمه مبادرت اتمکن [العفو زکاة الظفر] مدلولنجه رجاسنه مساعده وَسبیلی تخایه اولنمق شیمهٔ کریمهٔ پادشاهانه‌یه مناسب اولان امور دندر.» دیو جواب ویریلوب اگرچه قبول صورتنده سکوت ایلدی امّا مسقولودن غایتده آزرده خاطر اولمغله الی درت بیل مقدم مظهر

بانویی الندن طوتوب بینلرنده غیرت وحمیّت دغدغه‌سی برطرف اولمغله دور ودراز نشیب وفراز اولته ایله اجرای لوازم اهتزاز ایدرلر . گویا مستور الحال اولمق زعمیله قول قول بکندکلری محلّه گیدرلر . بوجمعیّت عقبنده کار خانه‌نك براوطه‌سنده قرال سفره‌سی دوشنوب رفع نقاب وحشت ایله گوزلجه ندمایی یانه‌دعت وساعت بشه آلتی‌یه وارنجه عیش وعشرت ایله اظهار مسرّت وبو نزم خاصّه داخل اولنلر استیفای لذائذ مفاخرت ایدرلر . [۱]

بواثناده قرال برکیجه قوناغمزه یقین اعیان بلده‌دن برینك خانه‌سنه گلوب بزی یانه دعت « وآیا دولت علیّه‌نك برقاچ سنه ظرفنده جنك وجداله نیّتلری وارمیدر ؟ » دیه‌رك کلامی سمت آخره توجیه و « یوز یگرمی اوچ تاریخنده بروت صویی کنارنده وجه معهود اوزره تضییق اولنان مسقو چاری اخذ واسیر

[۱] سفیر افندینك تعریف ایتدیکی محل بالو اولدیغی ارباب مطالعه معلومدر .

پوطستامدن برلینه گلوب خلاف معتاد ایکی آی
قدر برلینده اقامت وَ[قومدیه] تعبیر اولنور خیالخانه
نظامنه صرف همّت ایتمکله بزم ایچون برصفّه
تخصیص وَ برقاچ کرّه دعوت وَکندیسی اعوان
واقرباسیله حاضر مجلس اولنلره بخشندهٔ لطف
وبشاشت اولوب رقّاص قزلر و [یوغرتجی] نامنه
مقلدلر لسانندن عشق ومحبّت وَعاشق وَمعشوق
میاننده تسهیل مصلحته دائر وساطت وقیادت
حکایتلری وَآردلقده ساز وسوزانبساطلری ایله
اوچ درت ساعت امرار زمان گامرانی وَاظهار
شادمانی ایدر. بعض کرّه ردودنامنه بشقه برجمعیّت
ترتیب ایلیوب رجال ونسوانی قرمه قریش قرمزی
صندل وجان فسدن جلیاب وَکرّاکه رسمنده اوزر-
لرینه برر شیّ کیوب وَیوزلرینه آدم چهرهسی
صورتنده برر بروندروق طوتوب کیم اولدیغی بلمکدن
قالدقدنصکره کار خانه ایچنده دورانه آغاز وَ حرکات
وسکناتندن حس ایله هرکس گوکلی چکدیگی

قرالك احيا كرده‌سى اولمغله بونده مكلّف سراى وباغچه واوگاهلرى اولوب برلينده ايلچيلر زحامندن واصحاب مصلحت وشكايت دغدغه‌سندن آزاده خاطر اولمق ايچون اكثر اوقاتده اكلنوب تدابير ملكيّه ايله خيل حربيّه بابنده خاطرينه گلن اموري ملاحظه وضبط وتحريردن وَرجال سرگرده‌لرينه اخطار وتنبيهى اقتضا ايدن اموري بشقه بشقه تلقين وتعليمدن خالى دگلدر. منوال محرّر اوزره برلينده اقامتمز ايّامنده خاطر خواهمز اولان محلّلره وارمق ايچون قوناغمزه بر[قچو] تعيين وَاعيان واكابرى بزى دعوت واكرام ايلمك حالتى تنبيه وتلقين اولنغن برادر وبرادر زاده‌لرى وَ سائر رجال وضابطانى بزى ايكى اوچ گونده برباغچه وَ خانه‌لرينه دعوت ونهايت وسع وبهجتلرى اولان شكر ضيافتلريله اجراى لوازم انس والفت اتملريله « دارهم ما دامت فى دارهم » مضمونه رعايتله امرار زمانه بذل مكنت اولندى . ايّام شتانك اوزون گيجه‌لرنده قرال

ایلچیلرینه اون سکز آیده ویریلان تعینات بهاسی طرفمزه آلتی آیده ویرملك اوزره قول وقرار وکندی. یسی اکتریا اکلنه گلدیکی پوطستام نام بلدیه رفتار ایلدی. برقاچ گوندن صکره تنقل وضیافت طریقی ایله بزی پوطستامه دعوت وسرای وعسکریني وکندونك بالذات ترتیب ونظاملرینه قیام حالتلرینی سیر ایتدیروب برادر زادهلریله ایکی اوچ کره پوطستام قوریلرنده صید وشکار تماشاسی ایتدردکدن صکره برگون بزی تنها دعوت وخوش آمد مقولهسی نوازش واستیناس ضمنده درونده جایگیر اولان خصوصی درمیان ویاننده اولان خریطه ایله عوائد وفوائدین بیان امکن مقدما آستانهٔ سعادته عرض اولنان وجهله مأیوس اولمیه. جق صورتده جوابی ویریلوب ینه برلینه رجعت اولندی. پوطستام برلینك جانب غربیسنده برلینه یدی ساعت بعد ایله برلین ایچندن جریان ایدن صو اوزرنده برمتوسط شهر اولوب اکثر محلاری

علامـهٔ ملوکانه‌لریدر» دیه‌رك نامه وَصورغوجی بری بری آردنجه قرال یدینه اعطا وَاولدخی واحداً بعد واحد آلوب صورغوجی کوشهٔ چشمله ملاحظه ایده‌رك یانـنـده طوران سریر اوزره وضع وابقا وَترجمان وساطتیله دولت علیّه‌دن کندو حقنده ظهوره گلان التفـات وعنایتدن منتـدار وَایلچیلغمزدن محـظوظ اولدیغن یاد وتذکار ایلیوب واردیغمز هیئتده رجعت اولندی. رجوعمز عقبنده قرال هدیّه آتلری خاص اخـورلولر یدیله سرای حولیسی ایچنـده ایکی اوچ کرّه دولاندیروب حولی‌یه ناظر پنجره‌دن ملاحظـه وَکنـدیلر صویوب آدملرینه تسـلیم ایده‌لر دیو تنبیه اتمك اثناسنده مجوهر رختلر ومطلّا کسمه‌لرشعشعه‌سی صفاسـندن قرال کنـدویی یتورب کمسـنه‌یه برشیٔ ویرمـك عادتلری دگل ایکن خاص اخورلولره بر ساعتله برقاچ آلتون اعطا ایلمشدر. ابلاغ نامه وهدایا بوکیفیتده ختام پذیر اولدقدن صکره قش بهانه‌سیله برلینده آلتی آی اقامته نیّت وآستانهٔ سعادتده کندی

اولنوب قرال سرایینه وارلدی . نمچه‌لیلر طرفندن[١] صورت دفتر گتوردیلوب آنلرك رسوم و آدابنه رعایتله حرکت ایتملریله نامهٔ همایون دیوان افندیسی یدنده وصورغوج بحجت نمون ظرفیله گتخدامز النده اون بش قدر اتباعله دیوانخانه‌یه گیریلوب مور قطیفه ایله دوشمش اوچ قدمه‌لی برصفّه اوزرنده برطرفنده مفضّض صندلی وَ برطرفنده نامه قویه‌جق سریر اورته‌سنده مائی قطیفه‌دن ثیاب هر روزهٔ غبار آلود ایله [١] قراله‌ایاق‌اوزرنده ملاقات اولنمغله «حالا اریکه پیرای سلطنت عثمانی شوکتلو مهابتلو پادشاه عالمپناه [سلطان مصطفی] افندیمز حضرتلرینك سز حشمتلو منزلتلو دوستلرینه تمهید موالات زمیننده اهدا بیوردقلری هدایای خسروانه‌لرینی مشعر نامهٔ مودّت

[١] نمچه‌لیلردن مقصد آوستریالیلردرکه دونت مشار الیهایه مقدم برقاچ کره سفیر ارسال قلنمش اولمسندن اصول تشریفاتیده بروسیالیلر آنلری تقلید ایلش دیمك اولور .

اطراف ولوازمنه باقلدقدنصکره قراله وار مقدن برگون مقدم عکّاملریمز ایله قرال سراینه ارسال وآنده برمناسب محلّه نصبله مفروشاتی بسط واکمال اولندی . ایرتسی گونی صورغوج وآتلردن غیری هدایای متنوّعه بوغچه‌لری اوزرنده اسم ورسملرینی مبیّن یافته‌لر ایله عربه‌یه تحمیل وبعض خواصّ اتباعمز معرفتی وترجمان معیّتی ایله قرال سراینه گوندریلوب یدلرنده اولان دفتر مترجمه تطبیق اولنه . رق دیوانخانه کنارنده عجم قالیجه‌لری اوزرنده ترتیب وتسلیم اولندقدنصکره هدایادن اولان اوچ رأس آت دخی تسریج وتزیین وخاص اخوردن تعیین اولنمش آدملریدگینه ویریلوب وکندی آتلریمز دخی مکمّل رخت وبساطله یدك ایتدیریلوب گندیمز عادت اوزره قرالدن گلن هنطوه وخواصّ اتباعمز عثمانلی بساطیله ینه قرالدن گلن آتلره راکب اولوب بزی دعوت واستقباله گلن قرشوجیلر اردنجه آتمش قدر توابع ولواحق ایله آلای ترتیب

گوره برطریقله ردّ اقتضا اتسه عار مغلوبیّت وشنار
حمیتدن بشقه یگرمی بش سنه‌دن برو چکلن مشقتلر
هدر اولمغله خصم طرفندن غلبه ظهوری البتّه محلّ
اضطراب وحیرتدر . بناءً علی ذلك یا خصمی
جانب آخردن اشغال ایله سلزیه طرفنه توجّهدن
منع وادیلرینه انتهاج وَیا مملکتلرینك بعضیسنی
قونشولرده پیشکش چکمك ایله قواسنه ایراث ضعف
اسبابنه تشبثه محتاج اولمغن بالضروره امید وار
اولدیغی مادّه نك حصولنه طلبکارلقده ابرام
واصراردن غیری چاره‌سی اولمدیغی ظاهر وبدیداردر.

§

بروجه محرّر جمادی الاولی غرّه‌سنده برلینه
وصول وجانب غربیسنده فرش ومهیّا قلنمش خانه‌یه
نزول وَاون گوندن صکره باش وکیله واریلوب عنایتلو
صاحب دولت افندیمزك مکتوب عالیلری ابلاغ
وَقراله بولشمق گونی مذاکره وتعیین اولنمغن هدایای
همایوندن اوتاق بهجت نمون اوّلا قوناغمزده قوریلوب

له مملکتی میانندہ جانب شمالیسی برانده برق سنجا.
غنه متّصل وَجانب جنوبیسی طمشوار سمتنده اولان
مجارستانه متقارب اصلنده برقاج دوقه‌لقدن مرکّب
اوتوز قرق بیـك عسـکر اوتارمغـه متحمّل و فرت
حاصلات وَ نفائس مأکولات ایله مشار بالبنان قلاع
و حصونی مشتمل خصوصا براسلاوگی قلعهٔ نامدار
و مأوای تجـاری متضمّن اقـل متیقن طـولاً یوز
وَعرضاً آلتمش ساعت چکر طولانی برخطّه اولوب
از جمله اویوار صلح نامه‌سنده تعداد بلاد و امصار
وَموقع مباهات و افتخارده آشاغی سـلزیه دیو ایراد
اولنان ناحیه اولمغله، اولور اولمازعوارض ایله نه نمچه‌لو
طرفندن قصرید متصوّر وَ نه برآنده برق جانبندن
ردّه سماحت میسّردر. بلکه ایکی طائفه میانندهغدهٔ
بعیر گبی بردرد نادوا وَبر مشغلهٔ آرام فرسا اولوب
نمچـه‌لویه گوره مسـاعدهٔ روزگاره انتظـار ایله
معذوریّته ملابس صـاحب اوّلك استحقـاقی ملا.
حظه‌سی اولدقچه وسـیلهٔ تسلیت، امّا برآنده برقه

سنجاغی بلاجنك وجدال روسیّه حشراتنه پامال
اولدقدن صکره براندہ برق سنجاغنه هجوم واقتحامه
مبادرت وَیوزیتمش درت تاریخی خلالنده مقرّ
امارت براندہبرق اولوب قرال مرقومك مایهٔ ابتهاج
وافتخاری اولان برلین شهرینه وَاطرافنده اکثردار
ودیارینه بری بری آردنجه جرب فرنکی گبی سرایت
وَاهالیّ بلاددن بی نهایه مال امان تحصیلی ایله کلّیّ
خسارت وَقرالك جبهخانه وَکاشانهلرین نهب وغارت
اتملریله صولت علوگیر وَحدّت عدو تدمیرینك
انحطاط وفتورینه علّت اولملرینه متعاقب روسیّه
دولتنده تبدّل چار حدوثی وَعمچه دولتی طرفندن
تلف عسکر ونفاد خزینه خصوصی وَقرال موصوفك
دولت علیّه ایله معاهدهسی اگرچه بینلرنده شمدیلك
وجه معهود اوزره متارکه ومسالمه وقوعنه باعث
اولمشدر . امّا سلزیه مادّهسی حوصلهٔ هضمدن
خارج بر بیوك لقمه اولوب عمچه چاسارینك قوّة الظهری
وَمابهالافتخاری اولان [چه] نام دیگر بوهمیا ایالتی ایله

ایالتلرینه وَ بالکه اوروپانك اکثرینه استیلا سودالری
دماغنده غلیان وَمعیشتگاه قدیمی براقده برق سنجاغنه
معادل سلزیه گی گزیده وَمنتفع بها برناحیه‌یه دست
رس وسقصونیه‌یه فرسران هوس اولمق ضمننده
طرف طرف خصمنه غالبیّت ایله گویاکه مافی الضمیری
مقدّمه‌سی نمایان اولمشیدی . اما چون دستور
مسطور اوزره مظهر تقدیر جناب قدیر اولان طبیعت
دهری تغییر امر ممتنع ومتعذّر وَدول نصاری بیننده
علی الدوام منافسه و موازنه قیدلری ماترم. یعنی
گندولردن پسپایه اولنلره عنوان وامارت جهتلریله
حدّینی تجاوز ایتدرمامك بلکه خصماسیله مصالحه
وَیابر خاندان معتبردن مناکحه مراد ایتدیگی صورتده
انجام کار فکریله رأی ومشوره‌لری منضم اولمدقچه
حصول پذیر اولمامق حالتلری مرعی ومبرمدر. فرانچه
وَروسیّه دولتلری مومی الیهك سورت وشدّتنی کسر
وَاوّلکی مرتبه‌سنده حبس وقسرایچون نمچه دولتی طرفنه
معاونته قیام وامتثال وَتقریب مجاورتله اوّلا پروسیا

آناطولیده دانشمندلو وآل سلجوق و بنی ارتق طائفه‌لری
وآلتی یوزده اکراد ایّوبیّه شعبه‌لری. یدییوزده
عثمانیّهٔ عالیشانیّه دولتی، سکز یوزده تیمور پرزورصولتی،
طقوز یوزده سلطان سلیم وسلطان سلیمان حضرتلر-
ینك دبدبهٔ مملکت کشالریله شاه اسمعیل صفویه‌نك
آثار طغیان وفجوری وجه مشهور اوزره چهره افروز
بروز اولمشیدی . طقوز یوز اللی حدود ندنصکره
بحکمة‌الله تعالی دنیانك قواسنه رخاوت وهرم عارض
اولوب دولت مستجدهٔ مستمرّهٔ مهدی برصاحب
ظهور انتاجنده اظهار فتور، وجابجا اثبات وجود،
دغدغه‌سنه دوشنلر نهایة‌الامر عصریمزده حادث
اولان میراویس ونادر شاه مثللو زمان استعلا
واستیلالری یکرمی اوتوز سنه‌یه متناهز وافعال
اقبالّلری کندو ذاتلرینی متعدّی ومتجاوز اولمامق
سرّندن ذهول وغفلات ومجرّد تدبیر وهمّت ایله
پذیرای صورت اولور ملاحظه‌سیله حالا رانده برق
قرالی مارالذکر فردریقوسك جرمانیا وآلمانیا

سانحه

ذکری سبق ایدن سلزیه سنجاغی محلّ نزاع وجدال وَمبنای قیل وقال اولوب تعریف و توصیفی مقتضای حال اولدیغنه بناء مقالهٔ معرّفه‌سنك بر مقدمهٔ لازمة الاعتبار ایله تمهید و توشیحنه تحریك خامهٔ غرائب نگار اولمشدر : جناب حق اقتضای حکمت صمدانیّه‌سیله اناطولی وَروم ایلینك علی التدریج قرارگاه امّت جناب خاتمیت اولمسن اراده بیورمغن اوائل ظهور نور محمّدیده مصر وشام دستیاریٔ صمصام مخالف انداز ایله مأوای اهل اسلام اولدقدنصکره مرور زمانله غیرتکشان اصحاب ایماندن براز مردان شجاعت نهاد علم افراز میدان غزو وجهاد وَ پیشوای ارباب اصدار وایراد اوله گلمك طریقه‌سنجه بشیوز تاریخلری خلالنده

محتله آنده اصرار ایمدلری حالنده تعلق ایدهرك یوقسه اباطیلدن اجتناب وقبول حقه میل ایله تصحیح ذهاب ایتمك ایستیانلر هروقت ممدوحدر .

یدی ساعت بعدی اولان پوطستام [۱] نام بلده‌ده اکلنه گلمشدر . اهالیسی لوطران [۲] اولمغله هرنه‌قدر دیانت دغدغه‌سندن مبرّا ایسه‌لر کنیسه‌لرنده پوت اولمیوب موحّدلك ایله افتخار وقطولقلره کلّی عداوت اظهار ایدرلر . نبوّت محمدیه‌یی انکار ایتمیوب مسلمان اولورز دیمکدن عار ایتمزلر . [۳]

[۱] مشار الیه فره‌دریق غالمهٔ حربیه‌دن آزاده اولدقجه بوتستامده واقع سانسوسی سرایده اقامتله سرقل نیته‌دوز نامی ویردیکی دائرهٔ ادبیه‌ده رفقای فاضله‌سیله امرار اوقات ایدردی . حتی وفاتی دخی اوسرایده وقوع بولمشدر . انجمن مذکور فرانسه اعاظم حکماسندن [مویرتوئی] نك تحت ریاستنده اولدرق وونتر، مارکی دراژانس، کبی احنبیلر و مدنسون، نیقولای، لاسینغ کبی آلمان علما و شعراسی دخی مداومیتندن ایدی . للطابع

[۲] پروتستانلغك واضعی لوتر نك مذهبنه سالك اولانلره (لوتران) دنیر .

[۳] احمد رسمی افندینك بو محلده (عار) تعبیرینی استعمالدن عار ایتمسی لاطحهٔ نسانیه قبیلندندر . چونکه عار، ارباب عقولك ذمایندن معدود اولان حالاتك اظهار

اهاليسى فغفورى يه مائل اولمغله كبارلرينك مخصوص
وَمرتّب فغفورى اوطه‌لرى اولوب باغچه سيرى گبى
گاه گاه ايچنده تفرّج ايدرلر . اصلنده هند وچيندن
گتوردرلر ايمش. سقصونيه فغفوريسى ظهور ايدلدن
برو بوگا غايتده مغرم وَبركاسه‌يى يگرمى آلتونه. بر
مصنجه طباغى بش اون آلتونه‌آلوب صاتمغه رغبتلرى
حدّى تجاوز اتمكن آچه‌لرى طشره گتمامك ايچون
قرال شمدى سقصونيه دن فغفورى گامگى يساق
وَسقصونيه‌دن استادلر گتوردوب مجدّداً فغفورى
كارخانه‌سى ايجاد واعمال ايتمگله برقاچ سنه‌يه‌دك
سقصونيه‌يه بگزتمك احتمالى واردر . براندە برق
سنجاغى‌قومسال اولوب محصوللرى كندولره وفا اتمامكن
اكثر ذخيره‌لرى سقص (يعنى ساقسونيا) وَلهدن
وَدواب ومواشيلرى افلاق وَبغدان وَبوجاقدن گلور.
قرال برلينده موجود اولان ايلچيلر زحامندن وَمباشر
اولديغى اموره اطلاعلرى خوفندن اكثر اتيامده برلينه

اورتمشدر که قرق سنه‌ده برکرّه اقتارلمه غائله‌سندن مبرّادر . احراقدن خوف وتحفّظ ایتملریله کیجه گوندوز بکچیلرندن بشقه‌هرصوقاقده بشر، اونر طولنبه‌لی قیولر وَهرقیو باشنده قزاقلی فچولر مهیّادر . سوری غایت واسع اولغله حالا چوق یری خالی اولوب بر طرفدن خانه وَباغچه‌لر احداث اولنمقده‌در . نباتات وازهارك اکثری موجود وَاطراف واکنافدن گتوریلوب تربیه وقشلرده صوبه‌لرله تنمیه اولنمغله‌قهوه آغاجی وَسائر اشجار غریبه گورلمشدر. طشره‌دن قماش وَمتاع گلمك یساق اولمغله اهالیسی بالضروره بونده یاپولان‌قماشه محتاج اولمق بهانه‌سیله هرشیلری بهالیدر.

دکشمش ودتین‌کارکیر بنالره تحول ایلش اولمسندن بویونده سقفلره احتیاج قالمامشدر . صاحب تقریرك اورکوجد تشبیه ایتدیکی طاملر ایسه بعض سقفلرك شکل هرمیده اولمقله برابر بربری اوزرینه مصنوع یعنی انك اوستنده‌کی آنتنده‌کینك اوزرنده خطوس کبی موضوع بونلردقلری اعتباریله‌در . للطابع

آلتی بچق ساعت، اللی برعرضنده برگوزل شهر اولمشدر. نهر مذکور کنارنده قرالك سرایی وَجبه خانه‌سی موجود اولوب ایچنده وَاطرافنده باغچه‌لر وَسرایلر وَآوگاه وکشتزارلر واردر. یمش درت سنه‌سی خلالنده نمچه وَمسقو عسکری بری بری آردنجه بو بلده‌یه گلوب قرالك جبه‌خانه وَکاشکانه‌لرین تالان وَبلده اهالیسنه مال امان صالوب چوق زیان اتمشلر ایکن ینه سکاآنی تجمّلدن خالی اولمیوب گوزلجه خانه‌لری وَاسباب احتشاملری موجوددر. هواسی اعتدالدن خارج اولمامغن رجال ونسوانده اصحاب حسن وجمال چوقدر. خانه‌لری اوچر دردرقات کارگیر اولوب. قیش گونی صغوقدن. یاز گونی سجقدن بعض اشیالرین محافظه ایچون خانه‌لرینك برر طبقه‌سی زیر زمین مثّللو یر ایچنده اولمق ملتزمدر. خانه‌لرینك اوزرلری اورگوچلی تکنه [١] اولوب برنوع قالنجه کرمت ایله

[١] بلاد شمالیه‌دنك اکثریسنده ایام شتاده قارك کثرتندن طولایی سقفلرك چوکمسی ایچون طاملری وضع هرمیده بنا ایدرلر. الیوم بوقاعده قصبات وقرای شمالیده جاری ایسه‌ده بیوك شهرلرك طرز معماریلری کلیةً

اوزرینه خانه وَباغچه‌لر وَصویه محتاج اولان صنایعدن دگرمان وَشکرخانه وچیت خانه مثلّاو کارخانه‌لر یاپدیر. یلوب گوندن گونه بیوت ودکاکینی توفیر وَطشردن ادوات و متاع مقوله‌سی برنسنه‌یه محتاج اولمامق ایچون چوقه وَقماش وَسائر آلات وامتعه کارخانه‌لری ایجاد وَنهر مذکور غائلهٔ طغیاندن بری اولمغله هرکسك خانه وَباغچه‌سنه اقتضاسی مرتبه اجرا وایراد اولنوب درونده بی نهایه چکدیری گبی چاملر وَشایقه مثلّاو معونه‌لر متصل حرکت وَنهر مذکورك یوقارو طرفی سلزیده بر اسلاو شهری قربنده اودر نهرینه وَآشاغی طرفی بحر شمالی کنارنده حامبرق اسکله‌سنه متواصل اولمغله آشاغیدن یوقارو، وَیوقارودن آشاغی سفینه‌لر ایله زخائر واشیا گلوب گتمکدن خالی دگلدر. مجدّداً یاپولان خانه‌لری برچرپیده یکدیوار وهموار وَصوقاقلری قرقر. اللیشر آرشون وسعتده بر قرار اولدقدن صکره شمال طرفی نهر مذکور واطراف ثلثه‌سی خفیفچه سور ایله احاطه اولنوب اطول نهاری اون

قابل تعبیر اولمدیغندن غیری، بتخصیص برلین شهرینه داخل اولدیغمز گون صغیر وکبیر برنا وپیری یوللرڭ ایکی طرفنده اوچر بشر طبقه خانه‌لرینك پنجره‌لرنده قات قات اندرقات تراکم وتماشایه ترادف وَتزاحملری وصفدن خارج وَانس واشتیاقه دائر عرض ایلدکلری انبساط واحترام مرتبهٔ مبالغه‌یه عارجدر .

وصف بلدهٔ برلین

بلدهٔ مذکوره حالا برآنده برق قرالنك مقرّ امارتی اولمغله اولحوالیده مثلی بولنمامق ایله مشهوردر. قرق الی سنه مقدم برمتوسّط شهر ایکن قرالنك ایکنجی جدی توسیع مراد اتمکن کنارنده جریان ایدن نهری شهرڭ ایکی اوچ یرنده کاغدخانه نهری گبی اجرا وَاطرافی سنك تراشیده ایله طوتدیروب اخشابدن اوتوز قدر کپری احداث وَکندی صورتی (یعنی هیکلی) توچدن آت اوزرنده برکارگیر کپری باشنده تصویر (یعنی رکز) ایتدیرمشدر . مرور زمانله نهر

بومحلدن درت گونده [قلاقوغ] وَاوچ گونده فران-
فرت نام قلعه‌لره وارلمشدر . بونلر دخی نهر اودر
کنارنده متین ومعمور قلعه‌لر اولوب فران
فرت براندہ برق سنجاغی حدودی قلعه لرندن
معدوددر. بوندن اوته درت گونده مقرّ امارت ومایهٔ
فخر وبهجتلری اولان [برلین] قربنده آق دکز نامنه
برگول کنارنده چفتلك مثلّلو برمحلده آلتی یدی گون
استراحت ونزول وَغرّهٔ جمادی الاولی‌ده آلای
واحتشامله بلدهٔ برلینه وصول وَبلدهٔ مذکوره‌نك
جانب غربیسی نهایتنده اعداد اولنمش بر مکلّف
سرایه دخول میسّر اولمشدر . بوقطرك اهالیسی
مدّت عمرنده اهل اسلامدن آدم گورممش وَبویله
اسباب احتشامله ایلچیلك نامنی اشتمامش برغریب
طائفه اولمغن اولاد وعیالّلریله اوچر بشر گونلك
یولدن مرورگاهمزاولان قصبات وقرایه جمع اولوب
قوندیغمز ساعتدن گوچدیگمز دمه‌دك یانمزه حاضر
وَاوضاع واطواریمزه ناظر اولمقده ویردکلری ازدحام

قار یاغدیغی گوریلوب اوج درت گون اقامت وَتسویهٔ لوازم نهضتد نصکره قرارگاه قرال اولان برلینه طو. غری، عزیمت وَطنّ منازل اولنه‌رق آلتی گونده سلزیه سنجاغنك مقرّ امارتی اولوب حالا قرال وکیلی نامنه برمتعیّن جنرال ضبطنده اولان [براسلاو] ناه شهره وارلدی . شهر مذکور اللی بر عرضنده نهر [اودر] کنارنده متین ومستحکم قلعه وَ واروشی معمور برحصار مشهور اولوب نهر مذکور ایکی اوچ قات عریض وعمیق خندق ایله شهر مذکوری احاطه ایلدکدن غیری ذکر اولنان اودر نهری نهر آخره اتصال ایله برطرفی برلینه وَ برطرفی بشقه یولدن وصغی مرور ایدن خامبرق اوگنده دریای شمالله منصب اولمغین بو بلده مقرّ تجارت وَمحلّ فوائد ومنفعت اولوب افلاق وَ بغدان وَله وَآق کرمان طرفلرندن قوپان حیوانات وحمولات ابتدا بونده بیع وشرا وَمتفرّق بلاد وقرا اولمغله وسعت ومنفعتده بوندن معمور ومتانتده بوندن مشهور بلده‌لری گورلمشدر .

صف
ده
اسلاو

اولدقلری مشهوردر . بناءً علی ذلك صورتا زخیره دوشورمك وَضمناً بومصلحتی بتورمك بهانه‌سیله مسقو. لونك برمقدار عسکری له طوپراغنه داخل وَمقرّ امارتلری اولان وارشاو شهرینه واصل‌اولوب لهلونك وارشاوده مجتمع اولان عسکریله ازدحام وکثرت حاصل وَبلدهٔ مذکوره‌نك بش آلتی آیلق ذخیره‌سن بش آلتی گونده دوکتمگله قتلق بلاسنه گرفتار وَاچلق سببیله مباشر جنك وپیکار اولدقلری شایعدر . له جمهوری وجه محرّراوزره راحت ورفاهیته آلشمش برجیان وَسایه پرور طائفه اولمغله ادنا حرکتدن خوف وخشیّته تابع اولوب برطرفدن مسقو وَبر طرفدن تاتار عسکری ولایتمزی تاخت وتاراج اتمك اوزره ایمش دیو متاع واشیالرین زیر زمینلره صاقلیوب کندیلری اطراف واکنافه پریشان وگریزان اولدقلری مشاهده اولنمشدر . قراقوودن ایکی گونده سلزیه حدودنده [طرناوج] نام قصبه‌ده مخمانداره ملاقات وَآنده تشرین اوّل ابتداسنده

مال و منال ایدرلر روس وَیهود نامنه ایکی طائفه بونلرده مستخر اولمغله زراعت وحراثت مقوله‌سی امور شاقه‌یی روس طائفه‌سنه وَشهرلرده احتکار وحیله کارلغه دائر بیع وشرا وَباج ومکوس مثلّو اشلری یهود طائفه‌سنه گوردوروب قزاندقلرین آلمرندن آمغله گندیلری فریح فخور صفالریله مشغول اولوب شهرلوسی تاتارانه دولامه وَچیکان وَقوزی دریسندن خفیفچه قالپاق گیوب «اهل اسلامه محبتمزدن زیّ ولباسمز آنلرك لباسنه مشابهدر.» دیو افتخارایدرلر. قراآتلری مرد اولدقچه اطرافده اولان قونشولری دول نصاری میاننده جاری اولان بعض دورادور ملاحظه‌لر اقتضاسیله قرال نصبنده رأی ومعرفتی منضم اولمق اوزره هر بری حرکتدن خالی اولمامق عادت مستمرّه‌لری اولدیغنه بناءً بودفعه فرانجه ایله ممچه دولتلری قولاً مداخله ایله اکتفا ایدوب روسیّه وَپروسیه طرفلری قرب جوار سببیله لهلودن برکمسنه‌یی بالفعل قرال نصب ایتدرمك سوداسنده

قرالی « بعض ابنای جنسندن وعهد وکفتار یکزده راسخدم وثابت قدم اولمیور سیز» دیو اعتراض ایدنلره « بن بازرگان دکلم » دیدیکی مشهوردر. [انتهی]

وصف مملکت له

مملکت مزبوره حدود عثمانیه‌دن طورله وَ بغدان وَمسقو وَسلزیه وَجبال اردل وَبحر شمالی ایله محدود بر بیوك ایالت اولوب جمهور یدنده اولغـله هرناحیه وَهر شهرینك رأی و حکومتنده مستقل بشقه مالك ومتصرّفی اولوب بری برینه اطاعتلری وَقرالّلرینه چوقاق التفـاتلری اولمدیغنـدن هیئت اجتماعیّهٔ ملکیّه‌لری پریشان اولدیغی قدر طوپراقلری معمور وآبادان وَاطرافلرنده اولان همجوارلری بونملکتدن بر طریقله حصّه یاب اولمغه بهانه جویان ایکن بری برینه مزاحمه ومدافعه‌دن ایکی یوز ییلدن برو استیلایه اّلری دکمیوب لهلولربو تقریبله یرلرنده آسوده حال وَهر بلوکی بر دولته منسوب ومتعلّق کچنمکله حفظ

اکثر ولایتلرینه فقر وفاقه سریان وَبر پاره نان وحلمه تغدّی ایدنلر مشار بالبنان اولوب گشت وگذار اطراف ایدنلر « خیر وبرکت ممالك عثمانیّه یه مخصوصدر . » دیو انصاف واعتراف ایدرلر . هرنه ایسه بیع وشرا مادّه سی مدار تعیّش وَمبنای مروّتلری اولمغله لوازم رواجنده غایتده اهتمام وَتمشیّت اسبابنده قصور وفتوراتمزلر. شویله که: فرضا برآدمك بازار محلّنه وارمغه گوجی یتمیوب یاخود مرادینك ارتکاب سفره تحمّلی اولمسه اولدیغی بلددده برمتعیّن بازرگانه دفتر وَآچقه ویروب مثلا ـ لپسقه پنایرندن فلان متاع مطلوبمدر ـ دیمکله حریف مراد ایتدیکی متاعی پنایر محلّنده شریکنه تحریر وَپشته تعبیر اولنور معتمد علیه منزل عربه سیله تسییر ایدر. گونیله، ساعتیله مطلوبی آیاغنه کلوب بلا تکلّف کندویه واصل اولور. تجارت خصوصنده سوزلرنده صادق وَدرستیٔ معامله لرنده اقرانلرینه فائق اولمقده امکانی مرتبه صرف مکنت وتخلّفدن خذر ومجانبت ایدرلر. حتی واردیغمز برآنده برق

قایقلری وَقره‌دکز شایقه‌سنه معادل معونه‌لری قولاغنه‌
دك یوکلدوب بشر اونر آدمله آغر آغر قوللنه‌رق کاه
یلکن آچوب کاه ایکی طرفنه اوزون صرقلرله دایانه‌رق
یوقارودن آشاغی سهولتله اون گونده اون بش گونده
گیدرلر. آشاغیدن یوقاروگلورکن روزگار مساعده‌سنه
موقوف اولمغن اوتوز قرق گونده گلورلر. بو واسطه‌لر
ایله یکی دنیادن وَسائر بحره مجاور اولان محلّلردن
پرنج وَقهوه وَسکّر وَسائر مأکولات وملبوسات
مقوله‌سی قاره‌یه چقماقسزین بحراً وَنهراً بلده‌لرینه
وَبلکه کارخانه‌لری قپوسی اوگنه یناشمغله تجارت
وتعیّش ایدرلر. وَمملکتلرنده طرف طرف موسم
معیّنی ایله پنایر تعبیر اولنور معیّن ومشهور بازار
شهرلری اولمغله وقتیله ذکر اولنان ارزاق وامتعه‌یی
برّاً ونهراً اول محلّلره ایصال وَاطراف عالمدن بو
بازارلره دنیانك تجاری نقل اموال وحطّ رحال
اتمکله بیع وشرا وَاغنای بلاد وقرا ایدرلر. بویله
ایکن عیاذاً بالله کفرلرینه مجازاة دینویّه اولمق اوزره

ارزاق اولوب هند قديم وجديددن قوپان پورتكيز
وانكلتره وفلمنك وسائر ملل مختلفه سفينه‌لرى بلا
تكلّف بو اوچ محلّه يناشوب مسردام اسپانيه
وافرانچه‌نك جانب شماليسى اسكله‌سى وخامبرق
نمچه مملكتى اسكله‌سى ودانسقه‌له ولايتى اسكله‌سى
اولمغله اوروپادن بومحلّه‌ره طوغرى جريان ايدن
انهاردن وشله نهريكه قراقوه وارشاو نام بلده‌لر
اوكندن مرورايدر و[اودر] نهريكه سلزياده براسلاو
وبرانده‌برقده [فران فرت] [١] اوكندن كذار ايدر:
وبرانده‌برقده اشبر نهريكه حالا مقرّامارتلرى اولان
برلين وپوطستام كنارلرندن كچر: اشته‌بونهرلر اطرافدن
براز انهاره متلاحق اوله‌رق انواع ذخائر ايله كنار
دريايه نازل وبو انهار ثلاثه‌يه مخصوص سفاين
متنوّعه اجناس ارزاق وامتعه‌يه متحمل اولوب
مملكتلرنده قورصان وحرامى غائله‌سى برطرف اولمغن
چكديرى مثلّو چام وبورازان تعبير اولنور اوزون

[١] فرانق فورت

ماـكا او بحرا » مثلنجه حالا اعظم سـلاطين روی زمين وَا كرم خواقين معدلت آيين شوكتلو مهابتلو [سلطان مصطفی خان ثالث] افنديمز حضرتلرينك جـوار عطـوفت وحمايتـلرينه التجا دولتنـه نائل اولانلر كنف كافئ‌يم شيملريله مرزوق وممنون اولديغی گبی ذكر اولنـان ممالك اقطار اهـاليسی دخی ليل ونهـار امداد فيوضـات بحر سـفيد ايله برخوردار وَسواحل شماليّه سكّانی دستياریٔ دريای بالتق ايله مغتنم وگامكار اولمقدەدر . بناءً علی ذلك آق دكزك سالانيك وَونديك وَمارسليه اسكله‌لری مشهور آفاق اولديغی گبی بلاد شماليّه‌نك دخی مسردام وَخامبرق[۲] وذكری سبق ايدن دانسقه اسكله‌لری اوروپايه مقسم

اولوب مذكرنده دخی [بورتوكل] ديمز . چونكه مملكتك اسمی بورتوغالدر . حال بوكه بز منسوبی منسوب‌له مقامنده ادخال وصكره سبتده دخی بورتكزلی تعبيريی استعمال ايتمكده‌يز .

[۲] يعنی ايسوج يای تختی اولان آمستردام ايله آلمانيا ممالكندن اولان هامبورغ

و پومرانیه (یعنی پومه‌رانی) وَله مملکتلرینك معمور ومسکون اولملرینه ارادهٔ علیه‌سی تعلّق اتمکن ذکر اولنان مملکتلرکه حالا جغرافیا ارباب‌ی عندنده اوروپانامیله مذکور والسنهٔ ناسده روم ایلی وَفرنکستان لقبیله مشهوردر. دریا ایچنده ایکی طرفنه چیقنتلی براوزون دیوانخانه رسمنده ایجاد واظهار وَالطف اقطار وامصار بیوردقدن صکره جوانب جنوبیّه‌سن آق دکز ایله احاطه ایتدیکی کبی جوانب شمالیسن دخی بحر محیط شعبه‌لرندن آلمان وَبالتق دریالرینه دراغوش ایتدیروب فرضا کلیبولی بوغازندن بوزجه آطه وَلمنیه طوغری چیقنجه آق دکز گوملجنه وَقوالا وَقولوز وَ آغریبوز وَ سلانیك وَ موره وَ چیچیلیا وَاطالیه وَروما وَ جنوه وَصاووا وَ قورسقه وَافرانچه وَاسپانیول وَسبته بوغازنده جبر الترہ (یعنی جبل الطارق دیمك ایستر) وَطش یانده پورتکیز [۱] سواحلی قپلایوب « جاور

[۱] فرانسزجه بیلانلرجه محتاج ایضاح اولدیغی اوزره پورتکیز لفظی (پورتوغالی قادین) معناسنه

شرقه تقوّس ایله قصبات وقرایانندن مرور وحالا مقرّ امارتلری اولان [وارشاو] نام شهره اوغرادقدنصکره آندن آشاغی ساحل بحر شمالیده حالا له مملکتنك برّاً وبحراً مقسم ارزاق ومجمع تجارات آفاقلری اولان [دانسقه] [۱] شهری اوکنده بحره واصل اولمغله بونهردن له دیار ینه منافع کلیّه حاصلدر . دانسقه شهری اطرافنده بر پاره یر ایله هرنه قدر بشقه برجمهور ضبطنده ایسه ده جمهور مذکور له دولتی حمایتنده اولمغله له ولایتندن معدوددر .

(استطراد)

جناب قادر مختار پروردگارك قدرت صانعه وحکمت بالغه سنه نهایت اولمیوب استانبولدن غربه طوغری روم ایلی وَنمچه وَوندیك وَپاپا وَافرانچه وَاسپانیول وَپورتکیز وَبونلرك جانب شمالیسنده انگلتره وَفلمنك وَسقصونیه وَدانمارقه وَشود وَقورلاندیه

[۱] Dantzig

بوندن اوچ گون صکره بیوك خطمانه [۱] مخصوص [موستچقه] نام قصبه‌یه واریلوب آنده خطمانه ملاقات وصحبت وَایکی گون اقامت ایله اجرای لازمهٔ ضیافت قلندی. بوندن اون ایکی ساعت اوته [طورله]یه معادل [صوم] نامنده برنهردن پوت‌ایله کچیلوب [براسلاو] نام شهره وارلمشدر. بونك دخی اسکیجه قلعه‌سی اولوب بلاد معتبره‌لرندن معدوددر. بوندن آلتی گونده الی برعرضنده قراقوه [۲] نام بلده‌یه وارلمشدر. بو بلده سلزیه‌یه مجاور حدود قلعه‌لرندن پای تخت قدیملری بر بیوك شهر اولوب له قرالّلرینك تاج کیدکلری وَبالآخره دفن اولندقلری محل اولدیغندن غیری [موراووه] مانندی [وشله] نامنده برنهرك کنارنده واقع اولوب نهر مزبور بو بلده‌نك یانندن جریان وَجانب

صف
عهٔ قرا
ه

صف
ر وشله

[۱] لهستان قرالریله خاندانه اطلاق اولنور. غرانددوق کبی.

[۲] Cracovie قرا قووی قصبهٔ مشهوره‌سیدر که لهستانك آوستریا النده بولنان غالیچیا ایالتنك رأس حدودنده‌در.

وصف قلعهٔ

سکز گونده (ایلبو) نام شهرمزبوره وارلدی . بلدهٔ مذکوره له مملکتنك جانب جنوبیسنده قمانچه‌یه تابع اولان [پودولیه] ایالتنك معتبر شهرلرندن قلعه‌لی، واروشلی، بوستانلی، باغچه‌لی برگوزل محل اولوب بروجه مبین بیك سکسان اوچ تاریخنده قمانچه قلعه‌سی محاصره‌سی ایامنده قمانچه‌یه تابع اولان یرلری تاخت وتاراجه مأمور اولان سلیم گرای خانله حلب والیسی قپلان پاشا مملکت اعدایی بومحلّه‌دك غارت وَ بتخصیص بو بلده‌یه طوپ وتفنك ایله امکانی مرتبه ایصال خسارت اتملری آثارندن یادگار اولمق اوزره حالا کنیسه لرینك یرنده برکلّه بارو کذار آویختهٔ طاق اعتبار قلنمش اولدیغی منظور وَبو بلده‌یی اول زمانده وقوع بولان صلح اثناسنده سکسان بیك غروش پیشکش ایله استخلاص واستیفا ایلدکلری تواریخده مسطوردر . بومحلّه وارنجه اراضیلری قورشونی سیاه طوپراق اولوب ماوراسی قومسالدر .

بعض سوء حرکاتنه مجازاةً اعمال وکندولره کوشمال اولمق اوزره قهراً فتح وتسخیر اولمغن «دوشدی قانچه حصننه نور محمّدی» مدلولنجه اورتهسنده ایکی بیوك کنیسه وضع منار ومنبر ایله جامع لامع قلنمش ایمش. ۱۱۱۰ سنهسی اثناسنده اقتضای صلحله کندولره رد اولندقده یادگار اهل اسلام اولمق اوزره ذکر اولنان ایکی جامعدن برینك مناره‌سی وبرینك منبری علی حاله ابقا اولنوب مناره ظهرینه تاریخ وضعیله «وَاذانظرت الی البقاع وَجدتها تشفی کماتشفی الرجال وَتسعد» مضمونی تحریر اولندیغی مشاهده اولنمغن عنایات سبحانیّه ایله قریباً اصل اسلامیسنه راجع وآئب وَمنار ومنبری کالاوّل کلبانك محمّدی ایله ولوله انداز اطراف وجوانب اولمق رجاسی عرض درگاه مولای عظیم المواهب قلنمشدر. ذکر اولنان ایزوا-نجه‌دن قطع منازل دیار وَاکثر یاگوللر کنارنده عمارت پذیر اولمش قصبات وقرادن گذار اولنه‌رق

وصف قلعه قانچه

اولندی . قلعهٔ مزبوره برصحرای وسیع اورته‌سنده تخمیناً عرض وقدّی اوتوزر آرشون خندق وَنهر جاری ایله احاطه اولنمش کسمه قیادن برصفه اوزرنده برج وباروقیدندن آزاده متوسط برقلعهٔ خودرسته‌در. جانب جنوبیسنده برکوچك قلعه وَتابیه بنا قلنوب بونلر ایله بیوك قلعه مابینی بر اوزون مناره [۱] بویی یوکسك کارگیر کوپری ایله اتصال یذیر اولمشدر . الحالة هذه برمدّتدن برو تعمیر مقوله‌سی التفاتدن ساقط اولمغن یاپولو یرلرینك اکثری یقلمغه یوز طوتمش اولدیغی معاینه وَیانمزده بولنان بعض قابل خطاب آدملرینه «بونك گبی گرکلو قلعه‌یی نیچون بویله خراب ترك ایدرسز» دیدیگمزده «بوقلعه‌نك دولت علیه‌دن غیری خصم وخربداری یوقدر؛ آنلر ایله صلحمز مؤبّد ومؤکّد اولمغن بیهوده تعمیر وتحصین دغدغه‌سی چکلمك اقتضا ایلز . » دیو جواب ویرلمشدر . قلعهٔ مزبوره ۱۰۸۳ تاریخنده لهلونك

[۱] زهی مقیاس غامیانه !

رسم اوزره سلام وكلام قاعده‌لری مراعات وعرض
مودّت وموالاة ضمننده بزی یانلرینه آلوب ایزوانجه‌یه
ایصال وایوا ایلدیلر . ایزوانجه قصبه‌سی جانب شمالی
لیسنده دارالاماره نامنه برحصارجغی متضمن هواسی
آلچق برمحل مکروه اولدیغندن غیری عربه وبارگیر
استکراسی ایچون آنده اون گون قدر اگلنمك اقتضا
ایتمکله اتباعمزك اکثریسی خسته‌لنوب بونده خیلی
زحمت چکدیلر . نه حال ایسه لوازم طریقه نظام
وماه صفرك اونجی گونی ایزوانجه‌دن جانب مقصوده
قیام اولندی . ایزوانچه‌دن ایکی ساعت قدر گیدنجه
صاغ طرفنده حصار سنگین معناسنه [قلانچه] قلعه‌سی
ظهوره گلوب اصلنده بونجه مدت تواریخده اوصافی
گوریله گلان قلاع مشهوره‌دن اولدیغنه بناءً طبیعت
مشاهده‌سنه مائل وبرطرفدن مانع وحائل اولمامغن
سیر وتماشا طریقیله اوغرایوب طوپچی باشیلری نامنده
برصاحب سامان آدمك خانه‌سنده ایکی اوچ ساعت
سجّاده کستر وقلعه‌نك زیر وبالاسنه امرار نظر

مهماندارك بو محله گلمه‌سنده بعض ملاحظه مانع اولمغله عفو ایدوب همان حرکته همّت ایتمکز مأمولدر. »
دیو ابلاغ سلام وکلام‌ایتمکله خوتین والیسی طرفندن لهلونك خوتین مقابله‌سنده واقع ایزوانجه نام قصبه‌ده اولان ضابطلرینه آدم گوندریلوب قارشـویه مرور اراده‌سنده‌اولدیغمز اخباراولنمغن «خوش گلدیلر! معزّز ومحترم مسافریمز اولوب آنجق امین وسالم سـلزیه حدودینه ایصال ایچون یانلرینه برقپودان ایله اوتوز نفر آدم تعیینینه مأمورز. مرکوبات وَمأکولاتلرینه قارشمـا ززز» دیوب جواب ویرملریله ایرتسی گون ظورله‌نك ایکی یانندہ [پوت] نامنه ایکی یصی کچت حاضرلنوب [ایزوانچه] قصبه‌سی وَ[پوت] یری خوتیندن یارم سـاعت جانب غربه دوشمکن خوتینـدن محل مزبوره قاعدهٔ سرحد اوزره مکمّل آلای ایله وار. یلوب پاشـا کتخداسی وَخوتین دفترداری بزمله پوته سوار وَلهلودن دخی اوته طرفدن پوت ایله ایکی اوچ معین آدم طورله اورته‌سـنده استقبال وقرار ایلیوب

خداوندگار مغفور مشار اليه ايچون آياصوفيه نامنه بر جامع شريف تعمير وتعيين وظائف وخدامله تطهير وتنوير اولنوب حوليسنده ياز گونلرنده بوزدن مستغنى مانند زلال برآب سلسال اجرا وبرگوزلجه چشمه بنا اولنمش ايمش. مرور ايامله قنواتى خلل پذير وبلدهٔ مذكوره ده استاد صويولجى اولمغله چشمهٔ مذكورك صوبى وجه اهل صلاح گبى يرده قالوب التفات وعنايته محتاج اولديغى گورلمشدر. حالا خوتينده اولان بنا امينه جامع مذكورك امامى نظارتيله طور قديمده تعميرى تنبيه بيورلسه ادنا همت ايله حصول پذير اولوب اهالئ محلهنك دعوات خيريه سى استجلابنه باعث اولمسى بى اشتباهدر. وجه مسطور اوزره خوتينده ايكى گون اقامتز اثناسنده برانده برق قرالى طرفندن مهماندار موعود يرينه طبيب نامنه برآدم ظهور ايدوب «قرال برگون اول قدومكزه مشتاق ومهماندار [سلزيه] حدودنده ورودكزه منتظر وبن اثناى راهده اقتضاى حاله گوره طبابتكز خدمتنده مأمورم.

استحکامنی ایجاب واخطار اتمکن خداوندگار جنت مکان مرحوم ومغفور سلطان احمد خان حضرتلرینك همّت خسروانه لریله یوزیگرمی بش تاریخی اثناسنده حصار مذکورك جانب جنوبیسنده مجدّداً برقلعهٔ استوار تمهید وترصین وَدرونده کفایت مقداری ادوات ومحافظین وضع وتعیین اولنمغله حصار قدیم الحالة هذه حصار جدیده جبه خانه منزلهسنده قالمشدر . بناءً علیه نهر بروت ایله نهر طورله میانده واقع برسنجاقلق یرمزارع وقراسیله بغدان ایالتندن افراز وَخوتین محافظه سنه مأمور کاه بروزیر وَکاه برامیره توجیه اولنه گلوب قرای معمورهسی اوجاقلق طریقی ایله یرلی قولی نفراتنه تعیین اولنمشدر . بلدهٔ مذکوره حالا اطرافنده بوستان وَباغچهلری موفور وَقرق طقوز عرضنده برشهر معموردر .

لاحقه

بو بهانه ایله قلعهٔ مرقومه وارو شنده

قلاص اسکله‌سنه نازل وآندن قره دکز سفینه‌لریله استانبوله واصل اولمقده در . یاشدن حرکت وایکی گونده نهر بروت اوزرندن مرور ایله ماه صفرك یگرمی بشنجی گونی [خوتینه] وارلمشدر . خوتین قلعه‌سی نهر طورله کنارنده علی روایة زمان حضرت عیسادن قاله عیّوقه پیوسته روم ایلی حصاری قدر برحصن متین اولوب اصلنده بغدان ایالتی سرحدّی اولمغله بغدان وبوادەلری محافظه ایدرلر ایمش . ۱۰۲۶ تاریخی اثناسنده بغدان ویوودەسی[غشپار] نام لعین خیانتیله [له] کفرەسی پنجه‌سنه دوشوب بیك اوتوزده سلطان عثمان سفرینه علّت واساس وَبعدالرّجوع صلحله استخلاص اولنمشیدی . بیك سکسان درت خلالنده‌دخی [قمانچه] قلعه‌سی سفرلری تقریبیله تکرار لهلویه گرفتار وَایرتسی سنه یدلرندن انتزاعله کماکان سزاوار اعتبار قلندی. بیك‌یوز یگرمی اوچ تاریخنده مسقو چارینك بی مهابا بغدان ایالتنه هجومی وَعون باری ایله انهزام نکبت لزومی بوجانبك

وصف قلعهٔ خوتین

نام سرایه نزول اولنوب حسب‌الاقتضا آنده اون بش گون‌قدر قرار وآرام وَقصور لوازم‌طریقه‌نظام‌ویرلدی.

وصف بلدهٔ یاش

بلدهٔ مزبوره نهر [سرت] ایله نهر [بروت] آغوشنده برصرت اوزرنده شرقدن غربه ممتد اولمش وَجانب جنوبیسی برنهر مختصر ایله‌قوشانمش و حلزار وخامت گستر قرق آلتی عرضنده‌طولانی برشهراولوب اورته‌لری دار الاماره وَبعض ابنیهٔ کارگیر ایله معمور وَکنارلری اخشاب واعشابدن فقرای رعیّت خانه‌لریله محاط ومستوردر. قارشوسنده ایکی پشته اوزرنده [غلاطه] وَ [چاته چویه] نامنده ایکی بیوك کنیسه‌اولوب ذکر اولنان دارالاماره ایله بوکنیسه‌لرك حشرات خفیفه‌دن تحفّظه مدار اولور حصار گونه ابواب وجدارلری موجود. اطرافنده باغ وَباغچه‌لری معمور وَغلاطه‌صوبی برودت ولطافتله‌مذکوردر. مارالذکر نهر سرت ابرائیل ایله قلاص‌میانده وَنهر بروت [بوجاق] وَ[طوماراوه] گنارنده طونه‌یه منصب اولغله بغدان ایالتنده حاصل اولان کراسته انواعی بونهرلرك برکاتیله سهولتله

بدر وَداود پاشا سرایندہ سرمهٔ نعال یمن اشتمال ایله دیده منوّر وَتنبیهات ملوکانه ایله عطیّهٔ همایونه مظهر اولدقدنصکره جانب مقصود مأمور بهه عزیمته مسؤل وَیکرمی گونده طونه کنارنده واقع ماچین نام منزله وصل میسّر اولوب محلّ مزبورده بغدان ویودهسنك مهمانداری استقبال اتمکن ابرائیل ناظری معیّنته مأمور میری فرقتهیه «بسم الله مجریها» عنایتیله سوار وَقلاص قصبهسنه کذار اولندی. ذکر اولنان ماچین وَقار شوسنده ابرائیل وَقلاص طونه کنارنده سپایه مثابهسنده اولوب ابرائیلدن قلاصه وارنجه طونه اورتهسنده طولی ایکی ساعتدن زیاده برآطه موجود اولمق تقریبیله ابرائیل وَقلاصه گوزلجه لیمان یرلری پیداوَعلی الدوام زخیره سفینهلرینه مقرومرسااولمشدر. قلاصدهاوچ گون اقامتدنصکره درت گونده مقرامارت بغدان اولان یاش شهرینه وصول وَبلدهٔ مذکورهنك جانب جنوبیسنده گوك صویه مشابه برگول کنارنده مسافرین دولت علیّه ایچون اعداد اولنمش [فرموسه]

وصف قلاص وابرائیل

ایتدکلری مباهات وافتخاره ایمره نوب برمدتدن برو امنیهٔ مذکوره تحصیلنه اقدام ایتمشیدی. «من قرع باباً ولج ولج» مفهومنجه مرور ایّاملهٔ اسباب مرامی آماده وَیوز یتمش بش سنه‌سی اثناسنده جناب خداوندگاریدن کندویه درگاه عطوفت ومساعده کشاده قلنوب تمهید اساس موالات ومعاهده اولنمغه متعاقب دأب دولت اوزره ایلچیسی سدهٔ سعادته چهره فرسا وَهدایای گرانبها ایله عرض کالای تمخّص واتجا وَاوروپا قرالّلری میاننده کندویه وَاخلافنه سرمایهٔ تبجح وافتخار اولق ایچون عتبهٔ علیّه‌دن مخصوص ایلچی ارسالنی رجا ایلدیگی اجلدن جناب شهنشاهیدن دخی اظهار ابهّت خلافت اتسام وَافهام علوّ منزلت اسلام قصدیله هدایاسنك اضعافی تمیز وترتیب وَبوعید کمینه طریقهٔ سفارتله تعیین وتسییر بیورلمشدی. بناء علی ذلك میلاد حضرت عیسانك بیك یدی یوز یتمش یدی سنه‌سنه مصادف ۱۱۸۵ سنه‌سی محرم الحرامی اوائلندن اولان بر روز سعادت بروزده آستانهٔ علیّه‌دن

القطورلق نشانی وَروسیّه ایله له مملکتلرینه مجاور ومختلط پروسیا ناحیه‌سنه قرالّلق عنوانیله متصرف اولان [فردریقوس] جانشین پدراولدیغی یوز اللی اوچ تاریخندن برو توسیع دائرهٔ دیار وَترفیع منار اعتبار نیّتنه کندونك متبوعی مقامنده اولان نمچه جاساری وَروما ایمپراطوری ایله جنك وپیکاردن خالی اولیوب بالآخره فرانچه وَمسقو دولتلری جاسار مذکوره معاونتده یکدل وجانبدار اولمشلر ایکن قرال مومی الیه میدان وغاده اظهار ثبات وقرار واقران وامثالی میانده کرچه کسب اشتهار ایلدی امّا بروجه محرّر کندونك متبوع وملتجاسی اولان کمسنه‌یه خصومت ومصادمت دغدغه‌سنه‌دوشن سپهسالار کیردار خصمندن بیوك بردولت مؤیّد ایله استظهار ایلك مقتضای حال وکردار اولدیغندن غیری همجانب وهمجوارلری اولان له وَدانامارقه وَفلمنك جمهورلرینك وَحالا انیشته‌سی بولنان [شود] (یعنی اسودچ) وَهم‌مذهبی انکلتره قراللرینك دولت علیه معاهده‌سیله ادخار

سفارتنامهٔ

احمد رسمی

بسم الله الرّحمن الرّحیم

حمد موفور، وَسپاس نامحصور، مالك ملکوت اسمان وزمین اولان خداوند جهان آفرینه سزادرکه ارسال رسل ورسائل ضمننده تبیین ملل وادیان، « وَکلّ یوم هو فی شأن » مدلولنجه قرناً بعد قرنٍ استخلاف سلاطین وشاهان ایله، کارخانهٔ عالمی معمور وآبادان « وَصلّوا علیه وَسلّموا » تشریفیله خاتم الانبیانی علیّ الشان، وَجلیّ البرهان بیورمشدر.

اما بعد. تقریر کمترین بندگان دیوان سامی الحاج احمد رسمی بودرکه: بلاد شمالیهٔ غربیّه‌دن جرمانیا مملکتی داخلنده فی الاصل [سقصونیه] ایالتندن معدود اولان [براندہ برق] سنجاغنه

دولیه وعادات واطوارجه برتعرفه‌سی مقامنه قائم اولدیغی اعتباریله عادات اقوام نقطهٔ نظرندن بنه بك چوق غرائب معلوماتی شامل اولدقلری تسلیم اولنور . بناءً علیه بونلردن اله کچیریلان تقریرلرك کتابخانه‌مز صره‌سنده نشریله اصحاب مطالعه‌نك بو صورتله دخی توسیع اطلاعاتنه خدمتی وجیبه عد ایلدك . وبناءً علیه اشبو اون دردنجی جزئی سلطان مصطفای ثالث دوری رجال سیاسیه‌سندن کریدلی احمد رسمی افندینك پادشاه مشار الیه طرفندن براندبورغ الکتوری یعنی پروسیا قرالی مشهور بیوك فریدریق نزدینه وقوع بولان سفارتی حاکی اولان تقریرینه تخصیص ایلدك .

مؤلفك رسم املا وطرز افاده‌سی عیناً ابقا ایلدك . یکی کبی اوزمانك احوال وعاداتنجه الیوم محتاج تفسیر کوریلان خصوصات وبعض اسامئ بلاد طرف عاجزانه‌مزدن حاشیه صورتیله ایضاح اولنمشدر .

[للطابع ابوالضيا]

وسائطدن تماميله محروم ايدك . بو سببله الڭ طوغرى معلومات آلا بيلمك احياناً دولتجه اعزام قلنان سفرانك مشهودات و استطلاعات اوزرينه تنظيم واعطا ايتدكلرى تقديرلره منحصر ايدى .

واقعا بو تقريرلرك محتوياتى اكثريت اوزره بك عادى معلوماته قدر شامل ايسه ده برقومه گوره احوالندن هيچ برصورتله خبردار اولمديغى اقوام سائره‌نك، ولو عادى اولسون هردرلو عادات واطوارينك بردرجه‌يه قدر مراقى موجب اولهبيلمسى وبوگون كثرت اختلاط ويا وقوف عادات جهتيله بزه گوره تعريفدن مستغنى صاييلان برحالك اوائلده غرائبدن عد اولنه‌بيلمسى استبعاد اولنه‌ماز . بناءً عليه بوگبى تقديرلرك زمان تحريرى تأمل اولنورايسه زوائدينه دگل بلكه بك چوق تفرعات احواله قدر شامل اولهماسندن طولايى نقصانه حكم ايتمك لازم گلير .

ماحاصل بو سفارتنامه‌لر شمديكى حالده ايشه يرامازگبى گورينور ايسه‌ده او زمانك تشريفات

ناپولیون بوناپارط نزدینه مأمور اولان وحید افندی
ینك تقریری گورولمشدر .

عمومی اولانلری ایسه سفرانك گزوب گوردکلری
محلرك احوال ملکیه وعسکریه سیله معارف وصنایعی
وَ وسائط سائرهٔ مدنیه سی حقنده مطلع اولدقلری
اطواری حاکی تقریرلردرکه زمانمزه گوره بونلرك پك
چوق فائده سی گورلمشدر . نتیکیم سلطان احمد
ثالث طرفندن اون بشنجی لوئی نزدینه هدایای سنیه
ایله اعزام اولنان یگرمی سکز محمد افندینك برادرزاده
بولنان مخدومی سعید بك که مؤخراً مسند صدارتی
احراز ایتمشدر ؛ بوسفارت اثناسنده فن طباعتی
مشاهده وَفوائدینی تقدیر ایتمکله مؤخراً استانبوله
عودتنده ترکجه ده تطبیقنه موفق اولمشدر .

او عصرلره گوره بو گبی تقریرلرك لزومی درکار
وَفوائدی ناقابل انکار ایدی . چونکه اوروپا ایله
هیچ برصورتله اختلاطمز اولمامسندن اقوام غربیه نك
اطوار مدنیه لری حقنده استحصال معلومات ایده جك

سفارتنامه

مقدما طرف سلطنت سنیه‌دن یا اخبار جلوس وَیا تبریك قعود وَیاخود عقد اتفاق مقصدیله اوروپا حکمدارانه اعزام اولنان سفرانك، نزدینه مأمور اولدقلری دولتلك احوال سیاسیه وعسکریه‌لری حقنده عودتلرنده باب عالیه برتقریر تقدیمیله اطلاعاتنی عرض ایتمه‌لری اصولدن ایدی .

بوتقریرلر صاحبلرینك مأمور اولدقلری خدمت ومصلحتلك نوعنه گوره یاخصوصی اولوردی وَیاخود عمومی صورتده معلوماتی حاوی بولنوردی .

خصوصی اولانلری سفرانك اساس مأموریتلرینه عائد تقریرلردرکه بونده مأمور اولدقلری مصلحتك صورت جریانیله نتیجه‌سی بیلدیریلیر وَبونلرده اکثریت اوزره پولیتیقه‌یه متعلق بولنور . بوقبیلدن بزده یالکز

كتابخانهٔ ابوالضيا

سفارتنامهٔ احمد رسمی

بروسيا قرالی بيوك فره‌دريق نزدينه سفارتله كيدن
كريدی احمد رسمی افندينك تقريری در

برنجی طبعی

معارف عموميه نظارت جليله‌سنك رخصتيله

هر حقی طابعكدر

قسطنطينيه

۱۳۰۳

مطبعهٔ ابوالضيا

وقافیه‌می مساعد اولمدی؛ یوقسه شاعر دگل‌ایدیلرده اثرلری قضا وَیا بشقه براقتضا ایله‌می خرابانه درج اولنـدی ؟ برده یوقاریده بالمناسـبه بحث ایتدیگم فهمیدن ماعدا ملتك‌خیلی بیوك شاعرلری اونوتدمش!

برایکیسنی تعیین ایدیم : احمد ثالث دورنده ظهور ایدن کلیمك دیوانی نصل اولدی‌ده منظور دولتـلری اوله‌مدی ؟ منظور اولدیسـه نه‌دن اقتضا ایتدی‌که نامی ذکر اولنمدی ؟ شو زیرده یازدیغم :

« عیاندر خون دل مدّ نگاه چشم پرگوده
« گورك اعجاز حسنی گلدر آچمش شاخ آهوده
« اولور ماه نوه بیوسته تیر آهی عشاقك
« خیال ایتدکجه مژگان سیاهك زیرابروده.»

بیتلری عزت ملانك دیواننده هیچ اولمزسـه آندن انتخاب بیوریلان قصیده‌یه دگمزمی ؟ وَحتی صبری شـاکرك اعجاز درجه‌سـنه چیقاردیغکز قصیده‌سی عیارنده دگلمیدر ؟

ثابت وسامی‌یی تعییب ومؤاخذه بیورمش اولدیغکز حالده « لفظ دیکن » تعبیرینه نه‌دن ایلشمدیکز .

عربی برکلمه‌نك ترکی برلفظه اضافتی گبی، زروا تأویل قبول ایتمك لازم گلسه بیله توجیهی قابل اولهمیه‌جق برخطای فاحشی مقبول عد ایده بیلیرمی‌یز ؟ رأی دولتلرنجه، اون ایکی کلمه‌دن عبارت ایکن معناجه قوس قوجه ایکی هذیانی وَلفظاً اڭ آچیق برسقامتی حاوی اولان بویته دخی شعر دیمك لازم گلیرمی ؟

§

« احوال اشعار ترکی » فصلنده افادات سنیه‌لرینه متعلق ملاحظات قاصرانه‌م بوراده ختام بولدی؛ فقط اوفصلی بتون بتون الدن براقه‌میه جغ ده [استطراد] قبیلندن بعض شیلردها سویلیه جگم : خرابانده عاکف پاشانك، نوعینك، نشاطینك بعض آثاری وار . حال بوکه مقدمه‌ده اسملری یوق ! بوذاتلر شاعر ایدیلرده نامارینك ذکرینه وزن

خطیأت ایله مالا مال کورینور؛ از جمله انتخاب بیوردیغکز قصیده‌سنده‌کی .

« باغ معنای خیالم اوقدر نازکدر :
« برك گلبرك ترطبعه باتار لفظ دیکن . »

بیتنك مصراع اوّلنده‌کی « باغ معنای خیال » ترکیبنده هیچ معنی اولمدیغی کبی، مصراع ثانیده‌کی « برك گلبرك » کل یپراغنك یپراغی دیمك اوله‌رق؛ بونك ایسه استانبولجه الك زیاده مستعمل اولان « باب همایون قپوسی » غلط معروفندن وَیاخود نصر الدین خواجه‌نك « طاوشانك صوینك صویی » یولنده‌کی حکایهٔ معلومه‌سندن برفرقی یوقدر .

یاهله افندمز عین اماله‌سی گبی، برمساهلهٔ جزؤیه ونون ساکندن اوّل گلان حروف علتی قصر ایتمامك گبی یوزده برمصراعك آنجق سلاستنه طوقنه بیله‌جك برنقیصهٔ خفیفه ایچون عزت ملا ایله بینلرنده‌کی فرق، ثری وثریا رتبه‌سنده اولان

« باش قویدی ؛ بودولتك یولنده
« جان ویردی بوملتك یولنده
« نادانلری منع ایچون خطادن
« قورتارمغه دولتی بلادن ،
« کندی باشنی قودی بلایه ؛
« سیواسده اوغرادی قضایه . »

ستایشلری خلاف مقصد اولمزمی؟ حقیقت حالده دخی فدا کارلقله شاعرلك آره‌سنده نه مناسبت اوله بیلیر؟ مولیئرك [میزانتروپنده] اولان وَ«انسان همپك ناموسلی اوله بیلیر . همده پك فنا مؤلف اوله بیلیر . » مألنده بولنان مصراع البته نظر دقت ادیبانه لرندن دور تامشدر . او حقیقته بناءً یزده دیه بیلیرزکه ملا مرحومك حمیت وطن پرورانه‌سی هم کندینه هم ملته مدار مفخرت عد اولنسه شایسته‌در . فقط شعاری منتخباته دخول مزیتندن بری اولدقدن بشقه وهوس بر شاعرك قلمندن صادراوله‌میه‌جق درجه‌لرده

حسن وعشق آثار برگزیده‌دن اولەرق، سائر شعرلری زوائد قبیلندن بولنمق اقتضا ایدیور. برشاعر یالکز بر اثر میدانه قویمقله نصل یکانه وصفنه لایق اوله بیلیر؟ بر قافیه خاطریچون بوقدر آچیق بر منطقسزلغه جواز وار ایسه، اوراسنه نه‌دیه‌لم ؟

§

بعض ملاحظات عاجزانه‌م تکرر ایدیورسه‌ده بو اکثار مقتضای حال سائقه‌سندن نشأت ایتدیکی ایچون معذور طوتلمق امیدیله مقدمهٔ مقال ایده‌رك، شوراسنی بیان ایتمك ایسترم که، یوقاریده‌کی :

« برشاعره منتهای مقصد
« برشیشه شراب و برسمن خد »

بیتی قواعد کلیه صورتنده تمهید بیورلدقدن صکره، عزت ملا ایچون :

« گورمشمی عجب سپهر دوّار
« بر اویله سخنور فداکار ؛

حضرتلرینه) عائد دیمك اولوب، کندیسنك معرفتی ایسه برترجمانلقدن عبارت اولمغله، آنك خدمتنی تاینك فضیلتندن مقدم ذکر ایتمك لاتشبیه (ضیا بك افندی حضرتلرینك ترکیب وترجیع وظفر نامه گبی. بونجه آثار حکیمانه وادبیه‌لری وار ایسه‌ده البته هیچ بریسی قصیدهٔ برده مزیتنده دگلدر . وحال بوکه دیار بکرلی شعبان نامنده برآدم قصیدهٔ برده‌یی تحت اللفظ ترکجه‌یه ترجمه ایلدیگندن، او آدمك بلاغت عثمانیه‌جه ضیا بك افندیه تفوق لازم گلیر .) اعتقادنده بولنمق قبیلندن اولمزمی ؟

§

شیخ غالب مرحوم ایچون، حسن وعشقنی تعریف یولنده ایراد بیورلمش اولان :

« گلمشدر اوشاعر یگانه

« گویا بوکتاب ایچون جهانه ! »

تنده برنوع تناقض گورنمزمی ؟ رأی عالیلرینه قیلیرسه شیخ غالب هم برشاعر فرید اولمق وَهمده

ايسه ولو مكمل اولمسه بيله هراوقور يازارك مستفيد اوله گلديگى فكر حكيم وَطبع نقّاد عاليلرينه خفى دگلدر.

هله نابينك خيريه‌سنه :

« صنعت ايله ايلشدر اول پير
« عصرنده‌كى حال ملكى تصوير .
« ظلم وزرايى سويلشدر ؛
« حال فقرايى سويلشدر ،
« علم وادب اوگره‌دير زمانه
« تعليم كمال ايدر جهانه . »

توصيفلريله ويريلان شرف وعنوانه نظراً خيريه، مثنوى يولنده لسانمزده يازيلان آثارك دگل. ايرانده مشهور اولان شهنامه‌لرك ، خمسه‌لرك فوقنده اولق لازم گله‌جگندن، اعتقاد عاليلرنجه « جهانه تعليم كمال » ايدن اويله براثر، اكمل آثار اولمق اوزره ايراد بيورلمق اقتضا ايدردى . نحيفينك مثنوئ مولوى ترجمه‌سى آندن فائق اولسه بيله فضيلت ترتيب وتصويرى جناب ملاى روم (قدس سره

نیچون اقسام شعردن خارج عد اولنمش ؟ تاریخ اقسام شعردن معدود اولمیجه لغت کتابی ـ ولو منظوم اولسون ـ نصل شعر نوعندن صایيلهبیلیر ؟

« نابیده او یولده پهلواندر

« خیریهسی فضلنه نشاندر . »

نه دیمك ؟ نابینك خیریهسی شعر اعتباریله تخفیفنك ترجمهسندن آشاغیمیدر ؟ اوروپا اشعارینك بعض مزیاتنی تسلیم یولنده اولان تعریف عالیلرندن گلاشلدیغنه گوره، نهدن بوگونلرده ترجمه طریقی رجیح بیورلمغه باشلامش بیلهمم ! البته برلساندن لسانه ترجمه اولنان شی مثلا مائی گوزلی، آق بگزلی. اری صاچلی برانگلیز قزینه قاره گوزلی قاره قاشلی تمر بگزلی برعرب دلبرینك البسهسیله زینت ویرمك نك اولهجغی ایچون بدایع پسندان عالم نظرنده یعتك ایجاد ایده بیلهجگی هردرلو محاسنی جامع لهماز. ادبیاتجه ترجمهدن، اولسه اولسه یالکز اصحاب بعض فوائد استحصال ایده بیلدیگی واختراعاتدن

نحیفی حقنده :

« حقاکه نحیفیٔ هنرکار
« یازدی نیچه برگزیده آثار .
« تحسین او شاعر قویدیه
« کیم ترجمه یازدی مثنویه . »

یولنده اولان ستایش ادیبانه‌لرینی دخی حقیقته موافق بوله‌مدم . چونکه ترجمه‌نك شاعرلگه تعلق ایدر بریری یوقدر . واقعا :

« فکر ایت نه قدر بضاعت ایستر
« بونظمه نه استطاعت ایستر ! »

قولی مسلمدر . فقط او (بضاعت) و استطاعت طبیعت شاعرانه‌یه عائد برمزیت اولمسه گرك . بنده گرك ظنجه اشعار بشقه، تنظیم کلامه اقتدار بشقه‌در .

برده افندمز وهبینك نخبه‌سنی ، تحفه‌سنی شاعرلك آثارندن عد بیورمشسکز . فقط بیله‌مکه تاریخده یکانه‌لگی مسلم اولان سروریتك او معرفتی

عقلیه و نقلیه ایله تقیدسزلك اعتیادندن نشأت ایتمش بر سرج لسان اولدیغنه حکم ایتمکدن بشقه بر چاره بولهمدم .

§

صاحب خمسه یحیی حقنده :

« سیف اهلی ایدی او اهل تمیز
« سیفی قلمی گبی ایدی تیز . »

دینلمش ! هانی اعتقاد عالیلرنجه :

« شاعرلره منتهای مقصد
« بر شیشه شراب و بر سمن خد »

ایدیایا ! اوحالده بر شاعرك اصحاب سیفدن اولمغله توصیفه نه لزوم وار ایدی؟ عجبا ادیب یحیی قلیجیله شیشهٔ شرابك طپه سنی می آچار ایدی . یاخود منتهای مقصدندن بری اولان سمن خدّه بر برلك می ایدردی؟

§

« عشق سخن آنده محتمدر :

« باشدن باشه سهل ممتمدر . »

شو قدر وارکه بر اثر نه قدر برگزیده اولسه وحتی افصح ناس اولان نبی آخر زمان علیه الصلوة والسلام افندمزك احادیث سنیه‌لرندن بولنسه « مثل قرآن » تشبیهیله وصف ایتمگه فقهاً وکلاماً وعقلاً وادباً جواز وارمیدر بیله‌مم ؟ بو جوازی افندمز گبی زمانمزك علامهٔ ادبی عد اولنان وحتی اوچ بیوك ملت اسلامیه لسانلرنك کافهٔ آثار شعریه‌سنی انتخاب ومحاکمه‌یه طبیعتنده افتدار گورن بر تحریر صاحب کمالاتك آثارنده تحری ایلدم .

« قرآن نه عجب اولورسه فائق

« مخلوقه شبیه اولورمی خالق . »

بیتنه نظراً ذات دولتلرینك دخی او تشبیه جائز اوله بیلك اعتقادنده بولنمدقلرینی آکلادم . بناءً علیه مولد نبوی منظومه‌سی حقنده اولان « قالدی ینه بکر، مثل قرآن » مصراعنی دخی اشعارده قواعد

[کنه‌الاخبار] نده تفصیل اولندیغی اوزره شهزاده سلیمان پاشانك ۱۲۸ تاریخنده روم ایلی یه وقوع بولان کذارینی :

« کرامت کوستروب، خلقه صویه سجّاده صالمشسك؛
« یقاسن روم ایلینك دست تقوی ایله آلمشسك ! »

بیتیله تبریك ایلمشدر . بوحاله نظراً مرحومك جهان معارف وادبده ظهوری بش یوز اللی سنه‌یی متجاوز ایکن درت یوزسنه‌دن بری مولدینه نظیره سویلنیله مدیکندن بحث ایتمکده معنی نه‌در ؟ عجبا یوز اللی سنه‌در مولد نبوی منظومه‌سی قابل تنظیر اولمامق مزیتندن ساقطمی اولدی ؟ یوقسه شاعرك :

« یا مگردر عبارتی ترکی
« بشیوز آلتون دویست دینارست »

قولی کبی ترکك اصطلاحات شعریه سنده درت یوز سنه تعبیری بش بچق عصر معناسنیمی افاده ایدر ؟ مولد منظومه‌سنك دائما قبول عامه‌یه مظهر اولمه کلمسنه نظراً احتمال که رای عالیلری کبی ،

اویله‌می ؟ عجایب ! هانیا یوقاریده « احوال اشعار ترکی . » بحثنده

« اسلافده احمد ونجاتی
« آوارهٔ دلشکسته ذاتی؛
« ترکی سخنه تمل قومشلر؛
« گرچه تملی گوزل قومشلر . »

دنیلمشیدی یا ! مثنوی طرزی ترکجه سخن نوعندن دگلمیدر ؟ یوقسه احمد وَنجاتی وَذاتی صاحب مولد سلیمان دده‌دن مقدمیدر ؟ برده سلیمان دده‌نك مولدی حقنده :

« درت یوز سنه‌دن بری افاضل
« برسوز دیمه‌دی آکاماثل . »

بیتی نه مطالعه ایله ایراد بیورلدیغنی سؤاله جسارت ایلسه‌م، عجبا معذور طوتیلیرمی یم ؟ عیب دگل آ ؛ آکلایه‌مدم !

بنده کزك بیلدیگمه قالیرسه سلیمان دده سلطان اورخان عصری رجالندن اوله‌رق، حتی عالینك

موافق یازه‌جغز دیه منطقك اك بدیهی قاعده‌سی وبدیهیات اولیه‌نك اك بیوك اساسی اولان « برشی هم وار، هم یوق اوله‌ماز . » قضیه‌سنی‌ده می ابطال ایده‌جگز ؟ الله ایچون اولسون شوراسنی آکلایه‌لم ! رومده مثنوی سویلش شاعر چوقمی یوق، هیچمی یوق ؟ یاخود هم قلیل ، هم معدومیدر ؟ وقتیله اکاذیب شعریه حقنده :

« شویله شهرت بولدی عالمده یالانی شاعرك :
« یانسه‌ده کیمسه اینانمز خانمانی شاعرك . »

یوللو شکایتلر وقوع بولمش . انسان بویله جامع النقیضین سوزلرك شعر سایه‌سنده عالم ادبیاته داخل اولدیغنی گورنجه برشاعرك خانه‌سنی یانارکن مشاهده ایلسه اینانیه‌جغی گلمزمی ؟

« بویولده امام اهل عرفان
« [مولد] اثرین یازان سلیمان
« اولدر شعرای رومه استاد
« اولدر ایدن اهل نظمی ارشاد . »

احتمال یوق ایدی . چونکه نابی صرف عجم مقلد-لگنی، واصف ایسه یالکزجه استانبول ترکجه‌سی شیوه‌سنده شعر سویلمکی التزام ایتمشلر. بوحاله کوره واصف، اکر تمایلات موجدانه‌سنی اوزان عجم یرینه پارمق حسابی التزام درجه‌سنه کوتوره بیلیدی : ملتزده مشهور ومقتدر برشاعر اولوردی . یوقسه طبیعتی استانبولك شیوهٔ الحان نازکانه‌سیله پرورده اولمش بر چلبی حکیم فارابینك علیله ظهیر فاریابینك طبیعتنی جمع ایلسه ینه اورفه آغزی نغمه سازلغه البته میل ایتمز .

« یوق رومده مشنوی دیمش چوق
« ایرانه قیاس اولنسه هیچ یوق . »

بیتنی انسان کوزینك اوکنه آلوبده‌اوقودقجه اشعارمز حقنده نفعینك « همان بر اولقدر واردرکه موزن ومقفی‌در . » مصرا عنی تکرار تذکار ایتمکدن بشقه خاطره نه کلیر ؟

برقاچ سطر یازی‌یی افاعیل وتفاعیله وقافیه وروی‌یه

دنیلدکدن صکره سخن قصیده‌سنك انتخابنده نه‌معنی وار ایدی ؟

« واصف دخی برلطیف شاعر

« معلوماتی ولیك قاصر .

« یارای طبیعت ایله سویلر

« غایتده سلاست ایله سویلر . »

حکمنده ده حقیقتـدن براثر اولمدیغنی اثبات ایچون پك چوق سـوز سویلمکه احتیاج گورنمز . واصفك اشعارنده جهلنه دلالت ایدر هیچ برسـوز اولمدیغی گبی، دیوانك نصفندن زیاده‌سی دخی « اولمه سوقاق سـپورکه‌سی قادین قادینجق اول ! » مصراعی گبی سلاست دگل انواع رکاکت ایله آلوده در .

اوده کندی کندینـه وزمانینك شـیوهٔ تکلمنه مطابق صورتده بروادی آحمق ایسـته‌مش؛ افاعیل وتفاعیل بلاسـبله موفق اولهمامش . وهبی دگل ابن کمال اولسه ایدی بنه‌نابی یولنده برشاعر اولمسنده

تذکره‌لرده گوریله‌مدی . مرحوم یالکز عربیده شاعر اولمغله، ترك شعراسی بیننده اسمنی یاد ایتمك نه‌دن اقتضا ایتسون ؟

اکثار کلام ایراث ملال ایده‌جکنی بیلدیکم حالده راغبله عاصم حقنده اولان :

« سوزده ایکیسی دخی متینلر
« غایتده لطیف ودلنشینلر . »

بیتنه دخی « جای نظردر » دیمکدن بردرلو کندیمی آلامیه‌جغم . عاصم ایله راغب پاشانك متین ولطیف وَدلنشین اولان سوزلری دگلدرده کندیلریمیدرکه بیت عالیلرنده سوزده ایکیسنك دخی متانت ولطافتندن بحث اولنیور ! مرحوملر عجبا شاعر دگلدیده ایکی پهلوان وَیا ایکی محبوب دلستانمی ایدیلر ؟

سنبل زاده وهبی ایچون :

« امّاکه قصیده وغزلده
« بکزر قوقوسز گله جیلده . »

کوپریلی خاندانینك مدار مفخرتی دگیل فقط اعضای فاخره‌سندن عد اولنمغه شایاندر . آنجق اسعد پاشا کبی مدت عمرینی مکابره ایله کچیرمکله برابر کافهٔ مقاصدینی « برشیشه شراب و برسمن خد » مسلك قلندرانه‌سنه حصر ایتمش ؛ وحتی برادری بولنان عبدالله پاشانك. قدر خاندانینی محافظهٔ ، وقوع بولان عرض واستدعای مخصوصی اوزرینه وزارتی رفع اولنمش اولان تن پرور برآدم برقاچ کوزل غزل سویلمکله محمد پاشالرك، فاضل احمد پاشالرك، شهید مصطفی پاشالرك عمجه زاده حسین پاشالرك نه‌دن مدار مفخرتی اولسون ؟

برده ظن عاجزانه‌مه کوره کوپریلیلردن عربی دیوان صاحبی نعمان پاشادر . عجبا توصیف بیوریلان دیوان عربی آنك آثاری اولوبده سهواً یرینه عبدالله پاشامی دنیلمشدر ؛ یوقسه عبدالله پاشانك آیریجه عربی دیوانی واردرده بنده کزمی بیلیورم . بوندن بشقه عبدالله پاشانك ترکجه اشعاری اولدیغی تاریخلرده.

سيّد وهبي‌يه متعلق اولان :

« اشعاری دوكلسه هپ خضوره

« كلمز بر ايكی غزل ظهوره . »

بيتنه منصفانه امالهٔ نگاه بيورلسون ! وزن وقافيه ايچون بوقدر معناسزلق اختيارينه جواز وارميدر؟ سيّد وهبينك ديوانينده ايكی يوز قدر غزل واردر . حال بويله ايكن اشعاری بتون بتون حضوره دوكولنجه نصل اوله‌جق‌ده يالكز سكز اون غزل ظهوره گله‌جك ؟ مراد منتخب غزل ديمك ايسه بويله‌مى افاده اولنور؟

كوپريلى زاده‌لردن اسعد پاشا ايله عبدالله پاشا شاعر اولمغله ، افرادی سلطنت سنيه‌يى برقاچ كرّه تجديد واحيايه‌موفق اولان ، برخاندان عظيم‌الاقتدارك نه‌دن مدار مفخرتی اوله‌بيلير ؟

عبدالله پاشا مرحوم ديه‌لم كه شرق سفرلرنده برچوق مأثر عظيمه‌يه موفق اولدقدن بشقه دولتنك اعتلای شرفی يولنه فدای جان ايتمش اولمسنه نظراً

غزللرندن صنعتلی، وَفقط نه‌قدر صنعتلی ایسه اوقدر لطافتلی آثار هانکی شاعرمزك دیوانندە بولنه بیلیر؟

عزت پاشا حقنده :

« شایاندر اولور ایسه مفاخر
« مدح ایتدی آنی منیف شاعر . »

یولنده ادیبانه دگل عادتا بی ادبانه مفاخره‌لری مروّج شیلر سویلك مشرب حکیمانه وَافکار حقایق پرورانه‌لرینه یاقیشیرمی ؟

مثلا حقی بك افندی منیفك :

« بو علی منقبه عزت بك کیم اودر .
« عقلی چاك افکن جیب خرد افلاطون . »

یتنی حق سامیلرنده :

یعنی علامهٔ نحریر ضیابك افندی‌که آنك .
عقل کل قوهٔ ادراکنه اولمش مفتون

یولنده اوته کندن دهامبالغه‌لی وَتعبیر آخرله دها یالان بر یولده تنظیر ایلش اولسه افتخار بیوررمیدیکز ؟

نسبت قدمادن اولدیغی وَاوحالده سامی ایله یکشیوه عد اولنجه سامینك نابیه چراغ اولمسی ممکن اوله‌میه‌جغی خاطر نشان عالیلریمی اوله‌مدی ؟

برده سامینك معلوم اولان هر درلو تکلفات ادبیه‌سیله برابر، اطوار قدما مساعد اولدقجه بلاغتی ساده‌لکده آرایان نظیم ایله آره‌لرنده نصل مجانست تصوّر بیورلدیغنه بر درلو عقلم ایرمیور ! هله سامی ایچون :

« ایتمز ایسه التزام کلفت
« رنگین سویلر سوزی بغایت . »

دیمك، ادبیات عتیقه نقطهٔ نظرنجه بتون بتون خلاف واقعی التزام دگلمیدر؟ انتخاب ایتدیگکز نعت‌ده سامی نه قدر کلفت ایتمش؛ مع مافیه نعتی‌ده نه قدر رنگین سویلمش . روحی‌یه اولان نظیره‌سنده آزمی تکلف ایتمش؟ بونکله برابر ترکیبی نه‌درجه استادانه‌در ! هله « اوزلف وحال ورخ » و « مجنون برلیلا ایکی »

« برنعتْ شریفی وارکه دلکش
« معراجیه دخی آکا اش »

بیوریلیور. اوحالده یالکز نعت شریفی منتخباته ادخال بیوروبده معراجیه‌یی ترك ایتمك ترجیح بلا مرجح دیمك اولمزمی ؟

« عزت ایله هم نظیم وسامی :
« برشیوده نظم ایدر کلامی . »

بیتی قلم ادیبانهٔ دولتلرندن صادر اولدیغی زمان، آندن اوتوز بر بیت یوقاریده اولان :

« نابی‌یه بو اختراعدر خاص
« تسلیم ایدر آنی اهل اخلاص .
« راشد ایله وجدی، لمعی، رامی
« راغب، عاصم، منیف، سامی
« اول مکتبه اولدیلر مداوم
« اول خواجه‌دن اولدیلر ملازم . »

افاداتی بتون بتونمی فراموش بیورلمش ایدی ؟ یوقسه نابی، نظیم زمانینی ادراك ایتمش ایسه‌ده نظیم نابی‌یه

معقولمیدرکه تعریض عالیلری یالکز اوتهکی بیچاره‌یه حصر بیورلمشدر ؟

یاهله ندیمك قمر ایله مربی یاپدیغی وارمیدر ؟ دیوانندن قطع نظر قصیده‌سی، مجموعهٔ منتخبات عالیلری اولان (خرابانده) طوروب طوربیور .

یوقاریکی تعریض دولتلرینی دعوت ایدن

« قمر خمیره‌سی یاخود کنش مربیسی
« بلور شاخمی یا نخل لؤ لؤ شهوار »

بیتی مگلمیدر ؟ او بیتده ندیم مربایی قمردنمی یاپدیر. مش یوقسه گونشدنمی ؟ قمردن یاپدیردی ایسه نیچون بیتی (خرابانه) بالاده کی طرزده درج اولنمش؛ گونشدن یاپدیردیسه نیچون « یاپدیردی قمرایله مربی » بیورلمش ؟

اوچ بیوك لسانك محاکمات ادبیه‌سنی حاوی اولان برکتابده بوقدر آچیق دقتسزلك جائزمیدر ؟

برده مادامکه ثابت ایچون :

« برجسمه دیمك ایچون مصفی
« یاپدیردی قمر ایله مربّی ! »

یولنده ایراد بیوردیغکز بیت البته خاطر نشان عالیکزدر یا ؟ نفعینك :

« راست قیلسه قدّینی ایرمز یینه قصرینه چرخ
« ایده ترتیب عناصردن مکر کیم نردبان . »

وَیا صبرینك :

« نه ممکن شمدی روی دلبران اولمق خط آورده
« جهان یك‌طور و یك خاصیت فردوس اعلادر. »

وَیا حقی بك افندینك :

« محن صدر صفّه‌سی معمورهٔ دارالقرار
« جای دیوانخانه‌سیدر اوج کسرای زمان. »

وَیاخود افندمزك :

« عنایاتیله مرده عالمه بخش حیات ایلر؛
« یاعیسی درکف پرجودی یاخودابرنیساندر. »

بیتلری ندیمك « گونش مرباسی » تشبیهندن دها

بیتیله توصیف بیوریلان وَمبالغهٔ شاعرانه‌لری اولدقجه حقیقته متقارب گورینه‌جك قدر فضائل علمیه وعقلیه‌یی جامع اولان شیخ الاسلام اسبق عارف حکمت بك مرحوم. لسان عثمانیده ندیمدن بشقه عرب وعجم تقلیدندن بری بروادیٔ مخصوص آچمش شاعر اولمدیغنی دائما سویلر طورردی. افندمز ایسه مشار الیهی هم فنون جزؤ وکلده « صاحب کمالات » اولمق اوزره وصف بیوریورسکز: همده آنك مخترع ومنفرد عد ایلدیگی برشاعری یحیی مقلدلگیله اتهام ایدییورسکز! یا بزهانگی قوله اتباع ایدهلم؟

چوق نیاز موجب کلال اولورسه‌ده برکرّه دها استدعای عفو ایتمکه مجبور اوله‌جغمده شوآشاغیده‌کی لقردیلری سویلیه‌جکم:

ندیمی تعریفاتنده مرتبهٔ مزاحه وارمغله اتهام ایدوبده،

وَیاخود :

« برشکرین گرشمه‌سی برطاتلی خنده‌سی
« برنازنین تکلمی برخوش اداسی وار . »

وَیاخود :

« آناك آتاك سنك وار ایسه مهر وماهدر جانا
« که برباقشده‌مهره‌برباقشده ماهه‌بکزیرسك . »

وَیاخود :

« قیل نکه بالا بلندانك خط رخسارینه
« باق سیاه فتنه‌نك رایات مصحفدارینه »

وَیاخود :

« قاشلرین بالاده سیرایت رخلرین گورزیرده
« قیل تماشا باغ خلدی سایهٔ شمشیرده . »

بیتلری گبی برسوز سویلدیگی نظر تدقیق ادیبانه‌لرینه تصادف ایتمشمی اولسه گرك ؟

قصیدهٔ نونیه‌لرنده :

« سنسك اول صاحب کمالات فنون جزؤ وکل
« کیم اولور هربرکلامك ایلدن ایله ارمغان ! »

بيتنده بيان بيوريلان يحيي هانكيسي اوليور ؟ نديمك « كلامش كرچه غزلده باقي ويحيي گبي . » مصراعيله ثنا ايتديگي مرثيهٔ مصطفويه [*] صاحبي يحيي بكميدر؟ يوقسه شيخ الاسلام يحيي افنديميدر ؟ هانكيسي اولورسه اولسون .

« صكره بويوله نديم كتمش
« تقليد ايتمش زياده ايتمش . »

بيتيله نديمي آنلردن برينك اثرينه تابع عد ايتمك عجبا نه درلو فكره مستنددر ؟ تركستانده نه قدر يحيي گلمش ايسه هيچ برينك

« آچمش اولدي سينه‌سن بركرّه آرام وسكون
« سينه‌دن بيلم نه حالتدر گريزان اولدي هب »

و ياخود :

« بويدن خوش، رنگدن پاكيزه‌در نازك تنك
« بسلمش قوينده گويا كيم گل رعناسني »

[*] مرثيهٔ مصطفويه‌دن مراد سليمان قانونينك ٤١ ياشنده اعدام ايتمش اولديغي شهزاده سلطان مصطفيه سويلنان مرثيه‌در مجموعهٔ ابو الضياده نشر اولنمشدر .

« پاك طینت کوشهٔ وحدتده خواراولسونمی هیچ
گوهر آغوش صدفدن دور اولور قیتلنور . » [*]
بیتی آرهسنده گرك طرز تصوّر وگرك شیوهٔ افاده‌جه
برملایمت بولنه بیلسنه احتمال ویرهمم .

برده لطفاً عفو بیورگز برشی دها اخطار ایده‌جگم : « چون ایکیسیده عراقدندر ؛ اهل دل و صاحب سخندر » بیتنه باقیلیرسه عراقدن ظهورایدن آدملرك عمومی هم اهل دل وهم صاحب سخن اولهجق . اوحالده دولت ادبیات ایچون [برانجمن دانش] ترتیب ایتمك ایستسه استانبولده نه‌قدر کرد وبغدادلی وار ایسه جمله‌سنی آکا اعضا ایتمك لازم گلمزمی؟ رأی عالیلرنجه منتفك عشیرتنده‌کی بدویلرك عمومی برر شاعر آتش زباندر ؛ دیمك اولیور . ینه تکرار ایدهم « سبحان من تحیر فی صنعه العقول »

« تنظیم غزلده برده یحیی
« بروادیٔ خاص قیلش احیا »

[*] بیت اول حامینك ، ثانی روحینکدر .

اشعارده حامی ایله روحی
برگونده‌می ایچدیلر صبوحی ؟
یك نشئه‌میدر او ایکی استاد
آمد نرده یانرده بغداد ؟

روحی نفعیدن اوّل وَبناءً علیه افندمزك ترتیبنجه شعرای ترکك قدماسندن. حامی ایسه‌نایدن صکره. وَاوجهتله اواخردن معدود اولمق لازم گلیرکن، نصل یك شیوه ویك آواز اوله بیلیرلر ؟ حامینك اشعاری نابی وَیادها ظوغریسی ارانیلیرسه صائب مقلدلگندن عبارت دگلمیدر ؟ روحی ایله بینلرنده نه مناسبت بولنمش بردرلو آگلایه‌مدم. احتمالکه بوعدم تفرّس بنده‌گزك ادراکسزلکمدندر؛ اوحالده قصورمی عفو بیوررسکز. فقط :

« دریای محیطی در وحدتله لبالب
« کونین ایکی جانبده ایکی ساحلمزدر . »

بیتیله

اسکی ناثلی جقنده

« الفاظی سلیس ومنتخبدر .

« مضمونلری باعث طربدر . »

دنیلدکدصکره،

« بویولده ولی کلامی چوق یوق

« ملبوسندن برهنه‌سی چوق . »

بیورلمش ! اوبرهنه‌لری هانکیلری اولدیغی ایراد اولنمش اولسه‌یدی افندمزدن یکی برشی اوگرنمش اوله‌جغز جهتله جمله‌مزه برعظیم منت تحمیل ایدیایر ایدی: زیرا شمدی‌یه قدر ادبیات عتیقه طرفدارلرندن ناثلینك بربیتنه گرك سلاست وگرك متانتجه تعریض ایدر برادیب گورمامش ایدك .

« روحی ایله حامیٔ سخنساز

« یك شیوه ویك ادا، یك آواز

« چون ایکیسیده عراقدندر؛

« اهل دل وصاحب سخندر . »

اویله‌می ؟

« ماه نومیدر بویا ایتدکده عزم آسمان
« ایلش افلاك پارمق قالدیروب ایمان سکا . »

وَیا

« هرحباب اشکمه برعکس صالمش پیکرم .
« شاه ملك محتشم طوتمش جهانی لشکرم .
« عشق سرگردانیم گوگسمده یر یر داغلر .
« برسپهر سائرم ثابت جمیع اخترم . »

وَیا

« عشق معماری یاپان ساعتده گردون مخزنن
« دود آهم چیقمغه آچمش کواکب روزنن »

بیتلری قدر صنعتلی شعر اویله تکلفسزجه سویلنمز. فضولینك ابیاتی ایسه یوزده طقسان اعتباریله صنعتجه بالاده گوسترديگم مثاللر فوقنده در . اعتماد بیورلمازسه حقی بك افندی یه صوریله بیلیر. نورس افندی حضرتلریده شعردن بی بهره بولنمدقلری حالده براز معانی ، بدیع ، فلان گورمش اولدقلرندن بوقول عاجزانه می تصدیق ایدرلر صانیرم .

دولتلرنده، اوّلا آکا برقرار ویرلمش اولسه‌ده صکره بیان افکار اولنسه نه‌لازم گلیردی ؟

هله فضولی ایچون تنظیم بیوریلان

« یانقدر اوعاشقك کتابی

« نظمنده قوقار جگر کبابی . »

بیتنی اوقودقجه کندیمی خرابانده دگل باغچه قپوسی لوقانطه‌لرنده ظن ایدیبورم . عفو بیورسکز امّا شو « جگر کبابی » مضمونه نه قوقش سوز. نه ایگرنج تصوّر ! دیمکدن بردرلو کندیمی آلامیه‌جغم . فضولی دیوانی کدی یاوریلری ایچونمی سویلش؛ یوقسه آرناودلرك مانده یوتدی دیدکلری مشهور کتابمیدر .

برده فضولی ایچون :

« ایتمز غزلنده فکر صنعت

« صنعت اولور آنده بی صناعت »

دنیلیورسه‌ده پك ظن ایده‌م چونکه :

« ای اولوب معراج برهان علوّ شان سکا

« گوکدن ایمش خاکه استقبال ایچون قرآن سکا

« پاینه‌لیك کفش یاپار مسترزاد ایدن » قیلندن اولان گوزه‌لکلر یمیدر ؟

نابینك بر قاچ گوزل غزلی وَیك چوق گوزل بیتی اولدیغنی کیمسه انکار ایتمز ؛ فقط دیوانی سراپا مطالعه‌بیورمش ایسه‌کز « تعقید ورکیکه‌اوغرامزهیچ » حکمنك بتون بتون خلاف واقع اولدیغنی افندمزده اعتراف بیوررسکز .

هله تناقض کتدکجه چوغالیور . نابی حقنده

« ترکیده طرزی فارسیدر ؛

« اطوار عجم ممارسیدر . »

دینلمش ایکن ، درعقب :

« نابی‌یه بو اختراعدر خاص

« تسلیم ایدر آنی اهل اخلاص »

بیورلمق نصل جائز اولهبیلیر ؟ بیتلربر برینه پك [نیزن باقشلی] طورمیورمی ؟ نابی عجم مقلدیمیدر ؛ اختراع مخصوص صاحبیمیدر ؟ للّه وَرسوله ! ذهن درّاك

دولتلری آره‌سنده بربیوك تناقض گوستریبور . هله صلحیه « هیکل‌بازوی اقبال حسین پاشا کیم » مصراعی کبی « اگرچه وزن نه‌دارد ولیك بمعنیست » تمکمنك ماصدقی بولنان برسوزی حاوی‌اولدیغی حالده اوچ‌قوجه ملتك منتخبات آثار شعریه‌سی آره‌سنده نصل ادخال بیورلمشدر؛ اوراسنی ادراکدن عاجز قالیورم !

« نابی‌یه منیف ایکن مقلّد
« آندن ابلغ دیمش قصائد . »

بیوریبور سکز! منیف هانکی اثرنده نابی‌یه تقلید ایتمش ؟ بنده‌کز منیفك دیوانی باشدن آشاغی مطالعه ایتمشدم . درونده نابی شیوه‌سنه یقین بربیت بوله‌مدم؛ وارایسه گوسترلسون !

« تعقید ورکیکه اوغرامز هیچ
« ایلر اوقودقجه طبعی تهیج . »

یولنده ستایش عالیلرینه مظهر اولان غزلیات نابی « زعفران نوع نباتك خواجه نصرالدینی‌در . » وَیا

ایتمش اولدیغم جهتله بوراده تکراره حاجت گورمدم؛ فقط :

« نامیه فضله خوار فیضمدر
« کاسهٔ مهر جرعه دانمدر »

بیتی یولنده اولان ترّهاتی بلیغ تعبیریله وصف ایتمك زنجی‌یه مرجان اسمی طاقق قبیلندن اولسه‌ده چکلمز.

« نابی دخی سویلمش قصائد
« امّا که مقولهٔ زوائد
« اویمز آکابك قصیده نظمی
« توحیدیدر اکْ گزیده نظمی
« صلحیّه‌سی، نعتی دلنشیندر .
« عزلیّه‌سی بر گوزل زمیندر .
« آنجق گورونور که کلفت ایتمش ؛
« گویا جبر طبیعت ایتمش . »

دیدکدن صکره بنه نابیدن بش قصیده انتخاب ایتمك وَخصوصیله توحید ایله صلحیه وَنعت وعزلیه‌دن ماعدا آره یره برده جلوسیه قارشدیرمق قول وفعل

« مهری دوندردك یولندن ماهی ایتدك سینه چاك
« معجزاتك سویلنور کشور بکشور روز و شب . »
بیتی حاوی اولان نعتی نظر تدقیق مزیّات آشنا ـ
یلرینه عرض ایدر؛ وَحتی
استادلری اونمه اویله
بربیتنه گل نظیره سویله !

تکلیف کستا خانه‌سنه دخی جسارت ایلردم. وَکافهٔ اصحاب تمیز البته بنده‌گزی حقلی بولوردی . چونکه خراباته توقیرات وتکریمات عظیمه ایله قبول بیوریلان نظیم ایله شیخ غالب بالاده بحث ایتدیکم « روز و شب » قصیده‌سنی دقتلر، اعتنالرله تنظیره چالشدقلری حالده برمصراعنه یتشممشلردر . نظیم ایله شیخ غالبك دیوانلری مطبوع وَفهیمك آثاری ایسه هر کتابخانه‌ده وَاکثر شاعرده موجود اولدیغندن، اراده بیوریلور ایسه قصیده‌لری بربرینه تطبیق ایدرسکز .

ریاضینك « فخریه‌لری بلیغدر پك » بیورلمش! فخریه حقنده ملاحظات عاجزانه‌می بالاده عرض

سروی « بالا » سوزیله توصیف ایتمك شاعرك ذهننده معشوق یرینه بر (غول بیابانی) تصویر ایتدیگنه حمل اولنسه حسن طبیعتجه بر یاکلش یوله‌می گیدلمش اولور؟

هله ایکنجی مصراعك تقدیر عالیلرینه مظهر اولدیغی دوشندکجه شاشقینلغمدن بیاغی گولیورم . بر گوزل ، یوریمك حالنده ایکن ولو چیر چیلاق اولسون، نهره نصل بکزر؟ عجبا آق بیلان گبی یوزی قویی سورینه‌رکمی یورر؟ یوقسه بر نهرك طالغه‌لرینه اولدقجه بکزه‌مك ایچون گیده‌جکی یره قیچنی قالدیره‌رقمی گیدر؟

عجبیدرکه مراد رابع شعراسندن ریاضی انتخاب دولتلرینه مظهر اولمش‌ده فهیم اونودلمش! بنده کز مجموعهٔ دولتلرنده برقاچ قصیده‌سی اولان وَ فهیمك پرستشکارانه مقلدی بولنان حقی بك افندینك یرنده اولسه‌یدم فهیمك :

لفظیجه زینت وَمعناجه تشبیهدن بشقه بر صنعت یوق اویله دگلمی ؟

برنجی درجه‌ده مصراع اوّلی اله آلالم : صبرینك سودیگی محبوب طوردیغی زمان انسانك صبرینی گولگه گی درنکدن محروم ایدر بر یوکسك سروی آغاجنه بکزرمش ! مصراعنك معناسی بوندن عبارت اولیور . هایدی صبرك گولگه‌یه تشبیهی صبرینك بولندیغی زمانجه مقبول اولسون ؛ وَ یاخود تخیلات غریبه قبیلندن عد اولنسون؛ معذور طوتلسون . بویك سروه بکزه‌دلمی دخی کذلك . فقط برمحبوب طوردیغی زمان یوکسك یوکسك سرولر صاللانمقده مضطر اوله‌جغنه عجبا صبری آخرتدن دنیایه گلمش اولسه نه دلیل گوسترەبیلیر ؟ یوقسه سرولر یرلرنده طوردیغی وَ اهتزاز ایلدیگی حالده گولگه‌سی هیچ بر وقت صاللانمیه‌جغنه دائر دنیاده بر قاعده‌می کشف اولنمشدر ؟ باخصوص که برآدمك بویی سروه بکزتمك مبالغه‌دن کنایه ایکن صکره مشبه به اولان

« بلا اندر بلادر دلده درد عشق یار امّا
« یازقلرآکه کیم بر بویله سودادن مبرادر ! » [*]
بیتمدن نکته‌لی او بیتدن گوزل . او بیتدن لطیف
بر شی گوریله‌بیلیرمی .

هله صبرینك قصیده‌سنی وصف ایچون. بر
موجب التزام اطرا :

« بر مطلعی وار غزلده حتی
« معجز دیدی آگا اهل معنی »

بیورلمش . الله الله ! بو مطلع :

« ویرر صبره درنك سایه طوبرسه سرو بالادر .
« آلور چشم قراری کتسه جوی سیم سیتادر. »

بیتیمی اوله‌جق ؟ شمدی بنده‌گز عاشق غریبك
« شیطان بونك نره‌سنده ! » مصراعنی تحریف
ایتسه‌مده « معجز بونك نره‌سیدر ؟ » دیسه‌م طارلماز-
سگز یا ؟ البته طارلمازسگز؛ چونکه مطلعه. ذاتاً

[*] بو بیتلرك ایکیسیده نفعینك قصیدهٔ صبریه اولان
نظیره‌سندندر .

ومقفادر » مصراعنه ماصدق اولان هذیانلری قدرده نظر انتخابه مصادف اولمغه شایان دگلمیدر ؟

صبرینك آثارنده :

« گویاکه صیقوب بتون حواسن ،

« جمع ایلمش آنده هب قواسن »

توصیفنه لایق برسوز وار ایسه بالاده ذکر ایتدیگم قصیده‌در . حالا بکر قالمش : شمدی‌یه قدر برشاعر تقلیده جسارت ایده‌مامش . بیله‌مکه نفعی گورمدیمی : یوقسه قصیده‌نك تنظیمی او بیچاره‌نك اعدامندن صکره‌می ایدی . ملتزم عالیلری اولان قصیده‌نك ایسه ادبیات عتیقه‌جه دخی ، صنعتلی اولمقدن بشقه برمزیتی یوقدر . نظیره‌سنه دقت بیورلسون که نفعی اجبار طبیعت ایتمکسزین نصل تفوق ایتمش : صبرینك قصیده‌سنده ادبیات عتیقه‌یه گوره

« جهان گویاکه برشخص معیندر تصوّرده

فلك ابروی خمکشته وجودی چشم مینادر . »

متانتنده بربیت وارمیدر ؟ ادبیات صحیحه اعتبارنجه

ترجیعك دیگر بندندن آکلا شلدیغنه گوره مناقب طبیعیاته دخی اشتغال بیورلدیغی گبی اوروپاده بولونلدیغی زمان البته حیوانات باغچه‌لریله نمونه خانه‌لر گورولمشدر؛ عجبا کتابلرده مرسم. باغچه‌لرده جانلی. نمونه خانه‌لرده قدید اوله‌رق، نظر تجسس حقایق بینانه‌لری یدی باشلی بربیلانه تصادف ایتمشمیدر؟

نفعیٔ شاعر الویردی؛ برازده صبری شاکرده نقل بحث ایدیلم:

صبری یالکز «بربرجسته قصیده یازدی.» اویله‌می؟ یوقسه آنك دیوانیده منظور عالیلری اولمدیده قصیدهٔ مشهوره‌سی نظیفك منتخباتنده‌می گورولدی؟ صبرینك:

«کچدی قیلجدن فتن روزگار،
«سیف یدالله اولوب آشکار.»

مطلعنده اولان قصیده‌سی هیچ اولمازسه عزت ملانك. نورس افندینك «همان براول قدر واردرکه موزون

فقط ندامتکزك [یومندمه] قدر سورمیه جکنه اعتماد بیوریکز ! ـ

§

ینه هتك پردهٔ اسراره باشلادق ! هایدی صد. دمزه رجوع ایدملم :

« گردون یدی باشلی بر بیلاندر
« مسلوعی آنك هنرور اندر . »

بیتنه جواب اولهرق :

شاعر سوزی بزده هب یالاندر ؛
بو بیت ایسه آگه برنشاندر

دیسهم اغبرار بیورلمزیا !

فلکك ارباب کماله دشمن اولدیغنه متعلق مشهور اولان قاعدهٔ فاسدهنك حقسزلغنی یوقاریده عرض ایتمشیدم؛ آنك ایچون بوراده تکراره حاجت گورمم. شوقدر وارکه افندمز فن هیئتله توغل بیور مشکزدر ؛ مأخذ استدلالم ایسه ترجیع بلیغ عالیلرینك بربندی صرف هیئتـه دائر اولمسیدر . فلکی یدی باشـلی بر بیلانه تشبیه ایتمك هیئت بیلان برذاته یاقیشیرمی ؟

« مرحمت قیلدی جناب حق بوملك وملته
« سن مؤیدسن خدادن آگلادم حق الیقین »

بیورمشدیکز ! آندن بریدی، سکز سنه صکره دخی:

« یارادی کندیسنه سلطنت عثمانی
« ذاتنه دینسه سزا شاه جهان ثانی »

بیوران ینه افندمز سکز ! دیملك که شاعر ایچون ندیملکده نتیجهٔ ندامت استقرائی برهانلرله ثابت اولیور. اما افندمز ینه ندیملك هوسندن واز کچه مز مشسکزده اوروپا سیاحتی کبی یالکز ذاتکزه دکل ... بحق مدار افتخار اولمغه لایق برحرکتکزی قصاید کزده جان قورقوسی کبی (تعبیر معذور اولسون) برتوهمه حمل ایله ملتزم صمیملری اولان مسلك حمیته پابو-چیجی اوغلی احمد پاشا کریوه سنی ترجیح بیورمشسکز! اکا اصحاب قلمدن اولا وطن پرورلرنه دیه بیلسون ؟ دیسه لر دیسه لر شوئی دیه بیلیرلر :

ـ احتمال که ندیملك مقصدینه ینه نائل اولورسکز؛

« هله بن تائب اولدم هجو ایله هم انتقام آلدم » [*]
گبی سوزلرله توصیفات بیهوده‌سنك صرف یالان اولد.
یعنی انتقام نامیله اخلافه آکلا تمغه مجوریتدن بشقه
برشی استفاده ایده‌مدیگی پك قولای میدانه چیقار.
حسن طبیعت ادبیانه‌لرنجه هر درلو تعریفدن
مستغنی درکه نفعی، ندیم اکا براولمق دگل « زکوة می »
آرقه‌سنده میخانه میخانه طولاشدیغی حالده دخی
« یوقلمزسك هیچ وارمی دلده داغك یاره‌سن
« بویله‌می گوزلر گوزلار عاشق بیچاره‌سن .
« آه ایله حالی بیلمزه عاشق بیچاره‌نك
« چاك چاك ایتسون مکر آهی دل صد پاره‌سن. »
گبی طبیعت شاعرانه‌سنك گرچکدن قوتنی گوسترە.
جك یولده سوزلر سویلمگه عاجز قالمز ایدی .
حدت بیورلماز ایسه براز دها گوزه‌لك ایده.
جگم ! افندمز بر زمان :

[*] مصراع ثانیسی شودر : « اکر ویسی بوخرلکده
قالیرسه ینه ارزانی » [للطابع]

سوزی مطابق حقیقتیدر ؟ نفعینك طبیعت شاعرانه‌سنی پادشاه ندیملکی خلق وایجاد ایلمش اویله‌می ؟ بنده‌کزه قالیرسه افندمزك « بیرام کبی خرزمانه » تحقیرینه وَنفعینك « فیلسوف وزرا ثانیٔ عقل اوّل » یولاو بیك درلو توقیرینه مظهر اولان وَبونکله برابر، نهایت جانه قصد ایدن بر ذات حقنده‌کی اوصاف وهجویاتی دقتله مطالعه اولنسه وَیاخود دیوانیله سهام قضاسی اله آلنه‌رق، گورجی محمد پادشا حقنده اولان :

« زیر عنقای شکوهنده فلك بر بیضه
« کف میزان وقارنده زمین بر مثقال »

بیتیله بینه آنك هجونده بولنان

« مجسم ظرطهٔ یخ بستهٔ دیو دماوندی
« مصوّر یسته افسردهٔ بطریق نصرانی »

بیتی بربرینه تطبیق ایدلسه بچاره‌نك ندیملکدن هر درلو مدایحنه ندامتدن، وَبوحقیقتی :

« بوكارگاه صنع عجب درسخانه‌در؛
هر بحث بر كتاب لدنن نشانه‌در . »

بيتدن متافر اولدمازسك. بيتك برنجى مصراعنده اولان « بو » كلمه‌سنك تركجه شيوه‌سنده مغايرت اولدرق، واو امالەسى، ثانياً « صنع » و « عجب » كلمه‌لرينك عيناً بر برينه چاپ - پشديغندن طولايى بزم ملتك قبا تعبيرلرندن اولان « عين چاپلاتمق » ضرورتى، وثالثاً (عجب) كلمه‌سنك باشنى كسيب ويرمكله برابر درسخانه‌ده اجتماع ايدن (راء) و (سين) حرف ساكنلرينى موزون اوقومق ايچون ضيق صدره اوغرامش بر ذاتك نفس آلمنه تقليد مجبوريتى وار . مصراعى وزنه كتيرمك بياغى منجنيق ايله چكمكه احتياج كوسترييور .

مصراع ثانيده‌كى « هر بحث » لفظى‌ده حلقومدن چيقاركن انسانك عرتلاغنه صاريليور . [جامدن اوده اوطوران قومشولرينه طاش آتمسه‌دها حيرلى اولزمى؟] — ديه بيلوردى .

§

هرنه حال ايسه، استطرادلردن بنه صدده انتقال ايدەلم :

« نفعى بونى صانمه مفت بولمش؛
« اوچ پادشهلك نديمى اولمش ؟ »

گلان حروف علتك امالهسنه اعتراضی حاوی یوقا. ریلرده بر بحث کچمشیدی . افندمز البته غالبك « جان حیران » بیتنده اولان امالهیه معترض بولنور. سکز . فقط بنده کزك ظنجه مرحوم او تعریضه قارشی ـ بن ایستسدم (جان) یرینه (روح) کلمسنی قوللانه یلیرم . شوقدر وارکه روحك [لام‌الفعلی] ایله حیرانك [فاءالفعلی] تعاقب ایلدیکندن سوزده برتنافر حاصل اولیور؛ بو تنافر ایسه لسانه الف امالهسندن نقیل کلیور .

حال بوکه نفعی « اکرچه خطبهدن طی ایتدیلر سلطان عثمانی » مصراعنده سلطانك النفی امالهٔ ایتمش؛ دیمك که بر امالهیی یالکز تجویز دکل استعمالده ایلش . نفعینك آثاریده لسانمزده بلاغةً دکل، فقط فصاحةً مستشهداتدندر . بناءً علیه بن دخی طرز افادهده آنك ایزینه تابع اولدم . کرك نکا و کرك نفعی وسامی وثابت وراغب و عاصمه بوندن طولایی قصور بولمامش اولسه کز جملهمزك روحنی شاد ییورمش اولوردیکز؛ چونکه بزم امالهلر ندقدر ثقیل اولسه افندمزك « نیچون غصب ایتدی بظلم جامعن سلطان محمودك ؟ » مصراعنك عینی اولهجغی کبی ترجیع بلاغت پروراندلرینك مطلعی اولان

او شاعر صاحب اقتدارك فخريه‌لرينه گوسترديگكز ابتلا بتون بتون نا بجا اولديغنى بيان ايتمكدر . خرابات شاعرانه دخول ايچون نفسنى قطميره تشبيه ايده‌جك قدر تواضع گوسترن ضيا بك افندى ظن عاجزانه‌مجه

« ناوك فكرم ايدر تيغ قضا گبى كذر
« اولسه پولاد دمشقيدن اگر هفت اجرام »

گبى فخريه‌لرى مستحسن دگل عادتا [گگرمك] قدر مستكره عد ايتمك لازم گليردى .

نفعينك سهام قضاسندن بالاده يازديغم بيتدن بشقه حقيقته مطابق وَيا مشابه عد اولنه‌جق بر فخريه‌سى يوقدر اعتقاد ندەيم .

آثارينى بر بر آچده شويله؛
قولمده خطا وار ايسه سويله !

§

مساعدهٔ سنيه‌لرينك كمالنه اغتراراً [استطراد] ايچنده بر استطراد دها يابه‌جغم : نون ساكندن اوّل

« اعتماد ايتمز ايسه‌ك اور محك تجربه‌يه
« ايشته لوح، ايشته قلم. ايشته كتب. ايشته فحول! »
ترغيم انوف رعونت ايسه راغبك :
« اولسه‌ق نه قدر كيسه تهى نقد غنادن
« عرفان ايله محسود كرام وزرايز »
ادّعاى خدمت ولياقت يولنده ايسه نفعينك :
« جهانى طوتدى نظمنمه سراپا شهرت ونامى
« اگرچه خطبه‌دن طى ايتديلر سلطان عثمانى »
بيتلرى گبى اداب شرعيه‌يه مطابق اوله‌رق سويلمك لازم گلير .

مساعدهٔ سنيه‌كزله شوراده بر [استطراد] ه مجاسرت ايده‌جگم ! اوده شودركه : بالاده نفعينك فخريه‌لرينه تعريض ايدركن بنه نفعيدن فخره متعلق بر بيت گتيردم . بو حركتم بلكه تناقصه حمل بيورىلور . حال بوكه بنده‌كز نفعينك نه طبيعت شاعرانه‌سنده اولان قدرت فوق العاده‌يى، وَنه‌ده بعض اشعارنده‌كى لطافتى انكار ايدنلردنم . اصل مقصد

« هرنه سویلرسه‌م قضا مضمونی اثبات ایدر
« آنی بیلمز کیم خطاب امتحانیدر سوزم . »

گبی هذیان. ادبك هیچ برجهتنه توافق ایده‌مز .

اعتقادیمجه افتخاردن مقصد نشئهٔ تصوّف اوزره ذکر جزؤ ارادهٔ کل قبیلندن اولهرق، جامعیت کلیهٔ انسانیه‌یه اشارت ایسه شطحات صوفیه ایله شدت اشتغال وَاو یولده کمالی معلوم اولان غالبك

« دل ایدر برطور ایله معراج قرب وصله کیم
« جان حیران. ساکنان عرش اعلا بیخبر »

اعلان شان ملیت ایسه سایم اوّلك :

« کشوز دهر کرفتیم بهمت آسان
« کرچه دشوار نماید بتو آسانئ ما »

حماست ایسه درویش یعقوب پاشانك :

« یول کورندی دشمنه رهواره های های ! ایلدم .
« نیزه‌می تیر ایلدم، شمشیرمی پای ایلدم . »

اظهار فضیلت ایسه حامئ آمدینك :

اونوده‌جق قدر تساهل ایله . مؤاخذه‌یه قالقشمق شان ادب ودرایتلرینه بك بیوك برنقیصه‌در صانیرم .

نفسینك آت، توناق، غوغا، فلان وصفنده ستایش بیوردیغکز اغراقلری ادبیات صحیحه‌یه گوره الك بیوك قبالیحیدر . یوقاریلرده بونلره دائر برقاچ لفردنی سویلدیگم وافندمزی براشارتله اکتفا ایدن عارفلردن بیلدیگم ایچون دها زیاده تفصیل مرامه لزوم گورمدم . فقط

« فخریه‌ده یوقدر آکا ثانی »

مصراعنی سکوت ایله گچشدیره‌میه جگم . دیمك که زعم عالیلرنجه کندینی مدح ایتمك ادبسزلگی ده ادبیات اقسامندن معدود اولهجق . واقعا فردوسی قدر یأسه دوشمش برشاعر حقنی اثبات آرزوسیله « عجم زنده کردم بدین پارسی » یولنده ادعاده قیاس ایدرسه معذور در .

فقط نعت نبی صره‌سنده :

« بو سهوه آنی کیم ایلر اجبار
« محدودمیدر دیار افکار ؟ »

بیوران افندمز دگلمیسکز ؟

ثانیاً ، « احوال اشعار ترکی » عنوانلی بحثه براز اعادهٔ نظر بیورلسون ! « صکره ایدیلوب بو شیوه تجدید » مصراعندن « یعنی بری نفعیٔ سخنور ، هم دیگری نابیٔ معمر » [١] بیتنه کلنجه یه قدر ایراد بیوریلان تدقیقاته نظر اولنورسه باقینك براقدینی طرز ادبی نفعی ایله نابی دگشدیرمشلر . یا او حالده ادبای عثمانیه نك اواسطنه باقیلی منتها عد ایتمکه بر توجیه معقول وارمیدر ؟ عجبا « یعنی بری نفعیٔ سخنور » مصراعیده سوز اولسون ، قافیه طولسون یولنده می سویلندی ؟ یوقسه نابی دنیایه نفعیدن اوّل می گلدی ؟ اوچ لسانك بیك ایکی یوز سنه لك آثارینی ، اوچ صحیفه اوّل ایراد اولنان سوزلری

[١] بو بیتلر ٢٨ نجی صحیفه ده کورلور

مقدمه‌نك « احوال شعرای روم » عنوانلی اولان فصلنه :

« ترکی اشعاری اهل تدقیق
« اوج صنفه ایدر بنا وتفریق
« باقی‌یه گلنجه نظم گویان
« اولدی قدمای اهل عرفان
« آندن نابی‌یه دك اواسط
« اشعار هنوز دگلدی ساقط »

اوّلا برنجی بیتده‌کی « بنا » حشو قبیحنده وآندن بیك قات لذتسز اولان « اشعار » سکت ملیحندن قطع نظر « هنوز » کلمه‌سنی که حد ذاتنده فارسی و (فعول) وزننده‌در . (فعل) وَیا (مفا) تلفظیله ایراده جواز وارمیدر؟ عینی اماله ایتمك وَیا نوندن اوّل گلان حروف علته مد ویرمك بوزحافندن‌ده مقدوح می اولسه گرك ؟

« لایقمی‌که شاعرم دیان ذات
« فرق ایتمیه مخرج حروفات

المبنیه تحکم ایدرجه سنه سویلدیکی هذیانلردن بشقه بر اثر بلاغتی وعلی رضا پاشا مرحومك مشهور آفاق اولان بر غزلنی سرقت ایلمکدن ماعدا شعره متعلق بر مهارتی معلوم اولیان نورس افندی‌یی عثمانلی شعراسنك اك ممتاز لریندن گوسترمیکز ! آگاده قناعت بیورمدیکز طوتدیکز فارس ادباسنك سنائیلرینه، سعدیلرینه، فیضیلرینه، عرفیلرینه، خاقانیلرینه قاآنیلرینه‌ده هم بزم کمال ایلدیکز ! ایکی اسانده برنجی درجه‌ده شاعر اولمق بوزمانده وخصوصیله نورس گبی بر انسانده ظهور ایده‌بیلمك حزیتلردن اولدیغنه البته افندمز دخی جداً قائل اولمازسکز یا ؟

بوقدر تفصیلاتدن مراد شو مسئله‌یی بیان ایتمك ایدی که التزام مالایلزم قبیلندن اولمق اوزره ادبیات عتیقه‌نك انتخابنه قیام بیوریلنجه باری ادبیات عتیقه طرفدارلرینك ملتزملری اولان شیوه واصول نظر دن اسقاط بیورلماملی ایدی . ایلریده بو خصوصه متعلق دها بعض ملاحظات بولورسکز ! شمدی گله‌لم

دگل ! شعر ایله ابقای نام ایتمك دقایق شناس معرفت وذوق آشنای ادب اولان ملتلر ایچنده گرچکدن شاعر اولهرق تولد ایدن بختیارلره انحصار ایتمش . هم بزده ایسه کافهٔ افعال گبی شهرت ادبا دخی هر کسك مشرب وهوسنه تابع اولوب گیدیور !

ز جمله بومسلکده میز طبیعت اونفه افندمز هر کسدن لایق ایدیگنز: زمانمزده ایسه اشرف پاشانك اکرمك، نورسك دیوانی میدانه چیقدی . اشرف پاشانك « شهنامهٔ بلاغته اشتیاق ایله. کردیده قالدی دیدهٔ روح سبکتگین » یتنی حاوی، اولان قصیده‌سی ادبیات عتیقه نقطهٔ نظرنجه صحیحاً انتخابه لایق براثر و بیچاره اکرمك یالکزجه « مجلس وصلکده گریان اولدیغم معذور طوت، برطبیعتدرکه قالمش غم زمانندن بکا . » یتی برنورس دیوانی دگر ایکن ایکیسنی ده حال حیاتلرنده اماته بیورد کزده مدة العمر « امر ایت اولهیم گرسکا بار ایسه حیاتم، محشرده بنه خواهشك اولنزسه دیرلم ! » بیت معهودی گبی ارادهٔ

« تاحشره قدر طورر مقرر
« صاحب دیوان اولان هنرور »

بیتی هیچ برشیئه بکزه‌دیمی یا ؟ انصاف بیورلسون، یارین بنده بردلیلك طوتدیر ومثلا .

« امین سابقده طلابی »
« لحوتم کتب اقلامی »
« بوله‌م فردوس جنتده »
« افندمله جمیعانی »

یولنده برقاچ بیك بیت سویلیه‌رك بردیوان ترتیب ایلرسه‌م حشره قدر مقرر وَیا تعبیر صحیحیله معروف اوله‌جغم اویله‌می ؟ بو بشارت قرین صحت. یعنی مقبول برروایت ایسه ابنای بشر ایچون نه بیوك سعادت ! اوحالده هر کس « نه‌روا شهرت ایچون زمزمه اولمق بوال » مصراعنی ورد زبان وَموزون ومقفا برآلای هذیان ایده‌رك بوجهان فانیده نامنی ابقا ایتمگه چالشسون ! فقط حیفا که حقیقت حال اویله

ويرژيلمرمى ظهـور ايلدى . عصر اخير مدنيتـده فرانسـه بيوك جمهور وَ امپراطورلق قوتيله حاكم عالم ومربئ امم كچندیگی وقت آره‌لرنده بر راسين، بر مو-لير، بر لامارتين، بر هوغو وار ميدى ؟ بوقدر دلائل تاريخيه ميدانده ظهوركن شعرى انتظام عالم لواز مندن گوسترمك استجلاب توجهاته مـدار اولمق ايچـون اختيار اولنمش توجيهات شاعرانه‌دن معدود دكلدرده يانه‌در ؟ شـعرك نقصان وَيا فقدانى حائـز اوامر حكومت تعـبير غريب عاليـلرنجه زيب صماخ رغبت اولميه‌جغنـه دائر ايراد بيـورىلان ادّعانك محكمـهٔ وجدان دولتلرنده دخى بطلانى اوتلدن مسلم اولديغنه آثار سـنيه‌لرندن اندلس تاريخنده طوائف ملوكك شعر ايله مكاتبه‌لرينى دخى تكلفات زائده وَتشريفات بى فائده قبيلندن وَبناءً عليه دلائل انقراضـدن عد ايلمش اولديغكز دليل دگلميدر ؟ البتـه يازديغكزى اوتنمامش وَاويله برقول حكيمانه‌يى « سوز اوله شاهم » قبيلندن اوله‌رق يازمامش سكزدر !

عربك اشعارجه هانگی دورندن بالاتر صانیله بیلیر؟ عبدالملك ولیدی اوّل اموی زمانلرنده شوکت اسلام وقدر علو اقبال کوسترمشکن درت یوز میلیوندن زیاده بولنان برملت ایچنده قاچ بیوك شاعر یولنه بیلیر؟ تاتار سلطنتی همان قوجه آسیایی بتون بتون ضبط ایده جك درجه‌یه کلدیکی صره‌لرده اداره‌لری شاهین گرایلر، حلیمگرایلر، کفه‌لی حسنلر، گوزلوه‌لی عمرلر النده‌می ایدی.

بو قدر ائرلرینی انتخاب بیوردیغکز شعرای اندلسك تواریخ ظهورینه دقت اولنسون. ایچلرنده عبدالرحمن ثالث ویا منصور العامری زمانلرنه تصادف ایتمش برآدم وارمیدر؟ سلطنت عثمانیه‌نك شعر جه لك پارلاق وقتی اولان احمد اوّل وثالث زمانلرینی اقبال ملت خصوصنجه مراد اوّل وثانی وقتلرندن عالی‌می گورسکز؟

یونانیلرك اسکندر، رومالیلرك قیصر عهدنده‌کی مرتبهٔ اقصای استعلالریدر، ایچلرندن اومیروسلر،

« افعال بشر اولور مشوّش
« ايشلرده ظهور ايدر كشاكش
« اولماز زيب صماخ رغبت
« آواز اوامر حكومت »

مصراعنه وارنجه‌يه قدر اولان بش بيت مجرد طبيعت قوتيله ..... اولان استحقاق مشهور الا فوق عاليلرينه ايهام وزيرنده‌كى يدى سكز بيتك حاوى اولديغى ادّعا وَيا استدعاى قضايای شعريه وَمخاطباب ادبيه‌يه تاييد وَافهام يولنده سويلنمش كبى كورينيور! يوقسه نزد دقايق سنج كاملانه‌لرنده پك زعنا معلومدركه شعرك جمعيت انسانيه‌يه خدمتى وجدانيات بهتارينه منحصر اولدرق، برلسانده شعر اولمامقله بزياخود شعرك ضرزى بوزلمقله نه افعال بشر مشوش اولور، نه احوال عالمده برنوع كشاش ظهور ايتمك احتمالى واردر. بالعكس ملل معظمه‌دن هيچ برينى بيله‌ميورمكه ادوار كمال واستيلاسنده اشعارجه دخى برونق وترقى حالنده بولنسون . اصحاب گزين افنديلرمزك عصرى

« لکن بویله اثرلرین هپ
« اخلاق عمومه صانمه مکتب »

بیوریلیور . تیاترونك براکلنجه اولدیغنی وفقط فائده‌لی اکلنجه‌لردن بولندیغنی ادبامز بالدفعات عمومك نظر تدقیقنه عرض ایتمشلرایدی . مع مافیه شمدی شونی دیه بیلیرزکه عمومك اخلاقنه اوروپا تیاترولری مکتب اولمیندن خرابات هیچ بروقتده اخلاق اوگرتیر برکتاب اولهماز ؛ چونکه درونده موجود اولان ترکی قصائدك هیچ اولمازسه نصفی عمومك صلابت وتربیتی افساد خصوصنجه « پاله روایالك » اك شنیع (فارس) لرندن آشاغی دگلدر .

« اشعار نقاوه زباندر
« معیار بلاغت لساندر
« آینه‌سی شعردر لسانك
« هرکاری لسانله‌در جهانك
« اشعاره گلور ایسه تنزل
« البته لسان بولور تزلزل

بیوریورسکز. عجبا اعتقاد دولتلرنجه گونش طوغدیغی زمان ضیاسی ایران و بغداده دها اوّل طوقنمقله اورالرجه تیاترونك امکان حصولنی نزع ایدر برقاعدهٔ حکمیه‌می واردر؟ یوقسه پارسده گوزل قومدیا یازلق وضعیت موقعیه عوارضندن برحان میدر؟ آلتی یوز یللق بردولتز: اون سنه اوّلنه گلنجه‌یه قدر بزده‌ده برتیاترو یوق ایدی. اوفقدانی شرقك وضعیتندنمی بیلهلم؟ اویله ایسه شمدی دنیانك آلتی اوستنه‌می گلدی؟ نیچون ترکلرده تیاترو یاپمغه مقتدر اوله بیلیورلر؟ چین اقلیمی بزه گوره اقصای شرق ایکن اورادهٔ تیاترو اوروپادن قدیم اولدیغی متفق‌علیهدر. «وضعیت شرق وغرب» افکارینك بطلانه بوده مشرق‌قدرجلی، گونش گبی بدیهی بر برهان دگلمیدر؟

شعرك مکسب اخلاق اولدیغنی دنیاده کیم ادّعا ایتمش؟ وخصوصیله تیاترولرك مکتب حکمت اولدیغنه کیم ذاهب اولمش که

شعرادن دگلدرلر. مادام که ادبای شرق وغرب آره‌سنده مذاحلغه متعلق برمقایسه اجرا بیوریله‌جق ایدی. نفعی یه قارشی فرانسه شعراسندن (ژان باتیست روسو) گوسترلمك دها مناسب اولمزمی ایدی؛ آنك ده آثاری فرانسز لسانك مستشهدا-تندندر؛ بناءً علیه منظور حقایق جویانه‌لری اولمش اوله جغنده اشتباه ایتم.

یاخود سنائی گبی. فرزدق گبی عجم وعرب‌ده صحیح ادبیاتك روحنی. حقیقتنی ادراك ایده‌رك، شعر سویلمش؛ وائرلریله اصحاب شعوره مثال امتثال اولمغه لیاقت گوسترمش اولان اعاظم اسلام حین اقتضاده مولیئر گبی برتیاترو ترتیبنه نه‌دن مقتدر اولامسونلر؟ نهایت سنائی وفرزدق تیاترولی برملکده ظهور ایتمشلر؛ آنگچون برتیاترو یاپامشلر. افندمز ایسه

« اقلیمده حکمی یوقمی شرقك.

« وضعیتی برمی غرب وشرقك؟ »

شاعرانه‌جه الڤ ممتاز عد اولنمش آدملر برطاقم هیاکل هائله مصورلرینك اثر غریبنه اتباع ایدوبده معهود حیواناتك وَیاقوناق ویا اعاظم . . . وصفنده زمین و آسمانی ڤَعرش ولامکانی بربرینه قارشدیردرق ، ترهات سویلگه تنزل ایتمزلریا ! وبقتور هوغونك (اوریانتال) نامنده اولان کتابی البته نظر تدقیق دولتلرندن کچمشدر . شرق خیالاتنك معقول ومقبول اولانلرینه غرب ادباسی نه گوزل تقلید ایدییورلرمش ؛ آندن استدلال بیوره بیلیرسکز . یقیناً معلوم عالیلری اولسون که اگر راسین ویاخود لامارتین تشبیده مبالغه‌ده طبیعتك فوقنه چیقمغی جائز گورمش اولسه‌لردی لسانلرنده تفعیلك قصائدی قدر مزین وَیاخود مصنّع شیلر میدانه گتیرمگه مقتدر اولورلردی . یالان سویلك اقتداری عجملرله ترکیبه منحصر برخاصه دگلدر آ .

اوفاجق برشی دها اخطارینه جرأت ایدرم : راسین . لامارتین قصیده تنظیمله مشهور اولان

عثمانليلردن تعداد ايتديگكز شعرا ايچنده ايكى پادشاه. برصدراعظم، اوچ شيخ الاسلام. ايكى وزير وَبرخيلى اصحاب مراتب بولنديغنى تصور ايليكز؛ وزمان امينم كه بعض متصلفين ادبك كنديلرينه مدار مفخرت ويا تعبير آخرله مهانهٔ فقدان قناعت اولق ايچون عدم آباد توهمدن زور ايله وجوده گتيرمك ايستدكلرى بوقاعدهٔ باطلهنك حقيقت حال وطبيعت عالمه نه درجهلرده مغاير اولديغى نظر حكيم ادبانهلرينه دفعةً كندى كندينى گوسترر.

مقدمهٔ عليهلرينك برصحيفهسنك تا آلت طرفنده

« قاطلى ايده راسين، لامارتين
« نفعى گبى برقصيده تزين !
« ممكنمى سنائى و فرزدق
« موليرگبى برتياترو يازمق! »

بيورلمش . پاردون ! اون سكزنجى وَاون طقوزنجى عصر ميلاديدنك انواع حكم تجربيه وَبدايع مدنيه ايله پرورده ايده گلديگى اصحاب ترقى ايچنده طبيعت

همده شعر وار ؟ برآدمه ، مثلا زمان دولتده جيلان ياوريلرينك آرسلان سودى امديكنه دائر انسانلرك دكل طاوشانلرك بيله قولايلقله اينانه‌ميه‌جغى برطاقم ترهات ايله مداح اولمقدن ايسه سايهٔ عدلنده برملكك بختيار اولديغندن بحث ايتمك طوغرى اولهبيلمسى احتمالندن قطع نظر حد ذاتنده دها پارلاق، دها شائلى دكلميدر ؟

« اولسه نه قدر قوى طبيعت

« يوقدر جاهل سوزنده قوت »

بيتى‌ده موافق حقيقت‌ميدر يا ؟ اوميروس زمانينك ارسطوسى‌مى ايدى ؟ معلقات سبعه‌يى غزاليلر، رازيلر، ابن سينالر، فارابيلر، سيّدلر، سعدالدينلر، جلال دوّانيلرمى سويلدى ؟ ايام جاهليت اشعارى، عربه‌نك مقبول اولان آثارى دكلميدر ؟ بركرّه

« طالع عقله معاون اولمز

« بخت ايله هنر مقارن اولمز . »

بيتى پيشكاه تدقيقه وضع بيوريكز . بركرّه‌ده يالكز

ایتی‌ده سکوت ایله کچشدیریله‌جك شیلردن دگلدر .
دیمك‌که برحیوان ناطق ایشنده صادق اولنجه سوزنده
[مسیله] یی آندیره‌جق قدر کذّاب اولسه بنه
کندینه گرچکدن انسان دیمك جائز اوله‌جق .
نه غریب شی ! [یعرب ابن قحطاندن] [*] بری
[صدق] مادّه‌سی قولك اوصافندن بیلنه‌گلیرکن شمدی
آنی فعله وصف مخصوص عد ایتمك التزام بیوریلیور !
بو بدعت غریبه‌ده برقاچ کشینك یالان سوز سویلمك
سیئه‌سنه اولان ابتلالرینی برفضیلت ومعرفت صورتنده
گوسترمك ایچون اختیار اولنیور . عجبا یالان
قارشمدقجه شعر سویلمك قابل دگلمیدر ؟ قدمای
عرب نیچون اطرایی مدحیه لوازمندن عد ایتمزلر
ایمش ؟ نیچون ملل متمدنه‌ده هم یالانجیلق یوق،

[*] یعرب، یعصر وزننده ابن قحطاندر که مجموع
قبائل یمنك پدریدر. لغت عربیه‌یی ابتدا تکلم ایدن مرقوم
اولدیغی و عرب تسمیه‌سنك دخی بونك اسمندن مأخوذ
بولندیغی مرویدر . للطابع

طرح ايدن معمار طبع .....؛ بو مضاجه آكا صنع بشرده دينسه بهتاندر » بيتيله عقل و نقلك كافهٔ حدودينى پايمال ايدەرك . حاشا الوهيت مرتبەسنه اصعاد ايتمك هانكى نوع ادبه توافق ايده بيله جكنى بيلمكده ذهنلره حيرت الويرسه شايان دگلميدر ؟ معقول شناس برذاته « كه عصرى غبطه بخش عصر فاروق وسليماندر . » مصراعنى حاوى برمدحيه ويرلسه استهزادن بشقه نەيه حمل ايدەبيليرلر ؟

دقت بيورلسون كه غلو واغراق ابتلاسى فطانت مسلمهٔ عليەلرى گبى . استعدادك حد منتهاسنه ياقلاشمش برقوهٔ ادراكى نه سقيم گريوەلره دوشيريور ! ايشته اولدقجه سوزآكلار بعض بندكانكزك ادبيات عتيقەيى بتون بتون محايه چاليشەجق درجەلرده طرز جديده طرفدارلق ايتدكلرينه الك بيوك سببلردن بريده اشعارمزده بودرلو ترهاتك هر صحيفەيه باقلدقجه گوزه چارپه گلمسيدر .

« هركيم كه ايشنده صادق اولمز .
« انسان ديمك آكا لايق اولمز »

« مدحكده اگرچه ايلر اطرا
« ايشده سكا ايلمز مـدار »

بنده‌كى مصراع ثانى شعرايى برنوع تزكيه حكمنده
گورينيور . اگر اويله ايسه موافق حق اولوب
بديغنك تميزينى بنه وجدان عاليلرينه حواله ايدرز.
موم دولتلرى درکه انسان دنيايى اغفاله موفق اولسه
نخص قاليركه آنى الداتمسنه امكان اوله‌مز ؛ اوده
دى نفسيدر . فقط برنجى مصراعـك حاوى
لديغى فكر حقنده قولكزده عفو دولتلرينه معزوراً
قاچ سـوز سويلمك ايسـترم : شاعر اوته كينك،
دحنده نيچون اطرا ايده‌جك ؟ وزن ايله لقردى
سويلمكدن مقصد پاشا اگلندير مكميدر ؟ اعتقـاد
ناجزانه‌مه قاليرسـه « ادب بر معرفتدركه انسـانه
خصلت آمـوز ادب اولديغيچون ادب وَ اهلى اديب
تسميه قلنمشـدر . [١] » حال بويله اولنجـه برآدمى
ولو نه‌قدر بيوك برمقامده بولنورسه بولنسون « بورسمى

[١] بوجملهٔ ادبيه شناسينكدر . للطابع

« برشاعره منتهای مقصد،
« برشیشه شراب و برسمن حد »

نصل لقردی ؟ بو یولده اولان فکر عالیلری موافق حقیقت ایسه برماتی اصلاح ایچون سفیهلرندن حیدودلرندن اوّل شاعرلرینی یا طبیعتلرندن کچیرمك وَیا دنیادن قالدرمق اقتضا ایتمزمی ؟ بو مشرب قلندرانه وَمذهب عطا لتپرورانه‌نك هانکی جمعیت متمدنه ایچنده بقاسی جائز اوله بیلیر ؟ خراباتده ناملری مذکور اولان اعاظمدن جناب لبید وَکعب بوطورده‌می ایدیلر ؟ سلیملر، سلیمانلر، ابن کمالر، ابو السعودلر، احمد پاشالر، یحیالرعمرلرینی (سمن حد) فارشیسنده شراب شیشه‌سی اوکنده‌می کچیردیلر ؟ بو ملاحظهٔ دولتلرینه باقدقجه برقاچ کلمه‌یی بر یره کتیروبده افاعیل وتفاعیل اصولنه توفیق ایده‌بیلك‌ده مالك‌اولدیغم اقتدار جزؤیدن‌طولایی کندی‌کندمدن نفرت ایده‌جکم کلیور .

برده شاعرلرایچون انشاد بیوریلان :

کندی مصراعکزك کندی حقکزده حاصل ایده بیله جگی فکری ملاحظه بیورمدیکزمی ؟ نامله‌رینی ایراد بیوردیغکز شعرا ایچنده اصحاب گزین وَاولیای کرامدن بوقدر ذوات وار؛ آنلری عقیده‌سزلکه نسبت ایتمك بر بیوك حد ناشناسلق اولمزمی ؟

قلم بلاغت دولتلری افکارعمومیه میدانلرنده خطبه خوان بیان اولمغه باشلادیغی زماندن بری هر صدای دلفریبی رسوخ عقاید وحب ملتده اولان درجهٔ کمال عالیلرینه بر برهان ناطق اولدیغندن افندمزه اسناد الحاد کیمسه‌نك الندن گلمز؛ فقط حیفاکه بزده شعر لقردی اولسون دیه سویلنیله گلدیگندن، ذات سنیه‌لری گبی ادبی، لسان حقیقت ایتمکده مهارات فوق‌العاده‌سی مسلم اولان بر نظر حکیم صاحبی دخی اشعارده متخذمز اولان مسلك سقیم سایه‌سنده بو یله افکار وحتی عقایدینه مغایر هفواتدن حفظ لسان ایده‌میور! بوحاللری دوشندکجه ـ ای جامع جملهٔ کمالات! لازمی ایدی بزه خرابات ؟ ـ بیتی نصل تکرار تکرار ایراد وتذکار ایتمیه‌یم؟ لاحول ولاقوته الاباللّه !

« فکرینی صلاحه سالك ایلر
« بیلمزکه عمومه کمالك ایلر . »

عجایب ! برانسان شاعر اولنجه عمومه کمالك ایتمامك ایچون فکرینی صلاحه سالك ایتمسونده [قصیده] نامنده بیك یالان ، بوز بیك هذیاندن مرکب استدعالرله رتبه و معیشت دیلنه‌رك نائل اولسون . صکره‌ده رامی پاشانك، سفیه ابراهیم پاشانك مسلکنی احیا ایلسون . اوزمان عمومه خدمت ایتمش اولور اویله‌می؟ « سبحان من تحیر فی صنعه‌العقول ! »

بوفکری، حمیت پروران وطنه رایت کش مسابقت اوله‌رق، شرقك حقوق عدالتنی تا اقصای غربدن اعلا و اعلانه چالیشان وَاویولده نشر ایلدیکی انوار افکار ادوار مظلمه‌نك صباح غرب انفلاق و انتهاسی عد اولندیغی جهتله ضیای حمیت عنوان مفخره تی بحق احراز ایلیان ذاتك لساندن‌می ایشیدییورز !

یاینه شاعر لکك وصفنده « چوقاق آنی باغلامز عقاید » نه دیمك؟ افندمزده شاعر بولندیغی جهتله

« بيرام گبی خرزمانه
« قيدی اويگانهٔ جهانه »

بيورلمش ! تواريخ دولتله البته توغل عاليلری واردر: بيرام خرزمانه دگل دولتك اڭ مشكور الخدمة وزراسندن برذات ايدی . گوسترديلهجك برقباحتی وار ايسه افرط مداهنهسيدر . حال بوكه نه قدر مداهنه اتمش اولسه غلوده، مبالغهده نفعينك هيچ بروقت كعبنه وارامز .

. . . . . .

. . . . . .

اويله ايسه اوبيچاره حقنده مسلك فكرينی بتون بتون برطرف ايدوبده برينی « خرزمانه » بعبيريله تحقير ايدهجك قدر اظهار خصومتدن مقصد نه اولديغنی بيلهمديگمدن بوقدر سويلندم طوردم .

بوندن اغرب گورديگم برفكر مخصوص دولتلری ده تعريف شاعريته دائر اولان بيت آتينك مأليدر :

« هرطرز واداسی لا ابالی ،
« بر بشقه روشده جمله حالی . »
بیورییور .
بو ایسه نشان شاعریت
سنسك آكا بر دلیل البت .
عزتده زمانه هب میاین
ذلتده جهانه هب مداهن .
... دون اوچیجی كاتب.
برگونده مقرب ومصاحب !

لكن صدادبیاتده ایكن هنك پردهٔ اسرار ایدر یوللو قلم حقیرانه‌مدن بعض مناسبتسزلكلر صدور ایتمكه‌باشلا یه‌جق؛ اوجهتله بنه مقصده شروع ایتمك مجبوریتنده بولنیورم؛ سیاسیات معشوقهٔ وجدانم اولدیغیچون .

. . . . . .

. . . . . .

مثلا نفعینك حالندن بحث اولنورکن .

اماله اولنامشدرده [سلطان محمود] ترکیبی بر ترکیب اضافی صورتنده‌می عد ایدلمشدر ؟

عین‌اماله‌سنه گلنجه ظن ایدرم که افندمزك بیور-دیغنگر گبی بونی اختیار ایدن یالکز ثابت وسامی دگلدر . اثرلری انتخاب دولتلرینه مظهر اولان افاضلك همان هپسنده گوریله‌بیلیر . مع مافیه [امالهٔ عین] لسانمزك شیوه‌سنه گوره « اسم فاعل » الفنه حرکت ویرمك قدر ثقیل گورنمیور .

مثلا شناسی مرحومك :

« بن شهید اولمه‌دن عشقکله مزارم قازایم
« طاشیمی گوزلرمك قانلی یاشیله یازدیم . »

بیتنده عین اماله‌سی موجود اولمغله او بیتك « ثابت، سامی بوسهوی ایتمش ــ راغب، عاصم اواثره کتمش . » بیتی قدر آهنك سلاستدن بری اولمسی لازم گلمیه. جگنی تصدیق ایتمه‌جك برحسن طبیعت یوقدر .

« شاعر، دخی طفل ایکن عیاندر ؛
« عرفانه مشربی نشاندر .

سؤال بیوریلور ایسه ایشته : مقدمه‌ده‌کی « صاحب قانون خان سلیمان » مصراعی البته خاطر دولتلرندن چیقمامشدر . [سکت ملیح] وَیا [تقلید قدما] وَیا [تجویز ادبا] ناملریله اولسون وَگرك بشقه برجهت تأویل وَیا تعبیر بولنسون شعرده‌ده، انشاده‌ده لغةً، قاعدةً، ادباً، عروضاً، [هامون] وزننده اولان [قانون] کلمه‌سی [جهلون] وزننده یعنی (قنّون) صورتنده استعمال اولنه‌ماز .

آندن ماعدا قانون کلمه‌سنك واوی اماله اولنمازسه خان لفظنك الفنه برحرکه ویرلمك اقتضا ایده‌جگندن، وَحال بوکه برمصراعده چفته سکته، اولخانیت شعریه‌یه مبتلا اولانلرعندنده دخی جائز اولمدیغندن، یا مصراع بتون بتون وزنسز قالیر، وَیاخود واو اماله‌سنه ضرورت قطعیه مس ایدر .

هله ینه خراباتده آثار دولتلرندن اولهرق، گوردیگمز « نیچون غصب ایتدی بیلم جامعن سلطان محمودك » مصراعنده‌کی [سلطان] کلمه‌سنك الفی

وردیف قیودی آلتنده بولنغله اتهام نه‌دن حاصل اولمش بر تصور اولدیغنی وَ بویله برادّعا صنایع لفظیه زنجیرلرینی قرمقده ضربات آهندستانه‌سی امور مشهوره‌دن اولان ضیابك افندینك قلمندن نصل صدوره گلدیگنی ادراکدن نه درجه بیان عجزایتسه‌م شایسته‌در!

« افکارعرب خیال ایران » افاده‌سندن صکره « محصول ممالك خراسان » وصفنی ایراده نه حاجت وار ایدی ؟ افکار عرب محصول خراسانمیدر ؟ یوقسه خیال ایران ایله محصول خراسان بیننده آیریلقدن، غیریلقدن بر اثر وارمیدر ؟ خراسانی چین ایالتلرندن وَیااوروپا ممالکندن بریمی صایه‌جغز؟ وَیاخود باشنده پاپاغی آیاغنده پاشماغی ایله دائما گوره گلدیگمز خراسانلیلری بادیه‌لر ایچنده حادی برجمال وَیاخود بادیه نشینانه دخی هادیٔ کمالمی عد ایده‌جگز ؟

« مد ویردی کیمی الفله نونه
« ویرر حرکه کیمی سکونه »

اعتراضی الك اوّل افندمزه عائددر ظن ایده‌رم؛ دلیلم

« تضییق عروض برجهتدن
« هم قافیه ورديف رهزن
« تحسینه اولور قتی سزاوار
« بردلده گوزل دینلر اشعار
« امّاکه بزم لسانمزده
« هردرلو ادات یانمزده
« افکار عرب خیال ایران
« محصول ممالك خراسان »

شو یدی بیتلك حکمنه باقیلیرسه السنهٔ عتیقه‌ده قافیه و ردیف وار ایمش گبی گورنیور . حال بوکه السنهٔ عتیقه‌دن (سانسقریت) ده چینجه‌ده، یونانیٔ عتیقده، لاتینجه‌ده قافیه اولدیغنی بیله‌میورز . حتی عبرانیده دخی یوقدر . اسکی لسانلرده قافیه وسجعی یالکز عربده گوریبورز . ردیفه گلنجه عربیده دخی یوق . بناءً علیه او مانعهٔ بلاغت اعتقاد عاجزانه مه گوره فارسیٔ جدید ایله بزه منحصردر . حال بویله ایکن السنهٔ عتیقه‌یی قافیه

مع مافیه منازعهٔ لفظیه بویله یرلرده جائز اولمدیغندن، اختیار بیوردیغکز یولده یازه بیلیرسکز .

گرچه ـ الفاظ غریبه هیچ چکلمز ـ امّا « بر سورچن آتك باشی کسلمز . » شوقدر وارکه سائر لسانلرده مرتب اولان معقولات ایسه بزم لسانده غیر معقول اولان لقردیلرده ترتیب وَیا تعبیر صحیحیله تنظیم وتدوینی جائزمیدر ؟ انتخاب دولتلری ذاتاً اواعتقادی ایما ایدییوریا !

مع مافیه اویله براعتقاد، ولو ذات دولتلری گبی برمقتدای اهل عرفانك رأییله مؤید اولسه دخی عقلاً وَفناً مردود اولمق لازم گلیر .

« سائر لسن عتیقه‌نك هپ
« معقولاتی اولور مرتب
« قطعا اوحدوددن چیقماز
« انسان بوگا یا نصل صقماز ؟
« منظوم ایسه باخصوص اوصورت
« برقاچ قات اولور اودمده کلفت

ترکجه شیلر. آیله شکرگبی امتزاج ایمش. انسان لسان عثمانیده هرنه تصوّر ایدر ایسه نظمه گتیرمگه او سایه‌ده مقتدر اولورمش ! دیمك که لسانمزی هم فارسی بوزمش؛ آلتنی اوستنه گتیرمش؛ هم فارسی دوزلتمش، دنیاده اك برنجی لسان ایتمش ! برشیئی هم اودرجه‌لرده تنظیم ایتمك وَبو افساد واصلاح برآنده وَبرزمانده جاری وَموجود بولنمق قدرت الٰهیه‌دن بشقه هیچ برقوّت ایچون موجود اولهماز صانیرم . حتیّ قدرت الٰهیه دخی جمع اضدادی آثاری مشیتنده گوسترمیور . عجبا بوفارسی بزم لسان ایچون [بت پرستلر] ك معتقدات باطله‌سندن اولان [الٰهة‌البیان] حکمنده اوله‌رق، امکان‌عادینك خارجنده برطاقم تجلیات استحاله کدازه‌می مالکدر ؟!

« سائر لسن عتیقه‌نك هب
معقولاتی اولور مرتب »

بیتنه گانجه :

چون السنه اصطلاح فندر
البته لسنده برلسندر .

« عثمانلی لسانی بو لساندر
« فکر ایله نه بحر بیکراندر
« عثمانلی لسانی بیلن ذات
« بر بنّادرکه حاضر آلات
« بر قاچ درلو اداته نائل
« بر قاچ نوع انقلابه قابل
« هر قنغی خیال ایسه مصور
« الفاظی گلیر آنك برابر »

بیتلریله لسانمز ایچون ایراد بیوریلان مدایح

« ایشته بوسببله درکه الان
ترکیده یوق ارتجاله امکان »

بیتیله مخالف دگل، بیاغی بوغاز بوغازه گلیور دگلمی؟

برکرّه ملاحظه بیورلسون ! ابیات علیه‌لرینه نظراً ترکجه‌نك اوزانی اوّل پارمق حسابیله ایمش، فارسی‌یه تقلید اولنمش ، آره‌ده افعله، تفعله حاصل اولمش؛ وزنی بوزمش، لسان فصاحتندن دوشمش؛ اوجهتله ارتجاله امکان قالمامش؛ معمافیه فارسی ایله

بروقت استغنا بزم ایچون قابل اوله میه‌جغنی انکاره مجال یوقسه‌ده لسانمزی ذاتاً فارسی تلویث ایتمش وآثار ادبیه‌مزده گوریلان فضائل عقلیه وَلطافت حسیه نقصانی بتون عجم مقلدلگندن نشأت ایلش اولدیغنی دخی اقرار ایتمك ضروریاتدندر . بوحاله نظراً بزم مهارت ادیبانه وَکمالات حقایق جویانه ـ لرندن امیدمز ایکی لسان بیننده ائتلافی ـ امتزاج شیر وشکر دگل، اختلاف خطا وصواب قبیلندن بیله‌رك ـ ممکن مرتبه خطایی صوابدن آیرمق ایچون برطریق سهولت بولمق واو طریقی دلیللریله، نمونه ـ لریله، قواعدیله ، مخاطباتیله برابر آداب صحیحه‌یه هوسکار اولان نورستکان عرفانه ارائه بیورمق ایدی. یوقسه معلوم‌عالیلری اولدیغی اوزره « صباح معرفت‌که ماهیت اشیایی گوسترمك شانندندر؛ انوار یقینی هر طرفه نشر ایتدکجه خیالات گبی حقیقت وَطبیعتك خارجنده اولان اویله برطاقم آثارك » معقول و مقبول عداولنمسی عقلاً قبول اولنور شیلردن دگلدر.

§

بوقدر تتبع وتوغل ایله برابر شعرای عثمانیه‌نك اسکی اعتقادجه رئیس الرؤساسی عد اولنان نفعی وانده دگل ارضرومه تابع (حسن قلعه) سنده وجوده گلدیگنی وَوانلی اولمق شویله طورسون، هیچ بروقت، برمناسبتله وان ایالتنك حدودینه دخی اوغرامدیغنی بیلیورسکز ! دیمگه دیلم وارمیور ....

شو، « وانلی » تعبیری [ضرورت وزن] ایچون ایسه ، اعتقادمجه ضرورت ، امور دینیه‌ده اولور : شعرده دگل. یوق وقتیله، یعنی ایران شاهلرینك‌دور خرافاتنده ارضرومك وانه‌تابع اولمسی علاقه‌سیله‌اوکمه قونلمش ایسه، بو تصرف عینی عینله برزمان ارضرومك [اسکندر] اداره‌سنه دوشمش اولمسنه نظراً نفعی‌یه [الینوز] دیمك قبیلندن اولمزمی ؟

« ترکی دلی اول‌ایدی یکتا ـ ابتدی آنی فارسی دوبالا » اعتقادینی زمانمزك ادبیات جدیده‌سنه مستشهد اولان برذاتك لسان عرفانه قطعا یاقشدیره. مدق . واقعا ادبیاتمزك حال حاضرینه نظراً فارسیدن

ثانیاً، عجبا باقی اثرینك تعطیلیله نفعی وَنابی زمینلر ینك ظهورندن صکره مراد رابع وَمحمود اوّل ایله عجم شاهلرینك وَباقیدن اوّل فاتح ایله حسن طویل وَحتی بایزید ایله تیمورك مخابراتی شاعرانه دکلدی‌ده شمدیکی [کنعان بکلرك،] فلانلرك یازه جلدکلری ایکیشر بچق سطرلی نامه‌لر کبی عالی وَیا فؤادانه‌می ایدی ؟ یاخود شو عریضهٔ عاجزانه‌م کبی عادی ترکجه برشیلرمیدی ؟

تکرار اخطار ایدرم : فریدون بك منشأتی الده طوریور ؛ باصمه اولدیغندن تدارکی کوچ برشی اولمدیغی کبی شمدی‌یه قدر منظور دولتلری اولمش اوله‌جغنده دخی هیچ شبهه یوقدر .

اوّل آکا باق کوزکله شویله !
افکاریکی خلقه صکره سویله !

ثالثاً ،

ای واقف هرمکانی رومك !
برآدیده وانمی ارضرومك ؟

« اك جای تعجبی بو بابك
« باعثلریدر شو انقلابك
« استانبول ایکن مقرّ عرفان
« استانبول ایکن مطاف بلدان
« یاپدی ایکی طشره‌لی بوحالی
« وانلی بریسی بری رهالی
« یعنی بری نفحهٔ سحنور
« هم دیگری نابغهٔ معمّر
« بونلردر ایدن لسانی توسیع
« بونلردر ایدن بیانی تنویع »

شو افادات سنیه‌لرینه تنزّلا دقتله برنظر بیورور- میسکز؛ اوّلا، آثار عجمه‌یه باقیدن صکره‌می تقلیداولندی؟

« اول سوزه باشلامش نوائی ـ تقلیدایله فارسی ادایی » بیوران افـدمز دکلمیسکز ؟ بو بیت ایله یوقاریکی افادات آره‌سنده اولان تناقضی تعریف اقتضا ایدرمی ؟

خاطره کلدکجه انسان اویله شعره. وزنیله. قافیه‌سیله، صنعتیله، فلانیله برابر [کاوز مینی] اکلندیرمك وَیاخود حرارت مرکزیه ایله برقاتدها شعشعه‌لنمق ایچون دونه دونه یرك دیبنه کچسون دیمکدن بشقه برسوز بوله‌میور .

برکوزل شی میدانه کلدیکی وقت خلق رغبت ایتمیورمی ؟ برملتك توجهنی وویردیکی بدل خدمتی هیچ طوتمامده بعض اکابرك تمایلان هوسکارانه‌سنی شعره اوستاد ومشوقی عد ایدمم ؟

« صکره ایدیلوب بوشیوه تجدید
« آثار عجم اولندی تقلید
« اوزانده تحرز زحافات
« تکثیر تتابع اضافات
« جمله ادوات وصف ترکیب
« توسیع تسلسل تراکیب
« بردن کیردی بزم لسانه
« هب نامه‌لر اولدی شاعرانه

بیتلرینه باقیلیرسه، برملتده ادبیاتك ترقیسی صحائف اشعارك «مقامك جنت اولا!» کاغدی حکمنه کچمسنه توقف ایده‌جك! عجبا [اومیروس] لر [اوری پید] لر [امرئ القیس] لر [طرفه] لر، [شکسپیر] لر، [گوته] لر [ویقورهوغو] لر، وَ [لامارتین] لر[*] کیمك چراغ عاطفتی اولمق قوتیله بولندقلری مرتبهٔ علیای شاعریته واصل اولدیلر.

خراباتك جمعندن مقصد عنایات بیغایات پادشا. هیدن محرومیت جهتله بر وسیلهٔ استرحام واشفاق وَذریعهٔ اقبال واستحقاق ایسه آکا دیه‌جك یوق. اویله اولیوب‌ده حکمت ادبی میدانه قویمق ایسه آکابر سایه‌سنده وجوده کله‌جك ترقیات ادبیه ملتك افساد اخلاقندن بشقه بر شیئی منتج اولمیه‌جغی

[*] اومیروس اسکی یونانیلرك شهنامه انشاد ایتمش بر شاعر مشهوری واوری پید کذا قاجعه ناظمیدر. امری القیس ایله طرفه شعرای جاهلیهٔ عربدن و شکسپیر انکلیزلرك کوته آلمانلرك وهوغو ایله لامارتین معلومدر که فرانسزلرك عصر حاضر شاعرلرندن درلر.

تمایلات مجددانه‌سنك نه‌درجه عالی و مؤثر اولدیغنی لایقیله اثبات ایدر .

« زلفکنك زنجیرینه بند ایلدك شاهم بنی
« قوللغکدن ایتمسون آزاد اللهم بنی »

مطلعنده اولان غزلی گبی آثار منظومه‌سیده ادبیات عثمانیه‌نك عادتا مؤسسلرندن معدود اولدیغنی گوستر. مزمی ؟ ابن کمالدر. ابوالسعودلر. باقیلر سلیم وَسلیمان زمانلرنده ظهور ایتمش ایسه‌لر احمدلر، نجاتیلر، سنان پاشالرده حضرت فاتحك عنایت و عاطفت وَحمایت وصحابتی سایه‌سنده وجود بولمش دگلمیدر .

« باقی ایدی نیجه صیف وکانون »
« پروردهٔ خاص شاه قانون
« اولمشدی او پادشاه نقّاد
« هم پادشه آگه همده‌اوستاد
« هرشعر ویرشده شاه ذیشان
« هم رتبه ویردی همده احسان »

« تأسیس بنای دولت ایتدی
« تنظیم لسانه همت ایتدی
« ظاهرده وعالم سخنده
« کندوسنه خلقی قیلدی بنده
« صورتده دگل فقط جهانگیر
« ملك هنریده ایتدی تسخیر
« ویردی بوایکی شه فضیلت
« هم دولته، هم لسانه وسعت
« مجلسلرینه ندیم داخل
« اولمش ایدی زمرهٔ افاضل »

مصراعنه وارنجه‌یه قدر اولان اون ایکی بیتك مانند نظراً سلیم اوّل وسلیمان قانونی سایه‌سنده انتظام بولمش اولیور.

حال بوکه [فاتحك] شعر وانشایه خدمتی آنلردن زیاده‌در: دنیلسه مبالغه‌می اولور؟ [فریدون] مجموعه‌سنه مراجعت بیوریلور ایسه کندی قلمیله یازدیغی برطاقم [نامه‌لر] گوریلیرکه [جودت قریحه]

« اولمش بوتبدل لسانه
« باعث ایکی خسرویگانه
« سلطان جهان سلیم اوّل
« خاقان مؤیّد ومبجّل
« ایتمش اوشهنشه مظفر
« ملك سخنی دخی مسخر
« اکثر سوزی فارسیدر آنك
« مقبول ومسلمی جهانك
« یوق روم آرانور ایسه سراسر
« اول شیوه‌ده فارسی دیمش ار
« اولمغله شه جهان معنی
« دیوانی طورر جهانده حالا
« اوغلی دخی پادشاه عرفان
« صاحب قانون خان سلیمان
« گورمش ایدی تربیت پدردن
« البته چیقار گهر گهردن

« ناخوش » تعبیرینه نه‌دن مستحق اولیور ؟ یوق، (تازی) کلمه‌سی (آوکوپگی) مغناسنه ایسه وزنلر تازی گبی، اگری، بوگری برشی حکمنه‌می گیرمش دیمك اوله‌جق ؟

« پر حشو و امالله و زحافات
انشاد ایدنه بلای آفات »

بیتنده‌کی « بلای آفات » تعبیرینك‌ده معناسنی آکلایه‌مدم .

برده قدمانك حشویات وَامالات وَزحافاتنی تعداد ایدوب طورورکن، مقدمه‌ده‌کی ابیاتك همان برثلثنده موجود اولان [سکته‌لره] دقت ایتمامك روامیدر؟ امّا فضولیده، غالبده، سائر بعض قدماده سکته وارمش .

هرطورینه اقتفا نه لازم ؟
جائزسه‌ده آجترا نه لازم ؟

§

« اسلافده احمد وجاتی
« آوارهٔ دلشکسته ذاتی
« ترکی سخنه تمل قومشلر
« گرچه تملی گوزل قومشلر »

یولنده اولان افادات سنیه‌لرینك تاریخ ادبیاتمزله هیچ موافقتی وارمیدر ؟ حضرت [مولانا] وَ [سلطان ولد] نه جهتله اونودلمش ؟ [مولد] ینك هر بیتی [سهل ممتنع] عد اولنان [سلیمان دده] نیچون تخطر بیورلمامش ؟ [شاهدی] نك ترکی آثاری عجبا منظور دولتلری اولامشمیدر ؟ حتی نظیفك منتخباتنده بیله برغزلی واردر . یاخود احمد وَجاتی وَذاتی دنیایه بوصایدیغم ذاتلردن مقدمی گلمشلردر ؟

« طرز غزل وقصیده بازی
ناخواش اوقدرکه وزن تازی »

بیتنده‌کی « وزن » عجبا نه معنایه‌در ؟ عربی وزن دیمك ایسه خراباتده‌کی اشعاردن هانکیسنك وزنی اوزان عربیه‌دن دگلدر ؟ برده [اوزان عربیه]

« آیرلدی بزمله چونکه اسلاف »
« وارسون بزیده آیرسون اخلاف »

نه دیمك ؟ بوعصر ترقیده یالکز سوابقك کمالات ونقایصنی آرایوبده زمانمزك حالنی سکوت ایله کچشدیرمك نه‌دن اقتضا ایتسون ! مادامکه [مؤاخذه] یولی آچلدی: معاصرین حقلرنده یازیله‌جق تحقیقات ومباحثات ادبیه‌نك هم افکار زمانه‌یه وهمده کلدیلرینه فائده‌بخش اولمسی مقرر ایکن یالکز اثرلرینی نقل ایله اکتفا ایتمك وستایش وتعریضی اسلافه حصر ایتمك روامی اولسه کرك !

« کوسترمك ایچون خطا، صوابی
هر شیوه‌دن ایتدم انتخابی »

سوزی اعجب العجایب دکلمیدر ؟ هیچ خطا وصواب کوسترمك ایچون منتخبات مجموعه‌سیمی یاپیلیر ؟ دیمکه بو اثرده اشعارك هم اك کوزللری، هم اك فنالری انتخاب ایدلمش !

اختیار بیوردیغکز « بنفشه » قصیده‌سنه هر جهتله بدیهی الرجحان قصیده‌لریمی یوقدر؟یاخود بو مشاهیرك چغتایی اولان آثاری منظور عالیلریمی اولامشدر ؟

مقدّمه‌ده حقیقةً شایان تعجب بر بیت دها گودرمکه شودر :

« هم رتبه‌لرنجه عاجزانه
« چکدم شعرایی امتحانه »

بو رتبه ایله امتحان ایشنی دوشندکجه کندیمی [دارشوارده] ظن ایدیبورم . یوز باشی، ملازم نصب ایدرکبی شاعرلره امتحان ایله تعیین مزیت ـ ظاهر ـ یکی چیقدی .

« اوّل یوق ایدی اشبو روایت یکی چیقدی . »
« مشهورلری بیان اولندی .
« آثار ایله امتحان اولندی »

ایسه صاحب دیوان [اشرف پاشا] نیچون دوشونامش ؟ بیچاره آدم نورسیده آشاغیمی ایدی .

« بارك الله زهی رحش همایون سیما
که قومش نامنی سلطان جهان باد صبا . »

مطلعیله ابتدا ایدن وَ افندمزك

« آنجق گوریلورکه کلفت ایتمش؛
گویا جبر طبیعت ایتمش. »

بیتنك ـ سکت ملیح مناسبتسز لگندن قورتارلمسی ایچون .

تنظیمنه کلفت اولشدر .
اجبار طبیعت اولشدر .

صورتنه قونلسه ـ مطابق تامی اولمق لازم گلان قصیده‌سنی انتخاب ایتمك جائز اوله بیله جگی تصدیق ایده‌جك برفکر سلیم بولنه بیلیرمی ؟

برده چغتایی سوزلرك املاسنی ترك ایتمکدن حجاب اولندی؛ بیورلمش فقط خراباتك برنجی جزؤنده چغتایی بربیت بیله یوق . عجبا [علی شیرك .] [بیقرانك] چغتاییده انتخابه شایان وَهیچ اولمازسه

فائده‌سنی اساس طوته‌جق ایسه‌ك بوكا بردیه‌جكم یوق .
حقیقت حال آرانیله‌جق ایسه افندمز صحیحاً شاعر
سكزنز. فقط بشقه‌لرینك دگل كندی آثار سنیه‌كزك
بیله تمیزینه قادر دكلسكزنز ظن ایدرم .

شاعر لگكزه [ظفر نامه] میدانده طوررکن
[ترجیح وترکیبی] بیله دلیل گوسترمگه حاجت یوقدر.
ولوظور قدماده‌اولسون شعر آكلامدیغكزدایسه
یالكز نفعی دیوانندن اولان انتخاب دولتلرینی برهان
قاطع صورتنده ایراد ایده بیلورم .

ادبیات عتیقه‌مزله‌مألوف اولان ذواتدن هرکیمه
ایستیلیرسه مراجعت بیورلسون. نفعینك :

« زهی سمندملایم‌كه حسن رفتاری
اونتدیرر دل عشّاقه شیوهٔ یاری »

مطلعنده اولان وَشیخ غالبك

« (اوصاف براق) فخر عالم
رحشیئه نفعی آندن اقدم . »

مدیحه‌سنه اكتساب مظهریت ایدن قصیده‌سنی براقوبده

ایشدیگمز (روزگار) کلمه‌سنی فاعلات وزننده اوقو - تمغه مجبور ایدن وَاكْ حکیمانه‌لری بیله « حکمت گر او علم ایسه‌که احکام فلکدن ـ اندیشهٔ عقل بشری باخبر ایلر » یوللو ترکیبات ایله مالامال اولان شیلرله مشغول ایتمك نه‌دن التزام بیورلمش ؟ هله اوزان فارسی‌یه متعلق اولان

« وار ایسه‌ده بعض فضله، نقصان
اوزان عربدن آنده اوزان »

بیتی‌ده بنده‌کزه اغرب گورندی .

قیل شعرینه عطف چشم امعان !
هیچ وارمی عجمده فضله اوزان ؟
میداندەدر ای ادیب سامی !
عبدالغنی وعروض جامی .

« بن اوله‌مدم اگرچه‌شاعر ـ اولدم شوقدرکه فهمه قادر » بیتی چاکرلرینی، عفو دولتلرینی رجا ایله‌کندیمی بختیار عدایتدیگم حالده، عادتا کستاخلغه مجبور ایلدی . شعره « اغذبه اکذبه » قاعدهٔ بی

مصراعنده ختام بولان یدی بیت عالیکزه برکرّه امالهٔ نگاه دقته تنزل بیوررمیسکز ؟ بزده پرمق حسابیله شعرسویلیان [عاشق عمر] فلانلر [نوایی] دن مقدمی ایدی یا ؟

« کرم افندی دگلسه لایق
« کسمه التفاتك بو بینوادن . »

قوشمه‌سنك قائلی اولان ندیم. تیمورلنك ندیملرندن می ایدی ؟

« آقشام اولور گونش باتار شمدی بورادن »
« غریب غریب قوال چالارچوبان اووادن »

شرقیسنك صاحبی اولان [ضیا بك] (یعنی مخاطب اولان صاحب خرابات) دولت سلجوقیه رجالندنمیدر؟

مادامکه« چیقدقجه لسان طبیعتندن ـ البته‌دوشر فصاحتندن » قدمانك وحتی [قهوه] شاعرلرینك شیوهٔ عثمانیه مطابق اوله‌رق ـ ولو آز اولسون ـ سویلیه بیلدکلری شیلری هیچ خاطره گتیرمیوب‌ده بزی آنامزدن طوغدق طوغمه‌لی [فعلن] وزننده

ادیبانه‌لرینه معاونت ایدن شاعرلر [کاظم پاشا] و [حقی بك] اولسون . البته حافظ اوقودیغکز ذات (نورس افندی) دگلدر یا .

« ابتدم شعرای رومی تحقیق
« آثار وزمانلریله تطبیق
« گوردم اولمش خلف سلف هپ
« ایران شعراسنه خلف هپ
« اوّل سوزه باشلامش نوایی
« تقلید ایله فارسی ادایی
« گلمش شعرای روم پیشین
« قیلمش اواداده وزنی تعیین
« تقلید ایله چون لسان بوزولمش
« اوزان عروضی غائب اولمش
« چیقدقچه لسان طبیعتندن
« البته دوشر فصاحتندن
« فعلن فعل اولمه‌دن نمایان
« پرمق ایله ایدی بزده اوزان »

« اما اوقودقده گلستانی
« درك ایتمگه باشلادم لسانی »

بیورلمش !

بیلم که قرائت گلستان
ترکیی ایدرمی ترکه تبیان ؟

§

« هم اول صرده بر ایکی شاعر
« تمیزیمه اولدیلر مظاهر . »

« اولمق شعرا ایله مباحث
افزایش فرقه اولدی باعث »

« برنکته ور ستوده اطوار
« حافظدن اوقوتدی خیلی گفتار »

بیورلدقدن صکره تمیز دولتلرینه مظاهر اولان شاعرلر، افندمزه حافظ اوقومغه مقتدر اولان نکته ورلر کیملر ایسه شعرای رومك تعدادی صرهسنده اسملرینی نیچون گورهمیورز؟ طوتهلم که تمیز باهرالتمایز

قصورلرینـك‌ده یـنه اویولده تنظیمی امـکانی اثبـاته کفایت ایدر ظن ایدرم . مقصدم فخر دگل ، فقط اعتقادمجه علوی علوی فکرلردن، خفی خفی حسلردن عاری اولهرق، امالات وحشو یاتدن مرکب وَفقط [افاعیل وتفاعیله] مطـابق برقاچ یوزسطر یازی یازیو یرمك وَهرسطرك نهایتنی‌ده قافیه‌لی وَتعبیر آخرله برحرف اوزرینـه گتیرمك اوقدر بیـوك برمعرفت دگلدر؛ بناء علیه ملاحظات ناچیزانه‌می نثرایله اکمال ایده‌جگم چونکه :

ظنمجه طبیعت صحیحه،
خاصیت وجودت قریحه

موزون سوزه مفتقر دگلدر؛
اول صنعته منحصر دگلدر .

ایشـته مقـدمه‌ده اولان وَ بالاده تشریح و تصریح اولنه‌میان بعض جای نظرلری‌ده زیرده بیان ایده‌یورم :

نفعی‌یه اولور دنیلسه لایق
ترکیسنه فارسیسی فائق

عرفی‌یه سزا طوتلسه همدم
دیوانی گورمدکسه بیلم

نورس اوقنور بلامیدر هیچ ؟
شاعر لگه آشنامیدر هیچ ؟

بر اهل کمال الیله هیهات
برخر اولا داخل خرابات !

کمال

(ماغوسه)
۱۲۹۱

خرابانی اوقومغه موفق اولهلی طوپی برقاچ گون اولدی. ملاحظاتیمده همان بوکون اکمال ایتمك مجبوریتنده یم . اگر اویله اولسه ایدی ؛ مرادم « المرؤ عدو لما جهل » قولیله مخاطب اولمامق ایچون افکار عاجزانه‌می نظم ایله بیان ایتمك‌ایدی . ایکی ساعت ایچنده شوقدر موزون سوز سویلمك اقتداری

منقیح اولورمیدی لایق ؟
ایراد دگلمیدی صادق ؟
اشعارده یاسلیم اوّل
اولمغله کمال ایله مجمل
تك ایدی بیان فارسیده
شاه ایدی جهان فارسیده
نفعی‌یی اوتمه جائز اولماز
نورس بو مقامی حائز اولماز

جوابنی ویرمسیله غدار مرقوم بیچاره‌نك اوغلنی کوزی اوکنده اعدام ایله چیقوب کتمشدر .

[۲] لبید بن ربیعة بن مالك درکه شاعر مشهور در . کمال بکك « ماخلاالله » دیه اشارت ایلدیکی مقال بیت آتیدن کنایه‌در :

« الا کل شیٔ ماخلاالله باطل
وکل نعیم لامحالة زائل . »

حتی بو بیت منظور حقایق نشور جناب رسالتپناهی اولدقده لسان حقیقت بیان نبویدن بوندن ابلغ نظم اولدماز بیورلمه کلام تحسین سنوح ایلشدر . للطابع

چوق منتخباتی فارسیدن
بردرلو بگنمدم هله بن
اسبابنی ایلیمده اتیان
وار ایسه اگر سوزمده نقصان
عفو ایلر ایسهك اولور مروّت
رد ایلر ایسهك اولور عدالت
توحیدینی فیضئ ادیبك
یانعتنی عرفئ غریبك

قونیده مضافاتندن الیوم (آنامور) دنیلان محلده ارتحال ایتمش ایدی . حارث ایسه امرالقیسك وفاتنی وسموئل نزدنده کی اماناتنی تحقیق واستخبار ایتدیکندن برفرقهٔ کلیه ایله مومی الیهك ساکن اولدیغی محله کلدیك نزدنده کی اماناتنی وحتی اوصره ده سموئلك اوغلنی اسیر ایتمسندن « یاامرالقیسك اسلحه سنی تسلیم ایدرسك یاخود اوغلکدن امیدیکی کسرسك » دیه خبر کوندرمش وسموئل ایسه حارثك ظفر بولدیغی جغی بر برج متین درونده محصن اولدیغی حالده « بنم ایچون ودیعه قلنان اماناتی آخره ویرمك ناقابلدر سن ایستر ایسهك اسیرکی اولدیره بیلیرسك ! »

كفتار معلق لبيدك [٢]
مقبوليدر اعقل و بليدك
اما كه مقال « ما خلاالله »
ديوان بلاغتنده برشاه
توحيد ايله چون موشّح اولمش
منظور نبيّ افصح اولمش .
لايقمى ايدى آنى اونوتمق ؟
صكره بزه نورسى اوقوتمق !

اخلاقيله تخلق ايتمش اولمسندن خصلت وفاده ملتنك ممتازى ايدى .

حتى « وفاء سموئل » ضرب مثلى بين العرب مشهور وكتب امثاله مسطوردر .

موسى اليهك وفاسى حقنده مشهور اولان حكايات تاريخيه دندر .

شعراى جاهليه دن (امرى القيس) يدرينك فلاكتندن صكره مالك اوندينى ذى قيمت اسلحه سيله زرهلرينى سموئله تودىع ايده رك كندىسى مخرب خانمانى اولان حارث بن ابى شمر غسانيدن اخذ ثار مقصديله هراقليسه مراجعت وطلب امداد ومعاونت ايچون بلاد رومه عزيمت ايتمش وفقط

طبعیله هم ایلیوب مباهات
ایتمك ینه داخل خرابات !

اول برده ایله صانیرمسك سن
آلوده ایدی او پاك دامن ؟

اصحابی دگلسه ترك اولی
حسانی نیچون بکنمدك یا ؟

مدح نبویده اول یگانه
برگلمشیدی بو خاکدانه

کفتارینی باحدیث احمد
روح القدس ایلدی مؤید

پیغمبره سوز بکندیرن ذات
ایتمزمی جهانه فضل اثبات ؟

لایقمی دگلدی یا سموئل [١]
اولسه‌یدی یزید ایله مبدّل ؟

[١] سموئل قبل الاسلام مدینه جوارنده متمکن اولان موسویلردن برشاعر مشهوردر . کندیسی شعرده زمانلنه سرافرازی ومیانده ساکن اولدیغی قوم عربك مکارم

آنلرله طولایدی انتخابك !
تحسینه سزا ایدی کتابك !

امّا که عجمده انوریدن
سلمان وظهیر وعنصریدن
مدحیّه‌لر انتخاب اولنماز
بوعصرده ارتکاب اولنماز
وقتیله گوزل صانیرمش اسلاف
میداندہ دگلمی حق وانصاف ؟
آثار عربدن اختیارك
مقبولیدر اهل اعتبارك
ترتیبك اگرچه معتبردر
برقاچ یری جالب نظردر :
لایقمی ایدی جناب کعبی،
هم کعبه ایکن جهانده کعبی،
تا اولمش ایکن رسوله صاحب ،
سرخوشلره ایتلك مصاحب ؟

نظمکده حکم یولن آچارکن
نثرکده‌در وگهر صاچارکن

بیلم نه‌دن ابتدك انتخابی ؟
میدانه کتیردك اول کتابی !

هرکس آکامی مقلّد اولسون؟
سوزینه یالان طولانمی طولسون ؟

اسلافی یا اتمك ایچون اجلال
لایقمی معاصرینی اغفال ؟

میداندہ بدیع ایله معانی
بزده اوقودق براز بیانی

ترکیده قصیده گورمدم بن
بش بیتی بیله مطابق فن .

مضمونلری وهمدر ظنوندر
عقله گوره عادتا جنوندر .

شعر عربی‌یه لاف یوقدر ؛
فرسیده خوش کلام چوقدر .

اگ پارلاغی اگ بیوك یالاندر
طوغریسنی بول بنی ایناندر !
ایرمشمی خدنك آسمانه ؟
وارمشمی کرك لامکانه ؟ [ه]
جوزایه دونرمی گوزده مردم !
هیچ قطره‌ده بحر اولورمی یا گم ؟
مقبول اوله‌می شعورسز شعر ؟
برکاره یارارمی نورسز مهر ؟
شاعر دیمك اهل دل دیمکسه ،
خوش مشرب ومعتدل دیمکسه ،
لایقمی اولا اورند کامل
مدّاح اعاظم وارادل ؟
جهاله‌ده عیب ایکن یالان سوز
هرسویلدیگی یالان طولان سوز

[★] فلك وزنده فارسیده بلدرجین دیدیکمز قوشه اطلاق اولنور . للطابع

ترجيع ايله فكرى قيلدك احيا
تركيب ايله شعرى ايتدك احيا
كتّابه رسالهٔ وراثت
اولمشدى نمونهٔ بلاغت
... يازديغك مقالات
قدر هنرك ايدردى اثبات
سوز وار ايسه نامهٔ ظفردر
ياشرحى نه دلنشين اثردر !
مقصد ادبه اولنجه خدمت
بونلر ايده‌مزمى يا كفايت ؟
اى جامع مجمع كمالات !
لازمى ايدى بنده خرابات ؟
طرز عجمى نيچوندر احيا ؟
كلك ادبه پاپاقلر اكسا !
الويرمديمى نديم ونغمى ؟
شعرك بزه وارمى هيچ نغمى ؟

تخريب خرابات

مقدمهٔ منظومه

— ••• —

ای مفخر زمرهٔ ادیبان !
سنسك بزه ترجمان عرفان .
ارباب شباب قوّتیله
کلك هنرك اعانتیله
طرز قدما بتون بوزولدی
برطور نوین وجود بولدی .
دست ادباده کلك عرفان
اولدی هله ترجمان وجدان
بو مسلکه سن مؤیّد اولدك
اول حکمته بلکه موجد اولدك

PL
248
A45T3

LIBRARY
NOV 3 1965
UNIV. OF TORONTO

1026239

کتابخانهٔ ابوالضیا

تخریب خرابات

Kemal, Namık, 1840-1888

(ضیا پاشا مرحومك خرابات عنوانلی آثرینی مؤاخذدر)

Taḫrīb-i ḫarābāt

اثر

کمال

برنجی طبعی

معارف عمومیه نظارت جلیله‌سنك رخصتیله

هرحق طابعکدر

قسطنطینیه

۱۳۰۳

مطبعهٔ ابوالضیا

کتابخانهٔ ابوالضیا

تخریب خرابات

اثر

کمال

عدد کتاب

۱۱

جزؤ : ۱

معارف نظارتنك رخصتیله

برنجی طبعی

قسطنطینیه

۱۳۰۳

مطبعهٔ ابوالضیا

فی

۱۰۰ پاره

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PL
248
K45T3

Kemal, Namık
Tahrīb-i ḫarābāt 1. tab.